

SIMON ZOLTÁN DR.

TANYAVILÁG

Képek és rajzok tanyanépünk
ismeretlen életéről, örök sorsáról

BUDAPEST

HELLAS - KIADÁS

Amikor közel három lusztrummal ezelőtt obsitot kaptam az egyetemtől, magam is úgy álltam a kenyér után lóduló boldogtalanok közt, akár az ujjam. Akkor láttam, meg, hogy van egy szép magyar poszt, a tanyajárás, ahova még nem tolakodott senki. Amennyi erővel Pesten lehetett volna éhenhalni, okosabb volt, hogy idejöttem, itt idővel a koplalásig is fölvihettem.

Tizedik esztendejénél több, hogy járom a magyar tanya-világot, ezt a végeérhetetlen ízes földet, amelyikre a magyar glóbuszon legvilágosabban ömlik a széles nappal és a leg-sötétebben borul a fekete éjszaka. Áldott egy föld ez a maga begombolkozó nagy egyedülvalóságában és teremtő nagy fiatal-ságában, mégis olyan elátkozott, mint a százéves álomra ítélt Csipkerózsika.

Nézz végig azon a tenger kenyér alá tört földön, amely a suhanó vonatablaktól elébed ömlik, mennyi munka, mennyi energia van mindbe beleépítve. Embert nem látsz sehol, mégis a munka himnuszát orgonázza feléd a föld. Ha gyalog vándorolsz benne, a kilométerek kilométere után elérsz egy gyufaskatulya ablakú házikóhoz. Itt él családjával az az egyszerű hérosz, akit Jánosnak vagy Mihálynak hívnak, ők izzadják elő a kenyeret Oszkárnak és Aladárnak. Kopogtass be fehérre meszelt házuk ajtaján, ismerkedj össze velük és hallgasd meg a Kilátta Péterek és Minekvagy Pálok beszédeit. Kérdezd meg senkitől nem kérdezett sorsukat, nézd meg végeérhetetlen küzdelmüket, ismerd meg egészséges gondolkozásukat, bámuld meg kiapadhatatlan teremtőerejüket s örüld meg velük az olykor rájuk köszöntő kevés örömeiket.

Elmondhatjuk, ezer éve bár, hogy kijöttünk Ázsiából, de egy jódarab Ázsiát beraktároztunk ide a Duna—Tisza közé. Ez a rész ma is épp olyan szűz terület, akárcsak eleink eredeti Ázsiája. Pedig a hatalmas kiterjedésű puszták képe szinte máról-holnapra erős átalakuláson megy át. Napról-napra új házacskák bújnak ki a földből, ma még félholdat átfogó homokhegyek holnapra eltűnnek, vízállásos zombók föltöltődnek, sivány homokbuckák befásulnak, természetlen szikek magokat szülnek, minden talpalatnyi helyből kenyeret és életet imádkozik ki magának a nép.

Es mégis Ázsia ez a világ! Pedig, amikor a mai megszabdalt határokon belül tizedfélmilliónyian szorongunk magyarok, nem közömbös dolog, hogy ebből hogyan él közel kétmillió tanyai mostohatestvér. Fájdalmas fölismerés, hogy éppen legvérebb véreinket, a kunok, jászok, hajdúk, kurucok ivadékait kell mostohatestvéreknek éreznünk bennük. Mert nem érzi ez a leszorított nép a közigazgatás segítő támogatását, a szociálpolitika védelmező vigyázását, a technika könnyítő segítségét, az erkölcsi élet megerősítő ránézését és a társadalmassulás edző támasztó er éjét. Kövér karosszériájú merániakat kell ma is uralniok a tanya Tiborcainak, ha élni akarnak.

Es ennek a sorsnak sohasem lehet másképp fordulnia, mert a kényszerúségek beton kinaifala gondoskodik róla, hogy ez a pelyvaként' szétszórt milliós tömeg csak hosszába, ne pedig keresztbe is meg találja élni az életét. Mert, hogy ez a kétmilliónyi meg nem élt élet ezután is meg nem élt élet marad, erre súlyos szociális és gazdasági garanciáink vannak:

Járhatatlan utak, megközelíthetetlen tanyarészek, por és sár;

fertőző vadvizek, kenyeret kisebbitő lecsapolatlan mocsarak, elhibázott lecsapolások (lásd Izsák, Orgovány!!!);

víz, vízierő, fürdő és csatornázás hiánya;

aránytalan városképződések, az életképes falucsírák magzatelhajtói;

épitkezési mizériák, a tüdővész elindítói;

rossz ivóvizek, fertőzött kutak, rovarok és baktériumtelepek veszedelme;

a gyermekhalandóság; bába- és védőnöhiány,

út, vasút, vízait, posta, telefon, bolt, piac teljes hiánya;
 tüzelőhiány (*Szolnok vidékén a trágyát tüzelik föl!*);
 méregdrága fuvar- és szállítási költségek (*per mázsakilométer 1 pengő!*);

az esztelen erdőirtások és helytelen lecsapolások nyomán
 föllépő talajkiszáradás;

az egyre aggasztóbb napszámhiány (*egészségtelen föld-
 birtokelosztás!*);

a soha véget nem érő analfabétizmus;

a robot (hol vagy 1848?!);

a munkavállaló szövetkezetek, kistermelő-értékesítő és beszerzőszövetkezetek hiánya;

öregségi és balesetbiztosítás hiánya;

orvosi kirendeltségek, mentőszolgálat hiánya (v. ö. járhatatlan utak!);

közraktárak hiánya;

s egy olyan paraszti középület (*vigyázat: nem kultúrház!*) hiánya, ahol a tanyai nép táncolni, szórakozni, iddogálni, műkedvelősködni, beszélgetni, gyűlésezni szabadon, csendörtlenül összejöhetne;

az adófizetés, közigazgatás, stb. folytán elfecsérelt munka- és idővesztés. Satöbbi, satöbbi.

Ennyi minden tartja vissza a szerencsétlen tanyai Jánost az élet szebb, emberibb, ^örömösebb és simább megélésétől. És ha még mindig akadna romantikus lélek, aki a tanyán elsősorban madárdánát, lódobogást, természetölet és másfajta operettsépséget szeretne szagolni, vonuljon Oféliával kolostorba ... nem lehet rajta másképp segíteni. Ez a pár, futtában fölsorolt égő szociális hiány, jórészt mind kenyérkérdés. A nagyobb, a fehérebb kenyéré, ami a tanya lázárainak juthatna. Nehezen is lehet a tanyán olyan hiányt fölfedezni, ami elsősorban ne pénzt és kenyeret jelentsen. Ne kulturális hiányokat akarjunk reklamálni a tanyán, mert fájdalom, sok olyan kultúrsegítséget kapott eddig is a tanya, ami nem volt segítség rajta.

A tanyán szociális és gazdasági hiányok és mulasztások vannak!

Gondoljuk csak meg, hogy a fővárosi átlagembernek száz meg száz alkalma van, hogy változatosan élje meg a maga életét. Hiszen egyedül csak szórakozási lehetőségeit tekintve is, rengeteg alkalom közt válogathat. Ezzel szemben, ha a tanyai ember szórakozni akar, csak egy között választhat: az ő szórakozása a bor. Inni, ez az egyetlen jó. Ha mégis változatosabbat akar, csak annyit tehet, hogy kisebb helyett nagyobbat iszik. Úgyis csak akkor van igaza. A jó tanyaológusnak, hogy úgymondjam paraszttá kell köztük válnia, mert a nép lelkéhez nem lehet csak úgy vállveregetve közeledni. Ezt persze szintén nem lehet könnyből megtanulni, akár a táncot és a korcsolyázást. Élni kell közöttük.

Látnivaló, hogy a fájó magyar földproblémákból talán éppen a tanyaügy fekszik legvérzőbben a porondon. Abban rejlik a tanyanép főtragédiája, hogy amíg őmaga gondolkozásban és cselekvő szándékban tökéletesen átalakult már, addig az életét szabályozó intézmények és berendezések terén minden, de minden úgy maradt, ahogy évtizedek könnyelmű mulasztásai óta megfeneklett. Pedig csodálatos szép lelki és gazdasági fölbredésen esik át ma a magyar tanyavilág, csak éppen ereje nincs, hogy rettentő Prokrustesz-ágyából talpraszökkenjen. Akinek a sors annyi levegőt, napsütést, oxigént adott, mint neki, szinte meg kell, hogy fulladjon a mai gazdaságpolitikai levegőtleniségben. Az alföldi tanyavilág szociális tekintetben annyira sehogysem áll, hogy szibériai mértékkel mérve is, a nullával egyenlő. Amit eddig kapott, az legföljebb egy kis kultúrbonbon s nem üdvösebb befektetés, mint döglött lovon a patkó. Nem különb segítség, mint amikor a mezítlábas ember fölsegélyezésére tíz kiló cipőkrémet küld ismeretlen tisztelője. (Esetleg még azt is utánvéttel...) És nézzünk szembe a dolgokkal: ad-e mást a tanyának a mai fényműzkultúra, mint amit a suviksz jelent a mezítlásnak? — amikor pedig a legfőkébb pacsirta is azt csicsergi a tanyán, hogy többet ér egy kiló civilizáció tízmázsza kultúránál. Mert a csizma: a civilizáció, mégis csak előbbrevaló a fényműznál: a kultúránál. Kultúrárt úgysem lehet fölülről lediktálni a népre, annak a lélek belső szükségei szerint önmagából kell kivirágozni. Minden nap százszor kéne az intéző nagyok fülébe suttni, hogyha

igazán segíteni akarnak a tanyanépen, ne olyat adjanak neki, amit a tanya maga nem kér.

Bár millió egyedik szer írnám már le a gondolatot: Ha ott csinálunk kultúrát, ahol a kultúréhség még nincs föléblesztve, soha jobb utat arra, hogy az emberek lelkében földburjánozzék az álkultúra! Ott aztán a kultúra minden salakja pompás halotti torokat rendez a lelkek örök eltemetésére.

Hogyan tegyük a millió félrevezetett ember vérévé azt az elégszer nem ismételtető gondolatot, hogy nem addig leszünk mi ezen a földön magyarok, amíg ki nem fogy belőlünk a pósalajosi honszerelem utolsó szusza, hanem, amíg a veszendő magyar földet magyar paraszt szántja magának kenyér alá. És a magyar anyaföldet se az unalomig elcsépeelt: vérrel megszentelt értelemben, hanem inkább a ganéjjal megrágyázott koncepcióban tessék végre értelmezni! Hiszen még trágánk sincs, pedig egy kocsi trágya többet nyom a hon fölvirágoztatása érdekében, mint száz vezércikk vagy félmázsa szociográfia, beleértve az enyémet is.

Hogy a ma megoldásra váró magyar agrárszociális problémákat egyáltalán tisztán lássuk, szükséges ideiktatni az átfogó három igazi nagy agrárfeladatot:

1. *A mezőgazdasági proletariátus megváltása, nevezetesen:*

a) a latifundiumok és hitbizományok korszerű és gyökeres reformja s ennek kapcsán az egészséges 70—80%-nyi kis-parasztbirtok (20—100 hold) megteremtése;

b) a telepítés;

c) a „hárommillió koldus” (mezőgazdasági cselédek, napszámosok, morzsabirtokosok) öregségi, betegségi és rokkantsági biztosítása.

2. *Az Alföld-probléma, az összes idevágó:*

a) termelésétechnikai és

b) népszociális föladatakkal, valamint

c) a tanyaügy rendezésével.

3. *Az igazi népképviselési rendszer és a szociális adórendszer megvalósítása.*

Nagyon nem árt hangsúlyozni, hogy mindazok a reformok, amelyek nem e három főüstökös jegyében és érdekében születnek, csalóka álreformok csupán, az igazi agrárabajok óvatos megkerülései. Nálunk a parlament mai összetétele, vagyis a képviseleti rendszer elavult konstrukciója mellett, sajnos, gondolni sem lehet arra, hogy akadjon kéz és szív, amelyik e merész, de jogos agrárköveteléseket meg merje oldani. Pedig ezek a kérdések mégis csak e kis ország élet-halál-kérdései, amelyek épp ezért semmiképp nem nyomoríthatók bele a napi pártpolitika kendermagra berendezett arany-csillogású kalickáiba. Nápolyiszellel mégsem lehet egy súlyos lázbeteg gyötrő kínjait csillapítani.

Aki nem ebből a tisztult szemszögből szemléli a magyar nép szociális megváltását, nemzetéért drukkolni ám menjen el a Ferencváros—Ausztria meccsre, még mindig szebben élheti ki hazafias aggodalmait, mint az, aki csak mellébeszél ezeknek az igazi nagy nemzeti kérdéseknek.

Szerencsére ma már tekintélyes és számottevő közvélemény áll e problémák mellett (mert hisz tagadhatatlan, hogy ezek a fájdalomok ott szikráznak a magyar értelmiség nyugtalanására kész s egyre növekvő táborában), de mindez még nem elég. Elsősorban arra volna szükség, hogy e reformok a törvényadta keretek közt meg is születhessenek egy fényesebb napvilágra. A napilapok vastag címei talán tévedésbe ejthetik a tájékozatlan lelket, amikor itt-ott reformok harangzúgását hallja, reformokét, amelyek csak álreformok; vagy amikor javulási tömjénfüstökkel szédítik, amely javulások csak latszatjavulások, de alapjában véve nem egyebek a forrókása óvatos kerülgetéseinél.

Ismételjük, hogy a parlament mai összetétele mellett aligha kerülhetnek ezek a kérdések felszínre. Az intézőhatalmat is olyanok gyakorolják, akik ebben a reformban osztály szerint érdektelenek, sőt javarészt szembenállók. A gazdasági hatalom is jelenleg csaknem százszázalékig ellentétes érdekek kezében van s a törvényhozó hatalom több mint 80%-ban! Tehát csak a fölvilágosítás és ráébresztés indíthat meg egy tisztult közvéleményt, egy regeneráló közakaratot, amely köz-

vetve nagyon sokat tehet majd. Középosztályunk, sajnos, amelyből pedig a megújulás gyógyító lázának kellene föltörni, nem lefelé, az egészséges parasztsághoz húz, hanem fölfelé dörgölőzik, az enervált arisztokráciához és zsenitrihez. Családi és hivatali érdekek délibábja után fut, ahelyett, hogy ráébredne, mennyire a saját érdeke ellen cselekszik. A tanácsos vagy fötanácsos úrnak udvarol, mert szerinte, mégis csak ez a szokott módja, hogy ma előrehaladjon, de elfelejti, hogy ez csak pillanatnyi előny. Mi lesz majd az ő gyermekével? Addigra, amire a fia felnő, annyi tanácsos úr lesz Magyarországon, hogy lekophat a féloldala, ha mindhez dörgölőzni akar, mégsem lesz állása a gyermekének. Míg, ha idejekorán a föld felé „orientálódna”, már érettségi után két héttel kenyeret találna a fia valamelyik faluban vagy tanyán. Ha tudniillik valaha a kedves papa dörgölőzés helyett azon munkált volna, hogy földreform, telepítés, fásítás, csatornázás, öntözés, lecsapolás, futóhomok javítás, új termelési és értékesítési lehetőségek, satöbbi című új kenyértermő adottságok legyenek, amelyek ott szunnyadnak máris a lenézett Alföld semmibevert parasztjának tövében. Végtelenül fájdalmas jelenség, hogy szerencsétlen középosztályunk nem veszi észre önmagán, hogy ő csak gondolkozásában arisztokrata, de gazdasági helyzete szerint éppúgy proletár, mint az ipari munkás vagy a mezőgazda és a cseléd.

Nem lehet a lateiner-közvéleményt ezeregyedik ismétléssel sem eléggé ráfigyelmeztetni, milyen élethalálról döntő, láthatatlan, mégis szívós csatája folyik le az Alföldön a magyarságnak. Milliós néptömegek fönnmaradásáról vagy pusztulásáról ítélkezik itt az élet aszerint, hogy báván szabadjára hagyjuk-e a mai adottságokat, vagy okosan fölismerve a bajok súlyosságát, minden hivatalos és magánigyekezetünket beállítjuk a mentés szolgálatába.

Szerencsénk, hogy ezekben a nehéz időkben is vannak előrelátó szakemberek, újságírók, szociográfusok, akik komolyan belevetik magukat a földproblémák megoldásába s nekik köszönhető, hogy a közvélemény úgy-ahogy kezd már

fölfigyelni erre a nagy belső életmentésre. Riportok, cikkek, könyvek, előadások, kongresszusok ütöttek végre annyi rést a közömbösségen, hogy lassan-lassan a hivatalos intézőhatalom is megmozdul itt-ott az Alföldért, habár nem mindig a legcélirányosabb módon és eszközökkel.

Hiszen ma az Alföld sokkal inkább nemzeti probléma, mint volt Nagymagyarországon, amikor bányáink, ipartelepeink, erdeink és virágzó, de azóta elszakított kereskedelmi empóriumaink mellett fájdalom és lelkiismeretfurdalás nélkül lehetett megfeledezni róla. Utat, iskolát, postát, vasutat, csatoniát, ipartelepeket, gyárat, állami üzemet, kultúrpalotákat, sajnós-sajnos, mindig csak az „elégedetlen” nemzetiségi vidékekre ontottunk, csupán a csöndben függetlenkedő, „rebellis” Alföldtől tagadtunk meg minden beruházást. Most aztán nézhetünk utána, fordult a kocka! Amit valaha a határvidéknek építettünk, gyümölcsét ma idegen nemzetek élvezik. Amit pedig az Alföldtől megtagadtunk, mi nyöghetjük az átkát. Milyen jó, hogy ma már senki sem hánytorgatja, kik voltak annak a korszaknak gazdaságpolitikai vezérürüjei, akiknek rövidlátásáért mi ártatlan utódok isszuk meg a feketetelevest. De fölösleges is volna azokat a régi okosokat forgatni dízsírjukban, amikor még ma is ott tartunk, hogy hivatalos körökkel, ügyéssel és társadalmi közönnyel kell szembezállnia annak, aki ezekre a súlyos és halaszthatatlan föladatakra rádöbbsenteni szeretne.

Pedig kár elfelejteni, ki ez a nép, akiért e sorok is szát-emelnek, ők azok az alsó paraszti néprétegek, akikre az orosz hómezőkön valamikor jég dermesztette rá a mundért, akiknek a Doberdón pergőtűz hasogatta idegeiket, akiknek Albániában malária verte ki testét, de akik ezer gyilkos halálon át is hazacipelték utolsó vagyionukat, dolgos kezüket, csupasz életüket. A fronton földosztást ígértek nekik s ez volt az a csodás tűzvonalmessiáda, amiért érdemes volt összecsordítani a sebből fölbugyogó vért a kulacsok kiömlő pálinkájával, ők azok a szunnyadó milliók, akikbe itthon is mindennap csak azt veri az élet, hogy parasztnak lenni mindig csak kötelesség.

A világháború óta az egész világon új emberlelkület alakult ki. Lehet beszélni róla, hogy ez az új lelkület kinek,

hogy tetszik, de, hogy nem tehet alóla kivonni magunkat, kétségtelen.

Ebben a világhátországban a magyar vidék is másfél-két évtizede, hatalmas lelki átalakuláson megy keresztül. Az átalakulás itt játszódik ugyan le a szemünk előtt, mégis le kell egyszer írunk, mert a falusi ember annyira benneél, a városi pedig annyira megfélelkezik róla, hogy igazán hasznos minden ébresztő szó, amelyik ezekre a lelki változásokra figyelmeztet. Gondoljunk csak a 20—25 évvel ezelőtti népszínművecskékre és más parasztábrázoló irományokra, amelyek ha akkor nem, a néplélek igazi mélyrétegeiből buzogtak föl, ma szánalmasan sivár, színükvesztett ostobaságokként hatnak.

Valamikor fehérholló volt a nádfődeles házban az újság, ma az a falusi és tanyai ház fehérholló, ahová ne köszöntene be legalább hetenként egyszer a friss nyomtatott betű. Ügy-nőkök és beugrató szélhámosok meg fogják egyszer memoárjukban említeni, hogy a pesti közönség hamarabb fölült trükkjeiknek, mint a „marad,i” vidék. Mert ezek a falusi rétegek szervezetlenül is megtanulták már, hogy vakon hinniök senkinek sem szabad, csak azt nem tudják még, ki után kellene indulniuk.

Tévednek azok a városi nagylelkűek is, akik mérsékelt szolidaritásukat az áramlatok nyomása alatt talán hajlandók a falunak kikölcsönözni, ha azt hiszik, hogy a falu még mindig azon a lelki szinten él, amelyik nem tud a töltöttkáposzták és disznótorok eszmekörén túlemelkedni s hogy szemében még mindig a vitézkötés az utolsó és legnagyobb nemzeti gondolat.

Azok között, akik ma az Alföldért és a tanyaiügyért dolgoznak, az élen jár egy hivatalos szerv, a Duna—Tiszaközi Mezőgazdasági Kamara. Igazgatója, Gesztelyi Nagy László dr., a hangyaszorgalmú adatgyűjtés és a harcos propaganda érdekében a hivatalos kötelességen túl is megtesz mindent, amit fajtaszeregete megkövetelhet tőle.

Az idevágó tennivalók tekintetében azonban egyelőre még a megoldási tervek és módzatok sem tisztázódtak. Doktrinerek és gazdasági szakférfiak vitáznak nemcsak részletkérdéseken,

hanem az alapvető módszerek helyességén és helytelenségén is. A fásítás és öntözés kérdése például még mindig farkasszemet néz egymással. A vadvizek levezetése is szembetalálja magát a talajkiszáritás vádjával.

De mindez nem baj. Százötven éves mulasztások után igazán biztató, hogy tíz-tizenöt év alatt legalább már eljutottunk a vitatkozásig. Kezdünk végre beszélni az Alföldről, erről a betemetett aranybányáról. Mert amíg egy komplett Nagy-magyarország állt a hátunk mögött, kisebb nemzetiségi gondunk is nagyobb volt az Alföld nagy nemzeti gondjainál.

Szerencse, hogy az utóbbi tíz-tizenöt évben legalább időnként történik valamelyes magánlépés az Alföld-ügy és a tanyavilág érdekében. Ezek között jelentős kezdeményezés volt a Kecskeméti Gazdakamara által 1931-ben egybehívott Alföld-kongresszus. Sok mindenről szó esett ezen a hasznos találkozóon. Előadások és hozzászólások hangzottak el az Alföld fásításáról, a lecsapolásról és öntözésről, a futóhomokjavításról, a szikesek termővételéről, a rét- és legelőgondozásról, az állattenyésztés és trágyatermelés fontosságáról, új termelési és értékesítési szervezetekről, út- és vasútpolitikai teendőkről, az elemiiskolának gazdasági tömegiskolává (nem pedig „kultur”-nyolcosztályúvá) átalakításáról, a telepítésről, egy szóval egy ezerfelé ágazó gazdaságpolitika új misszióiról, amiknek megvalósítása érdekében egész közigazdasági berendezkedésünket át kellene alakítani.

Az Alföld egyik legnagyobb problémájaként említették a tanya-ügyet, amelyre vonatkozóan a kamara munkája négyirányú: 1. megismerni és megismertetni a tanyakérdést, 2. adatgyűjtést végezni, 3. az egyes fölmerülő kérdésekben segíteni, 4. adatokkal szolgálni. A kamara saját tanyai adatgyűjtéséből megállapítható, hogy területén 154 községnek és városnak olyan sűrű külterületi lakossága van, amely az ezret meghaladja, ezek közül 13-ban a tanyai lakosság öt-tízezren, 10-ben pedig tízezren fölül van. Olyan község pedig 71 van, amelyben a külterületi lakosság az összes lakosoknak egyharmadát meghaladja. Kiskunhalas lakossága meg éppenséggel fele-fele részben oszlik meg a belterület és a tanyavilág között. (30 ezer lélek! — 112 ezer kataszterholdon.)

Lehetetlen, hogy a már eddig érintett problémákból és adatokból is ne lássuk világosan, mennyi, de mennyi a tennivaló az Alföldön és a tanyavilágban.

Nézzük végül itt előljáróba, kik laknak a tanyavilágban?

A legkülönbözőbb kategóriák. Lakosai vagyoni és társadalmi különbsége ellenére is azt lehet azért mondani, hogy valamennyien homogén elemei a -paraszti sorsnak.

Itt „lakik” először is a nagybirtokos uraság, már amennyibeu fővárosi közéleti fontossága vagy más közgazdasági elhalmazottsága megengedi. Persze, ő csak, mint ritka természetrajzi előfordulás s inkább csak mint nevének eleven szimbóluma fordul elő a tanyán. Azután jönnek a zsiros elemek, a 100—200—300 holdas nagyparasztok, akiknek görbe házuk van a városban s telente a kaszinóban is meg-megfordulnak, de szívük és értelmük legalább kihúzza őket a tanyára. Gazdálkodásuk ellen nem kell kifogásokat fölhozni. Sorban utánuk állnak a 100 holdon alulvalóak, a józan polgárok, a tekintetes s itt-ott lateiner urak, meglehetősen vegyes társaság, le a 20 holdig. Ilyenek vannak köztük: fővárosi gyakorlóügyvéd, aki felesberletbe adja ki a maga beteg 40 holdas homokját és a kéthetes pótnyaralás alatt föléli családjával az egész haszonbért; nyugalmazott gimnáziumi tanár a maga 90 hold homokocskájával, ami a jóég tudja, honnan ragadt rá, de amit emberemlékezet óta árul a helyilapban; fővárosi köztisztviselők özvegyei havi 36—80 pengő nyugdíjjal; nyugbéres vasúti bakterok 1—2, vagy csak fél holddal, többnyire remek új gyümölcsösökkel, szőlővel; nyugdíjas katonatisztek; úri hűbelebalászkok szép kúriával, rosszul vezetett birtokkal, pl. a néhai szerkesztő, a menekült telekkönyvvezető féligiskolázott úrrányalt gyerekekkel; városi elfoglaltságú tisztviselők, patikusok, ügyvédek, stb., egy-egy négypolgáris tanyai 40, 50, 100—200 holdas kisasszony feleségülvétele címén; továbbá a főváros és környéke apró megszalajtottjai: ipari, gyári vagy bányamunkások.

Mindezekon felül és elsősorban természetesen a főzöm: az igazi bennszülött tanyanép, a törpe- és morzsabirtokos alsóparasztság, napszámosság, cselédség. Iparoselem csak nagyon

elvétve s legfeljebb uradalmi kovács, foltozó varga, budár, vagy itt-ott kádár, meg kertész képében akad egy-kettő a tanyán. A bevándorló inte- és unintelligens rétegek annyira még nem szaturálták át a tanyát, hogy a földben és búzában gondolkozó homogenitás rovására esnének.

Álljunk meg a tanyavilág egy pontján, egy olyan anyaváros pusztáján, ahol ma a lakosságnak több, mint a fele tanyai lakos. Mi volt itt 25 évvel ezelőtt? Még a semminél is kevesebb. Ez a 200 holdra rúgó földmassza például egyik helyi-bank kezén volt akkor. Irdatlan kopárságú homokhegyeivel, posza futóhomokjával még arra sem volt jó, hogy a nagyon igénytelen akác gyökeret verjen benne, vagy az elátkozott tarack, ez a kiirthatatlan fűfésleség be tudja lepni. Csak itt-ott a laposabb részein volt a földben annyi becsületérzés, hogy ballangót, kutyatejet megtűrt magán, így legalább kiadhatta a bank két krajcárért járásnak, tavaszi birkalegelőnek. Nem csoda a szegény banktól, ha 1913-ban kétkézzel kapott rajta, amikor meghallotta, hogy az állam területet keres a környéken elemiskolának. Akár az egészet odaadta volna annyiért, amennyit az igényelt 1200 ölért fizettek neki. S nos, nem egészen tíz év alatt kiderült, hogy nagyszerű partit csinált a bank az iskolával, mert az iskolakörnyék, mint a mágnes kezdte magához vonzani az addig nincstelen Napszámos Jánosokat. Ma e ponton az a helyzet, hogy kész magja született ezen a semmire nem jó földön egy eljövendő falucskának s ami még a banké belőle, lesz még tízszeres-húszszoros ára, csak egyszer az áhított kövesút a közelében kiépüljön. És milyen paradicsomi kis vidék ez, ragyogó fehér házacskaival, bekerített apró portáival, kerti gondossággal művelt földcskéivel. „Adjatok egy kősziklát, vagy egy szakarát tulajdonul a magyar parasztnak és pár év alatt termőföldet fog belőle varázsolni.” A háború óta egyedül ezen a kis folton közel negyven apró tanyabirtok keletkezett. Nem számoltam ugyan meg a rajta-élőket, de aligha tévedek, ha azt állítom, hogy 100—120 holdján 200 ember talált lehetőséget.

Tudni kell ezzel szemben, hogy a tanyavilággal rendelkező gazdag alföldi anyavárosok határtalan féltékenységgel viseltetnek pusztáik elszakadása vagy önállósulása iránt. Ami

még érthető volna részükről, ha valami áldozatra hivatkozhatnának. Ám nemcsak, hogy nem hivatkozhatnak ilyesmire, hanem éppen fordítva áll a helyzet: a sarokbaállított puszták adógarasaiból kezdi kiadjusztálni magát az anyaváros, már pedig a tanyavárosok adózó lakóinak nem egy helyen felénél többje tanyai lakos! És a puszták népe a maga 150—350 százalékos városi pótdóója fejében árva kétöles kövesutat sem tud kicsikarni magának!

És a város nemhogy segítene alátámasztani az egyre szaporodó és népesedő tanyai családok egzisztenciáját, de ott vesz el tőlük, ahol tud. A közigazgatás áldásos kezét csak fizetés és ráfizetés alakjában ismeri a tanyanép.

*

Szerény anyagi eszközeimhez mérten évek hosszú során át mindenütt megfordultam, ahol a széles szétszórtsága duna—tiszaközi tanyanép megismerése érdekében megfordulni érdemes volt és félszerény tehetségemhez képest mindent megírtam életükről, bajaikról, ami elem került. Évek során át velük együtt vészeltem át a senkik, az elfelejtettek báva életét. Ha fölkerestem bajaik miatt városaik polgármesterét és más hatósági személyeket, harcos föllépésem ellenére is mindenhol az újságírók megillető előzékenységgel fogadtak. Maguktól a Béres Jánosoktól viszont annyi köbtiszteletet sem tudtam munkám iránt kelteni, amennyi a kalapomba beleférne, — mégis szívesen és fájdalmasan emelek szót az ország közvéleménye előtt érdekében, mert árvák, mert alázatosak, mert koldusok és főként mert némák, mivel a magyar élet örök lázárjai ők, akik törődésünk és gondoskodásunk minden cseppjét megérdemlik.

**URAK, KISURAK,
PARASZTOK, LÁZÁROK**

A tanyai napszámos évi jövedelme

Ha meg akarjuk ismerni egy nép igazi vagyoni jólétét, ha képet szeretnénk alkotni a munkás megbecsüléséről és munkája jutalmáról, ha nyugodtan óhajtjuk este letenni fejünket és ha meggyőződni kívánunk a gazdasági kormányzóhatalom arravalóságáról: szálljunk le a nemzet legutolsó de legderekabb élethőséhez, a szerencsétlen magyar napszámoshoz és kérdezzük meg tőle: te János, a te megfeszített izmaidnak, roskadásig nyúzott szervezetednek és rögrehulló veritékednek micsoda a napi, az évi jutalma, mekkora az a jövedelem, amelyikből neked a nemzet legszaporább néprétegét, a napszámoscsalád mezítlásos és ruhátlan magyar ártatlanságait kell a bizonytalan jövőnek fölnevelned?

E sorok szürke krónikása az élettől végtelenül megjuhászított lélek már: mégis, amikor erről a kérdéstről kell beszámolnia, a keserűség rázza meg a lelkét s úgy érzi, hogy száraz adataival és szürke számaival is szíveket kell hasogatnia.

Legyünk csak nagyon alázatosak s értessük meg egymással, hogy az a mai, az állam bevételeinek 52 százalékát zsebretürő hivatalnoksereg embriósejtelek állapotában sem élt még akkor, amikor ezelőtt száz, kétszáz, ötszáz és ezer esztendő előtt *ugyanez* a földműves-jobbágy már vetés alá törte ezt a földet. S ezerévi fáradsága, kitartása, hűsége és ragaszkodása fejében, amint alább látni fog-

jük, az a jutalma, hogy évi jövedelme nem több egy meglehetősen rosszul dotált államhivatalnoknak — egyetlen havi fizetésénél. És ebből neki még gyermeket, katonát, magyar jövőt is kell teremtenie annak a földnek számára, mely „ápol” s eltakar...

A száraz adatok a következők:

Az I. napszamos. Harmincesztendős, erős, egészséges, értelmes és rendkívül szorgalmas férfi, számosjósága egy tehén. Egyhónapos házas. Morzsabirtokos (1000 négyszögöl tanyai házhelyportával). Az alábbiakban kronologikus sorrendben felsoroljuk, hogy 1930-ban hol, mit és mennyiért dolgozott. (Időközben természetesen, otthoni kis homokját is művelnie kellett.) Üres napjait vásár, olykor piac, esős idő, vagy házkörüli elfoglaltság töltötték ki, amelyek sem pénzt nem jelentenek, sem különösebb látszatjuk nincsen. A házkörüli foglalatosságát azonban okvetlenül kényszermunkának kell tekintenünk, mert minden esetben elmaradt volna, ha helyette napszámmunkája kínálkozott volna.

Január:

A hó első felét a múlt év végén elkezdett erdővágása és fakitermelése foglalja le. 15—22-ig nádat vág harmadán. Ebből ráesik 185 kéve (à 15 fill.) 27.75 P értékben. A nádat magának tartja meg, mert ősszel építkezni számít. 23—31-ig házkörüli munka: favágás és vályoggödör-bekubikolás.

Kézpénzjövedelem nincs.

Február:

1—14-ig fordítás 75 cm szőlő alá odahaza. A szőlő 200 négyszögöl, napiteljesítménye 14—15 négyszögöl. (Sok a vincellérkukac!) 1.4—21-ig házkörüli munka: trágyahordás, favágás, 21—28-ig fahordás az erdőből.

Kézpénzjövedelem ismét semmi.

Március:

Napszám: szőlőnyitás 2 hétig, napi 1.50 P és koszt. 14—17-ig faültetés odahaza. Ugyancsak otthon fordítás here alá, 7 nap. A tavaszi vásáron elad egy borjút 130 pengőért. Ugyanakkor épületfát vásárol 135 pengőért.

Készpénzbevétel 148.— P. Bérkoszt 14 nap.

Készpénzkiadás 135.— P. Marad a valóságban 13.— P-je.

Április:

Fordítás otthon krumplici alá, 7 nap. Kukoricavetés harmadosföldön, 2 lánc, ismét 7 nap. A hó másik fele tétlenül telik el: nincs munkalehetőség.

Készpénzbevétel ismét semmi.

Május:

Vetés a feles répaföldön, 7 nap. Odahaza szőlőtelepítés (200 négyszögöl) 5 nap. Harmadoskukorica első kapálása, 14 nap.

Készpénzjövedelem semmi.

Június:

Répakapálás elsőre, 7 nap. Kukoricakapálás (2 lánc) másodikra, 14 nap. Aratás előtt 1 heti robot-fűkaszálás (napi 2 pengő; — júniusban vagyunk! — és koszt). Aratás a hó végéig, illetve átcsapva a következő:

Júliusba:

összesen 17 napig (egy kaszára naponként kb. 2000 négyszögöllel). Utána folytatja a fűkaszálás robotját újabb 7 napig (á 2.— P és koszt). Az aratási részt csak a cséplés után kapja meg. Addig csak komenciót kap: 20 kg kenyér lisztet, 10 kg főzőlisztet és 3 kg szalonnát.

A kéthónap készpénzjövödelme 28.— P. Bérkoszt 14 nap és a fönti kommcnció.

Augusztus:

1—3-ig krumplikapálás otthon. Utána felesrépa megkapálása másodikra, 7 nap. Hordás külön 8 nap (pusztán kosztal, mert ez is aratási robot). Majd 3V2 nap cséplés, szintén robotban (csak koszt!), majd ennek végeztével megkapja aratási részét, és pedig: 114 kg búzát, 814 kg rozst, 94 kg zabot és 183 kg árpát, továbbá 2 kocsi szalmát. Ezeknek értéke a következő: búza (à 16.—) 18.24 P; rozs (à 8.—) 65.12 P; zab (à 12.—) 11.04 P és árpa (à 14.—) 25.62. A 2 kocsi szalma értéke 20.— P. Mindez összesen 140.02 P értéket jelent.*

További munka odahaza vályogvetés 2 hétig.

Valóságos készpénzbevétel semmi.

Termény járandóság értéke 140.02 P.

Szeptember:

1—7-ig folytatólagosan vályogvetés. Utána 2 hét vályogbehordás, házhelyegyenetés; újabb hét: épületfafafragás. A vásáron közben eladott egy disznót 65 P-ért és egy tehenet 270 P-ért. Ugyanakkor évi ruházkodásra kiadott: kalap, csizma, télikabát, öltöző nyári ünneplő és fehérneműek beszerzésére 160— P-t.

Összes bevétele tehát 335.— P.

Összes kiadása 160.— P. Maradvány 175.— P.

Október:

Egész hónapban a házépítés köti le, amelyet bátyja segítségével végez. Közben azonban elvégzi

* Ma pillanatnyilag emelkedettebbek a gabonaárak, de ez itt közömbös, mert a tételek az értékesítésnél is csak akkora árban szerepelnek.

a harmados kukoricatörést, amelyért az osztózásnál 3.50 q csöveskukoricát kap, utána pedig odahaza a krumpliszedést (4 q) és a felesrépakiásást; ez utóbiből 25 q esik rá. A kukorica 35 P, a répa pedig (à 1.30) 32.50 P értéket képvisel.

Ugyanekkor lécz, deszka, mész, ajtó, ablak, vasalás, üvegezés és tűzhely beszerzésére összesen 115.60 P kiadása van, nem számítva ajtó- és ablak-készítési saját munkadíját. További kiadása bútorokra 40.— P.

Valóságos készpénzbevétele semmi.

Termények (kukorica, krumpli, répa) értéke 83.50 P.

Készpénzkiadása 155.60 P.

November:

Folytatólag házépítés. A hó végén lakodalom. (Kiadások!?)

Készpénzbevétel semmi.

December:

Erdővágás és fakitermelés, harmadából. Járandósága:

	Értéke P
a) IV2 öl nyár-színfa.....	(33.—)
b) V2 öl tuskó.....	(6.—)
c) 42 kéve gally.....	(4.10)
d) 10 m ³ gallyvastaga (prigli) . .	(6.—)
e) az összes gyökér (2 k.) . . .	(2.—)

összesen 51.10 P értékben.

Készpénzbevétel semmi.

Termékérték 51.10 P.

Ha aztán összegezzük mindezt, így tárul elő a kép:

a) *Bevételei:*

Napszám készpénzbevétele	46.— P
14 napi kosztja pénzértékben, à 1.50	60.— P
Terményeinek értéke	223.52 P
Tüzelőfája és nádja értéke	35.— P
Kommenciója értéke	17.50 P
Allattartásból származó bevétele	465.— P
	<hr/>
Összesen:	897.02 P

b: *Kiadásai:*

Épületanyagokra	250.60 P
Ruházatra	160.— P
Bútorra	40.— P
	<hr/>
Összesen:	450.60 P

Évi tiszta jövedelme tehát 446.42 P, úgyhogy ebből — ha minden jövedelmét pénzzé tenné is — még napi 1.40 pengő sem jutna a sajátmaga és családja és állatai eltartására. S hiszi komolyan valaki, hogy ebből még adót is fog tudni fizetni, de még kultúrálózatokra is módja lesz valamit kihasítani? Élet az ilyen? Van ebben öröm? Érdeemes ezért dolgozni, megszületni? Ilyesmiket kérdezni neki eszébe sem jut. Immár ezt a kicsit is meg fogja osztani az asszonnyal s esztendő múltán ama hatalmas harmadikkal is. S ami szégyenletesen kevés volt eddig az egynek, kell, hogy ezután a háromnak is elég legyen.

A *II. napszamosra* szándékosan egy 71 esztendő, 1865-ben született öreget választottunk ki. Öt felnőtt gyermeke van az öregnek, s unokái is már házasuló korban állanak. A hetvenegy éves öreg egyedül él 65 esztendő feleségével s az asszonyon kívül két sírighú kutya, meg egy öreg macska az, amelyik öreg napjaira megható ragaszkodással

megosztja vele a vénség elárvulását. A szeme nem, csak a hangja sír a jó öregnek, amikor munkában megfáradt élete utójáról beszélve, visszatekint a múltba. Ki törődik ezzel a szegény magyarral, aki régen nem találna már munkát, ha évekkkel előbb össze nem ragad egy iszákos urasággal, aki józan pillanataiban bizonyára átérzi, milyen derék szolgára lelt a 71 esztendő napszámosban.

Ennek az öreg napszámosnak az alábbiakban adjuk évi kenyérkeresetét.

Januárban és februárban, sőt március derekán íúlig a házkörúli tétlenségben kellett napjait eltöltenie. Március utóján aztán jelentkezhetett az uraságnál 18 napos varjúpásztorságra. Közben az otthoni vetegetést is elvégezve, 2 láncharmadoskukoricát fogott föl. Áprilisban jelent meg házában az első 10 pengő, ezt egy lánchnyi kukoricakapálásért kapta. (Másodszorra meg sem kellett a földet kapálni, kiégett benne a vetés a nagy szárazságban.) Valakinél feleskrumplit is fogott ki, s belevetett három zsidózsák magot.

Júliusban aztán eljött az aratás s 13 napig tartott. Aratórészesi robotot nem szolgált ugyan, de ezzel szemben nem is kapott az aratás idejére többet, csak 13 pengőt és kosztot. A hordás és cséplés után aztán — ezek fejében is — megkapta a következő részt:

	Értéke P
a) 80 kg búzát	12.80
b) 80 kg zabot	9.60
c) 600 kg rozsot.....	48.—
d) 125 kg árpát.....	17.50
e) 1 kocsi szalmát	10.—

Legközelebbi elfoglaltsága csak augusztus 15-től került: kukoricacsőzség az uraságnál, október végéig. Kapott ennek fejében lánconként (2400 négyszögöl) 50 kg csöveskukoricát, amely együttesen 6 q-ra rúgott, megtoldva egy kicsi tökkel. Ebben

aztán benne volt a 18 napos varjúpásztorkodás bére is. A kukorica hazahozataláért viszont 3 napos robotot dolgozott.

Októberben 6 napra őszi vetésre fogadták föl 2 pengőjével, a maga kenyereén. Ez volt a harmadik készpénzkereset ez évben házánál, immár 35 pengőnyi summával.

Novemberben épületjavítás körül 7 napi napszámra tett szert, napi 1.20 pengővel és kosztal. Ez 8.40 P, az előbbivel együtt 43.40 P. Decemberben semmi munka. Nádvégzés nem volt és nem lesz, mert a gazdák még zöldjiből lekaszálták takarmánynak a nádat, favágás, erdőirtás, földfordítás — még a fiataljának sem jutott!

A fölszedett feleskrumpli, a bevetett másfél-mázsas vetőmag ellenére — fél q terméssel fizetett... Odahaza szintén nem termett több 80 kg-nál. Ezek értéke tehát legjobb esetben is 3—4 pengő volt. A harmados kukorica szintén ilyen mostohán fizetett, nem adott többet 3 zsáknál (mintegy 1.5 q).

Összegezve begyűjtött terményei értékét és napszámbereit, így állíthatjuk föl évi jövedelmét:

a) *Bevételek:*

a) részes és saját termés értéke	82.— P
b) évi napszámbér.....	43.40 P
c) 20 napi kosztja <u>pénzértékben</u>	<u>30.— P</u>

Összesen: 155.40 P

További bevételei:

d) mintegy 350 drb tojás után	35.— P
e) 15 pár csirke.....	30.— P
f) disznóeladás.....	60.— P
g) cseresznye.....	13.— P
h) terményeladásból.....	<u>54.20 P</u>

A kettő együtt: 347.60 P

40 kéve gally à 10 fillér . . .	4.— P
2 q rozs és örlési fuvar . . .	22.— P
Zsiradék július óta (12 kg) . .	24.— P
Évi 52 kg só	20.80 P
Petróleum, évi 12 liter	4.80 P
Egy kismalac	25.— P
<hr/>	
Összesen:	100.60 P

Vagyis évi tiszta jövedelme 247 pengő, de akkor sem ruhára, sem adóra egyetlen fillért sem fordíthat. (Múlt évi adóhátraléka 18.20 P, idei adója 11.90 P). Honnan is vegyen 30 P 10 fillért adóra az a szerencsétlen pária, akinek még harmadfél száz pengő sem jut arra, hogy az esztendőt másodmagával megélje?! De még ez a 247 pengője sem készpénz, csak termény!

Lehetne játszani most ezzel a számmal és lehetne különböző recenziókat fűzni az adatokhoz, de épp azért, mert ezek adatok, azt hisszük, minden magyarázat fölösleges.

Meghal egy tanyai napszámos

Ne segítsen már senki Sebők Vincén, mert a kései segítséget úgysem tudná szegény személyesen megköszönni. Amíg élt, úgy élt, akár egy kutya, de halni, úgy halt, akár egy Krisztus. Minek is hal ilyen luksushalállal egy Sebők Vince, amikor az ő krisztusi halála senkire sem jelent megváltást. Szabad-e változnia valaminek, ha egy, ha száz, ha ezer nyomorult napszámospária kotródik el a magyar létszámból?

Hogy szerettem valamikor lekanyarodni arra a rövid dűlőútra, amelyik a „Zsebőkék” portája előtt húzott el. Az egész dűlőn egyetlen oázis az ők csöpp házuk tája volt, liliputi porta, miniatúr házikóval, aminővel a mesékben találkozik az ember. Ügy rejtették el ezt a békés kis tanyafészket a ráhajló sűrű akáclombok, mint utolsó megmentett örömét menti az országutak kivert vándora.

Ma inkább elkerülöm a régi Sebők-portát: ne jusson többet eszembe a magyar nyomorúságok feneketlensége. Mit is néznék már a kis hétméteres házon, lezárt az ajtaja, kihűlt a kéménye, amióta égi lakónak közvetítette föl az ötvennégyéves Vincét a halasi temető.

Másé már a ház, másé a kis porta. Bekebelezte a tanyai kocsmáros a többi földje mellé. Mert akinek van, adatik, akinek meg nincs, azzá is elvételik, amiye van. Sebőkéné, a Terka lány, a kis Margit, meg

a csöppnyi Mihály hátrább húzódtak az Örökség árából. Mélyen bent a puszta szélső határán akad még olcsó hasznakeresetlen föld, négyszeresére is futja ott a kicsi, de jólművelt régi földecské árából. Bevett terjeszkedési metódus ez errefelé a tanyán. Szegényemberokosság. Számtani nyelven úgy lehetne kifejezni, hogy — a megduplázott semmi.

Tavaly nyáron nagybetegen még csak learatott Sebők valahogyan, mert a család téli kenyeréről volt szó, de aratás után végleg ágynak kellett dőlnie, Utolsó dolog napszámosoknál az ágy, mert a koldusnépség nem ismer ágyban kiheverhető betegséget. Sebők Vince betegsége is olyan betegség volt, amelyikből nem annyira az orvosok, mint inkább a hullamosók szokták „talpraállítani” az embert. A betegségek legrettenetesebbike, a mellrák nyugózta le halálos fullánkjával (1918 óta hordta magában a gyilkos kórt, amit egy háborús sebesülésben szedett föl). Hősi szívességét az állam is méltányolta s hogy ne menjen ingyenbe az érdem, vitézségét havi 2 pengő rokkantsegéllyel honorálta. (Csak mellesleg: ezért a 2 pengőért is 20 km-t kellett Sebőknek a városba gyalogolnia, hogy megspórolja a 60 filléres vasúti jegyet.)

Tíz évig húzta az igát ezzel a rettenetes rosszabbal, egyre sorvadva, egyre elerőtlenedve. Hányszor kérte nem a minisztert, csak a főorvos urat, emelje föl az ő 25%-os hősiességét 50%-osra. Úgy látszik, ez befolyásolta volna az államrezont, mert élete végéig megmaradtak a kétpengős járadéknál. Amíg bírta Sebők a munkát, feszülésig dolgozott, mert keresményére ötödmagányi száj reflektált. De ugyebár, egyszer mellrákkal is szabad kidülni, bár nem érdemes, mert ki keressen akkor ötüik közül, ha ő kidül. A kétéves meztelen Mihály? A csenevész iskolás Margit? A roncs anya, akinek beteg ura mellett a helye? Csak a 18 éves Terka lány mehetne,

de hol van cséplés után állandó napszám még férfinak is?

Most derült csak ki, milyen pompás befektetés volt Vincétől, hogy annakidején lestoppolt magának egy kétpengős mellrákos sebesülést!

Mondjam-e tréfásan, hogy Sebőkék a havi két pengőből szegényesen éltek? Hiszen a szegénység még mindig állt fölöttük olyan elérhetetlen magasságban, mint sintértől a miniszterelnök! Még a földjük, ez az egyetlen kitapintható valamicskájuk sem volt az övék egészen: a föle, 175 békeforint a bank zsebét melengette belőle.

Szíveskedjünk átérezni a nincs, a semmi leteperő hatalmát, mert a semmi a világ legnagyobb valamije.

Ekkortájt már október lehetett, eddigre eladtak Sebőkék a ház körül minden mozdíthatót. Nem volt már több két pár tyúknál, nyolc pár jércénél, meg egy hasaskocánál. Persze, hamarosan ezekre is sor került.

— A kocát is el kéne adni — javasoltam akkoriban Sebőknének.

— Szívesen eladnánk, de nem lehet, mert felesre vállaltuk.

Ám nem is az volt a főkérdés, hogy miből élnek, hanem az, hogy az öreg Vincét kórházba kéne szállítani. A szerencsétlen pária moccanni sem tudott már otthon, szükségét végezni is hárman támogatták le. (Ott végezte mindnyájuk szemeláltára.)

Borzalmas kép! Képzeljük csak el. Van egy tíznégyszetméteres szoba, amelyikből hármat elfoglal a kemence, kettőt az ágy, egyet a bölcső, egyet az asztal, egyet a kanapé, másfelet a tűzhely, ez összesen tizedfél négyszög: mi marad négyüknek mozgásra?! És hol alszik az anya, akinek még a csupasz földön sem jut hely, hogy megháljon. Azelőtt együtt alhatott az urával, de most a saját

moccanása is halálos kín annak az embernek, hát még kettőjük összepréselése!

Meg más dolgok is vannak.

A beteg éhezik. A gyerekek kenyérért nyöszörögnek. A nagylány és az anya minden pillanatban összetűz a szegénységen, a kiosztott utolsó falatokon. Egymás húsát rágja itt mindenki.

És akkor még valami, szerintem a legrettenetesebb, amit a bentiek nem is látszanak tudomásul venni: az a lebírhatalan halálos dögszag, ami az éktelen fekélyből kibúzólgó és dögletessé fertőzi a szoba levegőjét. Nem kell hercegnőnek lenni hozzá, hogy ájulásra készítse a belépőt.

— Az istenért, szoktak maguk itt szellőztetni? — léptem vissza egy alkalommal a küszöbről.

— Nem lehet szellőztetni, mert ha kinyitjuk az ablakot, szétesnek a rekeszek. Be is szögeltük — érvelt az asszony.

— És micsoda dolog az, hogy az öreget nem viszik be a városi kórházba?

Kérdésem a világ legtermészetesebb kérdése volt. De a felelet! Mint az égő tűz tört ki Sebőkneből az irgalomkiáltás síró panasza:

— Meg kell örülni, ha rá gondolkol! Nincs senki az egész pusztán, aki elvállalja a beszállítást. Négy hónapja hajszolunk fuvart, kérünk mindenkit, de nem akad egyetlen gazda, aki bevigye az uram a kórházba. Pedig minden vágya az, hogy oda bekerülne. Úgy érzi, hogy ott talán meggyógyulna...

— Dehát miért nem jön senki? Volna itt igazgazda elég!

— Nem akarnak jönni. Azt mondják, nem érnek rá, pedig az nem igaz. De azt nézik, hogy úgyszem tudnánk megfizetni a fuvart.

Nagy, nehéz szünetek ültek a túlfűtött szobán, amikor ezeket elmondta a kisírtszemű asszony. Ránéztem a takaratlanul fekvő, halálnál is elnyűttebb emberre, aki kidülledt pofacsontját és beesett sze-

met a gerendák felé emelte, szólni akart ő is, de látszott, hogy fáradtan szétporlad benne a szó, csak a beesett szemek csüngtek mereven egy messzi vízió, egy kacsalábon forgó elérhetetlen tündérpalotán, ahova Vince-féle lelkek talán már sosem jutnak el. A kórházon.

Mindez eddig csak két tragédia. A két pengőn tengődő életek tragédiája és a halálos beteg kitaszítotttsága.

Nagyon kevés.

Akinek nem volt két vagy négy pengője arra a fuvarra, amelyik bevinné szépen halni meg a városi kórházba, egy nap kapja a barátságos felszólítást, hogy „különbem elzárás terhe alatt” fizesse meg Margit lánya iskolamulasztásáért a 6 pengő 24 fillér bírságot.

— Mikor mulasztott a Margit? — kérdezte feleségétől a félholt apa, akit megint közelebb tolt a sírhoz ez a külön 6 pengős izgalom.

— Nem mulasztott egyetlen percet sem a Mancit, mindennap ott volt, tavaly is, idén is.

Ez valami félreértés lehet. Gyerünk a városi rendőrbíró úrhoz.

Itt aztán furcsa kis dolog derült ki. A Margit igenis mulasztott, de nem idén, sem tavaly, hanem — 3 évvel ezelőtt. Azáltal, hogy nem írárták be idején az első elemibe.

— Tekintetes rendőrbíró úr, — igazolta könynyeiével Sebőkné — nem küldhettük akkor a Mancit iskolába, mert félévig betegen feküdt és tessék most is megnézni, milyen sápadt, milyen vézna és örökösön beteg szegényke ...

Szív és hivatal persze két különböző hatóság.

— Szóval nem tudnak fizetni? — kérdezte a hivatal.

— Hogy tudnánk, tekintetes úr, amikor ... — esdekelt a szív.

— Akkor le kell ülni.

— Hogy ülje le szegény uram, hiszen...

— Jól van, menjen csak haza, jóasszony.

Viszont skontrolóba vette Sebők betegségét.

Elmúlik egy hónap. Sebők még mindig otthon rothad iszonyú sebével, irgalmatlanul elhagyottan. Nincs földi lélek, aki kórházba juttassa.

November huszonegyedikére van már.

És ekkor váratlanul megjelenik nála két mentőangyal.

Két szuronyos csendőr ...

— Na, mi az, öregem, maga fekszik? Magáért jöttünk! — kedélyeskedik a főbbik.

— Kórházba visznek? — éled újra a halálra dermedt ember.

— Majd a fogdába inkább. Le kell, hogy ülje a hatpengős bírságot.

Sebők még eszén van, hisz épp ez a baj, mert épezzél sehogysem akarja megérteni a tréfát.

— De tiszthelyettes úr... — nyöszörgi — én nem tudok lábra sem állni.

— Az nem akadály. Majd kerítünk kocsit.

— Ötödik hónapja imádkozunk egy kocsiórt, de az egész határból senki sem jön — veszi át a könyörgést az asszony.

— Micsoda beszéd az, hogy nem jön! Aló, nagylány, azonnal elmegy a legközelebbi gazdához kocsiórt. Mondja meg, hogy csendőr parancsolja!

Sebőköt elvitték. Fölpakolták arra a kocsira, amit a két csendőr a „törvény nevében” sajátkezűleg foglalt le. Hogy a csendőr mit mondott a fuvarosgazdának Sebőkék fuvardíját illetően, saját érdekében el kell, hogy hallgassam itten.

A két csendőr pedig jelenthette a városi rendőrbírói hivatalban:

A három előállítandó közül ezt az egyet sikerült elcsípnünk

Fogda?

Nem. Ennyire már mégsem.

Kórházba került a roncs ember. Annak is csak a menhelyi ingyenes osztályára, ahol csupán a földhözragadtakat ápolják.

Talán túlzott felebaráti részvét volt tőlem, hogy beszállítása után egy héttel meglátogattam Sebőköt a kórházban. Az ápolónő, aki az előszoba betegei közt éppen bibliát olvasott, halk mozdulattal kelt föl és lemondó sajnálkozással nézett rajtam végig, ahogy megtudta, hogy legrettenetesebbik betegük iránt érdeklődöm. Kinyitott egy oldalajtót, ahol négy ágy betegét pillantottam meg. Az ajtóból borzalmas hullabúz vágott az arcomba.

Az öreg Vince nyomban az ajtónyíláskor megismert s mosolygó örömmel nyújtotta felém elszáradt kezét. Arcára ráaszott a bőr, áll- és járomcsontjai még eresebben kidülledtek, szeme még mélyebbre esett üregébe. Csak a benőtt homloka és a lompos bajusza volt még a régi. Rettegek, magam előtt is rettegek újra fölidézni ezt az arcot. Csak lepedővel volt letakarva, mint a halottak. Mellén kipúposodott az ing, alatta a vastag kötés és jaj, ami a kötés alatt volt! Mindene a halálé volt már, csak a feje élt még, ez az élő és gondolkozó torzkép. Vigasztalan, irtóztató és borzalmas élő-hulla volt ez az ember, pillanatra sem hagyott el közelében a menekülés egészséges ösztöne. Emberileg nem volt erőm, hogy bármit is kérdezzek tőle. Nem tudom meddig időztem az ágyánál: a pillanatok óráknak tetszettek.

Halálos undorral és felejthetetlen rémülettel mentettem ki magam a téleleji koraestébe, kigomboltam a ruhámat és odatártam a mellem a csipős decemberi levegőnek. Az átható dögszag, ami odabent a mellemre feküdt s ami még idekint is a torkom fojtogatta, nem akart többé elhagyni. Kísért ma is, s tudom, most már örökké kísérteni fog.

És ki tudja viszont milyen jóleső emberi melegséggel gondolt utolsó perceiben Sebők Vince az én

váratlan látogatásomra s talán az volt az utolsó gondolata, hogy milyen jók, milyen törődők az emberek...

Sebőköt január első hetében a város temettette el s még csak nem is 25 százalékos dicsóséggel, hanem csak hitelre: a költségek „utólagos levonásával”. A liliputi örökség idegen kézre került. Ami kis pénzecske megmaradt belőle, kellett megvenni azt a rossz homokot, amott messze a balotai határban, amin újra előről kezdődik az életre-ítelt napszámos-sarjak kiszabott pályafutása.

De a földtragédia örök: egyik kenyérfogyasztó elmegy, jön helyébe a másik. A Terka lánynak gyorsan férjhez kellett menni, anélkül, hogy sokáig mérlegelhette volna, szereti-e azt, aki viszi. Ma megint öten vannak, öt kenyérfogyasztó, mert a hatodik egyelőre nem számít, legalább is addig, amíg az anyja *ingyentejével táplálkozik*.

A kultúrkirakat mögött

Szeretném megírni a magyar fővárosnak, milyennek képzeljen el a lelke mélyéről, a tudása legfenekéről kigombolt tanyai lelket. Én most elindulok és keresek magamnak vaktában egy embert, egy akárkit, aki jön, s megkérdezgetem, mi van a fejében abból a sok kirakatismeretanyagból, amit azon a címen kell tudomásul vennie, hogy Ő is a magyar ég alatt született.

Választom például Földi Jánost. Azazhogy ő épp be van a városba. Akkor a feleségét, öt gyermek anyját, egy nagyon megviselt, kiszáradt negyvenes asszonyt, aki egész nap talpon van, terem, elvégez, irányít, egyszóval ezer lendítő életposzt az élete. A legpontosabb átlag ő a magyar milliók között, nagyon távol attól, hogy a fejüklágyáraesetek közé sorozhatnánk és nem nagyon messzi attól, hogy a spekulatív élelmesek közé ne számíthatnánk. Bűne csak az, hogy ő ugratta be az urát az 5 holdas földcskékjük mellett egy 55 holdas lehetetlen uzsorabérletbe, ami szemlátomást nem talál nekik jobb vacsorát babnál, hajábakrumplinál, kásánál és újra babnál. Ennek a soványka kosznak is felét a legyek sajátítják ki maguknak.

Karján kisgyermeket tart. Hathónapos a kicsi, aki négyhónapos korában már gölödint evett, mégis folyton mosolyog, örökké mosolyog. Ugyan kitől tanulta a mosolyt szegényke, amikor az egész házban

soha senki sem használ mosolygó arcot. Ne vess csak Födi Józsi, egy-két-öt év még a nevetés, aztán úgyis elfogy a kacagásod.

Leülök a ház mögött valami rönköre. Elöttem eke hasal, ráfektetem a lábam. Mondom Födinének, üljön le ő is szemben arra a vályograkásra. Mit akarhatok, el nem tudja találni. Tán fényképezni fogom? Az előkotort plajbász azonban nyomra vezeti:

— Nahát tudom má, újságot akar csinálni rólam. Az én buta meséimről itten, — ami mutatja, hogy van azért érzéke az interjú iránt. — No, hát várhasson, előbb kieresztem a libákat, aztán nem bánom, példázgathatunk egy sort.

Lássuk hát, szegény félreállított lelkem, mi jut nektek az élet vizeiből? Szóaljjon meg most ebben a józaneszű asszonyban a tanyai parasztnép „kultúrlelkisége”.

Födiné visszaül s szoptatni kezdi a kis Józsi-kát. Föladok neki találomra egy kérdést:

— Mondja csak, ki volt tulajdonképpen az a Kossuth Lajos?

Nem fogom megmásítani, amit felelt. Így mondta:

— A Kosút? ... várjon csak... ki is volt csak Kosút előtt? Ja tudom már, az Árpád... meg a Mátyás.

Hanyattvágódjam? Mert ülni már ülök. Kossuth ezzel tökéletesen kész?! Kossuth, akit úgy emlegetünk, mint a magyar nép bálványát, elfér egyetlen kérdőjelben? Támogató adatokul hozzáteszem, hogy Födiné írni-olvasni tud, iskolába (népiskola!!!) járt, kitűnő túrórt készít, a nyáron a selyemhernyótenyésztésbe is belekapott és öt apró magyar élet elkormányzását bízta rá a teremtő. Sajnos, a túróját nem tudja eladni, mert nincs olyan piaca a jóigyekezetének, mint annak a másik

asszonyinak, aki Soroksáron él és a *Zontagszplatot* olvashatja.

Úgy látszik, Födinének ezek után még új hír lesz egy régi szenzáció is. Azt kérdezem:

— Hallotta-e például, hogy 1933-ban átrepülték az óceánt?

Nem lepődik meg, pedig ezt sem hallotta. Egszerűen fogalma sincs, mi az, hogy óceán. Zavarát a gyermekén keresztül vezeti le. Neki gügyögi:

— Udzse fiam, mi nem tudunk azzsal az óceánnal törödni, mi csak sopunk, alsunk, esünk.

Lindbergh és Kossuth csak kóstoló volt.

— Hát Petőfiről mit tud?

— Petőfiről? ... Arról igazán nem is tudok semmit. Nem tudnám hörtelen megmondani, hogy is foglalkozott.

— Na jó, dehát valamit csak hallott róla? Pap volt Petőfi, vagy tanító, vagy mérnök, vagy orvos?

— Épp ez az, amit má nem tudok megmondani. Csak annyit tudok róla, hogy ő is volt.

Sokkal kisebb reménnyel Jókait is fölteszem neki. Ahá!... már beszél is:

— Látja, ezt tudom... vagyis úgy tudom, hogy a Jókai nem király volt. Vagy az volt?

Öttenek bele bizalmat, mert látom elcsüggeszti, hogy csupa olyan úri dolgot kérdezek tőle, amire véletlenül nem tud felelni, s tartok tőle, hogy azt érzi ki belőlem, hogy gúnyolódóval áll szemben. Pedig, ha félre nem értené, inkább még bocsánatát kérném, hogy ilyen rossz mezőkre tévedtem vele.

Szinte szent egyszerűség vezetgeti a nyelvem a további kérdezősködésben. Szívesen abbahagynám már az egész beszélgetést, de félek, hogy az még kirívóbb lenne, inkább maradok hát s ahol lehet, igyekszem beleszótt magyarázataimmal boldog tudatlanságát valahogy kiengesztelni.

— Mit gondol, ki intézi ma az ország ügyeit; szóval kicsoda a miniszterelnök?

Ezt lám, majdnem tudja, nem is habozik vele, bár biztonság okáért kérdőformában közli:

— Úgy gondolom, a Tisza Pista... vagy már nem ő van fönt?

Közöljem vele a valóságot?

Rudolfról ezt tudja:

— Áztat talán agyonlövették a fiával, — sőt hozzát teszi: — így tanultuk, meg így van leírva a könyvekben is.

Átsiklom óvatosan az eseten.

— Hanem most olyat kérdek, amit bizonyosan tud: Ki most a király?

— Nincsen most király, mer a Ferenc József volt az utolsó, de ő elesett a nagyháborúba. Most a Horthy van, úgy mondják.

— Ez igaz, de várjon csak, Ferenc József után volt még valaki, ki volt az?

Nem tudja. Sehogyse tudja. Mátyást, az ötszáz-évest tudta. Mondom neki, hogy IV. Károly.

— Igazsága van, persze ... emlékszek már, mondták is a katonák, hogy a Károly király... igaz, olyan is volt. Aztán mi lett vele, hogy most nem hallani róla?

Külön is érdekel, hogy vélekszik Födiné a szocializmusról?

— Kik azok a szocialisták, hallott-e már róluk?

A szót nem tudja helyesen megjegyezni, hol cociálistáknak, hol cocolistáknak mondja, mint az ötven évvel ezelőttiek.

— Azokat gondolom annak, akik óraszám szerintnek dolgozni.

Ebből még nem veszem ki eléggé az állásfogalást:

— Jó az, vagy rossz, maga szerint? — kérdem.

— Az még rosszabb, mint aki csak 6 óráig dolgozik.

— Hallja, — korrigálom — olyan ember ma nincs, aki csak hat órát dolgoznék.

— Nem is úgy értem én a hat órát, hanem úgy, hogy reggel 6-tól este 6-ig, ahogy a cocolisták csinálják. Épp ezért nevezik őket cocolistáknak.

Ez kissé zavaros magyarázat. Azt is kétlem, hogy bármelyik elvtárs képes volna ilyen alapon megárulni egygyékényen Födiné asszonysággal. Mert Födiné szerint a normálmunkaidő reggel 4-től este 10-ig tart, anélkül, hogy ő abban antiszociális elrendezést látna, s ha a munka csak 6—6-ig tart, az már elítélendő cocolistaság nála.

Aztán mintha Tiborcot hallanám asszonyszájon keresztül:

— De mivelünk senki sem törődik, pedig a nyomorult nép szerzeményeiből él itt mindenki. Papír-bul nem lehet jóllakni, hiába is olvasnék én újságot, ha éhes vagyok. Hamarébb megcsömörlok én attul, mint a dologtól. Aztán meg az országházban is — úgy gondolom —, csak magukról beszélnek az urak, nem mirőlunk. A kisemberek nincsenek ott föl-hozva.

Belejönne már a beszédbe.

— Hiszen, látja, sokminden van még, amiről tudnék beszélni, inkább olyanokat kérdezett volna az elején is, még majd azt látják rólam a pesti népek, hogy milyen tudatlan asszony vagyok.

Megnyugtatom. Azzal viszonozza, hogy mesél, elmeséli, ami eszébe jár, amivel a tisztelt közönségnek mégis bemutatathatná, hogy a mélyrevetett magok és a régről magával hozott dolgok tisztán élnek még benne.

— Krisztus Urunkról sok szép történetet tudok mondani.

Nem szólok közbe, hadd mondja.

— Amikor Krisztus urunk a földön járt, tanította a népeket, odament a mezei munkásemberekhez és megkérdezte tőlük, el vannak-e fáradva. Egy-szer is úton volt Józseppel... vagy nem jól mondom:

a Péter volt vele... és útközben nagyon megszomjazott. Látott egy szegény kapás öregembert, odament hozzá, vizet kért tőle. Azt mondta arra az öreg: „Én is innék, jóember, ha volna a korsómban”. Hát jó, mentek tovább, találkoztak egy fiatal munkással, ettől is kértek vizet. A munkás azt mondta Krisztus urunknak, hogy van ugyan vize, de meleg, majd hoz mingyár frisset. Hozott is. Amikor már ittak, Krisztus urunk azt mondta Péternek: „Látod, Péter, ez a szegény ember majd meg fog élni a földön és lesznek kincsei is. De az a lusta öregember előbb-utóbb éhenhal”.

Ha ezt a kis Krisztus-mesét nem Födiné maga spekulálta ki, legjobb esetben kalendáriumból olvashatta. De akár így, akár úgy, jellemző, hogy az öregembert is csak dolgozva, munkálkodva, serényen tudja hasznos embernek elképzelni benne. Hol van ő még az öregségi és rokkantsági biztosítás gondolatától, amikor az ő esze a magyar föld örök hajszoljainak öregségükre sem enged kis pillanatnyi megállást, kis pihenve-megélt életet.

Utána elmondja, ugyancsak Krisztus urunk égisze alatt Mátyás király három lustájáról szóló mesét.

— Ha már ennyi mindent tud Krisztus urunkról, meg tudná-e mondani, miért szerepelt ő egyáltalán a földön? — kérdem.

Ez már-már teológia. Szóval, nem idegen terület Födinétől.

— Csak a népeit akarta megismerni. Hogy azok hogy nevelődnek, milyen fejlődésben részesülnek.

Itt van! Mennyire ráillik arra a szerencsétlen másfélmillió népre, amely többnyire ugyanilyen Födinékből áll. Igen, — de hol van a nagyszerű magyar Krisztus hozzá, aki leszállva közéjük, vigyázná, vigyázná végre, hogy „népei hogyan nevelődnek és milyen fejlődésben részesülnek”.

Első szükséglet: az út

Némely keményfejű tanyai kultúrálmodozó fantáziájában halvány kontúrokban kezd derengeni egy fölfedezésre váró ideális terv, ami egycsapásra megvalósítaná az emberiség távolból való kölcsönös érintkezését. Kereskedelmi szakemberek, de parasztok is röviden úgy hívják, hogy — posta.

Hát mindenesetre kemény dió! Legolcsóbban talán úgy oldható meg, hogy ne levelezzünk, hiszen látnivaló, hogy maga a bölcs természet is tud mértéket tartani a levelezésben, lévén a természetben a fák háziregulája szerint évente egyszeri levélváltás.

Meg aztán minek sértenénk meg például a halasi Borsos Béni bácsit, a díszesen fölzsínórozott hajdúruhás városi kézbesítő-tizedest, aki olyan nagy úr, hogy tizenkétezer kataszterholdas körzetben egymaga hordozgathatja a különböző leveleket, idézéseket és ropogós büntetőparancsokat. Igaz, hogy szegényfejének ekkora postamezőnyön alig-alig hatszáz darab tanyája van, de amire két hét alatt végére jár, kezdheti előlről. Olyan rettenetesen szizifuszi munkát végez, hogy igazán megérdemli, ha a tanyaiak úrnak szólítják. Piacos napokon viszont tilos neki a kézbesítés, ilyenkor a városi piac környékén kell elcsípnie a netán betévedt és esedékes tanyai címzetteket, esetleg azoknak csak egyik komáját vagy szomszédját, aki aztán tovább-

liferálja a postát... ha eszébe jut, vagy ha el nem veszíti.

Így történik meg aztán, hogy csütörtökön kapom meg a múltszombati táviratot, hogy hétfőn okvetlen jelenjek meg ... avagy Kiscsinál József 30-án veszi kézhez a 12-én kiállított idézést, amiben honossági ügye főfőelintézésére 25-ike tűzetik ki határnapul... valamint ugyancsak én öt nap múlva kapom meg az expresslevelet, mert hát úgy kell nekem, mért nem szimpla levelezőlapon írnak nekem, a levelezőlap legalább másnap leadódik az állomáson... esetleg így érkezik meg a könnyelműen Göböljárásra címzett levél kerek két hónap múlva, lévén az országban négy-öt darab Göböljárás, mintha bizony ebből az idétlen elnevezésből nem volna elég egyetlen is. De föl sem lehet sorolni azt a tengernyi postaszolgálati galibát, ami nap-nap mellett megismétlődik a tanyán. Hát ahol még vasút sincs!

A tanyai postahivatal — a délutáni személyvonat, amelyik félpercre áll meg a hét puszta egyetlen állomásán. Ha levelet akarsz bedobni, óra-két-órájárásról is oda kell kigyalogolnod. Ám dobd be, ha a decemberesti vaksötét állomáson este félhatkor megtalálod a postakocsi levélrekeszét! Én már jöttem úgy haza, hogy eredménytelenül tapogattam végig a postakocsi oldalát, anélkül, hogy a sötétben és a ködben ráakadtam volna a levélnyílásra.

Egy másik alkalommal levelemmel tíz perces utat két óra alatt tettem meg, pedig holtbiztos irányt vettem magamnak. Annyira eltévedtem, hogy előttem a sötétben elrobogó, egyetlen tűzcsíkba összefolyó gyorsvonatról még azt is képtelen voltam megállapítani, Pest vagy Szabadka irányába száguldott-e.

De mégha én volnék az egyetlen eltévedő! Úgy szólván nincs egyetlen lélek a tanyán, aki évenként legalább ötször el ne tévedne. A legöregebb tanyai rókák is ráfizetnek. De csoda-e? Sehol egy út, leg-

20—30 km-en hajsolt lovakat.

Hogy ezeknek a hiánya mit jelent a tanyán, az alábbi megdöbentő esetekkel illusztrálhatom. A posta és az út kapcsolatát Francia Sándor, az 54 éves napszámosördög szedhetné rímekbe.

Zsanapuszta útnak titulált közterületén találkoztam öszidőtájt vele. Sok utat gyűrhetett le, amíg idáig érkezett hazulról.

— Hova, hova? — állítottam meg az adjisten után.

— Szögedébe tartanék.

— Aztán csak így gyalogszerrel?

(Ad vocem: Szeged megvolt oda jó 40 km.)

— Tán szegődni akar? — folytattam.

— Nem, hanemhát, tudja ...

Nehézkes volt a beszéde, lassú a gondolata, türelem kellett ehhez az egyforma élettempójából soha ki nem sodort emberhez.

— A Tera lányom körösztlelevelét akarnám kiváltani a paptól, — közölte egyszerű vállrándítás közt. — Törvényesíteni szeretném az örökség miatt.

— Egyedül a keresztlevélért megy?

— Nagyoncsak azért. Két nap alatt ott vagyok. Az, hogy posta is van (vagy lehetne) a világon,

eszébe se jutna. Inkább gyalogol két napot, elveszít két napszámot. De tán megírni sem tudná levelét, mert analfabéta, s ha a tanító úr írná is meg helyette, úgysem tudna rá 20 fillérért bélyeget venni, s ha volna is rá 20 fillérje, bélyegért úgyis a 15 km-re fekvő városba kéne visszagyalogolnia. S annyi erővel már 45 km-re is elgyalogol, legalább személyesen nyélbeütheti a dolgát.

De vannak ennél feketébb lapok is az emlékezetemben. Ott van Kelemen András tanyai béresnek az esete. Kelemenné negyedik gyermekének készült életet adni. Az ura a közeli vonaton bevitte a városi kórházba, mivel a tanyavilág eme részén 20—30—40 km-es körzetben sincsen szülésznő, amin egyszer maga a megye főispánja is csodálkozva csapta össze a kezét. Aznap este a férj elutazott Pirtópusztára, hogy a családi megállapodás szerint testvérnénjét hívja magukhoz a házimunka és az otthoni kicsinyek ellátására. Jöttek is együtt az éjjeli félhármas személlyel, azonban mi történik.

A vonat nem áll meg az ő állomásukon. Azon az állomáson, ahol este félőtkor Kelemen András felszállt az ellenvonatra a terhes feleségével.

Odahaza ezalatt a négy kisgyermek őrizet nélkül alussza boldog nagy gyermekálmát.

A bérest rossz sejtelem szállja meg. Tovább viszi a vonat egy állomással, el Kisszállásra.

— Tán csak vigyáz valaki a gyermekekre, amíg mi megérkezünk? — kérdi tőle magabízatóan is a nénje.

— A Lórika, az ifiúr cselédje vigyázott rájuk, de ahogy hallotta a vonatsípólást, nyilván elment lefeküdni, mert mondtam neki, hogy tovább ne virrasszon, pár perc múlva mink is otthon leszünk.

Egymásra néznek döbbsen, rosszat érzően. Jön a kalauz.

— Kalahuz úr, nekem Göbolyön le kellett vón szállni.

— Hja, én azt nem álmodhattam, barátom. Az éjjeli személy csak föltételesen áll meg ott.

— Hát én meg honnajn tudnám ezt? Máskor megállt.

— Persze, mert volt leszálló utas, aki előre bejelentette.

Kelemenek sejtelme nem csalt. Az apai szív nem tudott várni a reggeli ellenvonatra, mindketten nekivágtak a koromsötét téli éjszakának, gyalog a sínek mellett. Félőtre talán hazaérnek.

Nagyon, nagyon későn érkeztek. Az őrizetre megkért lány az apa biztos érkezésének hiszemében lefeküdt. És tán éppen abban a pillanatban, amikor a vonat átrobogott az ő állomásukon, a kis kétéves Kelemen Mariska oly szerencsétlenül forgolódott álmában, hogy a súlyos párna a fejére borult és álmában megfullasztotta.

Talán ugyanabban az órában, amikor viszont a városi kórházban anyjának, a mit sem sejtő béresasszonynak megszületett az ötödik gyermeke.

Vagy egy másik — inkább tragikomikus eset.

Kiskurgyis Veszter budárja volt B. László tanyai birtokosnak. Gazdája leküldte ugyanerről az állomásra valami hordó-ügyben a legközelebbi faluba, Kisszállásra. Elment Veszter a delessel, hogy majd a félötössel visszajön, addig tán elintézheti a dolgát.

Nem tudta addigra elintézni, lekéssett.

Nem baj, megy egy vegyesvonat este félnyolckor is. Beült hát a fűtött váróterembe és várt. Délben szép napos volt az idő, igen legényes gúnyában indult el hazulról, de most estére ugyancsak rázogatta a hideg. El is nyomta a váróterem padján hamarosan a buzgóság. Persze azért csak úgy nyúl-szemmel aludt. Végre föltápáskodott és kiment a perronra.

— Mikor indul már az az esti vegyös?

— Mikor? Holnap ilyenkor — adta le a csön-
gös férfiú jobsorsra érdemes kajánsággal.

— Héj, azt a ragyogós ... — kanyarította el
Veszter a szót — elmönt a vegyös, oszt magik nem
is szónak az embörnek ...

Szó, ami szó, a vegyes szó nélkül elment. Ki
veszi azt észre olyan állomáson, ahol minden pil-
lanatban tolatnak, viszont a portás nem jelenti a
beszállást az utasoknak, az utas meg elszundít a
váróteremben.

— Mikor indul hát a legközelebbi?

— Éjjel félkettőkor.

Még az órákat is sok addig számolgatni, hát-
még a perceket. Legalább volna valami embersége-
sebb gúnyája ebben a kutya novembervégi időben,
elmélkedett a derék budár. Bár közben kissé mégint
elnyomta a padon a buzgóság, jóval félkettő előtt
ébren bakterkodott a perronon, hogy a vasutas miatt
megint itt ne ragadjon.

— Na, már nem mész el elülem! — lépett föl
végre-valahára a megemlegetett félkettőse.

Hanem ez a vonat meg gyorsított személy volt,
amelyik nem áll meg egy államvasúti elképzeléssel
jelentéktelennek nyilvánított Göböljáráson. Ám Kis-
kurgyissal ilyen bagatelliát nem közölt előre a kis-
szállási portás. Denikve a vonat Halason tette le,
pátriájánál egy állomással túl. S hogy a MÁV az
elkeseredett embert csalódásaiban némileg meg-
vigasztalja, kis humort kevert a dologba, nevezete-
sen: megfizettette vele a dupla útiköltséget Göböl-
járástól Halasig, hiszen a jegye csak Göböllyre
szólt.

No most, uramisten, csöbörből-vödörbe!

Hanem nem kellett kétségbeesni, épp akkor fu-
tott be a félhármas ellenvonat. Hamar egy jegyet
Göböljárásra.

— Végre otthon löszök! — sóhajtott föl a sok

odüsszea után, amikor már gurult vele a dali vasparipa a koromfekete tanyai éjszakába.

De gurult ám, mégpedig olyan büszkén, hogy meg sem állt ismétlem az incifinci göböljárasi tanyagócponon, hanem rohant vele tovább — le Kisszállásig ... Természetesen, a portókülönbözet újabb illő lerovása ellenében. Csak a másnap reggeli félnyolcas személy vetette haza a félholtra fázott szegény ördögöt, aki a vasutat és ismeretlen földalálóját azt hiszem, örökre megemlegette.

A napsütött tanya

— Pillanatképek —

Ha néha komor színek sűrítik is el látáso-
mat, nem minden komor azért a tanyavilágban. Sok
apró báj, kedves ötlet s egy-két falat öröm, vidám-
ság is akad.

Itt van mingyárt Szunyogh úr és az ő nyiszlett
kutyája. Szunyogh úr béres ugyan, de már rajta
maradt pantallója miatt az úr-titulus, mert valaha
ő volt Vaszary hercegprímás komornyikja.

Nagy út lehetett Esztergomtól le a tanyáig.
Ehhez képest Szunyogh úr el is van keseredve, mint
a jófajta lipthói túró. S keserősége ecetjét — mi tel-
nek több tőle — a kutyája nevének kiáltja világgá.

Sajátszüretelésű kuvaszát *Prolinak* nevezte el.

Más. Kopogtatnak. A lompos, széthízott Treszka
néni lép be. Hatvanötéves.

—Hajjá, lögyön szíves a ténztát kölcsönadni.

—A tintát.

—Egon. Az öregpapa (az ura) egy kis írást
akar csinýáni.

Persze, önáluk nincs tinta.

—Nekünk a kékítő is megteszi, de most az is
elfogyott.

—A tollat is?

— Azt is, mer assincs.

— De elrontják!

— Hogy rontanánk? Csak egy kis aláírás az egész.

Váltót írtak alá.

Kultúrberuházások. Öreg napszámoscsalád. Hárman vannak: ők ketten, meg a kutyájuk. Amíg ők dologba vannak, a kutya otthon lebzsel árván. Nagyokat koplal, hogy minél szabályosabb legyen az árvasága. (Idővel határozottan agárrá nemesül.) A szomszédok sajnálják szegény állatot, hiszen rosszabb sorsa van, mint egy kutyának. Egyszer az egyik tanyásszomszéd meg is pirongatja érte az öreget. Persze csak úgy szőrmentén, úriasan:

— Mondja, Balázs bácsi, kosztolja is maga ezt a kutyát, vagy csak ruházza?

Beszélgetés a városszélen a földreform egyik juttatottjával. Aki — és mindegyikük — áldozata a föld-„reform”-nak.

Forgó István. Tizenegygyermekes 58 esztendőös apa, 4 unokával. Foglalkozása vályogvető, 28 éve űzi ezt a nyári mesterséget. Nem cigány. Soha az életben félkrajcárt nem szerzett, minden keresete ráment a napikosztra. Két éve készül egy nadrágot venni, de most már letett erről is. A kölcsönök, a hitelek állandóan egyetlen hajszálon tartják az életét (becsületéről nem is beszélve). A Faksz. évi 110 pengőjébe sem tud félvasat törleszteni, pedig ezt a pénzt közadók módjára irgalmatlanul végrehajtja rajta a város. Télen a feleség keres, mosni jár. Esetleg elmegy Forgó kárászni. Két pengő egy kiló hal, ebből fele az övé, fele a tulajdonosé. Áprilisban piócat gyűjt, az első napokban 9 pengőt is megadnak kilójáért, de a későbbi nagy kínálat ha-

már lenyomja a patikusárákat 3 pengőre. No, addigra már itt is a vályogverés ideje, szeptemberig. Ezer vályog kiverése 9—10 pengő, 3—4 ember veri ki egy nap. Ezeket tehát fizetni, napi 3—4 pengővel.

Emberi feladatát, társadalmi helyzetének megoldását kitűnően ismeri. Tudja, hogy kötelessége csak egy lehet: öngyilkosnak lenni.

És ő szívesen megtenné ezt a csekélységet, de nem rajta múlik, — tiltja a vallása. Mert Forgó hívő. Írom, ahogy mondja:

— Csak az tart vissza, hogy az Úrjézus, aki most is itt van közöttünk, azt mondta, hogy aki engem elárul, nem üdvözülhet. Ha én most öngyilkos leszek, istenországából örökre ki leszek zárva.

Kínos dilemma. Az ilyen szerencsétlenül valóban nem könnyíthet már más, csak a — káromkodás. Ámde:

— Káromkodni? A káromlók ki vannak zárva Isten országából. Ha tudnám, hogy nekem adja a kiszállási herceg az egész uradalmát, kockára tennem-e érte a lelkem üdvösségét?

. . . Javíthatatlan szegényember.

Vallás tekintetében. Gondolom, az Úristen különbséget szokott tenni keresztény és keresztyén ember között. Ez nagyon fontos lehet odafönt, mert idelent sem közömbös. Márpedig ebből bajok eshetnek, mert itt a tanyán a katolikus népség is elmegy a református tiszteletes prédikációjára, ha netán istentisztelet volna hirdetve egyszer a tanyai iskolába. Viszont a vastagnyakú ügyfél is bátrabban mer megjelenni a katolikus pap tanyai miséjén, mint a városi templomin, mert itt nincs — szenteltvíztartó.

Vagyis a tanyán nincs külön keresztény és keresztyén, itt mindnyájan — keresztyények.

Kérdés: Szabad-e ennyire összefogni?

Más. *Puszurú*. Ez is kutyanév. Hogy miért éppen Puszurú, amikor e szó semmit sem jelent, hát csak. Hogy nehéz legyen megjegyezni. Legalább nem szolingathatja idegen azt a kutyát, nem csaphatja be olyan könnyen.

Van ilyen magagyártotta kutyanév több is a tanyán. Például *Plaksa*. Félévbe került, amíg a nevét megtanultam.

Tanyai bürokrácia. A tanyai kultúregyesület közgyűlést hirdet. A gyűlés idejére a tagok felelét-száma sem jelenik meg. Mit mondanak ilyenkor az alapszabályok? Azt, hogy az újból összehívott gyűlés tekintet nélkül a megjelentek számára, határozatképes. Szabályos bürokratikus elv. Egy hang:

— De azon az újból összehívott gyűlésen feleennyien sem leszünk, mint most!

A hangnak igaza van. Tehát föláll egy még okosabb hang:

— Javasolom, hogy vegyünk úgy, mintha mi volnánk az az újból összehívott közgyűlés, amelyik a megjelentek számára tekintet nélkül határozatképes.

Éljen. Megtörténik.

Élet és bürokrácia barátságosan kezetfognak.

Igen kedves az a példázat is, amely a *paraszti igazmondásról* van eltéve a tarsolyomban.

Pénztelen emberfia a szegény Savanya Vince s hogy szegénységében zavar ne legyen, meg van áldva szépszájú családdal is. Van ugyan a tanyája körül egy kis földecskéje, de az éppen csak arra jó, hogy mint kivétel, erősítse a szabályt, azt, hogy úgy szép a szegényember, ha nincs semmije.

Nemrégiben az történt, hogy a feleségét be

kellett szállítani a városi kórházba. Ezzel kapcsolatban mesélte Vince akkoriban:

— Oszt teccik tudni, az orvos legelsőbb is azt kérdezte, mennyi volt a másfélholdunkon a termés. Mondom neki, hogy csak három mázsa holdján, mert igen hitványán fizetett a mag.

Az újságban mindig azt olvastam, hogy remek az idei termés, dehát így látja az ember, mennyire más az, amit az újság ír, mint amit Debeápusztán aratnak.

— Hát bizony az nagyon kevés, öreg — tettem hozzá részvétvigasztalásul.

Vince bácsi rámnézett, hogy komolyan sajnálkozom-e, vagy csak odavetve beszélek.

— Tetszik tudni, — pislantott rám — igazánba öt mázsa termett, de muszajjt kevesebbet mondani, mert az úriembörök úgyis azt hiszik, hogy a paraszt mindig letagad valamit.

— Látja, én is úriember vagyok, mégsem kétkedem a szavában.

Utóbb talákoztam a tanyán azzal a legénnyel, aki résztaratott náluk. Szóbahoztam, hogy a Vincééknél milyen kevés termett, csak öt mázsa holdján.

— Ki mondta, hogy öt? — nézett rám a legény.

— Hét volt az uram, hét mázsa holdján.

Megvakartam a fülemtövit.

No nézd csak. Úgylátszik, az öreg Vince, ha igazat mond, egy kicsit akkor is hazudik.

De van egy egészen kerek *irodalmi történetem is*.

Nézzük csak Bozsó bácsit. Ő már komolyabb példány, ha kultúr-miafenékről van szó.

Ritka eset ugyan, de így télidőtájt vele is előfordul, hogy rászomjazik valami tanulságos olvasmányra. Komoly könyvi olvasmányok lelhetők ma

is a házában. Izé ... hogy is csak ... '92-ben ... vagy dehogy, jóval előbb, amikor még Dorozsmán lakott, vasalta ő a könyveket garmadaszám. ... ilyen magasan állott ni a könyv a szekrénye tetején, és volt azok közt még tudományos könyv is, akit nagyon híres tanárok írtak. Szereti ő most is a jó könyvet, igaz, hogy ma már nem írnak olyan tanulmányos könyveket, meg nem is érkezik az embörfia annyira az olvasásra se mint régi üdőben, meg pápaszem nélkül se látja már jól az apróbötüket, — dehát... azért csak elővesz az ember valamit, úgy-e, ha nagyon nem tud micsinálni az esti idejével, amíg elálmosodik. A felesége is, Farkas Viktor, szinte Dorozsmáról, szintén olvasott, tudományos asszony, mondták is már róla, hogy olyan asszony, mint ő, igazán ritkaság paraszti népek között. Nem mintha dicsekedésből mondaná az embör... de kérem, ami igaz, igaz.

Így Bozsó bácsi.

A múltkor meg csak beállít az iskolai kölcsönkönyvtárba némi könyvolvasmány iránt.

— No, elég rosszkor jött, Bozsó bácsi, alig van bent jelenleg egy-két könyvünk — fogadja a tanító.

— Mutassa csak, tanító úr, márcsak megnezem, miféle?

Három könyv kerül terítékre. Egy Pekár, egy „Milliók könyve”, meg egy födetlen valami.

— Lögyön ez, — állapodik meg Bozsó bácsi a Milliók könyve darabnál, mert azon színes címkép is díszlik, egy rizsporoshajú, rokokó asszonyszemély képmásával, pazar főúri pompa közepett. Rendkívül csábító. Nyomban igyekszik is az öreg leolvasni a címet. Ám nem megy az olyan könnyen.

— Pom-pa-do-úr mar... ezt a következő bötüt nem látom jól pápaszem nélkül — akad el ravasz kimagyarázkodás közt a qu-betűnél.

— Kú az, Bozsó bácsi, kú, vagyis kv, —

igazítja el a tanító. — Tehát: Pompadúr márkiz. Márkiné.

— Márkiz? — méltatlankodik az öreg, többrendbeli fontolgatás után. — Hiszön tanító úr nem is mondott most kú-t.

— Ez igaz, Bozsó bácsi, de mért? Mert a francia a qu-betűt csak k-nak ejti.

— A nyavalyába! Hát akkor a k-t hogyan ejti?

— K nincs. Ha a francia k-t akar mondani, c-t ír.

— Nem lőhet ez egyenős dolog. A Kv is ka, a cé is ká, mégisincs ká bötüje. Nem nekünk lőtt ez kipekulálva. Osztán mi az a márkiné?

— Afféle grófnő, tudja, de azért több. Talán örgrófné.

— Mint a Palacsinyivi? Hát akkor mér nem úgy írja?

— Az nem megy csak úgy Bozsó bácsi. Látja, azt a magyar szót is, hogy *gulyás*, meg *csikós*, meg *barack*, minden nyelven így emlegetik.

— Az hejjes is, mer áztat mindönki mögértheti.

— Már, hogy érthetné meg, amikor egyik nemzet sem ismeri.

— Antul jobb, több marad nekünk.

Otthon aztán leteszi a könyvet. Idővel ráakad Bozsónéne is. Fölveszi, hogy majd-pápaszem alatt elolvassa.

Nem megy.

— Nem tudott, ke valami okosabbat kikérni?

— Nem értesz te ehön, Viktor. Mőgmondom én, minek köll eztet kiolvasni, ez franciájul van.

De már elfeledte ő is a márkizt.

Ne is folytassuk, mert Bozsó néni már azon reklamál, hogy honnajn lett ke egyszerre olyan tanulmányos? Hogy lenézi az embőrt, nicsak.

Kitör a harag. A fene azt a Pompadúr izét, nagyon elrontotta köztük az egyetértést, mert Bozsó

néni nem hitte el az urának ugyanezt a magyarázatot, amit Bozsó bácsi elhitt a tanító úrnak.

(Így utólag látja az ember, hogy mégis jobb lett volna azt a Pekárt választani...)

Újabb képek. *A „modernizálódó” tanya. Beszéd, olvasmány, jómódor...*

Különösen azok az emberek modernizálják el belülről a tanyát, akik vagy messziről jöttek, vagy ha bensülöttek, nem járnak többé csizmában s ha van kis földcsékjük is, inkább vasútra járnak dolgozni 29 fillér órabérért. Pályamunkásnak lenni itt határozottan elegáns foglalkozás, s nem lehetetlen, hogy vasárnaponként még a megurazást is maga után vonja. Hallottam például, amint egyik pályamunkás felesége így kiáltott oda az urának a vasúti pénztár előtt, persze, olyan halkán, hogy mindenki meghallja:

— Nekem is tisztviselő's jegyet váltsál, Jani, itt az igazolványom.

Sőt, urambocsá, már odáig jutott a tanya, hogy a pestiektől még a poloskakultuszt is átvették egyes jobb családok. Az idegen szavak gyakori használatáról pedig jobb, ha hallgatunk. Ismerek gazdát, aki viszont azért nem olvas soha újságot, — pedig anyagilag könnyen megtehetné — mert nem érti meg a magyar szöveget, annyira tele van idegen szavakkal.

— Mi volt a tanúkihallgatásával, Pista? — kérdeztem egyszer egy sok helyen megfordult, 32-eseknél szolgált, cugszfürer, tanyai emberemtől.

— Maskúra vót az egész. Éppen csak mögmutasztottam a bírónak a profilomat, ászt má kész is vót...

Továbbá szót ejthetünk Juliskáról, akin olykor pulóvert is lehet tapasztalni. Ő például szellemi téren terjeszti a kultúrát. Nyolcvan vagy hányfilléres

előfizetője a pesti népieschirányú füzetesregényeknek, azonban nem áll meg az önkikultúrálódásnál, hanem, amit átolvasott, szépen összegyűjtve kiadja albérletbe, további szomjas családok lelki épülésére. Az albérleti összegeken persze, mindig újabb és újabb kvantumokat rendel a különböző grófokból és örgróf okból (az örgróf a drágább!), úgyhogy ma már raktárról szállíthat akár a kiadónak is. Irodalmi téren a kultúra tovaterjedése ezen a tanyarészen: szerencsére jóidőre biztosítva van.

És közben egy tragikomikus történet a „*természetes*” halálról.

Bárkányi Jánost, négy gyermek fiatal apját, télen a 32 fokos februári dermesztő fagyban leütötte a tanyai szélmalomkerék. Egy kicsit éppen halántékon érte. Bárkányi visszaült kocsijára s azt mondta a molnárnak:

— Sömmi...

A lovak közé vágott, mert otthon már várták a friss lisztet. Egy kilométer út után fejfelé előre bukott a lovak közé, mire a lovak megálltak. A hideg velőfagylaló volt. Jó órákba telt, amíg arra jött egy „lévita”.

— Hé, Bárkányi! — kiáltott rá. — Szuszogsz-e még?

Még szuszogott. Behajtott vele egy közeli tanyára s ott alomra fektette az istállóban.

— Részeg... — szólt a cselédekhez — majd kialussza. Hagyják magára.

Magára hagyták. Meghalt.

Csodálatos módját választotta viszont Tapodi Imre, fiatal vasúti pályamunkás a tanyai szórakozásnak. Tudvalevően a tanyán nem igen kínálkozik vásárnaponta semmiféle szórakozás. Eme egyetlen

pihenőnap voltaképpen arra való, hogy ilyenkor intézze el az ember, amire nem ért rá köznapon. A fiatalság azonban a vasárnapi elfoglaltságot jobbra az öregekre hárítja, maga pedig ragaszkodik a vasárnapi kocsmalátogatáshoz, különösen, ha bál is adódik a kocsmában. Legalább ilyenkor legyen alkalma megfordulni valami középületben, mondván.

Mit tesz azonban Tapodi Imre?

A reggeli vonattal fölutazik Pestre ... teheti, vasúti. Föler félegyre. Félegytől félháromig aztán végigfeszít a Rákóczi-úton, a körutakon, megcsodálja a pazar kirakatokat, aztán szépen visszaballag a Keletire, s fölül a félhármas személyre, este nyolcra már itthon találják.

— Sose mének én esztán máshá, csak Pestre.. — nyilatkozik meg szegényfeje. — Hiszön, ha csak a kirakatokat nézöm végig, többet láttam, mintha hatszor moziba möntem vóna a városba.

... Hát szép, szép, Imre, de azt hiszem, így válnak a tanyaiak rendőrré, utcaseprővé és villamoskalauzzá.

Számtan vagy földrajz? Agócs, a bérlő lovat akar eladni. Mi a ló ára? Utána kell érdeklődni. Utánanézés: fölgyalogol a jánoshalmi vásárra (25 km), a majsai vásárra (15 km) és elsétál a körösire is (30 km). Mert meg kell tudni az ár számtani középarányosát. (Posta, hírlap, telefon?)

Mákfej. Treszka néni unokája, a Balázs gyerek, most jön a harmadikba. Nagy dolog. Eddig csak két osztály van a füle mögött, de négy év az, mert Balázs nagy ismétlődő. Miért ragaszkodik duplán egy-egy osztályhoz ez az ugriburgi gyerek?

Mert amikor pólyásocska volt s apja-anyja

egész nap dologba voltak oda, az anyja úgy oldotta meg vele a csecsemő védelmet, hogy a porrázúzott és cukorral kevert mákfejre ráfejt reggel egy kis tejet az emlőjéből s azzal altatta el estélig az otthon-hagyott szerencsétlent.

Nem is sírt soha az a kisgyerek, egész nap aludt.

Csak most kezd ismételni a tökfejével.

Interjú. A városi kórház főorvosa:

— Kulturális misszió a kórháztól, hogy sok embert itt tanít meg a nagyon alárendelt szerepet játszó tisztaságra. A szennytől és férgektől ellepett szegény tanyai lázárt nem volt elég egyszer megfűrésztetni.

Kérdés: Mikor jut a szegény tanyai lázár abba a boldog helyzetbe, hogy beteg lehessen tisztaságot tanulni?

Védőnő a tanyán

A tanyavilágnak eddigelé csupán egy-két hivatalos személyisége volt, helyesebben csak voldogált; melléjük most — meglehetősen szórványosan ugyan — egy legújabbfajta közeg kezd csatlakozni, a tanyai védőnő. A védőnőt az Országos Stefánia-Szövetség küldi a tanyavilágba, természetesen csakis olyan fertályra, ahol előzetesen már anya- és csecsemővédőotthont építettek. Missziója az anyák és csecsemők oltalmazásában állna s ebben a pillanatban ő az egyetlen látható zsilipje a magyar csecsemőhalálozás ijesztő rohanásának. Ahol védőnő letelepszik, ott a szülésznő után becsukódó kilincs három évre az ő puha keze alá kerül s attól fogva hóban és fagyban ő osztogatja a Béres Jánosok, a Minekvagy Péterek és Kilátta Pálok sokgyerekesre szentelt családjában a vigyázó jövőt.

A Stefánia-Szövetség anyagnak nevezi a tanyai védőnőt, valószínűen a vajákos tanyai boszorkányokkal való szembeállításul. A tanyai köznapi szólásmód egyszerűen ligáskisasszonynak hívja. Annyi bizonyos, hogy a tanyai védőnőség egyik legszebb női hivatás. De mint minden mai hivatás: kenyérkereset is. És ezen a ponton már leszedhetjük róla az éteriesség angyalikumát.

A védőnő rendszerint pesti úrilány, akinek tanítónői oklevél vagy más érettségi fajsúlyú szerencsétlenségi bizonyítvány hervadozik a kezében.

Szegénykének rendszerint nem sok válogatnivalója van az étellel szemben: boldog lehet ma, ha akár ezt a nehéz kenyeret is sikerül megragadnia. Ám mit fog csinálni egy otthon talán elkényeztetett kisleány, akit egy kétéves kurzus után egyszerre csak kidobnak egy szédítő pusztaság közepére, hogy rántottát ebédeljen, spóroljon a fűtenivalóval, panaszkodjék, hogy nem futja hócsizmára és közben szárfelé gyalogoljon és látogasson, szeressen, védjen, vigyázzon és dolgozzék új és új aprócska magyar életfakadások érdekében. Hát itt kell elővenni az anyagságot.

Meglátogattam a ligáskisasszonyt.

A ház, ahol lakik, magányos tanyai „palota”, azért idézőjelben, mert téglából épült, pala a födele és tágas szép ablakokkal ékes. Magában foglal két csinos kétszobás lakást, ezek közül egyik az övé, másik a tanyai szülésznőé, továbbá két betegszobát és egy orvosi rendelőt, utóbbit, sajnos, csak névlegesen, mert orvosi rendelés nincs. (*Fedezethiány?!)*

Megtudom, hogy mindössze csak féléve van ezen a posztján. Azt azonban, hogy jelenleg 22 éves, nem hajlandó elárulni. Ezenkívül aztán nincs is baj, szívesen megfelel minden kérdésre. Hagyom, hogy minél szárazabban nyilatkozzék, annál nagyobb a szakszerűség:

— A családok mind-mind roppant népesek ezen a tanyarészen és természetesen majdnem mindnyájan földhözragadt szegények. Egy-egy családban 7—8 gyermek sem ritka, de legtöbbször 3—4—5 gyermek van; igaz, hogy ezek még fiatalabb családok, ahol majd csak ezután jön a többi. Egykés család ... várjon csak ... nem is tudom, hogy egy is akadna.

— Hogyan van egész nap elfoglalva, kisasszony?

— Innen a központtól, vagyis a lakásomtól egy öt km-es sugarú körzetem van. Pardon... úgy

tessék fölfogni, hogy minden irányban öt km. Hetenként négy napon át az egyes tanyaházakat látogatom. Két nap pedig itthon kell tartózkodnom. Ilyenkor jönnek be hozzám az anyák, pl. leméretni a babát, vagy tanácsot kérni, esetleg vattát, kenőcsöt, dhermotolt igényelni.

— Aztán hajlanak-e a jó tanyasi asszonyok a tanácsokra?

— Hát eleinte vonakodtak. A szomszédasszonyok, meg az öregszülék azonban még most is sok mindent lerontanak, ilyen pl. a naponkénti fürösztés. A legtöbb szülő a levegőtől is félti a kisbabát és úgy bepólyálja, majd megfullad a kis csöppség. Volt hely, ahol a nagymama semmi utasítást nem akart tőlem elfogadni azon a címen, hogy jobban tudja ő, mit szabad és mit nem, mert ő már öt gyermeket felnevelt. Erre én szépen megmagyaráztam neki — mert utóbb rájöttem, honnan fúj a szél —, hogy én ezeket a tanácsokat ingyen adom, nem kell értük fizetni. Ez aztán megnyugtatta.

Ügyesnek, okosnak, tapintatosnak és simogató szeretetűnek kell a tanyai védőnőnek lennie.

— Így voltam eleinte a szellőztetéssel is. A legtöbb házban sohasem szellőztettek, de annál jobban telepipázták a szobát. Rászóltam egy pipás nagyapára és meg is lett az eredménye: azóta el nem szívna bent egy pipadohányt, mert megtanulta, mennyire árt a füst az unokájának.

A következő mondatnál kedvesen föl kacag a kis védőnő, amikor újságolja:

— Jaj, látná csak, hogy megijednek a legtöbb helyen, ha már messziről meglátják, hogy jövök. Mingyárt szellőztetnek, tisztába teszik a gyermeket, megszoztatják, hogy mire jövök, ne találjak semmi hanyagságot.

— Szabad lesz egy kis statisztikát?

— Minden védencemet legalább havonta egyszer meglátogatom. Természetesen az egyévenaluli

csecsemőket többször is. Július elseje óta, amióta itt vagyok, volt 42 újszülött, ebből elhalt 4. A 42-ből csak 19-et vehettem gondozás alá, mert a többi kívül esik a körzetemen.

— Szóval azokat senki sem gondozza?

— Sajnos, nem.

Félmunka. De nem ő tehet róla. Elvégre egyegy 5—6 ezer holdas tanyarészt mégsem gondozhat egyetlen nő egyedül.

— A négy halottból mennyi volt gondozott?

— Kettő.

(No, ebből nem derül ki semmi.)

— S ugyan miben halt el ez a kettő?

— Öröklött betegségben; az egyik szívgyengeségben, a másik luetikus kiütésben.

— Mi a halálozási eredmény?

— Összes halálozás volt 11. Ebből gondozott volt 4 s közülük egyévenaluli 2 csecsemő.

Itt már határozottan érezhető a védelem jótékony hatása.

— Lássuk a teljes évi születéseket is.

— A múltévi összes születések száma 84, de gondozott ebből csak 31 volt, mégpedig 12 a július előtt, 19 pedig a július után szülöttekből.

Kérdezzük meg, ha már itt vagyok, a kisasszony fizetését is.

— Havi 90 pengő, — azt mondja. — A városi védőnők külön 30 pengőt is kapnak fizetékiegészítésre, pedig itt a tanyán több a cipőoktatás, meg a harisnyaszakadás. A Stefánia legutóbbi közgyűlésén szó volt róla, hogy emelni fogják a tanyai védőnők fizetését.

Azt, hogy a havi 90 pengő megfelelő-e, hagyjuk. Lehet, hogy igen. Kárhoznatni kell azonban a városi és tanyai fizetés között fennálló különbséget, helyesebben: éppen a tanyai fizetésnek kellene magasabbnak lennie. Nem okvetlen amiatt, amiért a kisasszony kívánja, hanem azért, hogy az ilyen

mínuszokkal ne riasszák el a tanyától mégjobban az amúgyis riadozó, törekeny angyalkákat. A tanyának úgyis az a végzete, hogy minden hivatalos alakja fut és menekszik tőle, tanyai küldetését okvetlen átmeneti, ideiglenes állapotnak, előszibériázgatásnak tekinti. Én eddig még csak egyetlen egy nadrágos tanyai emberrel találkoztam, akinek igazán cél, öröm és megbékélés volt és marad a tanya. Sajnos, szerénységem tiltja őt megnevezni...

Van még egy érdemes följegyezni való.

Az istenáldotta adminisztráció.

A ligáskisasszony tudniillik kész iroda is, ez már nincs másképpen. No, de ez nem baj, mert kivételesen itt nagyon okos és helyes dolgok tartanak nyilván. Különbén is az olyan iroda, amelyet egyetlen személy is el tud vezetgetni, mindig szimpatikus.

Minden csecsemő egy-egy törzslappal jön a világra, már ahol védelmi alapon kezelődik a tanyai csecsemősors. A törzslap — itt fekszik előttem — valóságos káptalan. Keveset mondok, legalább kétszáz kérdésre kér feleletet. Ez ugyan még csak papír, de azért ismeretlenül is köszönet annak, aki megfogalmazta.

Kezdődik a csecsemő személyi adatain és születési körülményein, majd folytatódik az apán és anyán, különös tekintettel hitese mivoltukra, illetve együttélésükre. Következik aztán a lakás, ahol a csecsemő él. Ez tizenkilencféle lehet: tágas, szűk, tiszta, rendes, piszkos, rendetlen, száraz, világos, nedves, sötét, szellőz- vagy nem szellőztethető, fapadlós, földes, köves, udvari, utcai, alápincézett, vagy alápincézetlen. További kérdések: Hányan laknak együtt a csecsemővel, hány ágy van, mennyi a felnőtt, hol és miben alszik a kicsi, főznek-e bent a szobában. Azután: szociális intézkedések (apasági per, menhely, szoptatási segély, stb.), majd különös segélyek. Nagyon érdekes: A csecsemő jövő

sorsa. Azt mondja: biztosítottak látszik-e? Igen — nem. Minő bánásmódban van része? Korhatárt ért, év, hó, nap: meghalt év, hó, nap. Részletes rovat „A védőnő jelentése az első látogatásról, egyben összefoglalandó, milyen intézkedésekre van sürgősen szükség”. Lejjebb, a védőnő otthoni látogatásai: intézkedései, tanácsai és az orvos utasításai.

Veszi-e észre, gyanítja-e a mord olvasó, micsoda érdekes paraszti sors-kérdések vonaglanak az ezekre megadott — megadható — feleletekben? Van-e, lehet-e a költő ajkán megfogóbb, kiáltóbb, megindítóbb, vagy megrázóbb epika, líra és dráma annál, mint ami ebből a fogcsikorgatóan száraz statisztikából kiömölhetik? A statisztikának éppen gépi szárazsága az, amivel legjobban tud a szívünkbe hasítani.

Különösen a további kérdések. Nyakig megkapjuk belőlük a múltat, jelent és jövőt. Ilyenek: A szülők egészségi állapota: apa, anya egészséges — beteg. Apánál zár jelben: alkohol, lues, tbc... Aztán: Eddigi születések és vetélések. Szülés után az anya felkelt (hány esetben: már másnap!) Majd a táplálkozás, végül a csecsemő jelen állapota: testsúly, fejlettség, tápláltság, csontrendszer, sőt szellemi funkciók, stb. összesen 13 konstitúciós kérdés.

Mindez eddig csak nyomtatott része a blanketának, a negatív. De ami tintával van írva bele!

Lehet gondolni, hogy nem éppen érdektelen anyag.

A „tanyaapostol”...

Őszintén szólva, kezdem már unni ezt a közel másfélórás, reménytelen gyaloglást. Pláne kettesben! Ha legalább aszfalton sétálgatna az ember... de itt, ezen a kutya homokon!

Kíséröm, ez az édeskésen finomszavú tanyaközi emberelőfordulás, akinek ezt az egész gyalogsétái beugratást köszönhetem, erősen köti az ebet a karóhoz, hogy már igazán csak miatyánknyira vagyunk az iskolától. A kidobott másfélóra alatt körülbelül ezeregyedikszer ismétli a fülembé, hogy a tanyai komolyabb gazdaközönség érdekében kulturális célú „alakulógyűlés” van az iskolába egybe-híva, ahol is nekem, mint fővárosi sajtónak, kérem-szépen, ügyibár, satöbbisatöbbi...

Szégyenszemre meg kell vallanom, hogy úitársamat éppoly kevéssé ismerem, akár a jóhiszemű olvasó. Mondhatnám, éppoly rejtélyes jelenség előttem, mint egy ifjú és bohó főherceg előtt az algebrai példatár. Csak annyit tudok róla, hogy nyakkendőt hord, pantallót visel, bőrbekecsben jár és hogy beszéde előszeretettel rántja be a népi zamat zsírjával a finom, úri kifejezések szószát, továbbá annyit, hogy olyan bizalomkeltő a bajusza, hogy direkte idegenforgalmi propagandát csinálhatna vele a magyarnak. Szolgáljon mentségemül, hogy a tisztességes közeledés lehetőségét nem előre megfontolt szándékkal kerestem vele. Tegnap este találkoztunk

először, bizonyos Sugár nevezetű bortermelő tanyai családnál s ott is csak mint futóvendéggel, tisztára kapásból ismerkedtem meg vele. Mai beugratása máris a tegnapi ismeretségünk kamatoztatása.

— De kérem, — fakadok ki végül is keserűen ellene — maga rútul becsapott engem. Ha én ezt előre tudom... hisz maga azt mondta az elindulásnál, hogy az iskoláig csekély félóra az út, s íme, egy óránál is jóval több, hogy ebben az átkozott homokban gyalogolunk! Az a kis vasárnapi ebéd tisztára megköpülődik az emberben!

— Ó, kérem szépen, urasága nincsen hozzászokval a távlatokhoz, — csitít desztillált modorával. — Egy perc csak, kérem, meg tetszik látni, egy perc az egész ... Tetszik látni azt a góliáthosszú kéményt a peremeten?

— Semmit se látok!

— Nahát, az már az iskola, kérem...

Lehetetlenség ellenállni neki. Ha négy lába volna az embernek, mind a négyről levenné a beszédével. Pedig külön még az is bosszant, hogy erről a cseppfolyós szavú emberről semmi közelebbi adatot nem tudok. Legalább a foglalkozását keverné a beszédébe, hogy az ember tudná, kifélemiféle mégis?

— Milyen művésziiesen köti meg a nyakkendőjét, hallja! Gróf se különben, — hozom föl neki az ezirányú puhatolózás érdekében.

— Hehehe... — röhög tisztelettel — pedig tükör nélkül csinálom, kérem. Csak vasárnap szoktam nyakkendőt kötni.

— Persze, igaza van: hétköznap bizonyára aggatna...

— Nem aggatna éppen, dehát — minek hétköznap?

— Nono ... van, akinek egyenesen megköveteli a foglalkozása. Van, akinek nem ...

No, most sarokbaszorítottalak! Halljuk a foglalkozásod!

— Ahogy vesszük... — kerüli ki öntudatlanul a sarat, anélkül, hogy színtvallana.

Abbahagyom ezt a sakkozást. Kénytelenül visszatérek az ő témájára:

— Azon a gyűlésen visz maga is valami szerepet?

Nagyon-nagyon szerény mosolyt kockáztat meg:

— A lelke vagyok kérem az egész kezdeményezésnek ...

— Aztán miféle egyesület lesz majd az? Gazdakör?

— Több, több, kérem szívesen. Könyvtár-egyesület.

— Hát a könyveket honnan veszik hozzá?

— Lesznek alapító tagok. Húsz pengő egy tagság. Meg aztán kultúrdélutánokat fogunk rendezni, műkedvelő előadást tartunk, bevezetjük a rádiót...

Még hogy.

— És akarják az emberek?

— Akarják hát, mert muszáj nekik akarni! Nem szabad kérem hagyni, hogy a nép lemaradjon. Minden pusztán van már valami.

— Látja, ez derék dolog magától. Látszik, hogy maga jó magyar ember.

Erre a kisdéd dicséretemre élénk mozgásba jön az önérzete s beszélőképessége teljes lendülettel tör elő.

Végrevalahára aztán elérjük az iskolát.

Hanem a továbbiakat el se mondom már. Nem fontos és nem is érdekes. Megalakult a Könyvtár-egyesület — kész. Mi kell még? Könyv lesz, kultúrdélután lesz, műkedvelői előadás lesz, rádió lesz, csak éppen kultúra nem lesz.

Mert miért?

Mert egészen másvalami lett mindezekből rövid félesztendő lepergése alatt.

Tartsunk sort.

Becses kísérőm, aki a Könyvtáregyesületben a szopránt vitte, széchenyileg gondolkozó koponya volt s a kezdet kezdetén azt mondta az alakulógyűlésen:

— Az egyesületet először gazdaggá kell tenni! Azután jöhet (ha akar) a kultúra is ... (ha tud).

Mihez képest azon buzgólkodott, hogy minél kevesebb ingyenes kultúrdélután, ellenben minél több belépődíjas táncmulatság tartassék. Márpedig:

Hol táncmulatság, — ott bor;

Hol bor, — ott kocsmáros;

Hol kocsmáros, — ott haszon;

Hol haszon, — ott töke;

Hol töke, — ott...

Nos, a többit azt hiszem, esetleg nem is muszáj versben folytatni, — mert történetesen ő mérte ott az italt, mégpedig a Sugár úr borát, utólagos elszámolásra — egy nap arra a kellemes matematikai felfedezésre ébredt, hogy neki immár megvan az áruhitele, a törzsközönsége, a kimérő praxszisa, az üzletberendezése, a kocsmárosi titulusa, a tisztos polgári haszna, az összerakosgatott tőkéje, csak épp a — kocsmája hiányzik.

Gyerünk tehát a kocsmarendéssel.

A jóra való miniszter hamarosan leírt neki:

— Jól van, fiam, nesze, itt az engedély, tudom én, ne félj, hogy téged az isten is kocsmárosnak teremtett.

Most aztán Kocsmá és Könyvtáregyesület úgy néznek egymásra, mint két jó kisfiú, akik Piroskát és farkast szeretnének játszani.

A tanya tanítója

A tanyai iskolához érek. Levelet bíztak rám (harmadkézből), hogy arrafelémenet adjam be a tanítónak. Dél az idő, a gyermekek egyik fele megy, másika jön. Délelőtt a III—VI. osztály, délután az I—II., mivel ez a hely is, mint minden pusztai iskola, az „osztatlan” iskolatípus tanyája. A pad az osztályban húsz darab, gyermek a padban 160 darab, — mi jut egy gyerekre a 160 darabra osztott tanítóból? (Minél osztatlanabb egy iskola, annál többfelé osztott a tanítója.) Pedig nagyon előzékeny vagyok, ha a tanítót csak 160 felé darabolom, mert igazság szerint 250 gilt: plusz húsz ismétlőköteles is és 52 levente. Ez a 250 lélek mind erre az egy 26 éves kezdőemberre van uszítva — ingyen.

Értsd, kinevezése nyolcadik hónapja óta egyetlen petákot se kapott még az államtól.

— Hogyhogyhogy? — kérdem.

— Mittudomén! Nyolc hónapja ülnek az aktámon.

Épp az ellenkezőjét tudom a bürokráciáról. A bürokrácia sokkal jelentékenyebb összegekről is szokott öt perc alatt diszponálni.

— Miből él hát?

— Amit az apám küld.

Istenem, egy apa. És nem erről az apáról neveztek el a klébelsbergitet.

A tanyán, a magyar szellemi Végek mérhetet-

len birodalmában, kétféle tanító áll e legfontosabb őrhelyen: egyik, aki nem volt jelen a teremtésnél, a kitelepített balek, másik pedig a tehetséges kezdő, akinek itt bő alkalmá nyílik a magyarok istenének elmélyülő tanulmányozására. Meg lehetne számolni a harmadikfélét, azokat, akik a maguk jószántából misszióznak kint a tanyavilágban.

— Tessék már beljebb is. Igaz, hogy csak egyetlen székem van ...

Mokány egy legénylakás ez; ugyancsak nagyra talált méreteződni a szék-asztal-ágy című bútordarabokhoz. A másik szoba pedig, — mert középosztályosan megy a dolog — adta üres, ha-csak a köbtartalmat nem tekintjük egyetemes szobakelléknek.

— Azt ne higgye valahogy, hogy ezek talán az én bútoraim, — óvatolja meg kisdéd ingóságait. — Az elődöm, egy családos öreg tanító hagyta itt szíveségből, hogy ne kelljen a földön hálnom.

Jutalmul az ingyen oktatott 250 lélekért a földön kell hálnia egy magános tanyai tanítónak?

Sebaj. Ha fizetést nem kap is, de legalább úr a tanyai tanító. Az úr a pokolban is úr! fölkiáltással, délután négykor nyolc-, esetleg tízórás napi tanítás után, kezébe veszi a söprűt s mint igazi úrhoz illik, kisöpri az iskolatermet. Amikor ezzel elkészül, napi fáradalmait a következő szórakoztató örömeiben piheni ki:

a) Keserves nemstimmelések közt összeállít egy száزرétű sürgős statisztikát, aminek fönt a minisztériumban záros határidőn belül adakta kell merülnie.

b) Szépen ki kell írnia a napi mulasztókat, átvzetni őket a heti statisztikában.

c) Ki-, be-, meg- vagy átmásolja az I—VI. mindennapos és I—III. ismétlős évi tananyagot, amely elő van írva a tanév minden egyes napjára, minden egyes tantárgyból, kilenc évfolyamon keresztül.

d) Nekifekszik a legutolsó körzetgyűlési 16 oldalas jegyzőkönyv lemásolásának, úgyis mint legfiatalabb tanító, akire az ilyen csemegegemunka kvázi hivatalból sózatik.

e) Nekilát vacsorája elkészítésének: fát vág, tűzetrak, mosogat, utána előveszi hazai elemőzsiástarisznyáját s tartalmát a szükséghez képest megsüti, megfőzi, esetleg csak nyereg alatt megpuhítja (v. ő. hathetes pogácsa ...).

f) Megeresztí nadrágszóját s ejtőzés közben nekiül a képzőben ismételten lelkérekötött másnaprakészülési leckének.

g) Előkaparja a Néptanítók Lapját, egyhajtásra beveszi s utána bekebelezi még a következő építőiratokat: Gyermeknevelés, Tanítók Lapja, Küzdelmek Könyve (hogya kicsit a küzdelmekről is legyen fogalma), Gyermekvédelem, stb., stb., mert ez ma már hivatalos utasítás számára.

h) Ingrevetkőzik, hogy az iskolás népkönyvtár néhai állományát legalább elméletben reintegrálja, tüzetesebben: oknyomozni kezd vedlettkéziratú könyvkatalógusokban a hajdani könyvkölcsönző pórnép hogysmikéntjéről, igyekeztvén őket alkalmasint személyesen is nyakoncsípni a kikölcsönzött könyvek holléte felől, melyre adott esetben ilyen válaszokat ad a póri atyafi:

— Biz arrul má nemigön tudok, uram. Azt se tudom má, kóbász vót-e, vagy szalonna, ha nem sajt, amit belesomagótam. De ha csupa szalonna vót, akkor se tunnám má megmondani, a tavali, vagy a tavalelőtti, disznóbul való vót-é? ...

i) Lírai örömöknek veti alá magát s megírja levelét apjának, anyjának, szerelmes mátkájának.

j) „Jövel, szentlélek-Úristen” invokáció mellett pedig egy nagyon komoly és nagyon tisztos monstre-munka elé mered: 500 dolgozatfüzetet kell végigjavítania, ötszázat, mert a kétszázötven növendék-ből csak százat számítva dolgozatírónak (a III—

VI-ból), egyenként öt füzettel (nyelvtan, fogalmazás, rajz, számtan, szépírás) — kerek 500 darab. Szédítő! Mégha ez az 500 füzet legalább egy-évfolyambelieké volna, vagyha már három évfolyambelieké, legalább pestieké volna, ne tanyaiaké!

Mindehhez számítsuk hozzá azt az érdekességet, hogy tavaly ennél az iskolánál 10 hónap alatt nyolc tanító változás volt! S mind előlről kezdte etetni gyermekeivel a pedagógiáját.

A tanyai iskolások dolgozatfüzeteinél érdemes megállni egy pillanatra. Ez az a lap, ahonnan a reflektor élességével kell visszaverődnie annak az energiának, amit az esztendők lefutásában a tanyai kicsinyek lelkébe az iskola belevetett. Ezekben a dolgozatfüzetlapokon derülhet ki legélesebben, mi volt a haszna és értéke a tanyai iskola kultúr munkájának.

Ha felelet előtt csak ezt a meggondolást: 160 gyerek — 1 tanító vetjük össze, nyilván nem nagyon kell erőlködni az elképzelhető eredmény megértetésével.

Elgondolom, hogy jön idő, amikor a tanyára is beteszi lábát a nyolcosztályúvá lovasított fölénynépiszkola. Amikor ez a „reform” új volt, épp eleget olvashattunk szaklapokban róla az előimádkozó cikkekben. A kérdést a tanya szempontjából tárgyalva azonban egyetlen sorral sem találkoztam. Én legalább.

Hogy egy csomó elmélkedéstől megkíméljem az áldott olvasót, a tanyával ismerős megállapíthatja, hogy a tanyán nem lesz értéke a nyolcosztályú nép- (*nép?!)* iskolának. (Nem n[^]p-iskola volt az eddig sem, bár az lett volna, csak *elemi.*) Nemcsak azért, mert a mai hatosztályos is szervi szívbajban szenved, hiszen amit nyújt, részint túlsók, részint túlkevés, hanem azért, mert egyáltalán semmi kapcsolata nincs a néppel.

Minek egy tanyai lelket olyan fölösleges ismeretekre megtanítani, amiknek készhasznát az életben soha, de soha nem veheti. Tessék a mai tanyai gyermeket a korszerű mezőgazdaságra, üzemgazdaságra, trágyaológiára, a termelés világgazdasági összefüggéseire megtanítani, ne pedig Pósa bácsira és gereblyére. Földrajz és számtan, agrokémia és történelem, nyelvtan és technika, mértan és törvényismeret mind-mind a mezőgazdaság egyetemes szem-sugarába legyen beállítva. Aminek nincs kapcsolata az ő életével, értéktelen haszontalanságként el kell hajítani. Ő ezt a határt úgysem akarja a koporsóig itthagyni s eddig is, ha itthagyta, azért tette, mert nem ezekre tanították a „nép”-iskolában.

Életkérdés az iskolareform a tanyán. Ha azonban csak egy emeletráépítő új kultúrárdi jön helyette, ez még jobban összekuszálja a helyes fogalmakat. Könyvekkel fogjuk szopadni a tizen-nyégyéves tanyai gyermeket, aki ilyen korára már maga a kész ember!?

A mai tanyai tanító — a tanítók érdekében mondom — nem több ma, mint egy társadalmi kényszertípus a tanyán. Amint az iskolának nincs, neki sem lehet semmi kapcsolata a néppel. Még jó, ha baráti köre akad. Parasztdolgokban a paraszt okosabb nála, úri dolgokban viszont parasztnak nincs semmi kérdeznivalója tőle. Az is természetes hát, hogy egyáltalán nem örvend valami különös belső tiszteletnek, miként örvend például egy csendőrőrmester.

Ez, és semmi más az egyetlen ok, amiért a tanyai tanítót sajnálni lehet. Azért, — amint azt annyiszor és annyian megírták —, hogy a tanító mint „kultúrlény” semmi kultúrszükségletét ki nem elégítheti a tanyán, egyáltalán nem kell kétségbe-esni érdekében, mert ez a kifogás egyszerűen nem igaz. Nem csodálnám, ha ilyesmit csak kényes ház-mesterlányok imputálnának neki, de már tanfel-

ügyelőtől is olvastam ilyen aggodalmakat. Akkor, amikor pesti fürdőszobát, csempével és melegvízfűtéssel is lehet találni a tanyán, minek külön tanya-tanítói kultúrigénylemondásokról jeremiá-dázní?

Csak ne tereljük félre a közfigyelmet a tanyai tanító igazi kultúrkatasztrófájáról, ami abban áll, hogy szabadidejében robotoló hivatalnokká nyomorítják, munkaideje alatt pedig 250 felé hasogatják.

Egy tanítót 250 felé, amikor évről-évre nőttönő az állástalan tanítók száma!

Mózerek és Rokolyák

A sok tanyaudvar közül, ahol meg-megfordulok, talán legszívesebben a Babó Lászlóéba kanyarodom be, pedig ez a legveszélyesebb porta félnapi járóföldre, mivel itt két dühös kuvasz, öt hatalmas szelindek, három fokszí, meg egy agár fogadja irtóztos acsarkodással a jámbor érkezőt. Hiába való volna segítségért kiabálni, emberszót úgysem érteni a rettentő csaholásban.

Ahol ennyi a kutya, bizonyára akad ott őriznivaló. Föld, porta, vagyon, gazdaság, amely éppen egy magyar emberé.

Hogy kié a föld, — ki meri ma feszegetni ebben a falhozállított országban, amikor itt „bércek és rónák” kultúrától és napipolitikától visszhangosak.

Ilyesféle gondolatok jutnak mindig eszembe, valahányszor elhaladok Babó László 140 holdas, barnahomokos földje mellett. Súlyos és emlegetett bennszülött kiskunfamilia egyik sarjadéka ő, a harminc határán még innenese ember, a józanul számitó magyar rurális ész becsületes kifejeződése. Gimnáziumot is járt gazda, de nem „úrnak”, hanem parasztnak érzi szívesebben magát. Határozottan veszítene a tekintélyéből, ha überallesz úrnak akarná magát hangsúlyozni, mint annyi más tanyai úr.

Betértem hozzá az új esztendőben egy barátságos kézszerítésra.

Odaültem a kályhához, melengettem a kezem s lassan megindult a szó közöttünk. Lassan indulunk mindig, de a végén sose fogyunk ki a kölcsönös kérdeznivalóból. Arról beszélgettünk most is, hogyan csúszik ki észrevétlenül a biztos magyar föld új hódítók miatt a tiszta parasztság kezéből. Eladósodik a föld a régiek kezén, az új nincstelenek meg nem tudnak egy holdravalót összekoplalni. Egyszerre csak a szívembe hasított egy csöndes mondata, amit nagyon egyszerűen, nagyon szomorúan ejtett ki:

— Nem vetek bele száz esztendő, hírmondónak se marad magyar ezen a földön. Úgy el fog innen tűnni Magyarország, mintha sohasem állt volna ezen a helyen.

Micsoda megkeserítő rádöbentés volt ez egy olyan tisztafejű, a rög szívverését hallgató embertől, mint ő, aki véleményeit nem az újságbetűkből szerzi össze.

Majd hirtelen keserűen fordult felém:

— Tudja rólam, úgy-e, hogy nem olvasok újságot. Nem is akarok lapot a kezembe venni, mert egyik lap sem írja meg az igazat. Mért nem írnak arról az újságok, amiről igazán írni kellene? Nincs egy bátor ember, és ha egy mégis akad, mire végzi? Itt van például a Zilah Benő, ha ismeri.

— A táblabíró? Az ellenzéki városatya?

— Ő. A múltkorjában volt valami esete, amit nem akarok részletezni, csak annyit árulok el, hogy bizonyos lényegbevágó szabálytalanságok miatt szót emelt egy testületben. Annyi ember közt, akik mind tudtak a dolgról, ő volt az egyetlen, aki bátran tiltakozni mert a dolgok meghamisítása ellen. Mindenki lepisszegte, de ő nem hagyta magát, mindent kitergetett. A végén aztán kijelentette: „Most pedig, hogy megmondtam, ami a szívemen feküdt, kilépek”. Mért lépett ki? Hiszen éppen ilyen emberekre volna ott legnagyobb szükség!

— Mi mutatja ön előtt, hogy olyan végzetes a magyar föld veszte? — kérdeztem tőle.

— Az, hogy nem hunyom be a szemem. Látom, hogy az utolsó tíz esztendő alatt egészen idegen alakok kezdik elhódítani a parasztok kezéről a tanyát. Pesti urak, bácsalmási svábok, szabadkai bunyevácok. Most már a megmaradt tiszta területeinken is hagyjuk letelepedni és földet hódítani ezeket s ami a legrosszabb a dologban, épp a határszéleken, hogy még szűkebbre szorítsák össze a magyarfajtabeliek területét.

Egymásután sorolta föl a neveket, különben én is ismerem valamennyit.

— Pedig csak azokat említettem — tette hozzá —, akiknek környékes a tanyájuk velem. S még így is nyolcat olvasok össze. És mind fölülvan a száz holdon, vagy ha szőlőbirtokos, az ötven holdon... miközben a Rokolyáknak nem jut egy holdacska sem. A szegény öreg Rokolya megvan már vagy hatvanéves, fölnevelte kilenc vagy hány fiát, de negyven esztendő alatt nem tudott magának annyit szerezni, hogy legalább egy házhelyportát megvegyen azon a bérelt földön, amit a bérbeadója parcellázással fog most a lába alól kihúzni. Hogy az a rajtaépült gyephantból fölhúzott kis házikója legalább veszendőbe ne menjen.

Nehéz szünetet tartott.

— És ugyanakkor itt van, látja, Mózer József — folytatta — a „pácsalmási” sváb, aki tizenkét gyermeke mellett már a nyolcvanadik holdat íratja a nevére a kommunizmus óta, 200 holdas elsőrangúan fölszerelt bérlete mellé.

— Hol lakik ez?

— Itt Füzespusztán.

ő, a telekkönyv, a nemzet bibliája, nálunk valóban veszedelmes tempóban zsugorodik össze: Jeremiás siralmára!

— Miért van ez így, Rokolya Pál nincs tán olyan jó gazda, mint Mózer? — kérdeztem.

— Megmondom én, miért. Mert a magyar parasztapa mindegyik fia magának keres, a svábgyerek meg az apjának gyűjt.

Eltűnődtünk.

Igaz, nagyon igaz. (Nekem külön még az is eszembejutott, hogy egy alkalommal így szóltam az egyik Bótás-fiúhoz:

— Mért nem kubikolják már le Pista a Józsi-val ezt a csúnya dombot, hiszen alig pár hold az egész földjük s ez a bucka elékteleníti.

— Én ugyan lapátnyi homokot sem mozdítok meg rajta — felelte —, hátha nem nekem esik ez a rész az örökségből.)

Újra Babó László szólalt meg:

— Ha a magyar fiú valamicske pénzt megtakarított, földet vásárolt rajta és megnősült. Ugyanakkor a svábfiú nem ment idegen napszámba, hanem az apjánál pótolta egy fizetett cselédet. Minél több gyermeke volt a svábnak, annál jobban megszédte magát. Mire a fia megnősült, több földet tudott neki használatba átengedni, mint amennyit a magyar fiú megvehetett.

— Az eredmény persze elképzelhető.

— Az eredmény az, hogy a kilenc Rokolyafiúnak 25 év alatt, ha összetennék, jutott 20 hold, az apjuknak meg semmi, míg a Mózereknek rövid nyolc év alatt 80 hold. A Rokolyáknak leginkább homokföld és sok bucka, a Mózereknek zsíros feketeföld, egyenes, akár a tenyerem. Az öreg Mózer disznai cementfürösztőben hemperegnek, az öreg Rokolyának meg kútra sem telik különb, mint egy kiütött fenekű, földbeásott hordó.

Ilyeneket hallva, rá kell az embernek eszmélnie, milyen könnyelműség, hogy most mégsem ezek az élethalál-kérdések állnak az előtérben, hanem politikát kavarázó fontos senkik a „reformok”

csalimeséjével próbálják elkápráztatni a gazdaságilag knock-outolt magyar parasztot, hogy eszébe ne jusson azon meditálni, hogy nini, ez a sváb Mózer-gyerek például mint dahlemi virágkertész is urasan megélne, de emez az istenverte Rokolya-fiú, aki a fajtája nyelvén kívül egyetlen kukkot sem tud idegenül, még miniszteri protekcióval sem tudna Dahlembé kijutni az egyetemre — portásnak.

— Vigyázzunk rá, — mondta csodálatos bölcsességgel nagyképűséghez nem értő vendéglátó gazdám — ennek a Mózernek a gyermeke csak ugródeszkának használja föl a földet s az unokája már ott fog ülni Pesten egy zsíros állásban a nagyfejűek között, mialatt a fölnövekvő Rokolya-unokák, akik pedig örökös életcélnak tekintenek a magyar földet, valahol majd tán a német szénbányák mélyén fognak csákánnyal dolgozni! ...

Regényt olyas a tanyai menyecske

Balotapuszta 25 km-re fekszik attól a ponttól, ahol a kultúra még kultúra, amit, úgy hívnak, hogy város. Aztán puszta következik és mindenütt puszta, amíg kiérünk az egyik tanyához.

Sándor Mihálynét akarom fölkeresni, régi tanyai ismerősömet, hallom sokat olvas, hadd valatom ki a menyecskét műveltségéről.

A Sándor-örökösök hatan is vannak testvérek. Az öreg tanyától valamivel odébb már látom is a Mihályék örökségét. Itt feji Sándor Mihály a maga birkáit, de itt van valahol fölakasztva az almáriumban Mihályné *retikülje* is, ami hozzátartozik a menyecske-adjusztírunghoz, ha viselője városlátni üzemben van. Ifjabb Mihály gazda éjszakáit az istállópriccsen tölti ugyan, de a menyecske este fejéhez teszi a petróleumlámpát és regényeket olvas a paplanyos ágyban. Mert hát nem lehet lemaradni a kortól s mi lenne az emberlányából, ha még az a kis olvasmánya se volna.

A. tanya teli apró, pöndölyös Sándor-gyerekekkel. Az égvilágon semmi sem mutatja, hogy a porta gazdája 85 holdas örökség birtokosa.

— Adjisten, Sándor Mihály, — köszöntöm illendően.

— Isten éltesse a tejesurat. Kerüljön beljebb.

— Hát a felesége? Őt keresem.

— Benn van a házba, a gyerökökkel pörölget. Én csak bejöttem, hogy a birkákat mögfejjem.

Nyitja ki a konyhaajtót. Belépünk.

— Nem töszöd le minnyár azt a... — hallatszik a sok apróság között a tűzesszemű menyecske félbeszakított mondata. (Öt a gyerek, de attól még lehet menyecske egy asszony, ha 26 éves.)

Sándorné lerázza magáról a sok gyereket, jön felém, nyújtja a kezét. Közben némi toalettváltoztatást eszközöl, az öregesre kötött fejkendőjét menyecskésre köti. No lám, mingyárt mennyivel takarosabb személyiség lesz attól az ember! Meg kell bocsátani Kun László királynak, hogy koronája súlyát ilyen kun menyecskék karjai közt igyekezett örömössé feledni.

— Miért érdekli, hogy mit szeretök olvasni? — mosolyog az élettől minden porcikája, amikor a kérdésem mérlegeli.

Öreg Mihály nem szól bele ilyen komoly irodalmi dolgokba. Különben is mással volna elfoglalva.

— Hé, Mihálka, beterölted-e má a birkákat?

— Má rég, idősapám.

— No akko magik csak beszélgessenek, én mék a birkákhoz. Hun a zsétár, Anna?

Végre szembenülök a témával. Nagynehezen elvergődöm a megértésig.

— Miért érdekli, mit szoktam olvasni? — teszi föl Sándorné újra a kérdést, mert valami huncutságot sejt a dolog mögött. — Dehát megmondhatom. Kalandáriumot, mög versöt, mög mindenfélét olvasgatok.

— Újságot is?

— A Helyi Értesítöt. Mög néha azt a pesti lapot... hogyishíjják csak?

Megnevez egy liberális délutáni lapot.

— Miért éppen azt?

— Hát tán azért, mert mindig vannak benne olyan versfélék.

Esküszöm, hogy Sándorné nem tudná megmondani, mi a különbség a vers és a próza közt, node semmi, az a fő, hogy most már teljesen benne van a hangulatban. Dehát, amit mond, minék azt kiírni az újságba, ezzel nincs egészen tisztában. Szerencsém, hogy régi ismerősök vagyunk.

— A regényeket szeretöm legfőbb, de apus (az ura) nem igön engöd olvasni. Aszongya, inkább az öregbibliát olvasnám. Ahhon pedig én még fijatal vagyok! Engöm csak a gyilkosságok érdeklnek.

— A gyilkosságok? Az imént még azt mondta, hogy verseket szeret olvasni?

— Én nem torn hajjá, de ez így igaz. Csak a hajmeresztő történeteket szeretöm, akikbe gyilkosság, hajótörés, akasztás, rablás, vízbefulás, szöktetés, párbaj, kivégzés, betörés szerepöl. Azért a versöt is szeretöm.

Félre ne értsük egymást. Öles tévedésben csücsül, aki azt hiszi, hogy szómat a ponyva ellen kanyarítom. Söt, senki sincs lelkesebb barátja a magyar (!) ponyvairodalomnak nálam. Ám ma magyar ponyva nincsen, söt ami ponyva van, az kulturo-internacionális és irodalommá kenetett, holott még a ponyva névvel is csak az erőszaknak engedve merném megtisztelni, mert őszintén csak a szenny jelző illik rá. Hiszen az igazi ponyva jó, szép, igaz, söt — szent, ha már ezt az erős, de találó jelzöt is kihozzák belölem. Micsoda szinirodalom és mindenekfölött magyar népirodalom volt az a régi vásárok Rózsa Sándora, Patkó Bandija, Bogár Imréje és a többi lovagias betyáré. Ma is kalapot emelek a legutolsó béres elött, ha látom, hogy a maga pénzén vásárolja meg Rózsa Sándor összes müveit, de egykicsit mindig elsajnálom magam,

ha azt látom, hogy valaki egy 1500 kötetes fémjelzett népkönyvtáron éhezi magát keresztül.

Tehát ne szónokoljunk. És ne felejtsük el, hogy Petőfi is írt valaha magyar ponyvát!*

— Legutoljára mit olvasott? — feszegetem a dolgot.

— Jaj, az nagyon szép vót, tudja, ilyen szépöt még nem is óvastam. *Szívek harca* volt a címe, más-kép a Tébolyda titka. Kijáratam belüle 170 füzetöt, de még tíz füzet hibázik a végirül. Apus örökké pörölt érte, hogyhát minek óvásom, pedig olyan szépöt, tudom, ü még sose óvasott. Dehát ü csak paraszt, nem ért az ilyesmihön. Engöm mög pol-gáriba is járattak, igaz, hogy akkoriba nem akar-tam tanulni.

— Hát mi volt a Tébolyda titka?

— Embörnek ahhon nincs fogalma, hogy mi-mindönön mén köröszkül Csillagvári Ilka.

— Pardon, ki ez a Csillagvári Ilka?

— Errül szól, tudja, az egész.

— Ahá. Szóval valami hősnő ...

— Borzasztóan bátor nő, tudja. Nincs olyan rettönetös dolog a világon, amihen ne volna me-rénylete.

Megkérem hát, mesélje el tetőtől-talpig ezt a Csillagvári Ilkát, összes szívével, említett tébolydájával és a címbe fölvetett titkával.

És most legyünk tárgyilagosa s figyeljük meg miről szól a mese.

Adva van két, azaz kettő grófkisasszony, meg egy gróffiú. (Ki merné áttörni a tisztos konvenciókat?) Az egyik kontesz maga Csillagvári Ilka, a másik, bizonyos Sarolta nevezetű (a vezetékneve e pillanatban nem jut a menyecske eszébe, de nyilván ennek is valami megejtő neve van). Ilka a drámai

* A Hóhér kötele. *Arany*: Jóka ördöge. Nagyidai cigá-nyok.

hősnő szerepében brilíroz, míg Sarolta ugyanakkor az intrikus-ügykörbe is követget el kihágást, mindamellett mindvégig megőrzi drámai szendéségét. Sőt eme diszkrét mivoltát már a tizedik füzet végén egy egészséges Rózsikával is fűszerezi. Az említett gróft pedig Szentiványi Géának hívják s lovagterme fölszerelését kétségkívül az Első Magyar Jelmezkölcsönző Vállalat szívességéből engedte át...

Megkezdődik a drámai bonyolúció.

Géza kómesz szereti a 16 éves Sári konteszt. Szerző sugallatára azonban — a bonyodalom érdekében — Ilka intrikálni kénytelen. Éppen legjobbkor, mert Sarolta szívét már megejtette a gróf. (Gyermek később mellékelve...) Mit tesz erre egy regényírói gyámság alatt álló Ilka? Apokrif levelet ír Saroltának, egy olyan úriember nevében, akihez a lányt azelőtt gyöngéd szálak fűzték. Ebben a levélben randevút kér bizonyos erdei tisztásra, kapuzárás után. Levél gróf kezébe kerül: Sáríka repül. Ilka is repül, — ő azonban gróf karjaiba. Sári persze, nem hagyja magát, ő egy jobb nő, ötét nem lehet csak úgy lerázni.

Most jön működésbe Ilka magántébolydája, ahova levetett szerelmek és más elnyűtt személyiségek szoktak skartbahelyezettetni, ahol is Morvai dr. (Sándorné nyelven: Moravi dr.) mesterségesen megtébolyítja őket. Természetesen, most éppen Sáríka a legújabb cuvaksz.

Ilka és Géza tehát minden külön értesítés helyett nyugodtan megeskühetnek. Ezzel szemben a tébolydai elbánás alá vont Sáríka is megesküszik, mégpedig arra, hogy élve, vagy halva, de innen meg fog szökni. Szökése megkönnyítése céljából világra hozza gyermekét, ami ugyan csak félkönnyebbség, hiszen most már ketten vannak, sőt, mi több, egy Dobai nevű örült úr ráveszi Sárít, szökjenek meg hármasban, neki ugyanis palotája és örültnagy vagyona van Parisban. Hogy-hogynem, Sárinak

nem, de a pólyásbabának sikerül a szökés, természetesen Dobai úr atyai földözete mellett.

Telik-múlik az idő. Rózsika, a pólyásbaba, közben soronkívül 16 éves lesz (gyanús nekem ez a tizenhatévesség), s ráveszi Dobai mestert, induljon anyja előkerítésére. Dobai, az apapótlék, valóban fölkeresi Morvai örültgyárost s valami sikerült palotacsínnyel az orvost saját tébolydája fenekére vetteti. Időközben Csillagvári Ilka is megcsalja a grótot, mire gróf elüzi őt s erre Ilka szintén tébolydája virányain keres lelki kenőcsöket. De ekkor már a századik füzet veti előre komor árnyékát...

Szerencséje van az olvasónak, amiért olyan rövid a memóriám, hogy a többbit nem tudom követni ésszel, annyira bonyolult. Szinte már ottvagyok vele, hogy kedvem támad önként jelentkezni Csillagvári Ilka tébolydája.

— Szóval hát nem is lőhet ezt úgy elmondani, — tesz a menyecske is generális pontot a szerző után. — De ha akarja, odadom mindöt, átolvashassa.

— Mit érek vele, lelkem, — intek lemondóan — hiszen tíz füzet hibázik a végéről... Épp a legizgatóbb befejezés ...

Magyarok széthúzása

Pár évvel ezelőtt résztvettem egy tanyai kulturális egyesület alakuló gyűlésén s láttam a nagy lelkesedést, amelyet a jó tanyaiak a művelődésért véghezvittek. Az egyesület dugottbálakból született. A dugottbálaknak ugyanis olyan sikerük volt, hogy ezután nyilvánosan és törvényesen is érdemes volt csinálni. Erre kellett az egyesület. Jó is az. Tisztkarral, elnökkel, választmánnyal. Egy kis rang a tanyai magyarnak.

Kakuszi bácsi lett a háznagy.

Az alakulás után rövid egymásutánban két bálát is rendeztek, hanem aztán több semmit. Valahogy megfeneklett a nagyhopszra csinált egyesület. Mintha megbabonázták volna a népet, nem jött többet a törvényes bálákra.

Hogy kéne a népet visszacsalogatni, tünődtem el akkoriban, szót ejtvén erről Kakuszival.

— Mőgmondom én kérőm. *Szét köll húzni!*

— Széthúzni? Hogy mondhat ilyet. Meg aztán kell a mostaninál nagyobb széthúzás?

— Hogyne kén.

Én akkor elkerültem arról a vidékről, csak mostanában ejtettem sorát, hogy újra elnézzek arra-felé. Legnagyobb csodálatomra élénk egyesületi életet láttam ott.

— Hogy csinálta ezt, öreg?

— Mőgmondtam én. Széthúztam a népot.

— Nebeszéljen. Mit csinált?

— Elsőbb áthordattam az egyesületi lócákat az oskolaudvarra, ahun verte az eső, sütte a nap, hintáztak rajta a gyerekek. Aztán a sátordeszkákat hordattam föl a tanító pallására. A karbidlámpát meg köccsönybe adtam a Pakayéknak.

— Ejnye, ejnye, aztán tönkrement minden.

— Sose higgye. A Vöneki Józsep, aki régi haragossá a tanítónak, meglátta egyszer a lócákat az udvaron, szót emelt érte. Hogy ü aszongya, választmányi tag, neki joga van a padokért a tanítót kérdőrevonni.

— Hm.

— Az öreg. Vendel bácsi meg, aki a Kispalcsival nagy ellenség, azon vitaskodott, nem tűrhetjük, hogy a sátordeszka az oskola pallásán heverjen, amikor ugyanott tartja szívesség folytán Kispalcsi is a búzáját, pég tudja van, milyen ragadóskezű.

— És a lámpa?

— A lámpán meg a vörös Gyenizse veszett össze a Pakayakkal, kölcsönybe kérte lakadalomhoz, de emez nem adta.

— No ugye milyen kontrabontot csinált!

— Nem érti az úr. Ebbül jött ki a jó.

— Ebből.

— Mindenki fenyegetőzött, hogy majd ü mögmutasztja. Össze köllött hívni a választmányt, olyan nagy vót a fölzúdulás. Azut asztán van rönd, van élet, mög békesség.

Soha ne látni Budapestet!...

Erősen őszre jár már az idő.

Másfél órája, hogy bóccorgok a pusztai homoktenger gyöpetlen dülőútján, ahol amíg télen kopogásra nem csontosodik a föld, minden lépés ólmot rak az ember lábára.

Megéri. Látni fogok egy fiatal legényt, aki világéletében sose volt Pesten, de még csak a 25 km-re fekvő Kiskőrösön se túl, oda is csak gyalog, annak is csak félesztendeje, akkor is csak egy eladó üsző kedvéért.

És ha ez a nevezetes ember egy 70—80 éves, idült férfiú volna, ma intőpéldául szolgálhatna, hogy íme, mit ért meg a magyar, amíg nem csináltak neki népművelést, — de nem, ez, akit én keresek, 26 éves fiatal legény, aki már férfiszámba ment a világháború alatt.

A nap már hajlatra áll, a hold már átvette az éjjeli inspekciót, de a legényt még nem találom otthon.

— Örletni van a malomba, de már nem maradhat soká — biztat az anyja.

Szívesen várok. Beljebb kerülközünk. Egy-más után jönnek elő valahonnét a család tagjai: Jucika a menyecskeleány, az urával, M. Lacival, aztán az apa, az öreg Gyenizse bácsi, sőt még Róbert, a lelenc béresgyerek is előfakad a kemencepadkáról.

Nemsokára behajtat az is, akit keresek, a Sándor. Kerekképű, elevenszemű, izmos kun legény. Kimegyünk eléje. Kezetrázunk.

Akárhogy vendég a vendég, a jószág előbbrevaló. Amíg ő kifog és szénát szór a lovak elé, be-tessékel a szobába.

Aztán jöhet az interjú.

— Mondja csak, Sándor, voltaképpen miért nem volt maga soha Budapesten?

— Igazán eszembe se jutott, hogy Pestre is el kéne nézni egyszer. De amúgy sincs rá idő sohase.

Említem, hogy Szent Istvánkor. Olyankor olcsóbb is.

— Akkor itt nagy bál van a tanyán s ott kell lennem muzsikálni.

— Muzsikálni?

— Hegedülök a bandával.

Az apja teszi hozzá, ha már a fia elhallgatta:

— Prímás a bandába.

— Kitől tanult meg hegedülni?

— A jóistentől. Magamtól.

Tizenhétéves korában meglátott a városi kaptafakészítő sógoránál egy hegedűt. A sógor igen szépen játszott rajta. Erre ő is föl gondolta, jó volna ezt is megtanulni. Kölcsönkérte. Félévig nyekergette azt, hogy „Szeretnék szántani”.

Itt közbe elmosolyodik:

— Amikor ezt a nótát tanultam, azt mondtam, inkább hegedülni szeretnék, mert szántani már tudok.

Azután ismerősöket keres, akik szintén barátai a hegedűnek. Több kilométeres távolságokban, a legnagyobb téli fagyban, hófúvásban fölkeresi őket, majd amikor már haladnak valamire, velük együtt a télesteri névnapos, lakodalmas tanyákat is. Most már nem számolják a kilométereket... hisz ez már a dicsőség, az elismerés útja. S viszont a félig-tudóké a legnagyobb öröm ...

Ahogy mesél, egyre melegebbre derül a lelkem iránta.

... Igen, igen, ez az igazi, ez a magyar népművelés! Nem a kész kultúrbazárt kitergetni, hanem a kultúréhséget fölébresztteni a lelkek mélyén! Szegény Sándor, ha te tudnád, hogy neked micsoda nagyszerű kultúrprogramod van!...

Mindezt csak úgy elgondolom egy futó pillanat alatt s nem zavarom meg vele beszédje közben.

— Két év múlva rávettem egyik barátomat — folytatja —, hogy vegyen hegedűt, megtanítom muzsikálni. Ma már ő is nagyszerűen hegedül. Később már a magam hegedűjén játszottam, 48 pengőért vettem kézalatt a városban. Van a bandában két kontrás, egy prímhegedűs, cimbalmos meg én, a prímás. Még csak kisbögösünk nincs, de már az is útban van. Ha a Tanyaotthonban bált rendeznek, mindig a mi bandánk muzsikál, persze ingyen, nem ám pénzért. Kell az a kis pénz az egyesületnek is.

Egy kis szünet után még eszébe ötlik valami:

— Ja igen, azt tessék megírni, hogy a kontrásunk még a hegedűjét is maga készítette, pedig egyszerű parasztgyerek csak.

Persze, hogy megírom, csak a nevét kérdem meg.

— Rokolya Balázs nevezetű — mondja a Sándor.

— Én is ilyen nótáslegény voltam fiatalkoromban, — viszi bele a szót az öreg is — klárnétoztam, flótáztam.

— Úgy ám, — használja föl az alkalmat a felesége — most meg sose veszi ke elő.

Gyenizse bácsi nyom egyet a pipatűzön s szerényen, csak úgy pipafüsttel felel a szelíd asszonyi szemrehányásra.

— Nem vágyakozik Pestre? — faggatom Sándort tovább.

— Nem mondhatnám. Ám egyszer szeretnék egy igazi pesti zenekart meghallgatni.

— Nincs rádiójuk?

— Még nincsen. Sokba kerül az nekünk.

— Milyennek képzei a fővárost?

Érdekes, milyen megbecsüléssel beszél a fővárosról és milyen szerényke magyarnak tartja magát a nagyszerű pestiekhez képest:

— Zajosnak, zűrzavarosnak képzelem, ahol mindenki lótfut és ahol nincsenek az utcán ácsorgó emberek, de ahol mindenki nagyon művelt és barátságos ... különben ez a kettő együttjár... De én azért nem tudnék megmaradni közöttük, nem volna percnyi maradásom a sok autótól meg villamostól.

— Talán látott már villamost?

— Eleven villamost még nem, csak képen. Négyemeletes házat se láttam a valóságban.

— Moziban volt?

— Nem én, még soha. Színházban is csak egyszer, de az egyik jelenetnél úgy elkacagtam magam, hogy ki akartak küldeni a nézőtérről. Azóta aztán nem is mentem többet.

— De azért színpadon már szerepelt a Sándor — teszi hozzá az anyja —, mert az egyesületükben föllépett egy színdarabban.

— Nem volna kedve ezekután egyszer mégis fölnézni Pestre?

— Tessék elhinni, nem is lehet, sose ér rá a magamfajta tanyai ember. Tavasszal itt a szántás, kukorica-, krumplivetés, nyár elején a kapálás, kaszálás, nyár derekán az aratás, hordás, szőlőkapálás, ősszel kukoricatörés, szántás, gabonavetés, szüret, répaásás, szőlőtakarás.

— De tán télen?

— Még télen se. Akkor meg ott van a földfordítás, ha gyöngé az idő; ha meg fagy: a nádvágás. Aztán fairtás, disznóvágás és az örökös jószágon-dozás. A jószágot nem lehet itthagyni.

— Hát csak akad tán valaki, aki addig helyettesíti?

— Akadni akadna éppen, de én senki emberfiát nem engedek a lovakhoz nyúlni. A ló még a lépésemről is rám ismer.

— A vasárnapjait hol tölti?

— Összejövünk egy ismerős családnál, ahol aztán a zenekar próbákat tart.

Hogy szűrődik át egy ilyen érintetlen embernek a lelkén azoknak a neve és személye, akik fölötté állnak s akik bizonyos mérvig belejátszanak mindenki életébe?

Egy ilyen furcsa kérdést állítok eléje:

— Mondja csak, Sándor, kicsoda most Magyarország miniszterelnöke?

Fogas kérdés. Bár a többiek közül is aligha tudja a sógoron kívül valamelyik, élénken figyelnek, mit felel rá a Sándor. És ő ezt feleli rá:

— Hogy Károlyi Mihály volt, annyit tudok, de hogy most kicsoda? ...

— Még ilyet se tudsz? — pirongatja a sógor — hát a Bethlehem Pistáról nem hallottál?

Pedig hol voltunk már akkor 1931-től!

Nézzünk inkább körül más portákon.

— Petőfit ismeri-e? — kérdezem.

— De még mennyire! Hol is van csak? ... — és már indul, húzza elő a sublótból a födeletlen, rongyos szélű kötetet.

— Sorolja föl, kiket ismer a magyar történelemből.

— Mátyás királyt, Kossuthot, Rudolf trónörökös.

— Hát még? — unszolja a sógor.

— Most nem jut több az eszömbé.

A sógor kisegítő kérdést tesz föl neki:

— ... Ki volt az, aki szívesen segített a szegény parasztnépen — s odasúgja nekem József főherceget.

— ... Ki lehetett? — töpreng Sándor. — A Rózsa Sándor? ...

Itt döböntem rá, mennyire mindegy volt s talán ezután is mindegy lesz ennek a népnek, hogy urak politikusok és dinasztiaák, miféle politikát űzögetnek a feje fölött...

Az elsőszámú csoda

Íme, itt ez az egyszerű kis tanyai ház, rajta valamiféle táblácskával. Itt lakik egy egyszerű, harminckörüli családos ember és ez az egyszerű ember megtette azt a tanyán, amit előtte gazdasági kolomposok, uralgó kormányok nem tudtak megcsinálni. Olyat, ami a tanya érdekében többet ér minden vezércikknél.

Hogy közvetlen legyenek, megmondom, mit csinált.

Boltot nyitott. Egy koszos, soványka szatócsüzletet.

Szóval csodát tett. Vízet fakasztott a sziklából.

Benyitok a tanyai boltocskába. Az ajtónyitásra megcsörren fölötte a csingilingi. A bolt az udvari eresztét felől nyílik, nem muszáj vele az útszélre hivalkodni, elég, ha kint van a táblácska. Sőt még az is fölösleges, elmegy ennek a híre anélkül is hetedhét-határba.

Megmondom már a boltosom nevét is, legalább papírra tegyük le őt a halhatatlanságnak, ha már márványtábla úgyse jut neki. Kubina Istvánnak hívják. A neve után jankováci (jánoshalmi) tótnak vagy svábnak gondolható lélek.

Most éppen az asszonya kerül elő.

— Hát az ura?

— Mélkútra ment hajnalban.

Ha napokig odavolna, se történnék sok fönn-

akadás. Nem nagyon töri magát a nép a boltba. Hiába a jó bolt, ha nincs pénz vásárolni. Szerencse, hogy Kubináéknak is van még hozzá vagy 12 holdacska, különben maguk élhetnék föl a kocsi-kenőcsüket.

— Hogy fogy mégis a portéka?

— Só, cukor, rizsa, petlórjom még csak fogy valahogy, de idén a liszt nagyon kicsibe megy. Tavaly egy hét alatt több lisztet kiárultunk, mint idén egy hónap alatt.

— Mi lehet az oka?

— Az, hogy a nép annyira megszorult, hogy kiveszi a gabonát előre új fejibe. A gazdák meg szívesen kiadják, úgy sincs ára, ha eladni akarnák.

Látom, hogy a falon táblákról értesülhet a közönség Kubina üzleti elveiről. Az egyik pláne nyomtatott tábla s lehetséges, hogy vers is egyúttal, tehát kétszeresen nem veendő komolyan. Aszongya:

*Haragot nem akarok,
Hitelt nem adhatok!*

— míg a másik bizonyára hatékonyabb, mert egy zacskóra maga Kubina írta:

Hitelt ne tesék kérni mert nem tehetem.

— Szóval mégis csak van hitel? — élek a gyanúval.

— Bizony mindenki hitelbe szeretne vasalni. Mondtam is már az uramnak, akkora cédulát ragasztok ide a földre, hogy fölbukjanak benne.

Pedig van itt minden, mint a jó boltban. Még méz is van, meg tűzkő is. Tűzkő! Ez bizony drága mulatsággá vált, mingyárt a kezdet elején, az alapítással amúgyis küszködő boltnak.

Kubinának ugyanis fogalma sem volt, hogy a tűzkő pénzügyileg is mennyire tűzveszélyes cikk

s könnyen megégetheti vele körmét az ember, ha nem tanult az egyetemen pénzügyjogot. Ő ugyanis ezt a keresett cikket is jóhiszeműen műsorra tűzte, de megjárta, mert 102 pengő fináncbüntetéssel lakolt érte.

— Mi nem tudtuk, hogy eztet is külön kell kérvényezni — sírja meg Kubináné —, aztán, amikor elővették az uramat, aláírt ő mindent egy kurjantásra, mert nem akart magának mégtöbb kellemetlenséget.

— Mennyi mégis a napi forgalom?

— Egyik nap több, másik nap kevesebb. Úgy-úgy... tíz vevő akad egy nap, ami egyremásra kitesz napi 7—8 pengőt. De annak is fele hitelbe megy. Legfőbb, ha vasárnap délelőtt van valamivel több vásárló, az is csak akkor, ha a nép tud keresni.

No, közben éppen érkezik is vásárló, üveggel egy kis gyerek. Megáll, katonásan kifeszíti a lábát s mintha verset szavalna, rakja glédába a rábízott üzenetet, amit bizonyára egész úton hajtogatott:

— Öt fillérér élesztőt adjon, mög félliter esenacet, egy dörzsöt, mög egy palavesszöt.

Az egészért fizet 58 fillért. Nem nagy summa ez a kereskedőnek, de legalább készpénz. Amikor a fiúcska elmegy, Kubinánénak eszébe jut róla:

— Tegnap bejött két gyerek, hogy adjak nekik kevert cukrot egy fillérért. Mit lehet ezért adni? Kaptak két szemet. Mondtam is nekik, egy fillértek van csak, de ketten jöttek vele? Itt a két szem cukor, keverjétek össze.

Hja, ők azt akarják majd mondani, hogy boltban voltak és vásároltak ...

— Ha minden úgy fogyna, mint a gyerek-cukor ...

Jólesik tudomásul venni, hogy fogy a gyerek-cukor. Ebből látni legjobban, hogy ez a koldus nép mennyire szereti gyermekét. Játékot, ruhát, álmat úgyszem vehet gyermekének a napszámosanya, de

legalább olcsó cukorkában kikedveskedheti a szívét szegénykének. Szinte meghat az a kis mese is, amit erről mond Kubináné, pedig ő tisztára üzleti célzattal adja elő:

— Valamelyik nap egy menyecske vásált be nálam lisztet, sót, cukrot, zsírt, s amikor mindent becsomagoltam neki, azt mondta, nem tud most fizetni, számítsam kontóra, amit vett. Megsajnáltam szegényt, ráhagytam, tudom milyen nyomorúságosan élnek. Ahogy látta, hogy ráhagyom, el-elnézte a cukrosüveget s kért, hogy adjak még neki abból is 10 fillérért, szeretne vinni valamit a gyermekének is.

— Hogy-hogy még szalonnát is tart? — viszem tovább a szemlélődést.

— Nagyon is keresik. Mert soknak nemcsak hogy elfogyott, de hány van, aki nem is vágott.

Utolsó foka az a szegénységnek, amikor malackát sem tud már valaki vágni. Hiszen úgy tartja a beszéd, hogy „malactartás: takarékoság”. S aki-nek egyszer nincs tehetsége malactartásra, hogy volna pénze szalonnát venni? Akiknek mégis jut rá, ezt mondja sorsukról Kubináné:

— Amikor nem dolgoznak nehézmunkát, a szalonnát is megvonják kénytelenségből maguktól. Olyankor hitványabb táplálékkal is beérik.

Hogy is lehetne győzni a 3.60-as szalonna luxusát, amikor a nyári napszám 3.50 pengő s emellett annyi éhes aprócsalád néz este a tálba.

— Hát ez a sok zsemlye?

— Kell ez is, nagyoncsak viszik az asszonyok a kisbabáknak, csócsának.

— Milyen időseknek?

— Adják már az egy-kétheteseknek is ...

— Lehetetlen! Kész gyomorhurut!

— Kutyabajuk azoknak! Agyon se lehet ütni, olyan az mind. Én csak nevetem. Hiába mondom nekik.

Ej, ej, anya- és csecsemővédőotthon, meg fogsze-nyílni errefele a tanyán. Nézd, hogy szaporodnak a csúnya kis dombocskák a korán megszakadt ártatlan magyar életek fölött és nézd, hogy fölsír a tanyai anyák szíve, ha nem jön is el közójük lázítani a statisztika! Ami ott száraz szám a rubrikában, itt megannyi gyermekkoporsó és vérző emlék az anyaszíven!

Nem is hinné a járatlan ember, hogy legtöbb a sóból fogy a parasztnál. A drága sóból, amiből hegyeket adott az Úristen, de 40 fillér kilója. A nap-számosnép rengeteg sót fogyaszt.

— Náluk nem úgy megy, mint az uraknál, — mondja az asszony. — A parasztnép nagy kasztrollyal főz, amiből egy-egy családnál tízen is esznek. Magához a kenyérsütéshez is kevés néha az egy kila só.

Hanem van itt a tanyán valami finom kis idénycikk, amiből aligha ad el egyet is pesti kereskedő.

— Tavaly ezer darab légyapírt adtunk el, nagyon vette a nép, mert a nagy szárazságban rengetegmód elszaporodtak a legyek. Idén még jó, ha tíz darabot vittek. Majd ha eper lesz, mingyárt jobban fölkerülnek a legyek — veszem az értesítést.

Csak mellékesen utalok itt rá, hogy az a milliő rovar, az az ezerféle légy, bögöly, kisbogár, nagybogár, hangya, bolha, lepke, moly, hernyó, kukac, pajor, ami a tanya nyári világát tarkázza, csaknem elviselhetlenné teszi az alig igényes ember számára is az itteni életet. Nappal se kint, se bent nem lehet pillanat nyugtom a legyektől, rovaroktól, éjjel pedig — az éjjel a hetedik pokol csak igazán —, a padlót, falat, ágyat, mindent elrajzó, undorító fülbemászóktól. Éjjel, — ha ilyen réműletek közt képes aludni valaki — nem egyszer arra ébredek, hogy fülbemászó fut végig testemen. Megfogni lehetetlen, mert a kicsije fürge, az öregje viszont

lusta bár, de a hátsó csípőollója olyan fejlett, hogy köszönömszépen a szúrását. És a paraszt, — az isteni magyar paraszt — oda se neki! Úgy alszik felőle, akár a tej, legföljebb azért haragszik erre az undok, milliószámban föllépő rovarra, mert a palántát is elrágja. A légy meg éppen kimondhatatlan tömegben lepi el a tanyakörnyéket. Egy őszi nap benyitottam egyszer egy konyhába, hát — felhő röpült föl legyekből! Azt nem lehet leírni, ahhoz fényképezőgép kell.

Mennyi élősd, mennyi kártékonykodó! És ezeket is a magyar földnek kell eltartani.

Kubinát minden héten látom egyszer, ahogy elhalad kocsijával előttem az úton. Huszonnyolc kilométert tesz meg, hogy a heti bevásárlás 4—5 q terhét hazaszállíthassa. Visszafeléjövet ő is, mint minden tanyai, gyalog halad a kocsija mellett, mert az az elcsigázott két pára amúgy is majd beleszakad. Ilyenkor nagyokat szoktunk köszönni egymásnak.

Illetve én neki.

„A magunk eszivel”

Amikor vagy tíz év előtt először jártam erre felé a tanyán, igen megtetszett nekem a Bor Vendelek takaros portája. A rossz homokföldek közt másfélholdnyi jó barnahomok, csinos kis cserepes házikóval, épp a kövesút mellett. Ha akkor pénzem van rá, talán meg is veszem.

De mégis jó, hogy nem volt rá pénzem.

Mert kerek hét évvel ezelőtt egy fürgeteges éjszakán bevágott a Borék hazába a villám. Az asszonyt földhözlapította, az egyik gyereket kivette az ágyból, az embert pedig úgy lesújtotta, hogy másfél hónapra megnémult s tetejébe rájukgyújtotta a házat. A szerencsétlen asszony tíz évet öregedett azon az éjszakán. Ma harmincötéves, de az ura anyjának nézné mindenki. Azóta is mindig kirázza a félelem hidege, ha a haragos nyári felhőkön végigrecsen az első villámkigyó.

Pár éve már, hogy utoljára láttam őket. A szegény asszony szinte rimánkodva kérte akkor a tanácsomat:

— Tudom, hogy a tekintetös úr sokféle könyveket óvasott, magos oskolákat kijárt, tán csak el tud igazítani, igaz-e az, ahogy a népek mondják, hogy amék házba becsapott a villám, annak a gazdáját a hetedik évbe nagy égi szöröncse éri?

— Milyen szerencsére gondol, Borné lelkem?

— Nem is tudom én áztat a magam eszivel ki-

értelmözni, de úgy mondják, nagy kincsöt lőhet tanaim az ilyen ház fala alatt, csak ki köll ásni, mer a ménkü arannyá válik a földbe. Úgy-e tanult erről valamit a tekintetes úr?

Szegény asszony, még hét év után is el tudta magát sírni, ahogy a hajdani borzalomról beszélt. Vagy ezek a könnyek már az öröm könnyei voltak, az esedékes kincs vigaszjelei?

Mit felelhettem erre? Szépen megmagyaráztam neki, mi ebben a titokzatos kérdésben a tudomány mai álláspontja.

— Nem egészen így van a dolog, — világosítottam föl Bornét. — Az újabbkori tudósok megállapították, hogy a hetedik esztendőben fölösleges a falat fölászni, mert a föld a kincset magától is kiveti. Ez az igazság.

Az egyszerű asszony az okos tanácsért majdnem kezetsókolt.

Most, hogy pár év után újra lelátogattam feléjük, hallom, hogy Borék igen az utolján vannak. Itt akarják hagyni a tanyácskájukat, mert annak az árából arra följobb a sívó homokokból ötször annyit is vehetnek.

Átvillant rajtam a gondolat, mi lenne, ha én venném meg tőlük a kis portát. Ezer-ezerötszáz pengőt még a mai viszonyok mellett is megér a másfélholdas örökség. Hanem azért csak aludjunk rá egyet.

Pár nap múlva egészen véletlenül összetalálkoztam a tanyai állomáson Bornéval.

— Hallom, árulják a földjüket — pöngettem.

— Hát úgy, de még nem igön kerülközött rá vevő. Szörözhetne valakit a tekintetes úr.

No hisz épp erről van szó — magamba.

— Hát tudja, nem mondom, esetleg tudnék rá vevőt... föltéve, hogy az árba meg tudnánk egyezni.

— Öcsón számíjjuk... jóljár véle, aki mög-vöszí.

- Mégis mennyit kérnek?
- Hát úgy gondoltuk az urammal, hogy csak ötvenezőr forint.
- Elhült bennem a logika:
- Mennyi???
- Hát 30, negyvezetőr, mer ugyan a föld maga nemsokérő, de a kincs teccik tunni.

A tanyaváros polgármestere

Egyik nagy tanyavárosunk polgármestere, akit egy hatalmas belterületi város és tizenhét pusztaszáztizenkétezer kataszterholdas területén harmincezer lélek ural, cikket fogalmazott meg a tanyafejlesztésről a helyi szövetkezet tanyai kalendáriumába. A becses elmeterméket feszült kíváncsisággal vettem kézbe, annál is inkább, mert a mandátuma vége felé közeledő polgármester ez alkalommal hallatta szavát első ízben a gondjaira bízott tanya népről.

Miket mond a cikk?

Kezdem a végén, mert az egészben az a legszébb. A záróakkord olvastakor ugyanis valóságos lírai ellágyulásnak van kitéve az ember. Ezt mondja:

„Ha ez meglesz, akkor meg van oldva a tanya-világ fölvirágoztatása... és mindenki többet és olcsóbban termelhet, amellyel beáll az életszínvonal emelése, amely jólétet, boldogságot és megelégedést biztosít.” (Elég kutya stílusa van!)

Hogyan jut el elmélkedésében erre a konklúzióra? Mindenesetre a cél érdekében már a cikk elején elsüt egy frázist:

„A honfoglaló harcos helyén ma egy másik harcos áll, az erényeivel tündöklő tanyai magyar, aki hivatva van a hont megmenteni és fölvirágoztatni.”

A hont. És megmenteni. Plusz felvirágoztatni.

Nem tudom ki állhatott a polgármester lelki-szemei előtt, amikor ezt a metaforát szélnekeresztette. Az volt tán a tündöklés, amikor a tanyai nyomorúság egyik legtöredelmesebb zupását, Balogh Györgyöt, az 53 éves apát, szuronyos csendőrök gardézták be a héten gyalog (12 km) a rendőrbíró elé, mert a Csikósék erdejéből pár hasáb fát próbált hazaforszírozni, hogy ikreivel vajúdó feleségének, ha már bábát nem keríthet, legalább téli meleg szobával kedveskedjék?

És ilyen eshetőségek ellen nem tud mást komendálni a polgárság mestere, mint ezt:

„Föl kellene szerelni minden tanyai iskolát rádióval és akkor a tanyai lakosságnak módja lenne még a zenei kultúrával is megismerkedni és olyan kultúrát teremteni, amiről az úttörők sem álmodtak.”

Mert miért ugyebár? Ha teszem Zsanapusztán rádió lenne, Balogh a földhözlapított, falopás helyett zenei kultúrára vetemednék! (Hogy minél szakszerűbben élvezze szent Dávid elhegedülését?)

Mert az úttörőknek pontosan a magas zenei kultúráról fontos álmodni. Arról nem fontos, hogy Sütő Lajosné, a viruló 23 éves fiatalasszony, azután Fűri Lukácsné, a négygyermekes anya, továbbá Hugyák Istvánné, akit egyébként négynapos temetlensége miatt a patkányok is megdézsmáltak, mind-mind, gyermekszülésbe halt bele, miközben a protezsált városi „modernül fölszerelt műtő” — minden pillanatban rendelkezésükre állt volna a 30 km-re lakó, fuvar- vagy bábaluxusra be nem rendezkedett néhai tanyai anyáknak.

Mit lehet ott a tanyáért tenni, ahol maga a város polgármestere az első számú lebeszélője a saját tanyarésze önállósulásának.

Hogy a tanyákra egészségügyi házakat is lehetne építeni, önálló orvost beállítani és műtőt be-

rendezni... azt nem, az költséges szórakozás lenne, hanem „ha a város megszervezi a mentőállomást, inkább behozható a beteg a városi kórházba (autóval — a homok-úton?), mint a tanyán esetleg fölállítandó orvosi rendelőbe... mert kint a tanyán nem állhat (?) rendelkezésre egy modern eszközökkel felszerelt (!) orvosi műtő”. Ejnye, bejnye, hát csakugyan? Tán csak nem azért, mert pénzbe kerül? Hiszen a tanyának csupán a városi kasszába folyó adójából akár minden kilométerre futná egy „modern műtő”.

A tanyai közigazgatási teendők emberies rendezését, vagyis a városi tisztviselői karból kiküldött szerv fölállítását, a polgármesteri cikk a legérellyesebben utasítja vissza. Erre az egyetlen egészséges megoldásra ápertén kijelenti, hogy „az egyenesen a városok életerejének megcsonkítására tör”. A másik számbajöhető terv ellen: a pusztarészeknek a közelfekvő községekhez csatolása ellen pedig valóságos anyósi féltékenységgel jajdul föl és a város „egyetememes (!) érdekeire” apellál.

Rátér azután a cikk a közművelődésre is. Hanem ezt már szinte könyv nélkül tudjuk: rádió, gramofon, vetítettképes előadás, „amit — szerinte — a tanyaiak nagy szeretettel néznek meg”. (Ámbár azt hiszem, aki ezerpengősöket osztogatna köztük, azt még nagyobb szeretettel néznék meg.) Továbbá a népkönyvtár, sőt ha már a kívánságoknál vagyunk: a kultúrház is, ami körülbelül van olyan hézagpótló a tanyán, mint egy félpár talált csizma.

Az érdekelt pusztarészek átcsatolását késhegyig védi:

„Hogy a távolfekvő pusztarészek a közelebb fekvő községhez kapcsoltassanak át, az merőben ellenkezik a fejlődéssel és olyan lenne, mint a trianoni béke, hogy a nagyobb kultúrájú nép hatalmi szóval egy alacsonyabb kultúrájú néphez kapcsoltatnék.”

Talán azért nagyobb kultúrájú nép az elhanyagolt tanyak népe, az önállósult Mérgespusztához képest, mert Módok Gy. Imre bodoglárpusztai segédberes még mindig a szájából köpi markába a reggeli mosdóvizet, avagy mert Juhász Jóska fiatal jószágkormányzó (disznópásztor) detektívregényt olvas őrzés közben, míg a városi baptista hívő zsol-tárokkal dicséri az Urat.

„Az átcsatolások esetén itt maradna a város életerejétől megfosztva, teljesen visszafejlődésre kárhóztatva, ami nem lehet a tanyavilág népének, de senkinek érdeke” — füstölög.

Ilyen gondolat! Amikor több mint 50 százalékos hozzájárulással a tanya garasaiból épít magának a belterületen a város új kórházat, vágóhidat, polgáriiskolát, mozit, fürdőt, strandot.

... Íme így látta egy polgármester, tehát egy a helyszínen lelhető intéző kéz a gondjára bízott 16—17 ezernyi tanyanép helyzetének megoldását. Mit lehet akkor várni magasabb — és messzibb — intézőhelyektől?

Mese a kacsalábon forgó házikóról

Hej, te szegény Tyetyerin György, neked is kár, hogy a tanyára kerültél.

Tyetyerin orosz fogoly volt nálunk a háború idején, utána meg annyira otthonossá vált köztünk, hogy ittmaradt és magyar asszonyt ölelt derékon, akitől immár akkora fia van, hogy idén iskolába küldhette.

Alig valamennyi ideje, hogy a magyartatárverű kis Tyetyerin Mihály egyik vasárnap este nem akart ágyba térni. Ott nyöszörgött szegényke az anyja ölében, s ha még az álomtól szólni tudott, azt kérdezte folyton:

— Hol van apika, mér nem jön már haza apika?

— Feküdj le, Mihálkám, majd hazajön apika, nédd, már kilenc óra, a petróljom is kiég a lámpából.

— De hol van apika?

Ment volna, kereste volna, akár az egész pusztát végigjárta volna az uráért maga a szerencsétlen asszony is, dehát mit csináljon addig a gyerekével? Lefektetni nem tudja, a gyerek nyugtalan, ha elaludnék is fölriadozna, magára sem hagyhatja, hisz annyi mindenfélét hall amúgyis az ember a lakásba-zárt gyerekekről. De meg a petróleum is a végét járja...

Pedig-pedig, ha kilenc-tíz órákor ráakad az

urára, még mindent meg tudott volna menteni... Dehát ilyen semmiségeken múlik a szegények szerencséje.

Elmúlt kilenc óra, el tíz, apika még mindig nem jött haza. Hol időzhet apika ennyi ideig, hiszen még sosem maradt el este. Pedig éppen az ünneplő ruhájában ment el és annak a zsebében van az a tárca, amibe fillérenként örvendtek bele eddig a pengőket és apika nem is tudja, hogy Örzse asszony ide rejtegette a gondolatban ezerszer megcirógatott pénztárcát. Hat óra óta már százszor elintézhette volna apika a dolgát a Borbás tekintetes úrral, annak az elmaradt kommenciónak a dolgában és apika még mindig nem ért haza. Valami rossz helyre mehetett apika, nyilván valami rossz helyre mehetett...

Istenem, milyen üres a puszta és még itt is lehet külön rossz helyeket találni?

Apika a kocsmában volt. Maga sem tudta, hogyan került oda. Sosem szokott inni, de meg fogalma sem volt, hogy pénz is van a zsebében. Ó, ha tudta volna, hogy kerek 400 pengő, az elképzelt kis tanyai porta ára sátánkodik a zsebében, dehogyis hajt a barátságos csábításra!

... Reggel hatra már az sem volt a zsebében.

És mégis, mégis ezerszeresen nehezebbnek érezte utána a zsebét. Az a kegyetlen üres zseb húzta-húzta lefelé és odataglózta a kocsmapadhoz, nem tudott onnan elmozdulni, nem tudott hazamenni.

Kora reggel rossz sejtelmektől üzetve, azonnal a kocsmába indult Örzse asszony.

— Jaj! — kapott a fejéhez, amikor belépett s az urát ott találva, kétsége bizonyossággá dermedt. Más szó nem tudott kiszakadni a száján.

Az erős, megtévedt apa pedig gyermeki könnyekre sírta el magát a felesége láttára:

— Volt pénc, nincs pénc!... Kartyasztunk ...

nem ismerek matyar kártya... Semmire se nem emlékezem . . . Bocsas meg Örse, bűnös kutya vágyom!...

Erzsi asszony nem átkozódott. Keserű össze-roppanással leejtette magát a kocsmapadra, ráborult az asztalra és örökmegadóan magyarul sírta el magát, ahogy csak ezen a földön lehet a sírást megtanulni. Eme iszonyatos percek alatt omlott romba lelke legszebb sarkán a világ első palotája, az a kis tanyai ház, amit már az első fillérek eldugása pillanatában fölépített magának. Megváltó jó istenem, az a ház, amiről bizonyára aranybetűkkel jegyezték volna föl a telekkönyv üres lapjára, hogy az pedig a Tyetyerin Györgyék házikója!

Színház a tanyán

Szóval, vasárnap színház lesz a Tanyaotthonban ... Ejnye, ejnye, hogy ezek a magukrautalt szerencsétlenek unalmukban mit ki nem találnak. Színrekerül egy belterjes tanyai műkedvelő gárda. No, ha annak az előadásnak igazán meg kell lennie, gyerünk el oda tömegesen uraim, hisz a belépődíj mindössze csekélyke 80 fillér. Föülfizetést köszönettel fogadnak, sőt hírlapilag nyugtáznak. Önöknek újság lesz az előadás. Nekem, sajnos, jobb lesz tán el se mennem. Én ugyanis elejétől-végig, hosszában és keresztben annyira kivettem már részem a tervezgetésekből, tanácsadásokból, megbeszélésekből, szereplőfölhajszolásokból, próbákból, rendezésből, maszkozásból, a dolgok adminisztratív nyélbeütéséből, hogy aligha üdít föl a legklasszikusabb előadás is.

Nem mondom, egyvalami azért engem is fölüdítene. A vastag bevétel. Egy komolyabb, intelligensebb, úgynevezett erkölcsi sikert jelentő bevétel. Akiben csak parányi fogékonyság él még a nemesebb kultúrdolgok iránt, bizonyára tudja, milyen fölemelő érzés kasszazárás után összeszámolni a tisztelt bevételt. Hisz a bevétel az egyetlen komoly alap, amire tovább lehet építeni a kultúrát.

Essünk most túl a fönt kitűzött vasárnapon s vegyük úgy, mintha máris hétfő volna. Hogy legyen a szükséges történelmi távlat.

Nos, a ridegszívűeket, akik a barátságos meghívást elfelejtették előjegyzésbe venni, azúton tájékoztatom a lezajlott előadás kultúrtarka előzményeiről és banális utózmányairól. Függelékül a tanúságot ki-ki maga mellékelje hozzá.

Körülbelül Vízkereszt napján vetődik föl az első szó, hogy március 15-re műkedvelő előadást kéne rendezni. Nagyon szeretik az ilyesmit az öregek.

— Hm, — hümmög, aki hümmög — a fiatalság viszont nem ezt szereti. Annak tánc kell, meg ital.

— Akkor menjen a kocsmába!

— Igaza van a Balázsnak. Inni a kocsmában is lehet. Valamiben pedig kell, hogy különbözzék a Tanyotthon a Tóth-kocsmától.

Ez komoly érv, kell, hogy hasson. Hat is. Az előadás tehát elvben elhatároltatik. Következik a műsor első és legfontosabb száma. A belépődíj.

— Legyen 1 pengő — fut be az első indítvány.

— Sok lesz, — véli a tanító, aki elnököl is a konyhája asztalánál. — Ötven fillér is elég lenne; olcsóbb jegy: több belépő.

— De amikor a kocsmai bálokon is megadja a nép az 1 pengőt... — bizonyoskodik valamelyik.

— ... a pengő húszat! — süvít a korrigálás. No, itt mégis csak az aranyközéput lesz a helyes:

— Lesz hát nyolcvan fillér, — győz a konzolidáció.

Jöhet a második szám. (A műsor három egyfölvonásos akar lenni.)

— Valami hazafias tárgyú darabbal kell kezdeni, — szól a tanító. Nehéz eset. Ha szigorúan vesszük, alig akad ilyen egy-kettő. Az a nagy tömeg, ami mégis van, — link. A közprédának kitett, védtelen múlt nagymellű agyondícsérése.

— Ni, ebben Petőfi szerepel... ezt kéne meg-

hozatni, — javallja egy másik Balázs katalógus-forgatás közben.

— Petőfi? Az bizony jó lesz, — gondolkozik helyette folytatólag egy harmadik. — Szereti a nép. Azt mondom, maradjunk ennél.

— Ki írta? — kérdi a tanító, mert elvégre a név is nyom valamit.

Végtelen sajnálatomra, nem merem közölni a szerző nevét. De mit mondjak... még nálam is ismeretlenebb szegényke!

Következik a víg darabok fölhajtása.

— Az, az, tanító úr. Fő, hogy miné röhögtetőbb legyen.

Itt már a márkára is tekintet adódik, mivel ebben a víg zsánerben igazán fölösen kerülközik a szemét. Döntés történik Zilahy Lajos mellett. Az ökör... parasztkomédia, aszongya. Végül még egy darab kéne. Erre is rábukkannak. Ábrányi: A végrehajtó. Vígjáték.

Kész a műsor. Ugyebár, milyen egyszerűen megy eddig?

Hamar kiderül azonban, hogy nincs elég szereplő. Elmúlik istennevében egy hét, el kettő, s még a harmadik hét végén sem tudják, kik fognak voltaképp szerepelni. Pedig a tanító ennivaló buzgósággal kiírta már a három darab összes szerepét, hogy ezzel se a nehéz kézjársú szereplők terheltessenek. (Az írástudás átka!...)

Kutyafáját, különösen női szereplő nem akar kerülközni! Csupa meddő találgatás a konzílium.

Hamarább vezet célra egy tízholdas reménytelen szerelem, mint a pusztán műkedvelő primadonnára találni.

Hanem kár kétségbeesni. Van egy hang:

— Tudják, kit kéne fölkeríteni?

Szinte rá se figyelnek. Hacsak a rózsabokrot nem...

— Hé, hát idefigyeljete! A Király-lányokat!

Micsoda okos ajánlat! Persze! Gyerünk a kovács-lányokhoz!

Az általános öröm gömbölyűre kunkorodik. Fölkerekednek.

— De hátha nem vállalják?

— Muszáj nekik! Tudom róluk, hogy János-halmán is szerepöltek.

És valóban, — a lányok készek rá.

— Nagyon szívesen. Miért ne? A leghosszabb szerepeket is! Még a férfiszerepeket is kioszthatják a testvéreinkre, hamar mi ott vagyunk, jusson valami a Jánosnak, meg a Tamásnak is. Mi majd megmentjük a darabot.

Az ünnepi küldöttség legalább is félmázsásat lélegzik erre. Hiába, vannak még műpártolók a tanyán. A szerepeket díszláncán rakják le lábaik elé.

Ám ne tessék kétségbeesni: a helyzet most kezd csak beborulni. Mert hogyan? Egy hét múlva összeül az első olvasópróba. (Milyen találó műszó az, hogy olvasópróba!) Valóban, a műpártolásukra büszke kovácslányok csak próbáltak olvasni, de hol a nagy f-et, hol a kis x-et felejtették el, sőt tüzetesebben oknyomozva, mintha iskolába járni is elfelejtettek volna. De az, hogy valaki primadonna léteére nem tud olvasni, a kisebbik szépséghiba volna, ha közben nem állna elő azzal a szerény pisztolylövéssel:

— ... És ugyibár, tanító úr, ha meg nem sértjük ... úgy körülbelül... mekkora összegre számíthatunk ezer a kis szereplésér? Mer mi, mondom, nagyon szívesen ... mind a négyen ...

No, a tanító erre megmondta nekik.

Hanem a Király-lányok is megmondták ám arra:

— Áztat csak meséjje a tanító a kiskohnnak. Bolondok vagytok tik is, ha szerepöltök. Ű akarja zsebrevágni az egész hasznót.

Ez a kedves kultúrhistoria egyúttal felelet arra

is, honnan datálódik a tanító és a Király-família közt jégretett kultúrbarátság.

De Keresztúri Mártony bácsi szerencsére megmenti a helyzetet:

— Mondok én valami okosat. Próbáljuk mög tanító úr az én kislyányommal.

— A Juliskával? Kicsike még arra a maga lánya, Márton bácsi.

— Nem kicsike biz a, mer aratásra má tizenhetediket tötti.

Hm. A Juliska jófejű iskoláslány volt. Be tudná vágni a szerepet.

Nincs is mit habozni, Juliska lesz a primadonna. Igaz, sok lealkudnivaló volna benne, így elsőül termetre sem megfelelő, félszeg is kissé, a mozgása is gyakorlatlan, lénye visszahúzódó, a hangja túlkomor alt, a hangsúlya bizonytalan, a kedélye meg, — mint akinek dinnyeföld nem jutott. Dehát az a meggondolás, hogy egy hét múlva fújni fogja a szerepet, mégiscsak sokat billent a művészet serpenyőjén. A sűgő éhenhalhat ilyen szereptudás mellett.

Hagyjunk ki most sokmindent s helyezkedjünk közvetlen lőtávolba az előadás dátuma körül. Legyen ma péntek, 13-ika, s az előadás vasárnap 15-én.

Szerencsére a nehezen már túl vagyunk. Megérkezett Pestről a negyvennyolcas atilla, a petőfigallér, a titánparóka, az öregasszonyfityula és a költő bajusza. Az egész petőfifölszerelés csakumpak 8 pengő utánvéttel.

Elintéződött az adminisztratív oldal is: a rendőrségi engedély (4 pengő), a terembérllet (10%), a csendőri kiküldetés (2 pengő), az előzetes vígalmi (4 pengő), a kérvénybélyeg (2 pengő), a zeneszerzők és színműírók csekkje (6 pengő), a jogdíj, egy szóval minden tenyértartó hivatalos kéz, amelyik mind a Tanyaotthon zsírján akar hízni.

A helyi lap szerdai számában már megjelent az első beharangozó és meg fog jelenni a szombati számban is.

És ekkor váratlanul becsap a bernátménkű!

A szombati helyilap ugyanis közli a vasárnapi előadást, de nyomban ott a másik hír is, hogy a pap misézni fog vasárnap délelőtt az iskolában, ugyanott, ahol erre az időpontra rég állnia kell a kész színpadnak.

Na uramisten, előadás! Díjak befizetve, csöndérek kirendelve, hír beharangozva, — közönség felültetve! Arra gondolni sem lehet, hogy a kész színpadot lerontsák s a mise után állítsák föl újra, mert a színpadi munkálatok máskor is másfél napot szoktak megenni. Szombat déltől vasárnap estig mindig van rajta valami csinálnivaló.

Egy okos, de meglepően tréfás terv születik:

— Meg kell kérdezni a paptól, hajlandó-e „színpadon misézni”?

A vízbefúló a szalmaszálba is kapaszkodik. Mártony bácsi lóra kap s bedobog másfélóra alatt a plébániára. Estére érkezik vissza s mint hírnök-höz illik, pihegve szól:

— Hajlandó!!!

Igaz is. Templom és színház mért ne férhetne meg egymással, különösen, ha egyik sem a maga hajlékában áldoz istenének.

Állt a színpad, megjött a vasárnap. A nép tagos csoportokban törte a misére magát. Fiatál, gyerekember káplán lépett föl csengetéskor a színpadi oltárhoz. A nép zsúfolásig megtöltötte a tantermet. Hamar elterjedt a híre, milyen jó pap fog misézni.

Evangélium után a hívekhez fordult a pap. A nép mint megtérő báránysereg a sóra, úgy tömörült lélekben a pap köré. Várták, szomjazták a szavát, megtudni tőle, mit üzent az Úristen az ő elfelejtett tanyai magyar népének. A pap pedig szólott:

— Ha végigtekintek soraitokon, elszomorodott szívvel látom, milyen nagy ezen a pusztán azoknak a száma, akik távolmaradtak a miséről. Azért szomorú ez, mert elgondolom, hogy estére, amikor itt valami érzékcsiklandó komédiával fogják a lelketeket mérgezni, zsúfolásig lesz a terem. Vigyázzatok a lelketekre és gondoljátok meg, hogy még beléptidíjat is fizettetnek veletek érte.

Satöbbi, amint az a bevezetésből elképzelhető.

Izzásba melegedtek a tanyasi kedélyek, nem simult senkinek a prédikáció. A tapasztalatlan káplán, aki intelmeiben hihetően nagyon kegyes, nagyon istenes akart lenni a hívekhez, nem igen látszott e kedélyváltozást észrevenni. Szemüvege akadályozhatta.

Mise után a pap az egyik úrigazda ebédvendége volt. A könnyű homokfutó féderes kocsi már várta az udvaron. Arra igyekezett. De a kocsinál megállította a Tanyaotthon elnöke, egyetemvégzett fiatalember:

— Tisztelendő úr, a nép sehogysem érti a prédikációját, egészen mást vártak, mint amit kaptak. Istenőrizz, hogy én írjam elő az egyháznak, miről beszéljen. De. Ön elfelejti, hogy itt egy belügyminiszterileg jóváhagyott ifjú egyesület hazafias és kulturális előadásáról van szó. Ez nem pusztá komédia. Hogy pedig belépődíjat szedünk? Nekünk tán ingyen adják? A rengeteg hivatalos díjon felül a blokkok, a jegyek, a szerepfüzetek, a díszletek, a színpaddeszka, a függöny, a jelmezkölcsönző, a világítás, fűtés — mindez tán ingyenbe megy? S elvégre adunk valamit a közönségnek a pénziért. Hisz még az isten igéjét sem adták mindig ingyen.

A vendéglátó úr illetlenül bár, de sietve a lovak közé csapott, hogy megkímélje a káplánt a világi prédikációtól. Hisz éppen ma van neki a nevenapja.

— Ami pedig az esti zsúfoltságot illeti... —

folytatta volna az elnök, de hamar észrevette, hogy a kocsikorra már kívül haladt a kerítésen.

Az egyházi és a világi kultúra ilyenformán csúnyán összeütközött a tanyán. Na, ezek jól kiválasztották maguknak az erdőtisztást, éppen ott duelláltak a hegemoniáért, ahol úgyse igen szoktak ketten vizet zavarni, ahol legkevésbé zavarhatják egymás köreit.

Mindegy. Várjuk meg az estét. Minden eldől akkor.

Dehogyminden és dehogymikor!

Délután kettő felé érkezik meg a vész-híradás, hogy a Juliska nagypapája bent a városon ma délbent meghalt. Álló hétig folyt az ima eme ismeretlen nagyapa életéért, hogy legalább hétfőig húzza még ki, ha már mindenáron itt akarja hagyni az árnyékvilágot.

Kétségtelen, hogy Juliska nem játszhatja el ma este a szerepeit.

— Egy nagyapa miatt még... — morálgodik valaki.

— Kizárt dolog. Szép örökség néz rájuk az öreg után ... nem lehet.

Akkor csakugyan nem lehet...

A tanító, a szereplők és egyáltalán minden hajtulajdonos kétségbeesetten tépi a haját. A pap dolga háttérbe szorul emellett az újabb probléma mellett.

— Ember, most süss ki valamit! — rimánkodik a tanító a feleségéhez.

— Menj el hozzájuk. Beszélj velük. Az öreg tán elengedi, ha az anyja nem is.

Öt óra felé vetődik vissza a tanító. Most! Most dől el!

— Beszéltem velük... — kezdi.

— Széna, vagy szalma?

— Egyik se. Az asszony (mert az asszony apja a halott), hallani sem akart róla. Másfél órán át kapacitáltam őket. Az öreg engedett volna.

Amikor kikísért, megígérte, hogy ő hatig megpuhítja az asszonyt. Elvégre feketeruhában nyugodtan eljátszhatná Juliska a darabot.

Ez az akadály is elhárul. A kis tanyai primadonna időre megjelenik mégis, igaz, hogy feketeruhában a rózsaszín szerephez. Ám egy kis előny rejlik is e gyászban. Juliska elfogódott modora legalább gyönyörű kimagyarázkodást talál benne. „Persze, mert gyászol szegény, hogy is lehetne elevenebb.”

Pénztárnyitás.

Falrafüggesztett táblára a helyszínen is kiíratik feledékenyebbek kedvéért, hogy fölülfizetéseket pedig stb., stb.

Jön a nép. Jön, jön, de akárhogy jön, nem olyan tempóban, ahogy a pap megjósolta. Mi ez, a délelőtti misetömeghez képest! Igaz, hogy a vezetőség várakozása sem volt valami vérmesre srófolva:

— Csak annyi legyen, mint a templominak fele — mondták maguk közt már a mise alatt.

Félnyolckor, kasszazáraskor a hadihelyzet a következő: Elővételnél elkelt 6 drb jegy, 4.80 P; előzetes fölülfizetésből befolyt 3.— P; esti pénztárnyításkor elkelt 64 drb jegy, 51.20 P; friss fölülfizetés 2.30 P; 7 drb gyermekjegy à 50 fillér, 3.50 P. Slussz. Összesen 64.80 pengő. Elég szép ... Belépő azonban határozottan több van, mivel sok a potya: a szereplők rokonai, a jegyszedők magánprotezsáltjai, egy-két megsajnáltság, akinek nincs pénze jegyre, azután pár olyan, aki hitelben vesz részt az előadáson és gyerekek, akik a rendezők lába alatt surrannak be, végül három-négy éllemezesebb legény, akik viszont azzal a finesszel férköznek be, hogy ők — szintén jegyszedők.

A csendőrök közben diszkrétan elfoglalják a számukra fönntartott két széket az ajtó mellett. Az egyesület zenekara a Horthy-indulót játssza nyitányul.

Szétnyílik a függöny. (54 P-be került.)

Ne tessék megijedni, nem akarom elmesélni a darabot.

Az egész első darabról ezúttal csak annyit, hogy az első pillanatban rendkívül fölbosszant egy a darabban előforduló és szinte kiabáló anakronizmus. Annál inkább bosszant, mert éppen az én szórakozottságom révén felejtődött benne. 1846-ban ugyanis hölgyrokonaim bubihajú fényképei lógnak a falon (történetesen tőlem kértek képet), amely képeknek voltaképp a Végrehajtó-darabban kellene szerepelniök, de én biztonság okáért azonnal a helyükre akasztottam, hogy össze ne törjenek (történetesen a végén mégis összetörtek), nos és — bentfelejtődtek. Azonban csakhamar megnyugszom, mert rájövök, hogy a közönség közül úgysem tudja senki, mi az, hogy anakronizmus.

Ennyit a Petőfi-darabról. A Végrehajtó — Juliskával — ment, ahogy ment, nagyon jó volt benne a süket írnok, rettenetes kiadósokat nevettek rajta. Említésreméltó nem történt.

Hanem a harmadik darab! Zilahytól: Az ökör! Ezt röviden el kell mondanom.

Adva van egy lacibetyár paraszt, aki az uraság gulyájából elhajt egy ökröt. A gyanú egyenesen rászáll. Jönnek érte a csendőrek. Tyü, mit csináljon? Annyi ideje van még szerencsére, hogy a béresének megparancsolja, hajtsa ki az ökröt a kukoricásba. Belépnek a csendőrök. Az öreg pillanat alatt poharakat rak eléjük: Igyanak örmester uraim, kínálja. Dehogy iszunk, öreg, aszongyák, mink magáér gyüttünk, mert ez és ez, így és így. No, akkor csak keressék, így az öreg, ugyan rossz helyen keresik. És a csendőrök keresik is, persze, nem lelik. Az öreg ekkor rájuk pirít, hogy aszongya, inkább a zsidó árendás gyilkosait nyomoznák már ki holmi ökör helyett. Célzást tesz rá, hogy ő sokat tudna nekik mesélni erről. Erre a két

csendőr összenéz: te, mondja a szemük egymásnak, vegyük ki itallal az öregből a titkát. Kocintanak. No még, mondja a csendőr. Meg újra, meg megint. Ők nem isznak, csak hagyják az öreget szaporázni. Ennek aztán a bortól hamarság megered a nyelve s a korszó feneke táján bevallja, hogy — ő volt a gyilkos. Magában: majd kitisztázza úgylis magát, de az ökröt megmentette legalább. El. Fügöny.

Jószerecse, hogy ez a darab a műsor utolsó száma volt. Mert jön ám az elnökhöz az inspekciós csendőr, az igazi, aki nemcsak a színpadon csendőr:

— Ha ezt tudom, kérem, hogy itt ilyen lázító darabot akarnak játszani, nem engedtem volna meg maguknak.

Hogy ő.

— Miért? Miért?

— Mer azért. Az nem járja, kérem! Igazi csendőr nem csinál úgy! Leitatni valakit, hogy valljon! Aki ezt a darabot írta, azért írta, hogy lejárassa vele a csendőrség tekintélyét!

De nem ilyen halkán beszélt ám, mint én most. Hangosan. Kiabálva. Le nem járatható tekintéllyel ... Szegény derék ember, nyilván nem értette meg a darabot.

Ez volt tehát a zajos nap fináléja. A napé, amely tartott vala Vízkeresztől Gyümölcsoftóig egyhuzamban.

... Egye ki az avas, mégis csak idegek kellene ahhoz a kultúrához.

A juhásznak jólmegy dolga

Az itt következő tudósításban a maga nemében páratlan érdekességű eredeti helyzetképpel szolgálunk. Ennek a képnek árnyékában a mai gazdasági viszonyok lehetetlen ferdeségeit és gazdaságpolitikánk balkezességét a reflektor élességével van alkalmunk megvilágítani. A jelenlegi mezőgazdasági nívó- és standard-süllyedést semmi sem illusztrálja jobban, mintha az alföldi juhászt boldogság és jóvedelem tekintetében szembeállítjuk tulajdon gazdájával. Módfölött jellemző s szinte a nevetségességig visszás dolgokat kell ez esetben tapasztalnunk.

Egyik oldalon találjuk az adósságokban fuldokló, a nyomott mezőgazdasági árak mellett beigazoltan ráfizetéssel termelő, az adók és közterhek súlya alatt összeroskadó, a végrehajtás rémképeivel álmodó gazdát, vagyis a kenyéradót, míg a másik oldalon a szolgát: a viszonylag megelegedett békés juhászt, akit a maga függetlenségében nem nyom adó, nem bánt közteher, ő megkapja tönkrejutó gazdájától is a maga biztos évi konvencióját, amint-hogy meg is érdemli, mert megszolgál érte. Mindezek alapján a juhász meglehetősen boldog korszaknak láthatja ezt a mai világot, mert saját szemével tapasztalhatja, hogy a maga függetlenségében és biztonságában nagyobb úr ő tulajdon gazdájánál, akinek feje fölött egyre kongatják a gazda-

sági csőd harangját, míg ő áldhatja sorsát, hogy szolgának, nem pedig úrnak született.

A juhásznak ugyan most sincs magasabb kommenciója, mint békében volt, a körülmények forgandósága azonban — hogy úgy mondjuk —, határozottan „urat” formált belőle. Jóformán egyvonalba került gazdájával, ami azt jelenti, hogy ha nem is ő emelkedett föl jövedelemben gazdája níveljára, mindenesetre gazdája romlott le a juhász életstandardjére, haugyan sokhelyt még annál is nem szállt lejjebb.

Megkérdeztünk eziránt egy tanyai földbirtokost, majd ugyanennek a földbirtokosnak juhászáat is elővettük s válaszukból ki-ki kézzelfoghatóan kitapinthatja az érdekes valóságot.

A 238 holdas gazda ezeket mondta:

— Jobb nem is beszélni róla. 1925 óta minden esztendőmet ráfizetéssel zárom. Van egy 120 holdas tulajdonom és egy 118 holdas bérletem. Boldog vagyok, ha a bérleten holdanként 4—5 métermázsza rozstot ki tudok hozni. Tessék csak kiszámítani, mi marad ebből nekem: a bérlet elvisz évente 300 métermázsza rozstot, ami holdanként 2.54 métermázsának felel meg. Kaszarészre, marokszedőre, géprészre megint rámegegy 2 métermázsza. A vetőmag is megesezik 1 métermázsát, ez összevissza 5 és félmétermázsát jelent. Ugyanakkor, amikor a föld csak négy métermázsát terem, nem is szólva arról, hogy az egész 118 holdat be sem vethetem, hiszen jórésze szélhordta futóhomok, még legelőnek sem jó, mert csak a kutyatej terem meg benne. Tudom, hogy most mit akar mondani: mért nem hagyom, úgy-e, az egészet abba? Nem hagyhatom abba, mert jószágaimnak szükségük van a szalmára alomnak és takarmánynak. Teheneket tartok, tíz szép szimentálim van, naponta 100 liter tejet szállítok Pestre. Amikor nyolc éve a teheneket beállítottam, 24 fillért kaptam

a tej literjéért, ez az ár azonban két év alatt leszállt 14 fillérre. Tessék akkor itt valamit csinálni. A 120 holdamra 30 ezer pengő adósság van betáblázva, tavaly óta már a kamatait sem tudom fizetni, azt is hozzácsapják már a tőkéhez. Évi adóba 1200 pengőt követelnek tőlem. Csak a földeladás segitene rajtam, de ki vesz ma földet? Harmincéves vagyok, de nézze meg a fejemet: a gondoktól már kihullt a hajam.

A fiatal földbirtokos valóban csinosan megkopaszodott. Rajta egy hajhullási kedvezményes állami akció szere is édeskeveset segíthetne már...

Ugyanakkor, amikor az „uraság” ilyen reménytelenül áll, juhásza így van az évi kommenció tekintetében elbocsátva: 14 métermázsa gabona, 25 birkatartás szaporulatával, 20—20 kg só és kása, 1200 öl kukoricaföld, 3 darab disznótartás szaporulatával, felespulyka (fejenként 2 kg szemes kukoricával), harmados apróbaromfi, szamártartás és végül 2 darab bérbárány.

Fejedelmi élet ez, legalább is a kismagyarok mai keserves világában. Semmi adó, semmi közteher, semmi gond. A hozzá nem értő is láthatja, hogy a fölsorolt kommencióban bőségesen benne van a juhászcsalád évi kenyere, tésztája, zsírja, húsa, főzeléke, sőt sajti csemegéje is. Gondja a juhásznak tehát csak tüzelőre (ezt olcsón kap a gazdájától), világításra (ő azonban csak a régi birkafiggyümécsest használja), ruházkodásra (évi egy pár csizmán kívül a nagyapjától örökölt ruhát épségben fogja unokájára hagyni) és a legszükségesebb fűszerneműekre volna (ez sem tesz ki évi 10—12 pengőnél többet). Szerencsére kultúr-allűrjei nincsenek, bálba vagy tánciskolába nem jár, egyetlen kultúrelvezete a madárdal, az pedig magának is ingyenbe van.

Nem is panaszkodik sokat a juhász. Annál ő

sokkal bölcsebb. Jóllehet a juhászi pálya nincs iskolai kvalifikációhoz kötve, azok közé az egyre gyérülő ősmagyar foglalkozási ágakhoz tartozik, amelyen a magas írni-olvasnitudással sem viheti többre az ember: a juhász mégsem cserélné sok egyetemet végzett s díjnokságról is csak álmodozó diplomás úri proletárral, mert azonkívül, hogy magának és családjának évi kenyere biztosítva van, jószágaiból is pénzt tud csinálni. Arányosan elosztva, készpénzbevételét, 3 pengőnél is több jut ebből neki naponta, nem is lehet Pesten sem „úribb”-at kívánni.

De lássuk csak a juhász készpénzét.

1. Elad 25 bárányt (à 22 kg) kg-ként 80 fillér-jével. Ez darabonként 17.60 pengő s 25-tel szorozva, 430 pengő.

2. A 25 anyabirka gyapja à 4 kg, kg-ja 1.20 pengő, összesen 120 pengő.

3. 2 darab anyakocája ellik 2X6—6 darabot, ami 24 malacot jelent. Ebből négyet meghagyva magának, választási korában elad 20 darabot, páronként 35 pengőért, ez összesen 350 pengő.

4. Tejből napi kétszeri fejesre à 3 dl-t, összesen 7.5 litert számítva, a 12 hetes fejési idő alatt à 20 filléres árban kiárul 138 pengőt.

5. Felespulykából ráesik kb. 40 darab, ebből meghagy 10-et s elad páronként 10 pengőért 30 darabot, ami ismét 150 pengőt hoz a konyhára.

Baromfiról, tojásról stb.-ről nem is beszélve, csak ezt az öt készpénzbevételi tételt számítva, ezen a címen évi 1188 pengő, írd: egyezeregyszáznyolcvannyolc pengő üti a juhász becsületes markát. Gazdája nem tud ennyi tiszta hasznot kimutatni.

Így jut a juhásznak egy biztos díjnoki jövedelemnek megfelelő napi 3 pengő pár fillér, amikor már évi tisztességes megélhetősége azonfelül is biztosítva van.

... íme, a reformvilág hivalkodva emlegetett korszakában százszor boldogabban él az, aki talán a nevét sem tudja leírni, mint ezer meg ezer olyan, aki tanult, iskolázott, szakemberré képezte magát azért, hogy majdan le ne maradjon az életversenyfutáson az iskolázatlanabb néprétegek mögött.

Babona

A héten pár napot Bogárzón töltöttem, riport-anyagot kellett egy napilap számára összeszednem. Háromnapi tanulmány után befejeztem missziómat és kora reggel kigyalogoltam a kis tanyai állomásra. Öt perc választott csak el a vonatérkezéstől, amikor egy lihegő kislány kapaszkodott kétségbeesetten a kabátomba:

— Anyikám üzenteti, rögvest gyűjjék vissza, mert beteg a kis Zsófi.

Azonnal fölismertem a szentemben a Tandariék nyolcéves-forma Pöréjét, akiknek szintén megfordultam tegnap a viskójában. A Zsófi pedig fél-éves csecsemő, a Pöre húga, akit tegnap olyan sokáig elnéztem magamnak. De mi az ördögöt akarnak tőlem, én nem orvosdoktor vagyok, amit mingyárt meg is magaráztam Pörének, ő azonban csak nem engedte el a frakkom, hanem keserves bögest rögtönzött.

— Anyikám aszonta, agyonüt, ha maga nélkül mék haza.

Ostoba dolog. Csak nem hagyhatom itt a vonatot egy szeszély, vagy egy tévedés miatt, nincs nekem semmi dolgom a Tandarinéval. A hangos jelenetre szerencsére odalépett közvetítőnek egy nagykendős komoly néni. Pár szót szedett ki Pöréből, aztán hozzámfordult:

— Tessék csak visszamönni a Pörével.

— Szó sincs róla, nénikém. Ezek azt hiszik rólam, hogy orvos vagyok.

— Nem az itt a beszéd. Maga tennap mögverte szömmel a kislányt, csak maga vöheti le róla a rontást.

Egy pillanat alatt minden megvilágosodott előttem. A régi népbabona! Most már valóban muszáj visszamenni, mert ha nem mennék, maguk ezek a tanyai vénasszonyok szednék le a vonatról. De csak hadd menjek is, legalább megmondom a szerencsétleneknek a babonájukról a véleményemet. Intek a gyermeknek:

— Gyere, Pöre.

Jó háromnegyedórás gyaloglás után elértük Tandariék portáját.

Arra számítottam, hogy az egész ház a kapuban fog rám várni, ugyancsak meglepett hát, hogy még a pitvarba-lépéskor sem vett rólam a kutya sem különösebb tudomást. Ez bosszantott s még keményebbre fogalmaztam a mondandó szavakat a babona ostobaságáról. Így léptünk be Pörével a szobába, ahol három vénasszony templomi áhítattal járt-kelt, tett-vett. A vacokban pedig a kis csecsemő sivalkodott. Az egyik szomszédasszony végre tudomásul vette jelenlétemet: keresztülszúrt a tekintetével. A fiatal Tandariné, mintha halottat siratna, kivörösödött szemmel hajolt a pólyásra és halkán szipogott:

— Egész éjjel nem aludt a kis lelköm — sírta.

Csak álltam és nem jött szó a torkomra. Ezeknek ugyan beszélhetnék! Csak türtem, hogy markomba nyomjanak egy vízbemártott evőkanalat, s nem tudtam ellenállni, amikor az egyik öregasszony halkán rámparancsolt:

— Vessön a kanál vízre három köröszöt. Nem tudtam, hogyan kell, de vettem.

— Oszt hintse mög a kislyánt háromszor a jobb kézzel.

Meghintettem. Háromszor a jobbal.

Mindez síri csöndben történt, mint valami titokzatos éjjeli kriptabeli szertartás. Most már mosolyogni is tudtam volna és a szavaim is kezdtek visszatérni.

— Ostoba népek! — akartam kiáltani, de Tandariné, a fiatalasszony e pillanatban fölugrott a vacokról és kitörő örömmel kiáltott:

— Möggyógyult, meggyógyult a szentöm! ..
Használt hát a kuruzslás. A kisbaba újra virgonc volt és derűsen pislogott a világegyetembe.

Le voltam sújtva.

Tanyai Robinzonok

A magyar Robinzonok. Ennél találóbb névvel nem lehet illetni a leleményes magyar tanyanépet. Mi mindent kifundálnak ezek a magukra hagyott, mindent előlrőlkezdő lelkek — a semmiből. Mert hát itt minden nincs, csak a semmi van.

Aki huzamosabban él köztük, lassanként rájön, kinek mi a specialitása.

A két elemi járt Rokolya Balázs fejében megszületett a perpetuum mobile. Ne tessék mosolyogni, azaz, hogy csak tessék mosolyogni, mert épp mosolykeltés céljából született ez a találmány. Rokolyáról már említettem, hogy komoly politúrozott hegedűt is tudott készíteni magának. Örökmozgójában pedig éppen az a nagyszerű, hogy egyáltalán rá tudott jönni egy ilyen egyszerű elme, hogy a világon ilyen fizikai eszme is fölmerülhetett, anélkül, hogy sejtelve volna, hogy a tudományos világban végérvényesen megkérdőjelezett ez a probléma. Azonban a pusztán hosszúak a téli esték, valamivel jó fölvidítani az időt, így aztán Balásznak muszáj rájönni ilyen csekélységekre.

Örökmozgója így készül. Félkemény irkafödélből kivág egy körlapot, azután szabályos spirális vonalban bevágja csaknem a középpontig. Akkor egy krumplit kettévág, talpára állítja s beleszúr egy kötőtűt. A kötőtű végére ráilleszti a körlap középpontját, ezáltal egy spirális szalagocska keletkezik.

Az egészet most ráállítja a tűzhely fölé a párkányra. A többi már a fizika dolga... A papírszalag elkezd forogni, forog-forog és meg sem áll, míg a világ és két nap. Hajtja a két ellentétes légáramlás.

De ez csak apró mozaikdarab az ezermeisterkedések konyhájából. Hogy mást ne mondjak, a tanyán például minden második ember egyúttal suszter. (... Nem irodalmi értelemben!) Ennek persze, megvan a maga értelme. A homok. Nem mintha a homok jobban koptatná a talpat, mint az aszfalt, hanem mert a homok szétveti a cipőt. Minden homokot-taposó csizma és cipő a belső oldali talphajlatnál időelőtt leválik. Csak az első homokszemnek probléma oda a bejutás, a többi aztán annál könnyebben jut be. Ezért tanácsos a tanyán, ha ki-ki fölszabadítja magát magánúton a cipésziparban. Természetesen az ittenieknek ez a tudománya nem áll meg a puszta vargálkodásnál, mert egyik-másik olyan új lábravalót eredményez ki a keze alól, hogy diplomás suszter se különbet. Miként Csóti Pál is, akinek csak az a baja:

— Hátha még péze is vóna hozzá a szögényembörnek. Vóna neköm mögrendölésöm, csak győzem, de ha egyszer nincs pénz anyagra!...

— Hol tanulta a mesterséget?

— A nagy háborúba. Katonáéknál. Beröndöltek a suszterájba, muszáj volt mögtanulni. Három pár bakancsot is agyusztáltam a kapitány úrnak. Úgy van az, ahogy mondom. Dogoztam én má úriemböröknek is.

Az tán nem is tartozik az ezermeisterkedések közé, ha megemlítem, hogy a borbélyság is általános háziipar. Nyírógépekkel persze, sőt fazonra. Ahogy parancsolja. Ezúttal be kell vallanom, én is ilyen úton nyíratkozom, engem például a tanító szokott megnyírni. Amit természetesen revansálok neki. Próbáljon meg ne jól megnyírni.

Ugyanilyen általános szakma a kőművesség. A tanyai építész magába egyesíti a tótnapszámost, kőművest, pallért, tervezőmérnököt, ácsot, tetőfedő-mestert, bádógost és építőmestert.

Nem is csoda, ha az ennyi hozzáértést igénylő mesterségben egyes kiválóbb barkácsoló és építgető emberek tekintélyre tesznek szert, mint például Takács Ferenc, aki apakorában a kislányától tanult ugyan meg írni-olvasni, de aki örökké tervezgető, számlálgató lélek volt és különösen vonzódott az építési szakmához. Ha ez az ember iskolázik annak-idején, ma tán mérnök-építész volna. Ma sem tudom elgondolni, hogyan tudja a maga pallérozatlan fejével pillanatok alatt kiszámítani, hogy egy ilyen és ilyen hosszúságú, szélességű, magasságú épülethez hány darab vályog, vagy hány darab cserép kíván-tatódik.

És azt is látni kell, hogy milyen tökéletes stukatúros mennyezetet tud csinálni Takács Ferenc a régi gerendásrendszerű helyett. Még arra is gondja van, hogy a mennyezet és a fölmenőfal ne sarkosan, hanem homorúan érintkezzék.

— Tessék csak megfigyelni pesti lakásokban, hogy úgy van, ahogy én emlitem. Tetszik tudni, hogy csinálom? Sörösüveggel.

Még ilyen csekély apróságot is észrevesz, megfigyel, ha az a csín és szépség javára esik.

Az építkezést illetően azonban bajban van a tanya. A többnyire homokos talajon csak nagyon kevesek földjében kerülközik agyag, pedig a pusztai szegényembernek ez volna az egyetlen falanyaga, ugyanis a legyőzhetetlen távolság és a járhatatlan utak miatt gondolnia sem lehet téglára. Még így is, az az 1000 darab téglá, amit 10—12 fuvarban cipel ki a városból fundamentumnak, rendkívül megdrágítja építkezését.

Hanem, ha a pénzt szűken mérte is ki az Úr-isten a szegénynek, annál több észet és leleményessé-

get juttatott neki. Föl van már találva a sívó homoki gazdák építőanyaga, amit Osztobány János kezdett el bevezetni, tőle tanulta meg Orbány Ferenc s ma szélτέben-hosszában alkalmazzák. Ez az új falazóanyag a mészhomokvályog. Sűrű malterhabarcs, polyvával keverve. (Polyva nélkül ugyanis a téli fagyban szétmállnék.) Aki pedig nem akar bajlódni a vályogvetéssel (egymázsa mészt kiad cirka 200 darabot), önti a falat. A fal mentén oszlopokat kell állítani, a tetejébe koszorút tenni, kívül-belül pedig az oszlopokat náddal és léccel körüldrótozni — kibélelni — s ebbe a falüregbe fölülről behányani a habarcsot, s végül kívül-belül bevakolni. Tíz méteres házhoz nem kell több 14 q mésznél. Mesztet pedig mégis csak könnyebb kifuvározatni.

Az öreg Takács István például arról híres, hogy 52 méteresre nevelte egyik szőlőtökéjét, de hogy a vége felé eső fűrtöknek ne kelljen 52 méterre visszakóborolni táplálékért, az egyik mellékágat átvezette az öreg eperfa törzsébe fűrt lyukon. Termett is az egyetlen tökén 656 fűrt szőleje. Megszámoltuk.

Brinkus Anti viszont elmés szerkezetű csapdát állított föl a nyúlketrec előtt a kutyák ellen. Van is foganatja. No meg daganatja. Ugyanakkor Batiz Balázs — ő csak az igazi ezermester — olyan ajtózáró készüléket spekulált ki a kertajtóra, ami senki idegennek ki nem nyílik. Rokolya Pál meg egyenes talpú bölcst szerkesztett, amit nem lábbal kell ringatni, hanem ha sokat forgolódik benne a baba, önmagát ringatja, míg ha nem mozgolódik, megáll a ringás ... ami nagyon bölcsen van kieszelve, mert akkor úgy sincs szüksége a gyerekeknek ringatásra. Vagy ott van a Juhász János kelepelője, egy póznából, kapapengéből és nem is tudom még miből, de ez a kelepelő végre megrendszabályozta a túlságosan civilizált sárgarigókat, amelyek annakelőtte ráse hederítettek az ezer madárijesztőre, ha a ropogós

májusi cseresznyéről volt szó. A kelepelő persze most le van állítva, de majd csak eljön a szezonja. Laczi Imre? Köszörűkő vet önt cementből. Katona Ferenc? Gyalupadot készít akácfából. Csúcs Mihály? Szárnyas pinceajtót gyárt bádogból.

Apropos: bádog! Gyenizse Józsi és az említett Batiz Balázs bebádogozott önműködő hízlalókészüléket eszelt ki, amelyből annyi darált kukoricát fogyaszt a disznó, amennyi jólesik, anélkül, hogy egy csöpp is kárbavesznék, vagy összemocskolódnék. Ezenkívül megkíméli a gazdát az állatok örökös kiszolgálásától. Híznak is tőle a tanító disznai, ő vette meg, öröm nézni.

Böllérség? Kútkészítés? Vályúfaragás? Teknővájás? Cementfűrösztő? Söprűkötés? Kosárfonás? Szakajtófonás? Zizrom-(Dzirdzon) kaptárkészítés? Kulisszafestés? Üvegezés? Ajtókészítés? Mézeskalácssütés? Szerszámkészítés? ... — szóra sem érdemes.

Robinzonnak mindenhez kell értenie.

Egyáltalán ez a téma olyan, amihez nagyon könnyű volna messzemenő következtetéseket fűzni, de egyúttal a szomorú elhagyatottságra is következtetni lehet belőle. Igazán csak a magyar fajta zsenialitása kell hozzá, hogy bármilyen mostoha körülmények között is kitűnően és bámulatraméltó an állja meg a helyét egy ennyire mostohán kezelt nép, mint az alföldi tanyavilág lakossága.

Hogy fűr, farag, barkácsol, működik, spekulál, teremt, alkot ez a félreállított népség s akármennyire elhagyják is fölülről, mindig megújul, mint a főnixmadár önmagából.

Az alföldi emberpiacon

Körülnéztem kora tavasztájt a ceglédi piacon. A szürke busz a piactéren tesz le, ahol e pillanatban javában nyüzsög a hetipiac, úgyhogy az ember mingyárt tálcán kapja egész Cegléd keresztmetszetét.

Igazság szerint minden vidéki piac egyforma. Idegent mindig csak az érdekelhet belőle, ami állandóság benne, ami a piac befejeztével is helyén akar maradni.

A ceglédi piacon két ilyen állandóság kapható. Egyik a Kossuth-szobor, amelyet az érc marandósága köt a piactérhez, másik a munkanélküliek napszámostömege, amelyet — aere perennius — a szükség vaskényszere láncol oda. A szabadság és a szolgaság két vezérszimbóluma.

Szegény és keserves ez az emberpiac, tele élet-től hántolt emberekkel. Közéjük elegendem egy rövid szóra.

— Hát kérem, én megmondhatom, — felel egy János arra a kérdésre, mikor volt legutoljára munkája s mit keresett vele. — Ketten a komával reklámtáblákat hordoztunk az utcán. Bohócot csináltunk magunkból, de már ezt se szégyeljük.

— S a napszám?

— Két pengő volna egy napra, de egynek-egynek csak félnapig engedik hordani, hogy a másik is kereshessen.

Egy másik csontos legény ezt mondja:

— Arra lesünk itt valamennyien, hogy a buszról leszáll valami ügynök és segíthetünk neki csomagot vinni. Tegnap ötven fillért kerestem csomaggal.

— Hát maga? — fordulok egy harmincashoz.

— Ölfát vágtam föl B. kereskedőnek, mázsáját 20 fillérért.

Valaki másik magyarázóan domborít hozzá:

— Öt darabba fűrészelve, fölhasogatva és padlásra hordva.

— Mennyit vág föl egy nap?

— Öt-hat mázsát.

Maróthy szerint ez 100—120 fillér. Tessék ennyivel „fölvágni”.

Más kérdés. Mit ettek utoljára? Ha az olvasó csak ötven százalék erejéig fogadja el igaznak a válaszokat, akkor is érdekesek.

— A feleségem hozott haza ételt a szegénykonyháról — közli az első.

— Én a szomszédasszonytól kaptam egy kis bablevest. Beteg feleségemnek küldték, de az asszony megfelezte velem, — vall a második.

— Negyedkiló kenyeret ettem — ríjja egy 72 esztendő. Meg is kérdem:

— Hogy lehet, öreg, hogy maga nem kap ingyenebédet?

— Írtak nekem jegyet, nagyságos úr, de a fiamat is ugyanúgy híjják, ahogy engem s neki vitte el a tizedes, ő persze megtartotta, azt mondta, kérjek másikat, mert ez neki is kell.

A következő így szól:

— Én meg egy gazdánál voltam fölfogadva, érett túrót ettem meg kenyeret.

Legjellemzőbb, amit a távollevők kosztolási módszeréről regél valaki.

— Sokan csak úgy élnek, kérem, hogyha hozzájutnak nagynéha valami kis napszámhoz, kenyeret vásárolnak rajta s beosztják 3—4 napra s amíg

tart, ki sem mozdulnak otthonról, pedig otthon fűtetlen a lakás.

Közben — tán a riport kedvéért — egyik legény cigarettacsutkákat szedeget ki zsebéből s felmutatja:

— Tetszik látni, mit szívok?

Papírja viszont nincs hozzá, úgy könyörülnek meg rajta.

— Honnan veszik, jobban mondva, honnan vették a téli tüzelőt? — körözöm az újabb kérdést.

— Úgy van az, tetszik tudni, hogy a szegénység csak akkor jut tüzelőhöz, ha kivágja éjjel az útmenti fákat, de jaj neki, ha észreveszik.

— Vagy átmászik szénért a vasúti vagonokra — fűzi tovább egy másik melegszerető.

Még valamit.

— Szoktak-e újságot olvasni?

— Úgy jutunk hozzá, hogy néha kölcsönkérjük a lapot a trafikostól — érkezik az első válasz.

A másik meg ezzel a felelettel fut be:

— Tetszik tudni, muszáj valahogy újságot olvasni. Én ugyan csak az ítéleteket, meg a bírósági dolgokat olvasom, mert leginkább az érdekel, ki milyen büntetést kapott.

Ezekután egy kőműveslegény vállára teszem a kezem s így szólok hozzá:

— Ha most egy miniszter így a vállára tenné a kezét s azt mondaná, kívánj fiam bármit, teljesítem, mit kérne tőle?

— Munkát.

Hivatalos részről azt mondják, hogy vannak a piacon hivatásos dologkerülők is s ezek névsorát nagyon egyszerű szelektálási módszerrel tudják megállapítani. A nyári nagy dologidőben minden piacsnap összeírják a munkára várókat. Az elv az, hogy aki akar, tud is munkát találni, de akadnak egyesek, akik szándékosan kérnek olyan magas napszámért, hogy emiatt nem fogadják meg

őket, mert inkább vonzódnak a kevésbé megerőltető alkalmi munkákhoz, aminő a csomaghordás is. A munkátlan-listán következetesen előforduló, illetve visszatérő napszámosokra aztán kimondják a feketelistaságot, aminek gyakorlati hátránya abban jelentkezik, hogy az illető kizáratik mindennemű téli szegénysegélyezésből.

Ezzel szemben a feketelista-jelöltek azt állítják, hogy a környéki Törtei, Fegyvernek, Halesz, Abony, Mezőkövesd és Farnos beöznlő napszámostömegei „ellopják előlük a munkát”, amennyiben olyan olcsón szerződnek el, amennyiért jóézésű „városi” ember nem dolgozhat. Azok viszont azért tudnak olcsóbban szegődni, mert van otthon szüleiknek is valamelyes kis földjük, amelynek terméséhez itteni nyári keresetüket hozzátéve, valahogy sikerül az öregekkel egykenyéren áthúzniok a telet.

Érdekes ceglédi specialitás egyébként, amit a munkaalkalmakról mond Sárkány Gyula polgármester.

— Cegléd 50 ezer holdas határából 4400 hold a szőlőterület, de egyedül a szőlő több napszámot tud adni a lakosságnak, mint az összes szántóterület együttvéve.

A birtokmegoszlás „egyébként” egészségesnek nevezhető.

Ilyen: 5000 hold a határból vallásalapítványi föld; 600 hold városi terület (az utcák, terek is benne); 100—150 holdja csak 7 birtokosnak van; 20—40 hold harmadosán esik, míg 5—20 hold és számtalan házhelyporta a többség kezén oszlik meg.

A város lélekszáma 38 ezer, ebből mintegy 10 ezer a tanyai; összesen 8—10 ezer család él Cegléden. Adófizető ebből 13 ezer ember.

A munkanélküliekről nincs adatfelvétel. Hozzávetőleges becslés szerint azonban a földmunkások sorából 1000—1200, az ipariakéből 600 a téli mun-

katlanok száma. Lux városi főorvos szerint ez is csak azért van, mert Cegléden nincs önálló téli munkalehetőség.

Most már azonban süt a nap, itt a tavasz, nincs okunk kétségbeesni. Ha teljesen kinyílik az idő, megtörik a föld, Cegléden is föl fog oszlani az emberpiac s nem marad ott más, csak a „feketék” serege, az örökmagyarok népe, akik már annyira beletörődtek a lemondásba, hogy már a lemondásról is le tudnak mondani.

A betű bolondja

Ha nem kapnám naponta kézhez mindennapi betevő újságjaim, nyugodtan hihetném, hogy Honoluluban élek: semmi nem emlékeztetne a magyar fórum körül történő dolgokra. És az a sokszázezer tanyai testvérem, aki sose jut egyetlen falat betűhöz, csupán csak azért nem érzi emiatt Honoluluban magát, mert fogalma sincs, hol a jóégben van az a Honolulu.

No, újság tekintetében valóban kapitalista vagyok, jár annyi, hogy csak győzzem végigolvasni. Közben a kertemben le kéne hernyózni a fákat, kötözni a paradicsomot, töltögetni a krumplit, leszedni a mákot, kigyomlálni a tarackot, öntözni a káposztát, levágni a herét, sorra kotyogtatni a dinnyét, — de hát jut-e erre idő, ha előbb az újságokat kell begyomroznom? Vagy — vagy.

Van itt közel a szomszédságomban egy öregasszony, aki nemcsak legőszintebben meggyászolna, ha most hirtelen meghalnék, hanem tán túl sem igen élné a halálom. Őszintén megvallva, nem annyira engem gyászolna, mint inkább az újságjaimat, amelyek immár évek óta az ő pápaszeme alá kerülnek átolvasás után. Koldus ő is velem együtt, de neki legalább mennyei öröm a betű s ha van bőven olvasnivalója, gazdagnak érzi magát tőle s felejtí a köznapi nyomorúságát.

És nem úgy olvas ám, mint más rendes újság-

olvasólélek, hogy csak ezt-azt kikapva, vagy csak a címekeket, ő minden betűt — kezdve onnan, hogy a Nap kel 5 óra 54 perckor, le egészen az impresszumig — lelkiismeretesen számbavesz.

Minden szombaton beállít hozzám egy hatalmas virágcsokorral és viszi érte a maga heti újság-adagját. Mit mondtam? Már itt is van, hallom a falon át a hangját, amint a konyhában beszélget.

Egyszer már ezt a szegény újságbolondot is meg kéne kérdezni, mi a csodáért ragaszkodik annyira ahhoz a sok betűhöz, amikor nyilvánvalóan semmi kézzelfogható haszna nem származik belőle.

Ebben a pillanatban kopogtat is az ajtómon és belép.

— Mingyárt, mingyárt, Takács néni, — szólok neki írásközben — üljön le addig, amíg ezt a pár sort végigírom. Sürgősen meg kell írnom ezt a dolgot itten, aztán ráérek.

Mivel nem is sejtí, hogy éppen róla írok, teljes fesztelenséggel válaszol kérdéseimre.

Vastag, elhízott teremtés, csak az apró szeme villog embert-ábrázolóan belőle. Amúgy maszatos, lompos, trehány egy asszony, jónapokban bizonyosan nem enném meg a kenyeret a kezéből. Most is éppen szoknyájába fújja az orrát; megmosdva is csak egyszer láttam, fejkendő nélkül meg éppen sohase.

De virágja neki van a legszebb és legtöbbféle errefelé a tanyán s az olvasott betűnek ő az egyetlen biztos hordozója. Egy-két kérdést dobok most oda neki s hagyom, hogy beszéljen róla. Nyomban írom is, amit mond:

— Hogy mi örömet lelek az olvasásban? Olyankor semmi másról nem gondolkozom, már maga ez megéri. Meg elfelejtem, hogy éhes vagyok, hogy álmos vagyok. De mondja meg, mimást csinálnék, amikor olyan hosszú az éjszaka és én már nem tudok úgy aludni, mint a fiatalok. Hányszor meg-

esik, hogy éjfél után újra meggyújtom a lámpát, oszt olvasok addig, amíg ki nem esik kezemből az újság.

— Mennyit olvas egy nap? Hogy osztja be az olvasnivalót?

— Kettő van kiszabva egy estére, tudnék én többet is átolvasni, de akkor a másik estére nem jutna. Nyáron egy óra rá van erre szentelve, télen még három, négy is. Olyankor ötöt-hatot átolvasok egy este.

— Mennyi petróleumot fogyaszt?

Mint a petróleumkvantumok nonpluszutróját hozza föl:

— Múlt télen 10 liter petlórjomot égettem el!

— Tíz litert? Az is valami?

Majdnem megsértettem vele. Csak hallanák, milyen fölényes megszégyenítéssel mondja:

— Igenis, tíz litert! Ennyi petlórjomot csak a B. Laci tekintetes úrhoz hordtak el a boltból. Egy liter úgy van kiszámítva, hogy két hétig elég legyen. Mer mink csak ötös lámpát égetünk.

Bizony, bizony nagy dolog az, hogy az öregszüle négy egész pengőt áldoz petróleum képében a kultúrára.

— Aztán szokta-e hasznosítani, amit olvas!

— El-elbeszélem a többieknek, egyiknek, más-siknak, aki jön. Sokszor jönnek is hozzám a népek, hogy mi újság Takács néni?

De akármilyen lelkes újságfaló lélek Takácsné, azt még sosem tette meg, hogyha pl. a szombati lapban pattant volna ki valami országos szenzáció, vagy világot lázbaejtő esemény, jött volna vasárnap érdeklődni az esemény újabb fordulatairól. Nem. Ő szépen megvárja a jövő szombatot s akkor is csak kettesével porciózza ki magának a szenzáció napi izgalmaikat.

— Mi történnék magával, ha egyszer valami különös ok elütné az újságolvasástól?

— Nem tudom, mi lenne velem. Tán az eszem-ből is kimennék. Amíg innét nem hordtam az újságot, akkor is reszkíroztam (sic) én rá. A trafikos kisasszony már tudta, hogy minden szombaton bemegyek a városba és félretette nekem az újságokat. Én meg tojáást adtam neki értük. Ma is köszön, ha meglát.

Tőlem 10—12-féle újságot szokott kapni, elolvassa mind, de szeretni csak egyet szeret igazán közülök. Természetesen éppen a leg ... (no, nem akarok jelzöt mondani rá). Hallanak csak, milyen patáliát csinál velem, ha véletlenül egy szám elkallódik nálam ebből az újságból.

Hanem külön élmény Takács nénit a házában fölkeresni. Az egész szoba sugárik a művészet- és irodalompártolástól. Ezt pedig úgy kell érteni, hogy a szobája fala széltében és hosszában végig van aggatva ékesrajzú és még ékeőbb föliratú falvédőpapírokkal. Amiféle falvédőpapír kapható a városi nagyboltban, az itt mind, de mind föl található. Takácsnéni súlyt helyez rá, hogy egyetlenegy új példánynak sem szabad lakásából hiányoznia.

Ezt nevezem én komoly művészetpártolásnak!

A hatvanötéves Takácsnéni ezt igazán l'art pour l'art vezette be, mert hiszen azok a szerelemtől csöpögő papírremekek kissé túlhaladott biológiai álláspontot képviselnek az ő lecsöndesült életében. És mégsem röstell áldozni a művészetre, ha minyárt 20 fillérekbe kerül is egy-egy ilyen papírpoézis darabja.

Az isten akárhova tegye: hogy egy ilyen vén Takács néni nem tudott annakidején grófnak szülni a magyar irodalom, a magyar pikktúra és a magyar hírlapírás mecénási érdekében!

Magyar aratók közt

Két vetéstábla közt futó vékony dűlőúton haladok és térdig lépkedek a kerékvágás közén fölvirító sok kosbor, vadbodza, margitvirág, menta, vadrezeda, vadmimóza és kígyóvirág között. Százzsínű virág, a föld százzsínű mosolya. Jobbról és balról búza- meg rozstábla szegi az utam, szélükön pár pipacs fonnyadoz és néhány színevesztett búzavirág sápad, visszaálmódva a röppenő május vidámságát. A kétfelől meghajlott fakószőke kalásztenger aláztos fejhajtással köszöni meg rövid életét az égnek. A hideg-meleg napok változásában ma erős parázsszal lobog fölöttem a nap s csak olykor-olykor lebben hűsen az arcomba a szelídmeleg déli szellő. Nyomán enyhe hullámba verődnek a szomjas kalászosok s a toklászosok milliárdjai úgy hajlanak rendre a szikrázó napon, mintha Isten személyesen simogatná végig a magyar föld habzó selyemfodráját.

Ünnepel a megtermékenyült barázda, lakodalmi torát üli a drága magyar föld. Itt van, eljött a szent paraszti advent, a kenyér boldog aratása. Nincs nekünk némább s mégis beszédesebb nemzeti ünnepünk a magyar aratásnál. Gyümölcsoltótól Péter-Pálig, a szent jegyesség boldog idejében milliószor tekint az égre millió magyar s ott fönn már tudják, hogy minden tekintet *egy-egy* imádság a holnapi kenyérért.

Amott végre megtalálom az aratókat.

Ugyan mekkora rész jut az idén a magyar aratóknak? Mekkora karaj esik rájuk abból a megszentelt kenyérből, ami idén is a munka alázatos héroszai kezenyomán csordult ki a barázdákból.

Megállok itt távol tőlük, elnézem ringó, ritmikus mozdulataikat. Milyen keményen, milyen fegyelmezetten dolgoznak! Egy hang, egy szó nem esik közöttük. Nincs egyetlen fölösleges mozdulatuk.

Hol láttam én valaha ezt a megállíthatatlan előretörést, ezt az el nem lankadó kitartást, ezt a panasztalan némaságot? Valahonnan nagyon ismerősek ezek a hősi lendületek, ezek az akaratos megbirkózások, ezek a megnyugtató fölényességek. Mintha rajvonalak marcona magyarjai és a menet századok magabízó legényei előtt hömpölygött volna ugyanez a paraszti predesztináció, ami most itt az aratók előtt. Nem drill, nem drill, hanem az együttesen elszánt, fölbonthatatlan nekifeszülés.

Közeledem hozzájuk. Minden lépésükre dől egyet a rend, duzzad *egy* a marok. Nem állnak meg, ahogy odaérek, a rendet végig kell vágni. Öten vannak, öt férfiember: két öreg kasza, két fiatal marok, ötödik a kötélhányó suttyó. Nincs köztük asszony nép.

— Jómunkát, emberek! — köszöntök rájuk. Jólesik pillanatra megpihenniük.

Mondás nélkül is megértik, hogy a munka csodálata vetett el hozzájuk.

Fennek egy sort a kaszán.

— Hány éves maga, bácsikám? — szólok az öregebbnek.

— Hetvenhat leszek Örzsébetre.

Úgy mondja ki az életkorát, mintha haragudna, hogy már annyit kell megvallani. Keményszavú ember különben is: okvetlen talpraugorva pattan ki belőle minden mondat.

— Hetvenhat — és még tud aratni? Kevesebbnek nézem én magát.

— Az pedig úgy van, ahogy mondom. Számíjja ki, mennyi üdös vagyok. Én nem értek a számítás-hoz, de eztet, látja, tudom. Meg azt is, hogy 74-ben voltam regruta a 38-asoknál.

A másik kaszásra mutat:

— Ez meg itt a vöm. A felesége a lyányom vót. de meghalt, most múlt esztendeje.

— Hányados a rész?

— Tizenegyede. Nagyoncsak ennyi járja mostanába.

— Hát a kommenció?

— Harminc kila rozs, két kila szalonna, mind nyájunknak. Há.

A veje továbbértelmezi:

— A kommenció négy-öt napra, ha elég. Peig három hétre való kéne az embörfiának, mert levágás, köröszterakás, behordás, cséplés, betakarítás — három heti üdö.

— Békében, hogy volt?

— Békébe! Nem lehet áztat a majjival össze-tenni. Háromszor vót süttészta, háromszor vót hús. Nem köllött a szegénynek mást magával vinni, csak a bicskát. Mer még kanalat is a gazda adott. Osztán a gazda együtt ett a részesekkel. Röggé maga hozta ki a pájinkát, nesztek, aszonta, tudom jobban dógoztok tüle.

A kosztról érdeklődöm. Nem érdektelen kérdés. Mit eszik a magyar arató, aki gépeket kifulladás, izommegfeszítő munkát végez, amelynél teste minden porcikája munkába van törve.

— Früstökre szalonna-könyérke.

— Hánykor?

— Hétkor.

— Aztán?

— Délbe hozza az asszony az ebédet. Hogy mit? Mikor hogy. Krumplilevest. Vagy tarhonyát. Vagy lebbencset. Kását.

— Ma mi volt?

— Krumpli csipedettel. Van aztán az uzsonya. Szalonna. Sajt. Ahogy futja.

Ez a koszt. És a dolog?

— Ki lehet számítani. Hajnali kettőkor indulunk, félhárom, mire kiérünk a földre. Napfölköttig kötelet fonyunk, egész napra valót.

— Mennyit lehet megfogni?

— Tennap 54 körösztre való lett belőle.

Egy keresztre 18 kéve esik, tehát alig pár híján ezer kéve.

— Hány holdról vágják le az 54 keresztet?

— Jó négy holdnak nézőm.

Leszámítva a félórás napközi pihenőket, 17 óra szorgosmunka a magyar arató napi teljesítménye. Mondom az öregnek a napi 17 órát. Vállatvon:

— Hát akkor annyi...

— És muszáj magának még idős létére aratni?

— Muszájj, tudja. Mer akkor nem eszök télen könyeret.

Megtudom, hogy 25 hold rozsbúzát, öt hold tisztát, három hold zabot és két hold árpát kell levágniuk. Ezekből részelnék. A két kaszarészből 2—2 mázsa azonban lemegy a marokszedőknek.

A hivatalos termésbecslések jóközepes termést jósoltak. De ezen a homokos részen, ahol éppen e pillanatban állunk, bizony nagyon gyöngye eredményeskét mutat a termés. A partosabb részeken alig araszos a szár, mag is alig 8—10 szem van a kalászban, az is összesöpöpett semmiség, jóformán vetőmagnak sem használható.

— Ritka, mög gyöngye a termés, — veti ide a szót a másik kaszás. — Peig a kaszának is könynyebb a dús szárát vágni, mint ilyen hitvány sorokat üresen csapkodni.

Milyen igaz a mondás, hogy a szegény embert még az ág is húzza. Nem elég, hogy csekély a termés, tehát kisebb a rész, ráadásul a munka kétszerte nehezebb vele.

Kasza, sarló, kötél újra kézbekerül s a kis in-termezzo után tovább ég a munka a kezük alatt, amint a tábla tulsó feléről távozóban utánuk tekintek.

Átkerülök a másik dűlőbe. Piroskötényes, pirosfejkendős lányok hajlongó sziluettje vidámul felém. Három kasza után szedik ott a markot. Némák a piros lányok, nem virágzik föl dal csábító szájukon. Valahova messze röppent a dal, nincs ember, aki megkeresse, visszahozza a jókedv régi virágait. Valahol, valaki kiszakította lelkükből a nóta vigasztaló örömét, búsongó merengését, s ezzel mintha a föld magyar lelkét lopta volna meg örökre.

Az emberek éppen pipára, cigarettára nyújtanak. Az asszonykép ezalatt is köti a kévét. A kévekötés is külön fortély, pusztán csak látásból nem lehet megtanulni. A marokverő összerántja a kötetlet, rátérdel, csavarint egyet, — kész, föllöki, megy tovább, újra kezdi.

Beszélgetünk.

— Mennyit részelték tavaly?

— A múlt évben 45 holdat vágtunk le alig 13 nap alatt.

— Hány kaszával?

— Akkor is három kasza volt, de éjjel-nappal dolgoztunk. Napköltekor kezdtük és éjfélkor végeztük. Idén nem lehet, mert nincs holdvilág.

Hús óra egy nap!

— És az eredmény?

— Kaptunk 13 mázsa gabonát. Ebből még lement a drága marokszedőbér, 3 mázsa 60 kila. Bizony még a téli kenyeret se tudtuk kikeresni rajta.

A rész két helyre kell az aratónak. Egy rész rámegey az évi kenyérre, egy részt meg piacra kéne vinni, hogy valami kis téli ruházat kikerüljön belőle az asszonynak, meg a gyerekeknek. De mit csináljon az a részes, akinek a rész még kenyérre sem elég?

Lassanként bebolyongom a széles határt, meg-megszólítgatva a kasza fölé hajló magyarokat. Egyik 50 holdas bérleten megfogok egy javakora-beli férfit.

— Mi az jóember, maga csak markot szed?

— Azt hát, így legalább jut valamicske, de ha kaszásnak szegődöm, felét se tudom kikeresni.

— Hát akkor a kaszások, hogy foghatták ki?

— Napszámba aratnak azok is, nem részért. Nem akadt részes, aki ezt a silány rozsot kifogta volna részre.

Elköszönök. Körülöttem fertályórányira csupa nádas, zsombó, pocsolya, legelő, majd akácos. Aztán hosszú sor friss tarló, rajta a megköszönő kereszttekkel. Amott túlhan, újra ringó vetés. Arat a bérlő harmadmagával, az ő társai is napszamosok.

Odébb a feketeföldek és a barnahomokok kezdődnek. Itt már szebb, dúsabb, kifizetőbb az eredmény. Egyesek látom, a rügeni rozssal is kísérleteztek, amelynek szára a közönségesnél másfélszerre magasabb, kalásza tömöttebb, szalmája pedig vastagabb.

Amint az alkonyat leborulásában elnézem távolról a szigorú kasza előtt, megadó alázattal leboruló rendet, úgy tűnik föl, mintha a magyar föld szomorú millióinak térdrehullását látnám, amint megcsukló térddel roppannak vissza az ősi rögökre. Lassanként megtöri fölöttem büszke fejét a nap s mégegyszer megállok tüzes tekintetében, kézrefogom a kalapom s párszavas imádságfélét mormolok az új magyar kenyérré.

Példabeszéd magyarok segítéséről

Igen, kell segíteni a magyaron, de nagyon meg kell válogatni a segítség metódusát, mert a túlfűtött segítési láz az olyan ember kezében, aki messzebb esett a magyar lelkület sajátos természetének fölismerésétől, nem építeni, hanem rombolni tud csak.

Stílusos történet erre vonatkozóan Kovács Benőék esete, amely történetkét Gyenizse Balázs városi közigyám úr, a történet főstatisztája kezéből veszem.

— Fölsőszálláspusztán a képzelhető legnagyobb emberi nyomorban tengődtek Kovács Benőék, — kezdte a közigyám úr elbeszélését. — Vizes, nedves kis lyukban laktak, teljesen eltetvesedve, lerongyolódva, éhezve, fázva, munkátlanul. Az ember különben is amolyan félkegyelmű, süket, tunya teremtség volt, jóformán semmire sem használható, a feleségének kell kenyeret keresni mellette. Ebben az időben — a tél kellős közepén — ráadásul az asszony éppen várandós volt.

— Hányadik akart lenni a gyerek?

— Öt mellé a hatodik. Másfélévestől tízévesig csupa apróságokkal volt kibéelve a nyomorúságuk. A szobájukba belépve, erősen fülledt levegő, valami erős bűz csapta meg az embert, bútorok, rongyok, adta-penész volt ott minden. Az asztalon száraz penészes kenyérhéj... azt rágták a gyerekek. De akkor még mindig nem volt teljes a nyomorúságuk.

Kétnapos koplalás után a harmadik nap még nagyobb meglepetést küldött rájuk. A gazdájuk elbocsátotta és kilakoltatta őket. Kis vackukat, motyójukat kiszórták a hóra s egy éjszakát ott töltöttek el. Ekkor jöttek jelenteni nekem a dolgot. Erre én azonnal elővettem Csikós barátomat, kocsibafogattam és szószeros értelemben nyakambavettem a várost, elindultam házalni jómódú ismerősökhöz.

— Mint közgyám?

— Mint magánember, a saját szakállamra. Aztán meleg levest főzettem nekik s délután kocsira tettem a három legkisebb gyereket s behoztam őket a városba, mert még szobácskát is szereztem a családnak, a bért előre kifizetve. Sőt még tűzrevalóval is elláttam őket.

— Mi mindent gyűjtött nekik össze, közgyám úr?

— Rengeteget, kérem. Két napig házaltam az érdekükben és két teljes kocsirakomány élelmet szereztem nekik össze. Elmentem a szövetkezetbe, a henteshez, a szeneshez. Volt ott, kérem, 2 mázsa liszt, 20 kiló tarhonya, 6 kiló cukor, 10 kiló rozs, 5—6 kg hús, 2 zsák krumpli, tészta, rengeteg kalács, egész kenyerek, 12 kg hagyma, 4—5 kg köles, 16 liter bab, ruhaneműek, gabona, sőt a várostól 25 pengő gyorssegélyt is elkerült számukra kiutaltatni, egyszóval, az égvilágon mindennel elláttam őket.

— Jóformán négy-öt hónapra biztosította a kenyereket.

— Félévre is!

Hanem mi az érdekes? Az, hogy amíg az utolsó kanál zsír és utolsó bögre liszt el nem fogyott — a kisujját sem mozdította a család, hogy új kenyér után lásson. Amíg tartott a készlet, éltek urasan és semmit sem dolgoztak. Sőt, annyira megszokták a jólétet, hogy amikor elfogyott a segítség, kezdtek újra rájárni a közgyám úrra.

— Nézzenek valami munka után! — sokallta meg végül is a közgyám.

És nem néztek. Úgy kellett a közgyámnak beszerezni őket valahová, maguktól sose mentek volna.

Aki segíteni akar prompt, házhoz szállítva segíteni a magyaron, ajánlatos, ha ezt a példázatot állandóan műsoron tartja.

Tanyai egészségügy

Az alföldi tanyaügy hivatalos érdekképviselői szervei régóta sírnak egy nagyarányú és kellően előkészített tanyai egészségügyi értekezlet összehívására, de eddig alig történt ez ügyben valami hamupipőke-lépés.

A tanyavilág közegészsége kétségkívül beteg, nagyon beteg. Betegsége ott kezdődik, hogy 5 millió holdnyi területén — ennyi az alföldi tanyavilág kiterjedése — sem az Országos Statisztikai Hivatal, sem a minisztérium ezideig nem végzett átfogó statisztikai egészségügyi adatfölvételt. Amit adatszerűen mégis tudunk róla, a Duna-Tiszaközi mezőgazdasági kamara fáradtságos utánjárásának köszönhető. Köszönhető, de nincs benne köszönet. Olykor szánalmas, olykor komikus, olykor döbbenetes, olykor meg fölháborító az a kép, ami a kamara jelentéseiből elénktárul, nem is tudjuk, mit köszönjünk benne.

Lássunk egy-két adatot.

Kétholdas szőlőbirtokos. Természetesen még napszámos és részes is emellett. Megbetegszik az asszony. Szaladnak orvosért. Az orvos egyroston meglátogatja betegét. Az asszony fölgyógyul. Számla 70 pengő. Egy látogatás.

Ilyen kellemetlen 70 pengős meglepetésből kétféle tanulság szűrhető le. Vagy az, hogy nem érde-

mes a tanyán megbetegedni, vagy az, hogy egyáltalán nem érdemes napszámosnak lenni.

Más. A hatholdas tanyai kisbirtokoshoz a helyi vonaton háromszor kilátogat a városi orvos. Az egész út csak 6 km, vasúton bagatell. A beteg, még mielőtt a számlát láthatná, meghal. (Utána is meghalt volna!) A három vizit 160 pengő. Az özvegy kénytelen egyetlen lovát eladni, hogy az orvost kifizesse.

Más. Ötholdas tanyai gazda, 5 km-re a város-tól. Hatszor ért orvosi látogatást. Változatosság okáért az illető se meg nem halt, se föl nem épült, marad a harmadik eset: beteg maradt. Gyógyszer volt 61 pengő, orvosi honorárium 280 pengő, orvosi fuvar 55 pengő (az értéküldött parasztszekéren az orvos nem volt hajlandó kifáradni, hanem először autón, további ötször pedig bérkocsin szállt ki) — összesen 396 pengő. Ilyen horribilis kezelési költséget egy 6 holdas kisember miből tud kifizetni? Természetesen ijedtében kölcsön után nyúl, a kölcsönt persze nem tudja visszafizetni, elúszik a vagyonkája.

Keserű, de bölcs és igaz tanyai megállapítás, hogy jobb orvos nélkül, mint orvossal meghalni a tanyán, mert akkor az ember legalább összespórolja a temetési költséget...

Ezt a pár kiragadott esetet csak közbevetően hoztuk föl a tanyai közegészségügy anarkiájának és reménytelenségének bemutatására. De ez a pár adat is igazolja, milyen égető fontosságú kormányzati kötelesség volna egy egyetemes irányú általános tanyai adatfölvétel, amely a tanyai életviszonyok minden ágát (útkérdés, közigazgatás, piac, művelődés, kereseti viszonyok, egészségügy, stb.) felölelné. Ebben a pillanatban minden segítség csak az ötletszerűség rendszertelenségében jut a tanyának s természetes, hogy az átfogó terv nélkül így odavetett esetleges segítség nem egyéb az el nem

készített ruha foltjainál. Pedig a tanyának minden joga megvan, hogy kérései és kívánságai lehessenek. A tanyai gazda éppen úgy fizeti az adót, vállalja a rá kétszeresen nehezedő közterheket, mint a belterületi gazda és éppúgy fizeti a hatósági orvost, mint amaz, joga van a magyar csillag alatt az emberi életre s nemcsak az emberietlen meghalásra.

Cigányok az útszélen

A múlt héten útközben öt darab cigánnyal akadt találkozásom. Öt darab cigány, ott kuporogva a tanyai homokút szélén, egy öreg, egy legény, egy vénasszony, ez utóbbi két szopósgyerekekkel, utálatos téli hidegség közepett, mindnyájan valami nagy bánattól szívencsapottan, szóvalan egymásra meredve, — olyan leverő látvány volt útközben.

... Cigányok, a koldus tanya koldusai...

Volt bánatuk. Lehetett. Két halottjuk volt a héten. Egyszer az életben ... a halálban ... cigányért is kijár egy kis cigánybánat. A legénynek, meg az öregnek egymásután halt meg a dajnája. Különösen az öreg, a Vince, búbánatoskodott érte igaz szívbeli keserőséggel, pedig a Kálmáné, a tátotszájú legényapáé lett volna a kiadósabb bánatporció, mert az ő asszonya úgy ment el tőle, hogy egy újszülött feketeséget is hagyott emlékül maga után.

— Fertőzés — írta a halottkémi jelentés a 18 éves Rostás Kálmánról a szülés után.

— Mi lesz ebből a szegény Kálmányból? — válaszolta előttem Borcsa néni a szomorú jövőt. — Micsináljon a csonka kézzel?

— Félkézzel szoktam kapálni, — illusztrálta mingyárt Kálmán-apa a kapafogást, mintha valaki két egészséges cigánykéz kapaforgató munkáját is kétségbevonná.

Az öreg Vincéből azonban nem lehetett szót ki-
csiholni. Csak ült, ült, álla alá vont térddel, lehajtott
fejfel, bánattól megfeküdt szívvel. Kimondottan
gyászolt. Ruhája a súlyos gyász jeléül meg volt
szaggatva ... Vagy már azelőtt is meg volt? ...

Mindez azonban még nem volna följegyzést
érdemlő.

Történetesen a két említés alatt álló purdéság
fölébredt és enni kért. Borcsa néni, hogy úgymond-
jam, tálalt nekik és kitartóan adott a kicsiknek a
feketeléből.

— Hány éves maga, Borcsa néni? — szóra-
koztam vele.

— Negyvenkettő múltam, aranyoskám.
No, épp elég a két csemetéhez.

— A magáé az a két szaporulat?

— Az egyik, gyönyörűm.

— Hát a másik?

— Ezt csak úgy föl vállaltam. A Kálmány fele-
ségéé volt.

— Aztán nem akadt neki fiatalabb?

— Nekem kellett elfogadni, mert az én unokám
ez a kis poronty.

— Unokájaaa?? ... Hát maga az unokáját
szoptatja?

— Ki más szoptassa, anygalkám, az én fiam
gyereke ez is.

— Szóval a Kálmán édesfia magának?

— Az hát, lelkem. A felesége meg a menyem
volt.

Az apa anyja szoptatja az unokáját, amely
unoka, mint ifjabb tejtestvér, nagybátyja az
öregebbnek, holott az apa meg édestestvére a gye-
reke unokaöccsének, vagyis az apa itt nemcsak apja
a fiának, hanem egyúttal tejtestvére is és ő semmi-

vel sem különb nagybátyja a fia tejttestvérenek, mint maga a fia. Már pedig, minthogy mindketten nagybácsijai egy közös harmadiknak: apa és fia vagy testvérek, vagy sógorok.

No, szegény Rostás Kálmánné, te alaposan megtréfáltad haláloddal a cigányrokonságot.

Kultúrharca a kocsmá és az iskola között

Március 14-én este főpróba tartatik a P.-pusztai tanyai Gazdakörben a másnapi iskolai emlék-ünnepélyből. Pörög a műsor, a gyerekek szavalata. Minden szám rendben lefut. Hanem a *Talpra magyar-nél* két vezetőférfi mozgósul. Fölpattan a Gazdakör tiszteletbeli elnöke — nadrágos ember — és int:

— Ácsi! A gyerek nem jól hangsúlyoz. Amire fölpattan a tanító is, a játékmester:

— Pardon, a gyerek nagyon is jól hangsúlyoz!

— Nem most rendezek először, március 15-ikét.

A Tálra magyar a kisujjamban van.

— Nekem is!

Szóra szó. A két ember két perc alatt két pártra szakad. Miért, — mert a hangsúlyon van köztük a hangsúly. De a hangsúly csak ürügy. Más elvi szakadék is tátong köztük. Azt mondja a tanító:

— A Talpra magyar-nak azonnal a Himnusz után kell következnie.

— Istenments, az utolsó számra kell hagyni csattanónak.

Így kezdődött. Inde irae ...

Mi minden lehet még ebből?

A tanyai közvéleményformálás két kiinduló és visszatérő pólusa a kocsmá és az iskola.

A két kultúrrivális.

Hamar kiderül, hogy a dolgok legelejét a

Talpra magyar-nál is jóval előbb kell kezdeni. Körülbelül innen. Pár évvel előbb a városi hatóság fölkérte az itteni *tanyai* tanítókat, vállalják el a járhatólevelek (magyarul: pakszusok) kezelését. El is vállalták, mert ők tudják legjobban, mennyi fáradságot, pénzkidobást, időpocsékolást jelent a tanyai gazdára, ha a messzi városházára küldik passzusért őket. (Sajnos, nem mindegyik tanító kapta meg a passzus jogot, bőven maradtak 10 km-es körzetek üresen.) A tanítóknak csak egy kikötésük volt:

— A passzusírás ne legyen akadálya, hogy a nyári vakációban rokonainkhoz hazamehessünk.

Ez lett az archimédeszi pont.

— A Gazdakör részére követeljük a passzusírást, mert nálunk nyáron is lehet passzust íratni.

Amire a tanítópártiak részéről sem késett a riposzt:

— Persze, mert a Gazdakörben rosszul megy a kocsma, így akarják odacsalogatni a magyarokat. Passzus kell? Azonnal öregem, igyék meg addig egy fröccsöt.

Mivelhogy ott a tébé elnök úr borát mérik . . . (Amivel szemben áll, hogy valakinek a borát csak muszáj mérni, nem fognak tán külföldi borokat hozatni.)

A bilanc tehát igen egyforma esélyű.

Vagyis itt cselekedni kell. Aki bírja, marja. Kezdi a Gazdakör.

Este 7-kor elküldi titkárját passzusért a tanítóhoz. Hétkor. A tanító nincs otthon, a vonat elé ment az, állomásra.

Nosza, ívet fölfektetni (ezen kezdődik minden jóra való mozgalom) és aláíratni, hogy alulírottak ez és ez, így és így, sürgős intézkedést kérünk.

Nemsokára jön is az idéző a polgármestertől, hogy a tanító úr jelenjék meg és a járhatólevélkezelés

iratait szolgáltatassa be. A tanító persze üres kézzel jelenik meg.

— Igen? Az összes gazdák követelik, hogy a passzusírás a Gazdakörben legyen? Rendben van. Holnapra én is hozok egy ívet, amelyben szintén „az összes gazdák” követelik, hogy az iskolában legyen.

És fölfektet egy kontraívet, amelyet 109 gazda, vagyis jóval több ír alá.

A tanító ellen semmit sem lehet tenni. Új műsorszámnak kell következnie.

— Református tanítót követelünk P-nak!

Kényes kérdés. Nem azért, mert a két iskola állami, hanem mert maga az indítványozó gazdaelnök is érdekelt fél, amennyiben a jelenlegi négy tanerő közül három katolikus bár, de egyik a — felesége. A másik két katolikus tanerő közül viszont egyik a kérdéses tanítónak a felesége. (Maga a tanító — unitárius.) Kérdés, ki ellen irányul ilyenformán a kérelem? Etikailag elgondolható egyetlen elképzelés az volna, hogy az ő felesége iskolájánál, a II-es számú iskolánál működő másik katolikus tanerőt kívánná fölcserélni, tekintettel arra, hogy az ő felesége éppúgy katolikus, mint az a másik.

Ám mit tesz a lelemény?

Az ívbe az I. sz. iskola íródik be, anélkül, hogy fölolvassák erre súly helyeztetnék. Különben sem fontos. Az aláírók mindegyike úgyis a II-es számú iskolára gondol. Csak amikor a paphoz kerül a kérvény, ütődnek meg az aláírók. Tóth G. Imre bácsi be is állít a tanítóhoz:

— Becsaptak münket tanító úr, most gyüvünk rá, hogy maga ellen írtak alá.

— Hát húzzák ki a nevüket.

— Háromszor is kértem, nem adták ide az ívet.

Itt megint csak az ellenív segíthet. „Alulírottak

ezennel érvénytelenítjük itt és itt, ilyen és ilyen okból leadott névalírástunkat”.

Ezt a visszavonást látva, a városi református lelkész nem vállalta a kérvény továbbítását és som- másan befejezte a harcot:

— Nem bánom, ha az egész ügy befullad. Befulladt. Erre a tagok zöme otthagyta a Gazdakört és új tömörülést kezdett a tanító mellett. Otthagyták azt a fészket, ahol pedig tömegesen voltak anyagilag érdekelve, amelynek alapításához nem sajnálták annakidején az erős áldozatot. Éppen Megyesi bácsi, egyik itteni tehetős gazda meséli nekem, aki ugyancsak kivette a részét igával, anyaggal, cselédeivel a kör tetőaláhozásából, hogy amikor a számadásokba akart volna pillantani, ki- dobták.

— Hát kérem, kidobtak, — ismétli meg újra, miközben tempósan megfordul csodálatkeltés szem- pontjából a saját tengelye körül — kidobtak, kérem. Úgy legyen mondva. Péteri úr megmondhatná, mert vele együtt dobtak ki.

Ez az eljárás szúrt legérzékenyebben a kedé- lyekbe. Hogy még az öreg Megyesit is! Aki a kő- keresztet állította P.-pusztán.

Eszembejut az az idő, amikor a Gazdakör föl- avatását ülték. A pesti napilapok mindegyike fél- hasábos és egészhasábos cikkben méltatta a fontos- nak ígérkező eseményt. És ez a megszervező örökös tb. tag, aki akkor mindennek a rugója, a nyélbeütője, a leudvarolt notabilitások ünnepi üd- vözlőszónoka volt s akit akkor egyhangú ovációval ölelt keblére az itteni gazdanép is, rövid két-három esztendő alatt mennyire kiélezett helyzetbe került a néppel. A nép, — hogy úgy mondjam — eldobta őt magától, azaz éppen az a baj, nem tudja, hogy hogyan meneküljön meg tőle. Pedig (személyesen nem ismerem őt) nem lehet rossz szándékú ember. Az ünneplő magyarok érdekes figurái közül való,

akik nagyok, merészek, elszántak, kitartók tudnak lenni, ha valami színes célba belefekszenek, de makacssá, önfejűvé és elvakulttá teszik, megölik őket az ünneptelen, szürke hétköznapok. Levegő, levegő kell nekik, különben megfulladnak a törpe mindennapok színtelenségében. Speciális érdekes magyar fajta.

A rajzás egyik vasárnap zajlott le az iskolában. Kettő született az egyből. De a kettő kettő marad-e majd? Tekintettel a nálunk mindig föl-bukkanó „tárgyilagóságok” örökidegen szektájára, nálunk az egy mindig kettőt, a kettő mindig négyet jelent, Csak akkor komplett az egység. A gyűlés tárgya most is az: Kettejük közül ki bontja meg voltaképp az egységet?

Két óra sincs még — háromkor kezdik — a terem máris zsúfolásig megtelik. Hang, beszéd, arcok, szólások sokfélesége. Pipa és kalap a helyén. Az állásfoglalás ügyét hamar tisztázzák, mert föláll az ősz Darányi bácsi s az elvághatatlannak látszó zajt fiatalemberes temperamentumával pillanatok alatt leszereli, szólván:

— Halljunk szót! Nagyérdemű közönség! Ma minket itt a polgármester úr megbízottja arról akar megkérdezni, kell-e nekünk a Gazdakör vagy sem. Én meg azt kérdezem: Gazdakör legyen-e, vagy kocsma?

Frenetikus sikere van ennek az egymondatos szónoklatnak, zeng a terem, hullámokat ver a pipa-füst. Ezek az emberek el fogják söpreni az elnöki csengőt elnököstől együtt.

Három órakor megnyílik az értekezlet. Az elnöki székben egyik helybeli nagybirtokos úr ül, aki se itt, se ott nincs érdekelve. Bevezetőbeszédében elnök kitér gazdák keserves helyzetére s ezzel kapcsolatban utal szervezkedés fontosságára. Föl-említi, hogy mezőgazdák, akik 62%-a volnának országnak, szervezettel nem rendelkeznek. Kibékítés

és visszaterelés konzolidatív elve mellett, elnök tárgyilagosan bírálja helyzetet és előzményeket. (Úgy-e milyen jó jegyzőkönyvistílusom van?)

Nagy meglepetés ér. Meglep az a nagy ború, szürke egyhangúság, ahogy a közönség a „tárgyilagos” beszédet veszi. Az a nagy lelkesedő tűz, ami az imént Darányi bácsi szavaira föllobbant, mintha elfűjták volna! A közönség, mintha a beszéd hatása alatt máris puhulni kezdene. A békéltetés okosan megválogatott szavai nyomán a hallgatók, hol itt, hol ott törnek föl úgyvanokban.

— Azért, mert maguk nincsenek megelégedve egy emberrel, nem kell mingyárt az egész egyesületet otthagyniok.

— Minden az történik ott, amit ő akar!

— Dehogy történhetik. Az az úr még a választmánynak sem tagja, ő csak örökös tb. tag, tehát a dolgok vitelébe semmi beleszólása nincs.

— Hiába! Tízen-húszan se tudunk vele szembe szállni.

— Mert neki van a nagyobb szótehetsége, — zuhog máshonnan is egy hang.

— De hazafisága nincsen nagyobb! — jön másvalaki.

Valaki azt is közbekiáltja ráadásul:

— Lemarházza az embert!

— Kit marházott le? — veszi komolyan elő az elnök.

— Például engem — áll elő büszkén a közbeszóló általános derűltégre.

— Kérem — békít az elnök —, ha valakit lemarháznak, annak megvan a megfelelő orvossága.

Erre okos közbeszólás pottyan valahonnan:

— Persze ... ügyvédhez szaladni.

Így megy ez jó félórán keresztül, anélkül, hogy a vitát a legcsekélyebb megmozdulás látszanék az ellaposodástól megmenteni. Végre azonban valami váratlan incidens történik. Tudni kell, hogy a gyü-

lésen két gazdaköri kiküldött is résztvesz, a célból, hogy az esetleges vádakkal melegében szembenézzon. Cáfolgatják is sorra a vádat, hol szóval, hol lesajnáló mosolyokkal. Ez a mosoly az aztán, ami Darányi bácsiban végre lángot vet. Föláll. Azt mondja:

— Szeretném én, ha most itt állna az az úr (célzás a tb. tagra), aki 1919-ben éppen ebben a teremben szedte össze a gazdától a kétszáz koronát a Vörös Újság megalapítására. Majd megmondanám neki!

— Kérem... a képviselői itt vannak! — mutat rá tüzzel a tanító a két kiküldöttre.

— Ezt kikérjük magunknak! — vágják vissza azok. — Ilyen helyen percig sem maradunk tovább!

Azzal elhagyják a termet. Az emberek erre mély lélegzeteket szednek. A nyomott, lefojtott kedélyek kezdenek fölszabadulni. Beszedics botosispán például azt mondja:

— Hát Gazdakör az? Hisz maholnap alig látni ott mást, csak cselédet és gyereket. A múltkor résztvettem egy gyűlésen és leszavaztak. Körülnézek, hát a saját gyerekeimet látom a szavazók között.

Még vagy jó félóráig mindig nem akad ember, aki kimondja keményen, hogy hiábavaló itt minden békítési kísérlet. Akkor megint Darányi bácsi ragadja el a szót:

— Tekintetes uram, engedje, hogy kijelentsem a véleményes nyilatkozatom.

És kijelenti. Tüzes annak a hatása. Alig lehet füstjében a gyűlést berekeszteni.

Így alakult meg a Gazdakörrel szemben az Olvasókör, így végződött a tanyai investitúra harc.

Ha valaki azt hiszi, hogy itt most vége van egy tanyai olvasókör megalakulási történetének, kellemesen csalódik. Még most kezdenek csak igazán rügyezni a dolgok.

Alig félórára a gyűlés bezárása után, hír jön

arról, hogy a kiküldöttek elferdítve adták elé otthon a provokáló kitételeket, amire az érdekelt sértett olyan erős sértő kifejezésre ragadtatta magát — épp az ott időző népművelési titkár és az esperes jelenlétében —, hogy annak a tanító részéről a bíróság előtt lesz komoly folytatása ...

Iskolásgyerekek dolgozatfüzetei

Amikorra számlálatlan kilométerek után becsületesen kigyaloglom magam, elérem az iskolát. Tizenkettőre jár, a gyerekek útirány szerint elosztva páros oszlopokban a kapu előtt sorakoznak. Szutykos, rongyos, mezítlásos gyereksereg, ruháikon a foltok olyan meghatóak, a rongyosságuk olyan őszinte, a mezítlásuk olyan tisztességes, hogy nem is tudnék ezekkel a gyerekekkel mást csinálni, mint szívfájdítóan szeretni őket.

A tanítónéni elindítja a sorokat.

— Istenáldja meg! — zúgja rá a mezeihad.

Harmadfüves csikó kifogva a hámból és kicsapva újra a legelőre, — ez nekik a fölszabadult délután. Mert hiába, az iskolábajárásnál mindegyik nagyobb híve az „iskolánkívüli népművelésnek” s tanügyi gondjaik nagyobb adagját inkább a földhözvágás nemesebb kultuszára áldozzák.

A tanítónéni — ugyan csak 19 éves — fontos szagot szimatol rajtam. Valóban fontos is vagyok, mert levelet hoztam számára, tekintettel, hogy ma éppen én jártam oda a városban. Föltétlen kijár ezért legalább egy szíves helyelkínálás. De:

— Jaj, le sem tudom ültetni. Most engedtem haza a délelőtti kisgyerekeket, utána azonnal kezdeni kéne a nagyokkal, egyedül tanítok egész nap 160 gyereket s mivel egyedül is lakom, magam kell, hogy megfőzzem a két tanítás közt az ebédem.

Kénytelen vagyok egy órát szakítani, hogy sebtiben ebédet főzzek.

Hát így valóban nem kívánható, hogy a vendéget leültesse és szórakoztassa.

Viszont fáradt vagyok. Fölejánlom tehát, hogy benn a szobában elolvasgatok egy sort, amíg ő kint a konyhán a tésztáját gyúrja.

Nemsokára behallom a sodrófa egyenletes kopogását, amint a tésztát nyújtja a gyúrótáblán. Én pedig közben körülnézve, érdekes témát pillantok meg az asztalon: a gyerekek dolgozatfüzetét. Ejnye, ennek nagyon érdekesnek kell lenni. Lapozok, lapozok bennük. Lássuk csak.

Azt mondja, fogalmazási irka, hatodik osztály. Tollbamondás után *Hasznos* Mihály ezt a fogalmazványt adta ki a tavasz ébredéséről:

„A nap a meleg sugarával végig csokolgata pusztát. Atermészet fölébredt a téli álmából. Azegész földet ződ szín borítja. Imit amot a virágok kezdik szirmaikat bontogatni. A fákat is tarka virágok és zöld levelek borítják. A nap melege el csalta, a vándor madarainkat. A levegő hangos a madarak dalától. *A mi természetünk is fölébredt.* — Javtas.”

Kijavítás után látom, még mindig hét hiba maradt benne.

Födi Margit hatodikos nyelvtanirkájában ezt az *Elismervény-t* bocsátja szárnyra:

„Alulírott ezennel elismerem, hogy Fűri Vilmos úrnak 390 Pengő haszépítés előlegből 100 Pengő azaz szász Pengő előleget vettem. Felhatalmazás Fűri Vilmos urat, hogy amikor mimka bevégzésénél eszén a szász pengő, előlegből levonhatja. Tanuk Sconka (*Csonkái!*) Vilmos. Gabrik István.”

(Szegény Margitom, de sok port fognak még a nyakadba akasztani az elismervényeid miatt. Csak a tanúidat sajnálom.)

Egy cipőrendelést így próbál *Paprika* Zoltán írásban lebonyolítani:

„*Megrendelés.* Tekintetes Kovács Kálymán urnák, Budapest., VII k. Erzsébet körút 18 sz. A *Pesti újságból* olvastam, hogy jó minőségű cipőt vannak. Szíveskedjék az én számamra egy pár 38 női cipőt, küldeni. IV. hó 13 nap.”

(Barátom, ha egy cipőrendeléshez csak ennyi kellene! Mi lesz a pénzzel, arról nem beszélünk? Életrevelés, óh!)

Gera Zsófi így rendeli meg a cipőt:

„*Az Újságból* olvastam, hogy egy pár 36-os női cipő van eladó. Legyen szíves elküldeni.”

Ancsa-Molnár Ádám travesztál egy kicsit:

„Olvastam, hogy jóminőségű *csípői* vannak. Szíveskedjék a számomra egy pár 38 as csipőt küldeni.”

Tanaari Margit, a *kocsmáros lánya*, nem 38-as, hanem 18-as cipőt rendel. (Ezen is keresni akar?) *Takács Eszti* tanítónőnek címezteti magát és félcipőre reflektál, míg a *luteránus Szettért Konrád* mingyárt 2 párat rendel, azt is *utánvétellel*, (ő legalább gondol a fizetésre.)

Táviratokat is írtak velük. Ilyeneket látok.

— *Holnap esküszik a Sándor.* — *Vilmos.*

— *Holnap esküszöm.* — *Sándor.*

(Úgy látszik Sándor és Vilmos egy padban ült s egyik a másikról nézte le a dolgozatot, csak most az egyszer nem jól sült el a dolog, mert kissé nevetséges, ha a vőlegény jelentgeti táviratilag az esküvőjét, holott inkább neki szoktak táviratban gratulálni.) Más:

— *Aranyos öcsém, jöjj haza, mert kedden esküd a néném. Bécs Juliana.* (A bőbeszédű Juliska még nem tudja, hogy a távirat nem babra megy.)

De van egy nagyon édes is.

— *Jöjj haza esküvődre.* — *Annus.*

(Ez valami szórakozott tanárnak szólhat.)

— *Kedves anyikám,* — szól egy másik — *jöjj*

haza, esküszünk. — Mancsi. (Szép kis anya, akit táviratilag kell a lánya esküvőjére hazarendelni.)

— *Meghalt a mama, holnap temetik. — Eszti.* (Hogy írhatsz le ilyen kegyetlen szöveget Eszti-kém?)

A pálma a táviratváltás terén *Pavlik* Istváné, ezzel a remekbefaragott penzummal:

— *Jöjj haza, Kossuth!*

(Válasz még nem érkezett.)

Bizonyára minél lejjebb haladunk az osztályokkal, annál vemhesebb humuszra akadunk. Itt van mingyárt *Födi* István harmadikos dolgozata. Kész Halotti Beszéd-imitáció:

„A aszogy var kep szép gyük kapar, kaca Feiirdik ém tancikok tehén fegel lo Fut *kaj haha egatü* aszogyok füiének. Az. midolgzik? C. Eber madár repül. Vi.”

(Mindez bővített mondat címén.)

Képzett főnév címén ilyeneket ír a kis *Paplógó* Mariska:

„Koei-sz, betü-sz, libá-sz, ceru-zász, cendő-r, kaba-tosz, répá-sz, vas-sz, *rámá-sz*, reze-sz, cipő-sz.”

Konrád János bővített mondata hasonló zöldet virágzik:

„A munkus vür ke a kúgya a katja a eberd a tehe.”

A pötty *Róka* Anna ilyen észjárás szerint, hogy *asztal-asztalos, kert-kertész*, ezt képzí a *radír-bóh* radír — *rádi-ós*. S még a javításban sem tágít tőle. Összetett főnévnek a *vonyónyél* után ezt is beveszi: *piszkafanyél*. (Mi a piszkafa, ha nem csupaegy nyél?)

Jellemző, hogy *Kazinczi* Ferencnek ilyen melléknevek jönnek az ajkára:

— *Egyszerű, friss, lusta, kócos, piszkos, jó, rossz, kövér, sovány, gazdag, szegény*, — amit csak azért hozok föl, hogy felsoroljam az összes tanyai

melléknév-nyelvkincset. Igazi becsületes *alap-mellékevek* ezek.

A negyedikesek közt *Kodra* János így értekezik a világháborúról:

„Mit beszél az édesapáin a világháburol? Kimet a harcra veszévevan a hasza. a. Aszót, vászát sogszór enivalajasevolt. világon? Ki törte a világ haborul. édes apám is elmet. Édes aszót fázott sokszor incen éhezett sojbrolhalotak elhultak. batrol hulotak el holomtak el csak ómarad.”

Bakró Illés interpretálásában az *eső* is valami titokzatos égi jelenségnek tűnik föl:

„*Az* *esső*. Tegnabragyokód a nappa, szörkévelhő borilóda az éged. Lasa meg ászda meg a voded, örüdek várdák meg ered. Mindeneb esne ijén kiseső.”

Utolsó dolgozatuk az volt, hogy 3—3 adott szavakat mondatba foglaljanak. A címe így hangzott: *Mondatok — szavakból*. A lányok egyáltalán nem tudták kidolgozni, még a címét is egymáséról írták le, így: *Mondatok szavak Bol*. A fiúk írtak rá valamiket, de még a legügyesebb az ötödikes *Tolnai* Pálé volt:

1. *Visegrád — omlik — régi*. Visegrádnak összeomlott régi vára.

2. *Péz — háború — szegény*. Pénzért hábomzik a szegény.

3. *Kukorica — aratás — eladó*. A kukorica aratáskor eladó. (Bár értelmileg sántít.)

4. *Budapest — virágzik — otthon*. Budapest szépen virágzik otthon.

5. *Apám — május — folyó*. Apám májuskor a folyóhoz ment.

6. *Hajó — katona — sétál*. A hajón katona sétál.”

A többi többé-kevésbé sikerült kópiája a *Tolnai*énak. Csak *Rapcsanyi* Ferenc volt önálló.

„1. Visegrád — mellett omlik — a régi viz. 2. Péz —

nincs? szegény magyarok a háború alatt. 3. Kukorica — fosztás aratás van eladd? a búzát. 4. Budapest nagyon virágzik — otthon. 5. Apám — ment foljon ment kereszt-túl májas utóján. 6. Hajó úszik — katona benne sétál a hajóba.”
(*Próbálna csak a vízben sétálni!*)

Ács Margit így keveri:

„Visegrád szétomlik mert régi. Apámnak szép fojó májusa van.”

Kodra János itt is excellai:

— Vsegrád összeomlód régivár, pész szegény kábosz pénszem áborosz. Katona kukorca nyáron áradd. Budaapest. — Viserrá viraszi othon. Is pám szegény.

Szabad legyen végül az egyetlen kifogástalan mondatra, a jeles tanuló *Gavlik Ilonka* bővített mondatára fölhívnom a figyelmet. Ez volt az:

— *Az iskolapadló régóta nagyon piszkos.*

Olyan kifogástalan bővített mondat, hogy ötöst a legjobb akarattal sem lehet adni neki.

Távol legyen tőlem a gyerekek dolgozatai fölött való gúnyolódás. Nem ők a hibásak. Lehet-e más eredményt várni tőlük, ahol 70 + 90 gyerekekkel egyszerre kell foglalkozni egy 19 éves tanítónőnek?

... íme ez az a nagy „kultúra”, amit ma a fölényépiskola árul. Csak ezért eme idézetek.

Az én időjósom

Köztudomású a vidéki emberek öregjeiről, különösen a pásztorféle nemzetségről, mennyire pontosan tudják előre megjósolni a legváratlanabb időjárást is. Újságomban állandó kedvenc rovatom az időjárás-rovat, sajnos, azonban itt a pusztán olyan későre kapom kézhez a pesti reggeli lapot, hogy addig jóformán lejár a jóslat érvénye, tehát én elsősorban pászturnépünk tudósításaira vagyok utalva. Sokszor indulok útnak, sokszor van szükségem tudományukra.

Persze, a nép időjósja is csalódhatik, de engem ez nem nyugtalanít. Én csak egy emberrel tárgyalok és annak a szava — akár az írás. Ahogy ő leadja az időjóslatot, az jóslat. Soha sem téved. Ez az igazi meteorológia!

Ezt a derék embert pedig Buruzs Istvánnak hívják, közönségesen pedig Isvány bácsi néven emlegetjük. Pásztorember az öreg a javából. Rozsdamarta széles kalapja olyan kopogóskemény, hogy nyáridőben a tyúktojásnagyságú jégdarabok meg se kottyannak neki. Ennek megfelelően ő maga is komoly. És ami fő, lehet bízni benne. Egy kitartó pillantás a magasságos egekre: Isvány bácsi leadja a legszakszerűbb időjárásjóslatot.

Meg is nőtt a szememben az öreg tekintélye és irigyelni kezdtem kitűnő tudományáért. Hej, ha egy-

szer jókedvében találnám, s megtudhatnám tőle jóslási fortélyát.

Nem tudtam ellenállni, hogy ki ne vallassam legutóbb.

— Nézze, Isvány bácsi, valami nagy szíveségre kérem.

Szó nélkül, de sok méltósággal leszúrta gamós pásztorbotját. Várta, hogy leteszem a garast.

— Arról van szó ... ámbár előre tudom, hiába kérdem... árulja el nekem, honnan veszi maga azokat a csalhatatlan jóslatait? Mik azok a titkos égi jelek? ...

Megálltam a szóval, mert láttam, hogy öreg Isvány gondolkozásra szítt be mély lélegzetet. Kis idő múlva megszólalt:

— Megmondhatom.

— Mi az, hát ez nem titok?

Angyali komolysággal jelentette ki.

— *Az újságbul olvasom ki.*

— Az újságból???

— Hát persze! Tudja, járat a vöm egy pesti újságot, ami estére a vasútra ér, osztán abba van másnapra a jóslat.

Magyar parlag

Ki hinné, hogy a magyar földből kerekén negyedmillió hold — *határmesgye*. S emiatt a negyedmillió kidobott hold miatt 33 millió pengő — a mai 20 pengős átlagbúzáarat véve — a gazda (persze főként a kiscgazda) évi vesztesége.

Mindennek oka a tagosítatlan kisbirtok.

Az Alföld e tekintetben mégcsak van valahogy, de a pestkörnyéki földek, a Dunántúl és Felső-tiszántúl tele van apró és szétporlódtott morzsa-parcellákkal.

A szétszórta fekvő birtokrészek mindeneke előtt ritkább és silányabb trágyázásban részesülnek, mint az egytagban levők. A szalagparcelláknak inkább csak a közepét trágyázzák meg, hogy a csapadék a trágya táperejét ne mossa a szomszéd földjére. Ez az eljárás természetesen a vetésen bosszulja meg magát: a vetésnek a mesgye körül nincs magja, csak szalmája. Az állatállomány hiánya, valamint a birtok szétszórtsága (idővesztesség!) miatt a gazda rendszerint csak egyszer szánthat s elcsigázott állataival egyszer is csak hitványán. Ilymódon földje a nedvesség elraktározására alkalmatlan lesz, a szél hamar kiszárítja. A keskeny — sokszor csak pár öles — parcellák változtatott, kétirányú művelése egyenesen lehetetlen.

Ezzel szemben a tagosított, leginkább ötfordulós rendszerű kisbirtok a rajta épült tanyával kizár

minden időpazarlást, mert itt minden helyben van s a nap minden órája hasznos és termelő munkára fordítható s az állatok túlajtása sem áll elő. A gazdának így bőségesen van ideje az annyira fontos őszi mélyszántásra, nem is szólva a kétirányú művelésről, amelyet az egyes vetéstáblák nagysága kényelmesen megenged. Állattenyésztést is intenzívebben űzhet s ezáltal több trágyához juthat s a trágya helyben lévén, könnyen és egyenletesen végzhető el a trágyázás. Tapasztalatok szerint 25 százalékos mennyiségi és hasonlíthatatlan minőségi pluszt ér el belterjessége révén a tagosítatlan birtokkal szemben. Az ilyen birtok forgalmi értéke szintén 30—40 százalékkal nagyobb amazénál.

Csonkamagyarország 9.6 millió holdra rúgó mezőgazdaságilag művelt szántóföldterületéből kb. mintegy 3 millió hold esik a 100 holdon felüli birtokra, míg az ennél kisebbekre 6.6 millió hold jut. Ennek a 6.6 millió hold területnek 60 százaléka, vagyis mintegy 4 millió holdja viszont rendezetlen, szétszórt és apró parcellákban tarkítja a magyar földet s többmilliónyi mesgyéje folytán kb. 6 százalékat veszti termőképességének. Egyetlen holdnál 96 négyszögöl ez a mesgye-okozta területveszteség, ami a 4 millió holdnál 240 ezer katasztrális hold (1380 km²), vagyis olyan hatalmas területkomplexus, hogy nagyságban fölért egy kisebbfajta vármegye területével, vagy más példával illusztrálva: nagyjából megfelel az ország első földesura retentő földbirtokának.

Olyan lényeges igazoló erő rejlik e borzalmas számban, hogy nézetünk szerint a kisbirtoknak a nagybirtokkal szemben való kisebb jövedelmezőségére ezen a ponton kell elsősorban keresni a feleletet. A kisbirtok ugyanis mindössze 6.69 q hivatalos termésátlagot produkál. De ha csak ezt a minimumot vesszük is, a mai 20 pengős búzaár mellett 33 millió pengő évről-évre megismétlődő vesztesé-

get kell a kisbirtok „tartozik”-rovatába könyvelnünk, — tisztára a kisbirtok szerencsétlen mai tagozódása miatt.

A tagosított és tagosítatlan birtok párhuzamba-állításából a következő számszerű eredményt vonhatjuk le: Amíg a tagosítatlan 25 holdas kisbirtok 6 százalékát, vagyis 1.5 hold termőértékét veszti erejének, ami 10 q búzának, illetően 200 pengőnek felel meg, addig az ugyanilyen, de tagosított birtok 20 százalékát, vagyis 5 hold termőértékét nyeri vissza termőerejének, ami 35 q többtermést nyújtva, 700 pengőt eredményez.

A tagosítás tehát egy 25 holdas kisbirtoknál megszüntet 200 pengő évenként ismétlődő veszteséget és ugyanakkor 700 pengő évenként ismétlődő nyereséget hoz, ami végeredményben azt jelenti, hogy az elaprózott 25 holdas kisbirtok évi 900 pengő bevételt dob el magától. Kisbirtokaink átlagos búzatermésénél az a 60 százalék (kb. 8.25 millió q), amelyet tagosítatlan területen termeltek, külföldi értékesítésre is alkalmatlan, mert alacsony fajsúlya miatt a világpiac minőségi versenyében nem állhatja meg a helyét.

Íme, amikor a gazdaságtechnika minden vívmányát földkultúránk fejlesztésére igyekszünk fordítani, így feledkezünk meg róla, helyesebben: így hanyagoljuk el a kisbirtoknak a korszerű gazdálkodás céljait legelső sorban és leginkább szolgáló rendezését. Az ország egyes részein már-már másfél öl széles szalagparcellákra porlódik szét a százfelé eső kisbirtok.

*

Amiről idáig szóltunk, olyan magyar parlag, amelyet eddig (a statisztikán kívül) senki sem tartott nyilván, senki sem vett észre. És a másik, a tíz- meg tízezerholdas, minden termés nélkül heverő sok-sok pusztaság. A Vadkerti buckák, Vár-

megyehatár, Bugac rettentő sivár pusztaságai, a szegedi Fehértó szikesei, az ásothalmi homokvidék, Kunszentmiklós, Fülöpszállás repedezett szikéi és mocsarai, Újszász kopárpusztái föl-föl a Hortobágy körül Püspökladányig. Sivatag. Szahara! *Négymillió hold!*

Fásítsunk? Öntözzünk? Sziktelenítsünk?

A baj az, hogy mind a három programnak igaza van, holott ezek — konkurrenssek.

Tudományos megállapítás szerint egy kat. hold erdő a tenyészeti idő alatt naponként átlag 20.000 liter vizet párologtat el; ennyit kell a fáknek keresztül kergetniök testükön, hogy a szükséges tápanyagokat kihalásszák belőle. Ha a négymillió holdnyi alig kihasznált pusztából és mocsarakból csak egymillió kat. holdat beerdősítenénk, akkor az Alföld száraz levegőjébe naponként 200 millió hektoliter kristálytisza víz páráját juttatnók, ami a növénytermesztés és higiénia szempontjából felbecsülhetetlen értéket jelentene.*

Így hallva, az ember dagad az örömtől, hogy milyen okos koponya az a tudomány, tehát meg kell szívlelni, amit tanácsol, gyerünk fásítani, gyepesíteni, mert „az erdő megtöri a perzselő nap hevét, a szél pusztító erejét és paradús levegőt ont a tikkadt mezőkre”. De sokat tompít ezen az állásponton Raoul *France*, az erdő rajongója, amikor így ír:

„Az erdészeti meteorológiai állomások adatai szerint az erdővidékek csapadékmennyisége az alföldeken csak kb. 1.25%-kal magasabb az átlagnál”, ami, meg kell adni, csak pipafüst csupán. Az erdő harmatképző hatása csak a közvetlen közelre terjed, pár kilométerrel odébb éppúgy szomjanhal a kukorica felőle, mint így, amint ezt a konkurrenssek, az öntözők vallják. Mert hiába hirdetik a gyepesítés

* Tuzson János professzor adatai.

eszméjét, a gyakorlati gazda nem áll melléje, abból az egyszerű okból, hogy a tudomány ismerheti a laboratóriumokban a szikesek kémiáját, de a sziki gazda a szik lélektanát ismeri. És a fásítás? Az öntözők ezt felelik nekik: „Nem lehet ott a természet óriásméretű, legigényesebb növényét, a fát megtelepíteni (vagy csak hallatlan áldozatok árán), ahol a sokkal igénytelenebb növény sem találja meg létfeltételeit. A teoretikus erdősítoket emez igazság felismerésében a sziki gazda már rég megelőzte: — rengeteg hiábavaló erőfecsérlések árán. Ezért is intézte el az egész földművelésügyi „miniszteri erdősítoést” egy lemondó kézlegyintéssel. (Gondolkozása ez volt: Ha az urak jobban tudják nálam, — ott a szik — csinálják!)

Mert állítólag — és ezt megint a tudomány vitatja — nem lehet hübelebalázként akárhol erdősítoeni. „Kitűnt, hogy a fa meg nem él, ha nincs meg egy egész sor kísérő élettársa... erdei gombák, gyökérgombák, földalatti élettársak ... amelyek mind szimbiózisban élvén a fagyökérral, vizet, sőt fehérjeanyagot szállítanak neki.” „Két évszázad kellett, komoly természetbúvárlással, ennek felismeréséhez ... s ma úgy áll az erdő az őt ismerők előtt, mint bonyolult, sokemeletes szisztémája a kölcsönhatásoknak.” — „Nemcsak a talaj minémúsége fontos, — mint ez kitűnt — az erdő megélésénél, hanem annak a földségnek klímája is, amelyen tenyészik. Előfeltétele kifejlődésének, hogy az évnek ott legalább 110 fagymentes napja legyen (ez nálunk bőven megvan), — s nem szabad 42 napnál hosszabb szárazsági periódusnak előfordulnia. Ha egy országban az éven át hónapokhosszat nincs eső, ott erdő meg nem élhet, kivéve a folyók szélein az ú. n. „galéria-erdők”, de ezek is csak addig, amíg a talaj-

víz a gyökérzetet állandóan ellátja vízzel, vagy, ha az ember a talajt mesterségesen öntözi.”*

„Ezzel a problémát le is zárjuk — mondja egy hozzászólásában Ráttkay R. Kálmán dr. — Az aszályos Alföldön nem a 42, — de a 60, 66 napos kánikulai periódusok a rendesek! Mit lehet tehát itt kezdeni a Dougles-fenyővel s a nemes mogyoróval, — öntözés nélkül?! Ha pedig a szikes mezőkre öntözővizet tudunk vinni a ma vízszegény (sőt vízkoldus!) Alföldön, akkor ezzel az aranyat érő vízzel nem sarjerdőt éltetünk, — amelyből cca 40 év múlva lehet valamicskét pénzelni! — hanem: öntözött réteken, 80—100 q szénatermést, öntözött legelőkön felhízó gulyákat, öntözött gyümölcsösöket, barázdás öntözéssel kukoricát, hektáronként 40—50 métermázsa szénatermést varázsolunk elő.”

Ma a harcban az öntözés hívei kerekedtek fölül s a kormány széleskörű programmal megindította a munkálatokat. (A kormánybiztos már megvan.)

Ezzel szemben megkérdezhetjük: mi lesz a Tiszával, a Széchenyileg szabályozott, de száz éve parlagon heverő aranyfolyóval, amelyik a szemünk láttára hömpölyögtet száz- meg százmilliókat a Fekete tengerbe! Miért nem hajóztatjuk Beregtől Szolnokig, ahol pedig iszonyatos gazdag mezőgazdasági tárházunk termése megy veszendőbe Tisza-hajózás híján. Arany van a Tiszában, több arany, mint amennyit az Attila aranykoporsója nyom. Úgyszólván ingyen fuvarosunk lehetne az Alföldnek e szőke vize, ehelyett hagyjuk kifolyni a kezünk közül.

* E. France: So musst du leben, 112 s köv. 1.

Piaci nézelődés

Szerda délelőtt van s ilyenkorra mindig, mintha kicserélnék az alföldi kiskun tanyavárost. Csodálatos frissesség és igyekvő elevenség pezsdül át szerdán ezen a máskor lomha mozdulatlanságba süppedő alföldi parasztempóriumon. A reggeli vonatok minden irányból tömegeit szállítják be a városba a batyuzó tanyai asszony népnek, ki baromfit, ki gyümölcsöt, ki ócskaholmit vagy egyéb hummiegy mást viszen vásárra, amibe sok-sok reménység tőkét fektette valamennyi.

A vasárnap nem cserélheti ki jobban ezt a városi paraszttömeget, mint ahogy a szerda, a fő hetipiacnap kicseréli. A tanyai emberiség ilyenkor indul el látni, a városi lakos meg ilyenkor jár körülnézni. Szerdára a városháza belső arculata is átváltozik s mindenek felkészülten várják a tanyai emberáradást. Mi egy vasárnap sehova nem tehető megpihentetése a szerdai hetipiac ádventusához képest, amikor itt most az igazi élet dönti el magát. A szerdába belesűrül a vasárnap megpihenése, de benne van a munkanapok eredményöröme is.

A városház körül a tűzoltótorony sarkán most is a szokásos emberfalanksz szorong. Mindig mások és mindig ugyanazok: polgárok, gazdák és parasztok, ünneplősen, másik csizmában. Látszólag olyan a helyzet, mintha órákhosszat cél és terv nélkül álldogálnának ott, pedig ha szétkergetnék őket,

egy csomó napszámos esnék el heti vagy alkalmi kenyerétől s számos látogatás vagy gazdasági ügyletkötés maradna el, ami mind hátránnyal járna a gazdára. A gazda egyhelyben áll, a helykereső furakodik. Mindenki megismeri a másikat a szagáról. A tekintélyesebb gazdáknak állandó fájuk és állandó udvaruk van, itt tartanak fogadónapot, annyira itt, hogyha én például öt éve Szumatrában lennék, elég volna Kulcsár Elek gazdának így címezniem egy táviratot:

„Szerdai piac, harmadik akácfa”. Viszontag egészen bizonytalan, hogy akár otthon, akár a tanyán rátalálna-e egy express-levelem.

Tompa zaj, vibráló nyüzsgés ömlik el az emberfronton, mintha egy monstre tömegimádkozás volna az egész piac. Beszélgetnek a gazdák. Ilyen tárgyban pedig hetenként legalább egyszer össze kell jönni s lehetőén nem gyűlésen, ahol az elnöki csöngő dirigál, hanem csak így, itt a városház-sarkon.

A másik fontossága pedig ezeknek az ácsorgásoknak abban domborul ki, hogy az ember eladnivalókat, továbbá tapasztalatokat és tanulságokat cserél. Ki járt jól, kit, hogy csaptak be?

— Bezzeg jól járt a bogárzói tanító, aki két fa barackból száz pengőnél többet kiárult, az én uram meg mit dolgozott a 6 mázsa gabonáért, hogy a téli kenyerünk meglegyen, oszt ott van ni, nem ér annyit az egész keresete, mint az a két fa, de nem is kettő, csak másfél fa, — mondja egy ismerős tanyai asszony.

Szóval a gyümölcsészetre kell áthangolódni.

— Hát csináljuk is, — fűzőgeti. — Betelepítettük az egész portát, de ha az isten nem ad rá esőt. Megvolt a telepítésnél a nagy munka, oszt a fele fa kiszáradt, pedig minden áldott nap kannaszám hordtam rá a vizet.

Aztán egy másik tanyai ismerős.

— Jónapot, Brinkus bácsi, — hát maga?

— Megvónék.

— Hogy állnak? Hogy fizetett a rozs?

— Még nem tudom, mert nem csépoltem el egészen.

— No. Olyan sok van?

— Inkább kevés, oszt magam csépolöm, kézzel.

— Ugyan? Mint ősapáink? Akkor maga nemcsak a cséplőgépet, a nyomtatást is megelőzi, persze visszafelé.

— Mit csináljon a szegényembör? Nem bírom én a géprészt abbul a kicsibül fizetni.

— És mi az eredmény eddig?

— Három köröszbül másfél hektós hordó rozsot kaptam. Ebből magából mingyá 7 kila leesett vóna.

— No, istenvele.

— Csak látná, mennyien kapnak rá a tanyán, hogy nem géppel csépoltetnek, — adja a kezét távozóban.

Egy perc múlva viszont engem csíp el nagy hálálkodások közt egy töpörödő tanyai asszony:

— Jaj, hogy a jóisten áldja meg a tekintetős urat, — kéri rám szaporán privátügyben az isten áldását valami régi szívességtételből kifolyóan.

— Hát magával mi van, Juli néni?

— Jaj, tetszik tudni...

Hosszú történet következik, szívpiszkáló részletekkel — igazságtalan adóügyben. Hogy őt az a Vecsernyés István, akitől tavaly azt a kis homokot vették, félrevezette, a tavalyi adóját Juli nénivel fizettette ki, micsoda borzalom... igen 30 pengő 18 fillér, amibe a kincstári hivatalnál fizetett is 10 pengő 18 fillért, mert a Vecsernyés azt mondta, hogy nézze Juli néni, maga megvette tőlem ezt a földet, a szerződésben az áll, hogy maga fizeti ki erre az évre az adómat, a maga adóját pedig fizettesse a Tóthtal, akinek meg maga adta el a régi örökséget,

igen, de tetszik tudni, a Vecsernyés még a tavalyelőtti adóját sem tisztázta ki, oszt az is rajta vót azon az új íven, amit a Suba úr (városi szolga) hozott.

Szegény Juli néni már sír is, siratja a 10 pengőjét és bogozza kifele zsebkendőbe kötött írásait. Csak én tudom, hogy miye volt neki az a 10 pengő, amikor még ma is hallom emlegetni tőle, hogy két évvel ezelőtt téli melegharisnyát vett az unokájának, s az a harisnya egy egész pengőbe került...

A kegyetlen szárazság, mint téma, már nem is téma, mert mondás nélkül is alapmotívum. A szárazság miatt előre rákönyököl a mellekre a tél megvastagodó gondja. Vidéken még érvényes a hangyameze, hogy aki nyáron nem gyűjtött, üres tálba nézhet, ha beköszönt a tél. A városháza szárazsági adóelengedést publikált ugyan, de ez csak negatív könnyebbség lesz, az elengedett adóba senki sem fog beleharapni.

A hitványpiac, amiről azelőtt azt sem tudta az ember, hogy van-e egyáltalán, mindhosszabb standot foglal el a gimnáziumkert egyik oldalán. Kiadusztált rongyai beborítják a járdát és megadóan lesik a kisszegények érdeklődő szemléjét. Ha egy szegényszem rátéved is a silányka portékára, szinte föl sem csillan már tőle az eladó szeme.

Talán még a gyümölcs piac az egyetlen hely, ahol az emberforgalmon kívül pénzforgalom is kerülközik, mert a gabona- és fapiac inkább csak szavakban és alkudozásokban bővelkedik. Ugyanígy állnak az iparosok is, akik jóformán minden piacok ugyanazt a leltárt rakják ki maguk elé, mert fogyni alig fogy valami. Általában meg lehet figyelni, hogyha a piac valamelyik pontján létrejön egy alku, a többiek odacsopotortosulnak... nézni a pénzt, látni az eleven fizetséget.

... Az emberek nézik a pénzt. A pénzt, az aljast, amelyik annyira mindent jelent.

A zugírász

Ezt a tanyai zugírászt, akiről itt megemlékezem, különböző, hatósági beadványai miatt, sokszor kiszerveztették már a helyi lapban. Annyiszor kigúnyolták, leócsárolták, meghurcolták, hogy nekem muszáj végre védelmembe venni. Egy ember, akit a szegények, a nincstelenek, a gyámoltalanok, az igazságtól félretaszítottak pártfogásbavétele közben negyvenesztendőskorára elfelejtett az Úristen jó magyar nevének kívül kétfüllényi vagyonkával fölruházni: rossz ember bizonyára nem lehet. Mégis csak imponáló ember az, akit ha ezerszer fogdába vetnek is azért, mert a vastag vidéki ügyvéd urak elől elhalássza a vékony filléretet, ezeregyszer is nekiereszti a tollát a szegényember perenkívüli beadványának.

Nem titok a neve: Györe Imrének hívják. Isten tudja, tán kijárt valaha négy gimnáziumot, de az utolsón valószínűen minden tárgyból elhasalt, csak szépírásból maradt egyese. És hova mehetett akkoriban egy ilyen megcsuklott lélek? Inasnak sok volt, díjnoknak kevés. Az a pár gimnáziumocska fölborzolta benne az urat, de nem tudta kimondottan úrrá nyalni. Józan számítás szerint ügyvédi írnoknak állhatott be, bizonyára a legszegényebb fiskálishoz, oda is csak kegyelemből. De legalább szert tett egy kis fizetésre s a kis fizetés mellé jó nagy gyakorlatra.

Ahogy a porondon az első írógép és az első szöke gépírókisasszony megjelent, Győret kétségkívül menesztették. Mit csináljon szegény veréb egyetlen krajcár nélkül? Isten nem enged elveszni *egyetlen* lelket sem: gyorssegélyt küldött Győrére. Kitőrette a világháborút: volt már császári koszt, volt úri lénung, volt remek ruházat. Még puskát is kapott Győre, hadd tombolja ki vele temperamentumát. Tombolt is vele olyan kiadósan, hogy az orosz végre is megsokalta, elfogta s valahova Szibériába küldte. Ugyanakkor a vékonydongájú princi idehaza sínylette át a háború minden borzalmát és örült rettenetét.

És csodálatos az élet: amennyit a princi az itthoni kellemetlen éghajlat alatt gömbölyödött, ugyanannyit adott le volt írnoka a szibériai fogyókúrán. Győre azonban a fogságban sem vesztette el bizalmát az ősi erényben. Ahogy 18-ban, három keserves év megalázó szenvedése után, hazai földre lépett, első dolga volt, hogy szűkebb hazája magisztrátusának föladta a következő táviratot:

— Holnap érkezem, kocsi várjon!

Uraim, önök nevetni fognak: kocsi nem várta. Az egyhónapig tartó elgyötrő, félholtracsigázó út után egyetlen kocsi, amely a maga ötperces porosz-kálásával nemcsak az egyhónapos út fáradalmaiért, hanem a hároméves fogság mindent megölő keservéért is boldogan kárpótolta volna Győre Imrét. Nem lehetetlen, hogy kocsi helyett inkább a fogda várta, mert „viccelni” mert a komoly magisztrátussal.

Mindenhonnan lezorult, sehol semmi kenyér sem várta. Képzettsége, gyakorlata, hajlama a zugírászat felé sodorta. Nem akart félmunkát végezni: egész lélekkel feküdt bele a pályába s tökélyre emelte foglalkozását. Adásvételi ingatlanszerződést, igénykeresetet, panaszt, följelentést, adóföllebezést, anyakönyvi törlést, társadalmi memorandumot, nyílttéri közleményt, — csupa peren-

kívüli dolgot — ma is vele lehet a legjutányosabban megíratni a városban. Az ügyvédi expenznótákhoz viszonyítva, átlag 95%-os engedménnyel dolgozik. Honoráriuma esetleg természetben: sütet kenyérke, mázsácska tűzifa, literke tej, dömizsón borocska, rudacska kolbász, ez-az ruhaféle. Csak a fizetés körül látszik meg igazán, mennyire van szív Györe Imrében: ha várni kell, vár; ha részlet kell, ad; ha pedig éppen nincs miből — és ez a csodás költői vonás benne — tisztára elengedi a dukanciát. Pedig szolid tarifájával anélkül is summákat takarított már meg a szegényemberek zsebének.

A hatóságok „a törvény szigorával” üldözik a szerencsétlen Jakabot, de a nép bizalmát nem tudják eltántorítani tőle. Ha egy ismeretlen — avagy tán nagyon is ismert — írású beadvány kerül a hatóságok kezébe, *menten* lecsapnak Györe Imrére.

— Mért nem változtatja el az írását, Györe úr? — tanácsolta neki egyszer valami jóakarója.

— Kéremszépen 19-féle az írásom, de sajnos, a stílusom csak egyféle.

Hát tragikus dolog, ha valakinek a stílusa miatt kell ülni.

A helyi lap azt szokta írni róla, hogy nem ért a beadványokhoz. Hogy adófizetési meghagyás ellen a kabinetirodához, tanácsi határozat ellen a pénzügyminiszterhez, a közmunka-kivetés ellen a belügyminiszterhez szokott fellebbezni és általában szuperlatívuszokon kezdi: kúria, akadémia, miniszterelnök, elsőfokon szerepel nála.

Ezzel szemben az egyszerű városi és tanyai nép azt tudja róla, hogy beadványaiban a hatóságokat ostorozza, föltárja a mulasztásokat, előadja az igazságot, semmit el nem hallgat, mindent meg mer írni. Csak az a baja, hogy hiába intézi írásait a legmagasabb helyekre, azok leküldik a helyiható-

ságnak, itt aztán kiderül, hogy miket írt róluk — s lecsukják.

A hatóságok tehát kétkézzel hadakoznak ellene. Pedig Györe Imre a zugírászat helyett elvállalna bármilyen írnoki foglalkozást, városházán, vagy ügyvédi irodában. De a városhoz nem veszik föl, mert „büntetett előéletű”, ügyvédnek meg ingyen se kéne, mert nem akad fiskális, aki „blamálja” vele irodáját.

Szerencsétlen pennaforogató testvérem. Rossz-kor születél. Ha száz évvel előbb élsz, ma tán a te neved emlegetnék a Táncsics Miskáé helyett s rólad énekelte volna Petőfi:

*. . . Most föl Budára,
Ott egy író fogva van,
Mert nemzetének javára
Célozott munkáiban.*

Beüt a kultúrvész

A Jula néniék Margitja Pesten *szolgált* úri zsidóhelyen, hogy némimódra „kicsiszolódjék” a jobb népek közt. Aztán hazajött s magával hozott egy egész családot tengelyéből kiforgató kultúrfinomságot.

— Mit túrják itt idősapámék a rossz homokot. Hagyjuk itt ezt a gyöngé bérletöt, gyerünk föl mindnyájan Pestre. Nekem mingyá vóna helyem, akar száz is, — állt elő odahaza.

— Hiszön nem mondom én, jányom szóval se, hogy ne ... de micsinájjon ott fönn a Sándorunk? E' csak a föld dógáhon ért.

— Ne gondoljanak szülémék avval. A Misa maj betöszöti ötét a villanyosokhó.

Hát igen, ez a Misa volt a kútfeje mindennek. Misa, az effektív villamoskalauz, erzsébeti lakos, valahogy elmenyasszonyozta magának a Margitot pestlátása idején. Margit fejét könnyű volt elfordítani a feszes szabadnapos „esztraruhával”. Színes vasárnapdélutánokon szépen kitervelték a jövőt. Laknának mindnyájan Erzsébeten, az öreg bejárhatna Csepelre, a Sándort meg be kell hozni a társasághoz kalauznak, ami most nehéz ugyan, dehát a Misának csak egyet kell szólni az érdekében.

Ebben a stádiumban álldogáltak a dolgok, amikor egy alkalommal együtt várakoztam a tanítóval a pusztai vonatra s egyszercsak mellénk ol-

dalog egy bebugyolált nénike, akit ha gondolatban kihámoztam kendőjéből, Jula nénire ismerhettem benne. Féltrevonja a tanítót és nagy suttymban összesűg vele, amitől látnivalóan úgy nyúlik meg a tanító képe, akár a friss törökméz.

— De Jula néni, az istenért, hova gondolnak? Az asszony, úgylátszik, rákészült ilyen válszra is: nem lepődik meg túlságosan.

— Jó, jó, — adja — hiszen nem is kívánnyuk mink ingyönbe a tanító úr szivösségit.

— Értsen meg, Jula néni, az ilyesmi törvénybe ütközik. Menten elcsapnának érte — köti magát egyre a tanító.

Az az érzésem, hogy az asszony akadékoskodó embernek tartja a tanítót, nem késik hát neki kellő kiokosításokkal szolgálni:

— Tudjuk mink aztat... éppég azér elhatároztuk az urammal, hogy három mázsa kukoricát ajánlunk mög a jóságáér... Jó embör a tanító úr.

— Mondtam már, Jula néni... — kezdené újra a tanító, de ellenfele rá se hallgat.

— Szömöset persze, nem ám cséveset...

A további párbeszédet nem igen hallom, mert Jula néni rámvaló tekintettel egy oktávval halkabban taglalja. Csak kis idő múlva ezt:

— Hát jó, lögyön négy mázsa. De tudom az emböröm mögharagszik, hogy ennyit ráígértem.

Itt megszakad a beszéd, mert közben befut a tanyai vonat. A tanító velem együtt a városba igyekszik, Jula néni ottmarad.

A kupéban aztán kikérdezem a tanítót. Azt mondja:

— Bizonyítványt kértek a Sándoruknak a negyedik elemiről.

— És ez törvénybe ütközik?

— Hogy a csodába ne, amikor a fiatalúr csak két elemi járt.

Nehéz eset.

— Persze ezt ők sosem érthetik meg. Nem tudják fölfogni, mért ne lehetne a II-est kijavítani IV-esre, amikor ezért a tollvonásért négy mázsa kukoricát ajánlanak meg. Morzsolva.

Így van ez. Ahhoz, hogy az ember ilyes dolog súlyát megértse, több iskolájának kéne lenni. Ha pedig több volna, nem volna szüksége előállni ilyesmivei.

Mit tehetünk. Mosolygunk. Azaz csak én mosolygok, mert a tanító másképp fogja föl a Sándor kalauzi karrierjének derékbátörését:

— Egy ellenségemmel több! — int lemondóan s szavát elnyeli a kerékdübörgés.

Az öregek sorsa

Aki járta mostanában a magyar vidéket, sajnálattal láthatta, hogy a paraszti családokban miként szorul háttérbe a kiöregedett szülők szerepe s viszont milyen vehemensen veszik kezükbe a fiak a családi kormánypalcát. A testvérek közül legalább egyik gyermek rendszerint az apai házba szokta hozni feleségét. Eleinte a két család együtt gazdálkodik s alig győzik egymást túlfigyelmessé tenni. A családi intézkedő hatalom azonban hol kicsinált észrevétlenséggel, hol csöndes vagy kimondott megegyezéssel átsiklik a fiatalok kezébe, az öregeknek pedig a ház körül való elpöszmötölésen kívül nem marad külön tennivalójuk. A fiatalok és öregek, az apák és fiak eme örök harcában a legtöbbször két esetben következik be a látható fordulat. Első esetben akkor, ha a még munkabíró öregek a megérdemelt nyugalom reményében átíratják a fiatalokra a vagyont, ami egyszerre nyeregbe juttatja az addig esetleg le-lefojtott megalkuvásokat. A második eset — az átírástól esetleg függetlenül is — a kiöregedett s lassan-lassan magatehetetlenné váló szülők kategóriája, akik minden falatjukból kihangsúlyozva érzik eltartottságukat. Van azután még egy eset — talán a legelszomorítóbb —, de ez már nem is apák és fiak, hanem elárvuló öregek és idegenek között teremt kenyéri kapcsolatot ama magukban álló, de némi vagyonká-

val rendelkező kiöregedettek között, akik telek-könyvi élvezeti jog, illetően eltartási kötelezettség följegyzése mellett nyitják ki az ajtót vadidegen gyámolóik előtt.

A munkás paraszti léleknek egyik hatalmas Íratlan törvénye, hogy mindent inkább el tud viselni, csak azt nem, hogy maga körül dologtalan, tétlen embert lásson. És ebben a nagy törvényben mindenestől benne van az öregek tragédiája. Az öregek érzik, hogy teher az életük, a családból kinéznek őket, ezer keserű fájdalommal látják, hogy a fiatalok mindent a hátuk mögött intéznek el. Le kell szerelniök minden akaratukat, mert ha szavuknak mindig érvényt akarnának szerezni, kész pokol volna emígy megtúrt csöndes életük. Ha vidéki lapokban egy-egy önakasztásról olvasunk, tisztán előttünk áll ez a mindig azonos háttér.

Az unokák pedig mindezt látják, nem értik ugyan, vagy ha már megértik, természetesen szüleik oldalára állnak. A viszály tovább variálódik. Belejátszanak a többi testvérek, a vők és a sógorok. Ismerek egy hetvenötéztendős, amúgy makkegészséges öreget, akinek saját összetöpörödött felesége kívánja nyíltan, nem is tagadva, halálát, csak azért, hogy egy kenyérfogyasztóval kevesebb legyen már a családban. A magyar parasztlogika — nagyon bölcsen — az élőt csak egyetlen életvonalatkozásban tartja nyilván: úgy, hogy kenyérpusztító. S aki ingyen pusztítja az ő kenyerét, képzelhető, mi a véleménye róla. Márpedig mi mást csináljon a munkából kiöregedett, magatehetetlen törpegazda, vagy cseléd, — csöndben meghúzza magát, vagy fölmegy a padlásra, kezében a megváltó kötéllel.

Pedig más megoldás is volna.

Mi történik az ipari munkással, ha kidől a munkapad mellől? Öregségi biztosítást kap.

Magyarország 650 ezer ipari munkása évi 47 millió pengő biztosítási díjat emészt föl. Ezzel

szemben alig 10—20 millióval többől 3 millió mezőgazdasági munkás biztosításáról lehetne gondoskodni.

Gyorsan hozzá kell tenni, hogy ennek nem pénzügyi akadályai vannak. Egy képviselőtől hallottam, hogy egyszer tréfásan megkérdezte eziránt a pénzügyminisztert, aki kijelentette, hogy 24 órán belül elő tudná teremteni rá az 50 milliós fedezetet. És valóban, a kérdés pénzügyi oldala nem probléma.

De nem lehet mégse megcsinálni. A mezőgazdasági cseléd szervezetlen; legalább 150 évvel kullog az ipari munkás szervezettsége mögött, ő ezt nem tudja kezdeményezni. Talán a súlyát és kihatásait sem tudja az öregségi cselédbiztosításnak fölfogni; neki ez szokatlan. Csak az unokái érthetnék meg, ők is csak akkor, ha nagypapák lesznek s rájönnek, hogy ezután miért nem kell fölakasztaniuk magukat és senki sem tekinti őket ingyen kenyérpusztítóknak.

Kibuggyan-e a piros?

A Jóska-gyerek elvégezte a harkapusztai elemi hat mindennapos és három ismétlős osztályát. Ilyen szép simán száz közül legföljebb ha 2—3 gyerek járja végig a tanyai iskolát, mert nem ritka dolog, hogy az időtöltött nagy kamaszokat már a II. vagy III. elemiből az ismétlőbe kell írni, nem lehet helyük többé a 6—8 éves ártatlanságok közt.

Szálai Jóska rendesen futotta meg az osztályokat. Az évek újabb és újabb lélekvetéséből megtágult értelemmel lépett följebb-följebb. Utána béresnek szegődött.

Mert mi más van még a tanyán?

Tanítója bizvást merte ajánlani a jófejű gyereket:

— Jól jár vele, Szabados bácsi, ha fölfogadja. Csakhogy...

Azaz ítéljék meg kegyelmetek.

Jön nemsokára a tanítóhoz öreg Szabados Vince:

— Baj van ám ezzel a Józseppel, tanító úr.

— Ugyan már.

— De magának tán híjába is mondom.

— Márcsak meghallgatjuk, ha idefáradt.

— Arról van szó, hogy magik az oskolába nagyon kiokosíjják ezeket a gyereket.

Hát kiderül, hogy ez is baj. Igaz is. Mindent

jobban akar tudni a Jóska, mint a gazdája. Már ami a tudományokat illeti.

— Aszongya, tanulták, hogy mindönkinek kijár a nyolcórás alvás. Mivelhogy üneki éjjel tizenegykor is a jószággal van gondja, de röggé ötre talpon köll, hogy lögyön. Hát ilyenöket tanítanak itt az oskolában?

— Úgy van, ezt tanulták. Söt, Szabados bácsi, a művelt nyugati államokban, már évek óta...

Az ember egyszerre mérges lesz, nem is engedi befejezni:

— Hát azzal én nem törődök, amit idegön népök csinyának, az az ü dogok, én csak azt tudom, hogy a jószág nem kérdezi sose, hogy hány óra!

Szabadosban azonban még másvalami is szorong. Kipakolja:

— Mingyár láttam én a Józsepen, hogy nagyon fölvilágosított gyerök. Már másnap mögkérdezte tüllem, bemutattam-e a szerződést a várasná, möghogy beirattam-e a betegsegélzöbe? Még hogy ilyet! Hát mit tartozik ez ürä, amikor ez a gazdája dóga!

— Ezt is tanulták, látja.

— Ölég baj az, tanított úr. Az én üdömbe ilyesmi mög nem történhetett vóna. Még hogy én mögkérdöni mertem vóna a gazdám túl... merhät én is vótam bérös... hogy mi van a szerződésömmé, tudomistenöm, úgy vágott vóna képön, hogy ki-buggyant vóna a piros!...

Közigazgatnak

Milyen a közigazgatás segítő keze a tanyán?

Aki kóstolt már közlről alföldi tanyát, tudja, hogy ott bizony nem kőből építik a házakat, hanem vályogból. De még a vályogház is az elegánsabbak közé tartozik, különösen ott, ahol agyagföld nem akad. Czompó Mihályék felé is például híre-hamva sincs agyagnak, ő bizony csak földbe-vájt veremben lakik. Ez a putri mintegy félőnyi mélyre ásott szögletes és tágas sírgödör, amely föl-felé mingyárt a tetőben folytatódik, ami egyúttal mennyezet is. Áll pedig ez a mennyezet a szelemenfákra keresztberakott tányérrózsaszárból, kívülről jó vastagon földdel fölhányva. Az anyaföld az, mely ápol s eltakar.

Milyen pompás lakás még ez is télen!

Hány van, akinek még ilyenre sem telik.

Ahol ilyen a lakás, milyen ott az istálló? Mert istenkegyelméből egy tehénke is kerülközik. Hát bizony az istálló személyesen maga a kétőlmagos szalmakazal, bévülről komfortosan átalakítva s valódi ajtóval ellátva. Igazán kezetsókolhat az a tehén érte Czompó Mihálynak.

De jön a baj. Egy napon megjelenik a tanyán a városi építésrendészeti bizottság, körülzsgálssa a portát és kimondja, hogy a ház nem ház, hanem putri, le kell bontani.

Szalad a szegény lázár Ponciustól Pilátusig,

dehát a mai Poncius-Pilátusokhoz csak kétpengős okmánybélyeg mellett lehet folyamodni. Úgylátszik nem lehet megmenteni a hajlékot, közigazgatási parancsra el kell pusztítani.

Ám nemhiába ágasbogas a közigazgatás.

Harmadnap ugyanis kiszáll egy újabb bizottság, amelyik a putrira kimondja, hogy az nem putri, hanem ház.

Ez az irgalmas hatóság a házadóösszeíró bizottság volt.

Akik 1920-ban földhöz jutottak

Kár tagadni, kár szépíteni: háborúutáni földreformunk csúnyán nem sikerült. Ma már tisztán látjuk, hogy igen-igen megjárták, akik földhöz jutottak.

Kiskunhalas, ez a száztizenkétezer kataszterholdas alföldi tanyaempórium is osztogatott házhelyet. Osztott a város és osztott az egyház. A városi 4.50 pengős négyszögölár annyi, mint holdanként — 7200 pengő. Ez igen! Ennyiért érdemes holdakat kiárusítani.

C'est la földreform!

A város juttatásán kívül a ref. egyház is hozzájárult a házhelyosztáshoz. Messze kint, a város belső forgalmától jó félóránnyira feküdt az egyház *Bükkönyös* nevű birtoka, amelyet addig állandóan bérbeadott. A bérlők kalászoszt és kapást termeltek rajta. Meg kell adni, szép termést adott a jó fekete-föld. A kisajátítás ezeknek a portáknak 2.50-ben állapította meg négyszögölét. Ismételjük: egy *szántóföldét!* Ennyiért kapható föld Eldorádóban is! Halason a főnnálló 500 év alatt hihetően senki nem csinált ilyen boldog vásárt, hiszen a kiskun redemptio alatt száz holdak egy tál túrócsuszáért is cseréltek gazdát. Vesdössze: Márk X. 21—22. Eredj el, oszd szét minden vagyoned és add a szegényeknek és jer kövess engem, föllevén a keresztet. Persze az árat is illojálisan rótták ki, mert az első

porta is annyit fizet, akár a 360-ik. (Földjádék-elmélet.)

1929 júliusáig úgy állt itt a helyzet, hogy addig el sem fogadták a házhelyesektől a pénzt, mert a végső fórum addig még nem mondta ki az árra az utolsó szót. Júniusban aztán egyszerre kellett volna kifizetni az eddigi haszonbér és kamat mellett a porták háromötöd-részét. Vagyis, amit a földreform-törvény szerint öt év alatt kellett volna részletekben megfizetni, azt a gyakorlatban három évre (sőt 4-re, mert novemberben már ott volt a negyedik évi részlet is) egyszerre követelték.

Tisztelettel bekopogtattam akkor az egyház-gondnoki hivatalba is, ő a gazda, ő a megváltást élvezett. Mit mond ő?

— Borzasztó, kérem, a mi helyzetünk. Tessék elképzelni, elvették tőlünk azt a kitűnő termőföldet, ami gimnáziumunk fönntartásának fundamentumát képezte. Ennek a földnek jövedelméből fődöztük tanáraink fizetését, most pedig kénytelenek vagyunk bankkölcsönt fölvenni s abból fizetni a tanári kart. Azt tessék tekinteni, hogy egy nagyfontosságú kulturális intézmény alól rántották ki az anyagi alapot.

— A földek drágák, erről van szó.

— Mondok egy érdekeset. Debeápusztán 1000 holdas csereingatlant ajánlottak föl nekünk a Bükkönyös 36 holdjáért. És mi nem fogadtuk el, mert az az 1000 hold terméketlen homokbucka s nem ér annyit, amennyit ez a 36 hold ért. Gondoljuk meg, a föld itt van bent a város központjában, hol kapni ma 2.50-ért egy négyszöglet?

— És mi történik azokkal a százakkal, akik abszolúte nem tudnak fizetni? Nem egyet régebről is ismerek, tudom, hogy állandóan koplalnak. Aki szerény asztról tér át a koplalásra, valamicskét tud tán félretenni, de a koplalásnál lejjebb igazán nem lehet emberi igényeket szállítani. Hány száz

meg száz kis magyar gyerek fekszik le köztük mindennap éhesen!

— Aki háromötödöt fizetett, nyomban nevére kerül tehermentesen a telek. Aki nem fizetett, a vételárat rátáblázzák. Ilyenekre az egyház természetesen végrehajtást rendel el a bíróság útján.

Persze, mi történik? Jól mondja a biblia: Akinek nincs ... Aki a „keveset” sem tudta kifizetni, — még többet lesz köteles fizetni. Mert: nemcsak a részletek, hanem most már a hátralékok után is fizet 5% kamatot; aztán itt a végrehajtói, ügyvédi költség, továbbá a telekkönyv költségei, ami a fizetőknél díjtalan.

Károly István hadirokkant ezt sírta:

— Nekünk a fronton maga József főherceg mondta: „Fiúk, csak tartsatok ki, ha hazamegyünk, mindnyájan kaptok földet, fönn van tartva a részletekre”.

Ezzel szemben még az újonnan nyitott utcák területét, tehát a magánhasználattól eltiltott köztulajdont is velük fizetteti meg a város. Holott ezt nem lehet bevetni, elfoglalni, beépíteni. Még az általuk ültetett útmenti gyümölcsfákból is örökidőkre szóló felerészesedést kötött ki magának a város, ami dologi (nem alanyi) jog alapján fogja megilletni.

Az 1920-as földreformmal nem volt jódolog földhöz, portához jutni.

Melyik másikkal lesz jobb?

„A legelső magyar”...

Tanyai lakodalomra voltam hivatalos. A vacsorán, amint illik, tisztességgel meg is jelentem, hogy sértődés ne essék. Nem sokat szónokoltunk, hanem ettünk és ittunk, utóbb csak ittunk és táncoltunk. A vacsora a hagyományos birkapaprikásban kulminált s mivel juhász volt a vőlegény apja, ő maga főzte bográcsra, szolgfán, s olyan remek volt, hogy az ujjunkat csak azért nem nyaltuk meg utána, mert nem pogányi szabadkézzel, hanem evőeszközök közbejöttével pakoltuk magunkba.

Szerénységemnek éppen egy juhász meg egy budár között adatott elhelyezkednem. Lakodalomban nem szégyen az éhség, de hogy ez a két asztaltárs — na a többiek is — háromszori repetálással mekkora mennyiséget tüntetett el ünneplő gyomrában, egyenesen szédítő volt. Itt láttam meg, milyen kiéhezett is a magyar parasztember, aki csak akkor lakhat még jól, ha lakodalomba megy. Eme tapasztalat után meg sem kérdeztem már, mik azok a ceruzanagyságú, gyújtóhoz hasonló pálcikák, amelyek az asztalon heverték. Stílszerűen ugyanis csakis fogpiszkálók lehetnek, mintahogy valóban azok voltak, tekintettel a pörköltetés arányaira. Az előfordult szónoklatról akarok csak pár szóban megemlékezni, az egyetlen szónoklatról, amely egy huszárságviselt, keménykötésű, hatvanodó magyar pattogós ajkáról dörgött szét, aki ültőhelyében egy-

szercsak köszöntőre emelte poharát s ezt a kis ovációt vágta ki:

— A legelső magyar ember a *polgár!* Az, aki a kenyeret teremti, aki az adót fizeti és katonát ad az államnak. A polgár egészségére ürítem poharamat.

Ebben a percben a banda szép csöndesen rátette a vonót s lassú, szomorú hangon ránsírta a magyar himnuszt, amelyet elszoruló és megkérő szívvel, állva hallgattunk vagy énekeltünk végig. Egyszerűségében is nagyon megkapó volt ez a pillanat abban az alacsony és földes tanyai szobában. S azt hiszem, nagyon sokára fogom elfelejteni.

Vörösmarty talán nem fog megsértődni sorai „modern” átparodizálásáért.

Egy fillér...

Rövid negyedórán belül egyszerre három asszony verődik össze a tanítóék konyháján. Legelőször Szunyogné érkezik, aki a tegnapi újságot jött kölcsönkérni, rá nemsokára Budané kopogtat be, aki a lakadalomra kölcsönadott alpakkaevőeszközöket hozta vissza, kisvártatva pedig Födiné tér be, akiről egyelőre még nem derült ki, miért jött.

Kint borzalmas vijjogással sivalkodik a szabadjáraeresztett pusztai szél, kiállhatatlan rakoncátlankodással zörögteni szüntelen az ablakpalettákat s a háziasszony és három asszonylátogatója helyet keresnek maguknak a tűzhely körül. Én magam, egyik sarokban újságot lapozgatok. A kislány a leckét írja az asztalnál. Szóval, hatan vagyunk.

— Hűvös az idő, — kezdi a prímet Födiné a velőfagylaló kinti világról, amely témafölvetése egyúttal azt is méhében hordozza, hogy jó félórán belül aligha tér rá jövedele céljára.

Félóra múlva aztán, ha fölfigyel az ember, halani lehet a következőket. Budané mondja:

— Be akarnék menni a városba egy kis pénzt csinálni a csirkékből.

— Jaj, ebben a rettenetes időben — fűzi Szunyogné a szót.

Födiné végre föleszmél, amikor a városba-menetelről esik szó:

— Igaz is az, nagysága, — fordul a házi-asszonyhoz — azér gyüttem, hogy egy kis pénzt kérjek, mert nekem is be kellene mennem holnap a piacra! Nincs több pénzem vonatra tíz fillérnél.

— Hát bizony soha rosszabbkor lelkem, mert nézze, a bögre tetején az a három fillér az egész vagyonom.

Mivel a dolog nagyon szomorú, mindegyik jót nevet rajta.

— Hát magának van-e sok pénze? — fordul most Födiné Budánéhoz.

— Ne is említse! Szerettem volna én is a fiammal együtt bemenni a holnapai piacra, de az egész házban nincs több pénzünk negyven fillérnél. Kettőnknek hatvan fillér a vasút.

Most Budané interpellálja meg a harmadik asszonyt:

— Gondoltam, Szunyika, hogy magától kérek majd húsz fillért.

— Tőlem? Három hete, hogy színét se láttam pénznek. Mi is azt várjuk, hogy jönne már le Pestről a nagyságos úr. Már csak az állatok miatt is, hiszen holnap már kukoricát sem tudunk adni a lovaknak, a széna is rég elfogyott, nincs más csak szár.

Négy asszony nem tud negyven, vagy legalább húsz fillért kikoldulni egymástól útiköltségre.

— Mennék én gyalog, ahogy szoktam, de istenkísértés ilyen időben tizenkét kilométert gyalogolni.

— Maga gyalog szokott bemenni a városba? — csodálkozik föl Szunyogné, aki rendkívül vastag testsúlyok hordozója s már abba is belepiheg, ha ide elszomszédol.

— Úgy ám, nem is dobok ki vasútra hatvan fillért, amikor olyan szűkibe járja a pénz a szegényembernél.

Vesztemre Födiné engem is fölfedez.

— Nicsak, a tekintetes úrról egészen megfele-

kezünk, pedig tán mingyárt rajta kellett volna kezdeni.

Szív dolgában rendkívül gyöngé lábon állok, ellenben pénz tekintetében túlon túl nehéz pasas vagyok. Ebben a pillanatban például tíz fillér tükésedik a mellényzsebemben s értékpapírokban sem fekszik több vagyonom 3 darab tíz filléres bélyegnél. Mimást felelhetek:

— Tíz fillér az összes alaptökém. Odaadhatom.

— Köszönöm a szívességit, ez is jobb a semminél, így ni. Húsz fillér már kerek.

— Na, magának csak 10 fillérre van még szükése, Födiné.

— Dehogy is tízre, csak 7 fillérre, — kontrázik Szunyogné — tegye el a nagysága 3 fillérjét is.

— Igaz is az! — kap észbe Födiné. — Huszonhárom van már.

Csakhogy nincs ám még a házban minden zugoska fölhajtva. Egyik sem gondol addig rá, hogy valahol akadhat még pénzmag a házban, amíg a kislányka maga meg nem szólal:

— Várjon csak, Födinéni, megnézem én is a perselyemben. Nekem is van 36 fillérem.

Visszatartjuk a lélegzetünket, amíg a kislány a szobából kihozza a perselykáját.

— Éljen! — kiált Szunyogné, amikor meghallja a perselyben csörögni a pénzdarabokat.

Kinyitjuk.

Hat árva fillér van benne és semmi több ... Egy fillérrel kevesebb, mint kéne.

— Hol a többi? — reklamálja elpityeredve szegény kicsi.

Hogy hol van? Hát bizony, kicsikém, tekintetbevéve a pénz gazdasági cirkulációját, bajos volna azt ma már megmondani. Én elhiszem, rosszulesik, hogy a szüleid csak akkor szólnak neked, amikor bedobnak pár garast a perselyedbe, ellenben mélyen hallgatnak, amikor a hátad mögött... visszalopják.

Az első fogkefe

Tanyai szomszédságunkban, düledező zsúp-födeles hajlék alatt székel a nagyszámú Brinkus-dinasztia.

Ebédutáni fogmosásomat végeztem a kútnál, amikor egyszerre csak észrevettem, hogy a kapuban valaki tátott szájjal bámul rám. A Brinkusék Balázsa, a tízéves, mezítlásbas tanyai kismagyar volt.

— Na mi az, Balázs, mit nézel?

— Magát nézőm.

— Aztán mi jót látsz rajtam?

— Azt nevetöm, kicsinyált az elébb a szájával?

— Mit csináltam volna, fogat mostam.

Kicsit röstelhetette, hogy ilyen egyszerűen állítom be a dolgokat.

— Mi az ott a kézibe?

— Mi volna? Fogkefe, Balázs. Nem láttál még fogkefét?

— Nem én, mirül jó az?

— Hát mivel mosod otthon a fogad?

— Sömmivel.

— Az nagy baj, Balázs. A kenyérmorzsa a fogad közt marad és tönkreteszi a fogad.

— Nem marad nekem közte morzsikányi se.

— Hát hogy tünteted el?

— Kiszíloom.

Fordítanom kellett a dolgon.

— Szeretnéd-e, ha neked is lenne ilyen fogkeféd?

— De neköm nem lösz, nem vösz apikám.

— Hátha én vennék neked.

— Akkor jó vóna. De úgyis tudom, becsap.

— Veszek, ha mondom, Balázs, de kikötöm, hogy mindennap használnod kell. Majd banni is megtanítlak vele.

Pár nap múlva gyerekküldöttséget indítottam elővezetésére, hogy ezzel is emeljem az átadási ünepség fényét.

Balázs noszogva jött, jobban mondva tologatták. Tempósan bevártam a küszöbön.

— Idenézz Balázs, megvettem neked életed első fogkefáját. És most várj csak, mingyárt kipróbáljuk.

Bögre vizet hoztam ki.

— Vegyél egy kortyot a szádba és amíg nem szólok, tartsd a szádban. Úgy. Na most, neki azzal a fogkefével.

A gyerekek nevettek a nagy erőlködésen. Amikor Balázs már elégnek találta a nemes dögönyözést, kínosan rámtekintett.

— Na, mit akarsz, Balázs.

A gyerek arca furcsa grimaszba torzult.

— Na, beszélj.

Hirtelen leszalajtotta torkán a jókora kortyot:

— *Most már lenyelhetöm?* ... csak azt akartam kérdezni.

Mihályné Pesten

A Rákóczi-út déli fortagában fejkendős paraszti asszonyság igyekszik. Három kiadós csomagja meglehetősen korlátozza mozgási szabadságában, pedig látnivalóan ugyancsak iparkodnék szegényfeje. Rátekintvést is azonnal le lehet olvasni róla, hogy özvegy Kovács Istvánnénak hívják, valószínűen Kalyibapiskoltról, de ha tévedtünk, akkor is legföljebb Tóth Mihályné Kajászószentpéterről s ez aztán végleges.

Az asszonyság tehát siet, csokoládéval is nehéz volna útjában feltartóztatni. Annál feltűnőbb hát, hogy amikor úgy a Rókus tájékán halad, teljes üzemben sem röstell egy plakát előtt megállni. Még ez is érthető volna, ha a plakát valami érdekességről beszélne, de hát erről szó sincs, mert az érdek nem feszítő falragasz így kezdődik: *Az országgyűlési képviselőválasztók összeírása.*

Mégis csak nevetség egy nőtől, aki nem is hölgy, csak egyszerű asszonyság s aki ráadásul természetes csomagokkal van elbocsátva s mindezenfelül még siet is, hogy egy szürke hirdetmény előtt ennyit tanulmányozzon. Az utca is hamarosan észreveszi ezt a fonákságot s percek alatt derűs tömeg verődik össze Mihályné hátamögött. A májgazdagabbak egy-két megjegyzést sem spórolnak el a jó nénikétől:

— Miért érdekli, lelkem, ez az izgalmas de-
tektívregény?

— Tán képviselő akar lenni, jóasszony?

— Fordítva van ez a plakát, néni!
Mihályné azonban ügyet sem vet az okosko-
dókra, olimpuszi nyugalommal olvas szépen tovább.
A hátamögöti felsorakozó tömeg már feltűnő mére-
teket ölt, amikor hirtelen váratlan dolog történik.
Mihályné az egyszerű karkosarából piros cédulács-
kát vesz elő s a következő percben odatapasztja a
fehér plakátra, hogy azt mondja:

*„Czinosan butrozot zsoba inteligens
úrnak azonnal kiadó. Özve Szabóné
Agácfaucca 17 ajtó 4.”*

A hatás szintén olimpuszi. Egyesek megtapsol-
ják Szabóné asszonyságot, aki ha valamikor Kajá-
szószentpéterről jött is, az a fő, hogy Pesten egészen
„modern” pesti szobaasszony. Az eszét ide is át-
mentette.

A tanyanép mindennapi egészsége

A mi értelmes alföldi magyar népünknek minden magaföltalálása és életrevalósága mellett is van egy érthetetlen nagy hibája: nem törődik saját egészségével. Különösképpen vonatkozik ez a vidékiek közt a tanyai népre, tehát éppen arra a rétegre, amelyik leginkább nélkülözi az orvos közelségét.

Amíg a falusi, szociálisabb egységben élő nép bizonyos üdvös megszorításokhoz mégis csak alkalmazkodni kénytelen, addig a szabadjára hagyott tanyai nép útmutatás, korrekció és ráfigyelés nélkül kell, hogy berendezze életét.

Márpedig a tanyai nép nem tud bánni egészségével. Az az idilli élet, amelyet a tanyai életmód nyújtana, ránézve mind elveszett, pedig mindaz, ami a jóegészséghez megkívántatik, ott van az ő kezügyében is, csak a vele való élést gyakorolja fonákul. A mi alföldi magyarunk akár eszik, iszik vagy ruházkodik, akár épít, lakik, alszik vagy fűt, akár istállózik vagy udvart berendez, szinte nevetséges következetességgel azt teszi, ami helytelen, ami egészségét aláássa.

Kétségtelen, hogy minden rendű és rangú testi nyavalyának, fertőző betegségnek, a szegénység, a nyomor a legvendégszeretőbb házigazdája. Az a tanyára ülepedett gazdasági nyomorúság, amelyet a háborús évek borítottak az alföldi tanyanépre, egy-

úttal a népbetegségek rohamos terjedésének is szorgalmas ügyvivői. A tél, a fővárosi új sportörömök nagyszerű mókamestere, lent a végeérhetetlen tanyavilágban a csöndesen lopakodó tuberkulózis és a csecsemőhalandóság, meg egy új népbetegség, a trachoma friss borzalomszezónját jelenti.

A tanyai konyha, ha nem szabad tűzhelyes, csak lyuk, hogy kevés tűzrevalóval nagy meleget tartson. Ha nagy a szoba, egész nap a szűk konyhában fészkel a család, kivéve az embert, aki erdőt irt, földet fordít, nádat vág, aszerint, milyen az idő s csak este tér haza. Egész nap lobog a láng a tűzhelyen, vígan lobog, csak az szomorú, ami fő, sül vagy rotyog rajta. Csávakrumpli, sülttök, gölödingleves, málé, paprikáskrumpli, lebbencsleves vagy bab csipetkével — ez a tanyai melegétel.

Az éléstár a falraakasztott szekrényke, rendszerint a konyhapriccs (*a vacok*) fölött. A többi eledel — ha van — a padláson lelhető: a szalonna, a kolbász, meg az oldalas.

Hihetetlen, milyen túlhajtott spórolást üznek ezekkel. Elv, hogy a szalonna újtól-újig kitartson. A tanyai ember a sózott szalonna barátja s mivel ez füstötlen, hamar megavasodik s ezáltal élvezhetetlenné válik. „Akkor maga nem is tudja, mi a jó” — mondaná ra a tanyai lélek, ha valaki megjegyzést tenne az avas szalonnájára, amelyikből ő olyan jóízűen falatozik. Azt tartják, hogy az avasszalonna a legbiztosabb orvosság tüdőbaj ellen.

A gyerekek reggelije karaj kenyérke, ki, hogy szereti: sóval vagy paprikával. Ezen vannak délig. Délben újabb darab kenyér lekvárral vagy főtt krumplival, vagy a tegnapesti maradékkal, jobb időkben esetleg szalonnával. Este aztán a szent evés tiszta öröme, a tál melegétel, többnyire krumplivagy bableves, esetleg tarhonya vagy más tészta-nemű fejezi be a napot. Ismerek tanyai asszonyt, aki három napig jár tíz deka zsírra. Ennek meg-

felelően négy év alatt szemem láttára fogyott le 68 kilóról 47-re. Családi szemrehányás jár annak, aki bármilyen ételhez — még a dinnyéhez is — nem fogyaszt kenyeret. Leveshez éppúgy, mint törtkrumplihoz, gyümölcshöz csak úgy, mint galuskához kenyeret is dukál enni. Mert minden étkezés elsősorban a gyomor töltekezésére irányul.

A magyar ember nemcsak nem válogatja helyesen össze ételneműit, hanem a rendelkezésére álló készletei is rendszertelenül használja föl. Akkor él a legvékonyabban, amikor legtöbbet dolgozik és megfordítva. Nyári és téli étkezése egyáltalán nem áll arányban nyári és téli munkájával. Mindezen persze soha semmiféle írás vagy prédikáció nem fog változtatni, mert ezen csak gyökeres életstandardátalakulás másíthat. Érdekes az is, hogy legtöbb helyen nem is látja az ember enni az asszonyt. Az asztalnál rendszerint a gyerekek etetése foglalja le, magának sem helye, sem ideje nincs arra, hogy együtt egyék az urával.

Megrögzött részeges ember, még ott is, ahol kocsmá van, alig-alig akad a tanyán. Nagyon egyszerű okból. Aki fillérekből keresi ki a napszámot, nem fog pengőket kidobni kocsmái italozásra. Akinek azonban saját bora van, azonnal poharakat szed elő, ha vendég lép a házába. Azt, ami természetes volna, hogy a gazda a napi ebéd után is fölhajtson egy-két pohárkával, a legritkább helyen látja az ember.

Tanyai bál vagy házi táncmulatság nem eshet meg bor nélkül, ami rendjénvaló ugyan, de okvetlen elázással végződik. Ha én elindulás előtt kijelentem, hogy a bálba megyek, tudnivaló, hogy milyen ázott állapotban fogok hazakerülni. Ha ugyan egyáltalán hazakerülök...

Két-három évben előfordul egyszer, hogy hír támad egy-egy pálinkától megfagyott emberről is.

A tavalyi példány például teljes litert öntött magába s úgy került ki a februári éjszakában.

Az egészség megóvásánál a második szerep a lakásé lenne, ám épp ezen a téren követ el a tanyai nép legnagyobb vétségeket egészsége ellen. Kezdi azzal, hogy a napfényt számúzi a lakásból. A zsebkendő nagyságú, amúgy is lefüggönyözött, nem egyhelyt beszegezett ablak a puszta kitekintésen kívül jobb célt nem szolgál s a kitekintés érdekében okvetlen a disznóóra nyújt kilátást, mert elsősorban az állatokra kell ügyelni. Ettől az elvtől a „legelőkelőbb” gazdaudvar sem tágít. Utalhatok egy iskolákat járt gazdaismerősömrre, akinek 16 méteres, náddal fődött, de belül fővárosi átlagkomforttal berendezett lakóházával szemben egy 20 méteres istálló éktelenkedik. Kastély legyen az az alföldi pusztán, ahol ettől eltérés akad.

Az apró ablakok a Bach-korszak házadókulcsának idéetlen örökségei. Bachék kitalálták, hogy az adót ablaknagyság és kéményszám után kell mérni. A mindig kispénzű földművesnép úgy védekezett ez ellen, ahogy tudott: bevezette a gyufaskatulyaablakot. S ami egyszer meghonosodott, kipróbáltatott és nem kért enni, évszázad is kevés, hogy a tanyáról eltüntesse.

Az ablak az új házakon is kicsi marad. Ezt most már az optikai kényszeresalódás is így rendezi. Egészen bizonyos ugyanis, hogy Vőneki sógor ugyanolyan nagynak látja saját liliputi háza miniatúrablakát, aminő a nagyvárosi görbeházak tágas ablaka.

Újabban lábrakapott, hogy a ház hosszúsága mentén a homlokzati tetőt oszlopokra leeresztik, amiáltal a ház verandaszerű képet nyer. Ennek a verandának semmiféle célja vagy elgondolható haszna nincsen, ellenben mérhetetlen hátránya, hogy a déli napot a szobától tökéletesen elzárja, elsötétíti a lakást. Hihetetlen nagy divat itt-ott ez a

leereszett tetős veranda. Több építgető tanyait figyelmeztettem hátrányára, valamennyi igazat adott nekem, házat azonban mégis mind így építette.

Az építés körül különben is öreg hibák gyökeresedtek meg. A vályogfal magában véve nem volna baj, sőt homokostalajon azon sincs mit kifogásolni, ha a téglalapozás hiányzik alóla, tekintettel a téglaköltséges voltára. Nagy baj azonban a frissen épített, ki nem száradt, sokszor be sem simított falazatú házak téli nedvessége és kigőzölgése. Márpedig az úgy van, hogy a tanyai kisember csak az őszi esőzés beálltakor ér rá házat építeni. Csupa elázott vályogot rak a falba s mihelyt ajtó kerül erre a félig kikent házra, belül minden de minden adta-penész, gombatelep lesz. A polyva rozszemei fehér csíraszálakat hajtanak ki a falán. A kész, a falrafestett tüdővész ez!

Meg a gyephantos házak, a legszegényebbek viskói. A gyephantás tisztára beázik tavaszra, életveszélyes benne a tartózkodás. A szoba közepére két-három támaszgerendát kell a meghorpadó mennyezet alá alkalmazni, hogy a tető a bentiek fejére ne szakadjon.

Az agyagpadló generális szabály. Ezer szerencse, hogy a tanyára kivándorolt, igényesebb elemek szobáikat padlózzák, konyháikat pedig betonborítással vagy cementlapokkal látják el. Ők azok, akiktől egy-két új építő eltanulja a cementezést s legalább a konyhát betonozza.

Lakni sem tud a tanyai ember. A tanyán nincs ugyan „tisztá szoba”, mert szoba csak egy van, ellenben van a szobában „tisztá ágy”, s ez kicsiben éppen olyan érinthetetlen, mint nagyban amaz. Istenments, hogy valaki használni merje, — annyira szép. Fekvésre a szoba másik sarkában álló lapos ágy való, amelyikben párna sincs s csak pokróc a takarója. Ezen alszik az anya gyermekeivel. Az ember a konyhai priccsre szeret kihúzódni, ha

ugyan nem az istállóban alszik. Csak a legeslegnyomorúságosabb családnál fordul elő, hogy — mindkét szobai ágy agyi célokat szolgál. Aki ad valamit lakására, ilyet persze meg nem tenne . . .

Az alföldi tanyákon minden házban ott áll a szobában a banyakemence. Bármennyire barátságos falusi bútordarab is ez, teljesen gyakorlatiatlan. Néhol kezdik is belátni ezt s rendszerint a konyhai rakott tűzhelyet állítják be helyette télire a szobába s a kenyérsütő-kemence az udvarba kerül.

A benti melegre vigyázni kell. Alacsony szoba: fele tűzrevaló. A telefüstölt, alacsony szobákban este csaknem elalszik a lámpa, mégsem az ajtót nyitják ki, hanem kenyérhajat tesznek a lámpaüvegre, ami fölszítja a fényt. Azt a prédikációt, hogy a kiszellőztetett fűtött szoba a szellőztetés után még melegebbé válik, a legjobb gazdanép sem hiszi el.

Az udvar a legelhanyagoltabb egészségügyi csatatér. Alig tapasztalható, hogy a tanyai polgár adna valamit arra, hogy istállója vagy trágyadombja milyen távolságra essék a kúttól. Inkább még azt kedvelik, ha a kút közel fekszik az istállóhoz, hogy a víz itatásnál kéznél legyen. Az alsó-pestmegyei tanyai illancsokban a téli és tavaszi széljárás telifújja homokkal, piszokkal a deszkakávás kutakat. Szép világos vize szinte fekete ilyenkor. A vödörben később leülepszik s van mit látni a fenekén. Kútjával nem nagyon igényes a tanyai, talán azért, mert a jó kút drága. A piszkos ivóvíz terjeszti aztán a tífuszt. Van, aki pusztá gödröt ás s abból meregeti konyhájára a vizet, mert egy jó kút száz és több pengőbe is belekerül.

Az istállók környékén millió a légy. Nagy áldozat a lótól és tehéntől, hogy tanyai jószágnak szegődik. Igaz, hogy az embertől is az, mert épp annyi a légy a lakásban is. Nyáron kendővel hajtják ki a legyeket s hogy vissza ne jöjjenek, bezárják és elsötétítik orruk előtt az ablakot. Tehát

a téli szobanedvesség és szellőzetlenség még nyáron sem kárpótolhatja egy kis szabad napsugárral magát. Választani kell: vagy ez, vagy a legyek. Márpedig a legyek — tanyai méretekben — igazán rettetesek. Ezek az undok férgek igazánban csak az esztendő két hónapjában (január, február) állítják le a motort. December elején még vannak s március elején már megjelennek. A légy tanyán születik s szereti szülőföldjét.

Mindezeket a tanyai ember egészségvédelme érdekében elmondva, nyugodtak lehetünk, hogy teszem föl *Kisguczi Illésnek* mindezzel nem mondtunk újat, mert mindezt ő is ugyanolyan jól tudja, mint mi. Nem lehetetlen, hogy személyesen is olvasott vagy hallott róla, de ha nem, magától is rájöhetett ezekre a bajokra. S hogy ennek ellenére miért nem változtat hát körülményein? Mert nagyon-nagyon messze van a kultúrától, attól a kultúrától, amelyikhez nem szó, hanem pénz kell, pénz a megtöltött gyomorra, mivel üres gyomorral nem lehet semmi jóba sem beleegyezni.

EGY TELEPÍTÉS TÖRTÉNETE

A dunántuti jásztelepülés

Szándékosan használom a település nem pedig a telepítés szót, mert a jászok maguk határozták el és maguk hajtották végre a szolnokmegyei Árokszállásáról a tolnamegyei Fölsőiregbe való településüket. Akkor, amikor ez a település történt, 1930 őszén és 31 tavaszán, én voltam a sajtó munkásai közül az első és az egyetlen, aki személyesen is megtekintetem új otthonukban az új foglalat. Előttem csak a *Faluszövetség* titkára járt náluk. Bizony nagyon fontos pedig, hogy valaki megírja ennek az egészséges településnek az előzményeit és elindulását, mert a jövőre nézve alapját és mintáját képezheti egy nagyszabású országos telepítési mozgalomnak. Pedig ez csak „magán”-település volt.

Ebben a szegény, mégis gazdag országban mindenkinek meg kell találnia a kenyerét, csak a módot kell megkeresni arra, hol és miként. Mi még nagyon-nagyon messze vagyunk attól, hogy akár tizenkétfélmilliónyian is ne férjünk el e megszűkített mai területünkön.

A vidékretazás szokásos öt változatán kellett keresztülesnem, hogy elérkezzem az új jásztelepülés színhelyére. (1931 januárban vagyunk!) Először a sima pesti gyors, majd a helyközi vicinális, utána a helyi busz, végül az egyszerű parasztszekér s legvégül a gyaloglás: ez az öt közlekedési forma,

ami elvisz Felsőireg *Muth-pusztá* nevű grófi uradalmába, Zichy Rafael (gróf) 1100 kataszterholdas, kiskirályságnak beillő, földosztásra került birodalmába.

A kora délelőtti januári napfény dideregve ván-szorog le ránk és a lankákról lefutó csípős északi szél csúfondárosan szaladgál keresztül rajtunk, amint szép csöndesen szekereletünk kifelé az iregi Muth-pusztára. Fuvarosom saját élményeiből bonnyolult adó- és földreformtörténeteket mesélget, de szavai felét elkapkodja a szél. A két ló kemény nekiszánással dagasztja a finom tolnai sarat, szegények térdig gázolnak a föltöredező kerékközi pocsétákba, de nincs egyetlen panaszszavuk. Ilyen bölcs, ilyen beletörődő is igazán csak egy állat lehet, amely nincs tisztában a zab tőzsdei jegyzésével.

Mielőtt kocsira ültem volna, előbb bejártam magát Ireg községet, ahol a legutóbbi napokig bentlaktak a jászcsaládok, mert kint a pusztán az előző grófi bérlő — jó magyar nevén: Hirsch úr —, csak újév után vonult ki alkirálysága területéről. Természetesen a községben a jászoknak már csak úgynevezett hült helyét találtam, de ez a hült hely ezúttal betűszerinti értelemben veendő s nagyon érdekes.

Ahonnán ugyanis a jász családok kiköltöztek, egész napon át nyitva tartódnak a szobaablakok, lehetőén keresztthuzatban, mégpedig azért, mert a legtöbb épület — általában a község lapályosabb része — olyan vizenyős, hogy a házak falai teljes mivoltukban keresztülrothadtak s belsejük is csupa gomba és penész; egy legényesebb nekirugaszkodás úgy dönthetné ki az oldalukat, mintha csak olvadó cukorból volnának.

Számos helyen betekintettünk az utcáról az ilyen nyitott ablakú üres szobákba.

— Tetszik látni? — fordult hozzám mindannyiszor egyik útvezérem.

Igenis, látom, hogy a szobákban a padlódeszkák alól fölfakad az alacsony talajvíz s nem egy helyt valósággal úszik az egész szoba! És ezekben a szobákban emberek laktak, vagy fognak lakni. Minden évben párosával akadnak házak, amelyeknek kidülnek oldalaik. Egyik ilyen háznál magam is vizittem. Ám ez itt közömbös eset.

Megmutatják még az iregi nagy vendéglő pincéjét is, ahonnan naponta 20—25 vödör vizet kell kihordani. Persze, erre a pesti ember biztosan azt mondaná: Végre egy kocsmapince, ahova nem be-, hanem ahonnan kifelé hordják a vizet...

Bemegyek az egyik jászlakott kétszobás üres lakásba. Falai eredetileg zöldek lehettek, de hogy most festés nélkül is még zöldebbek (penész), ezenel tanúsítom. (Voila ... így spórolja meg a szobafestést a szegény ember!...)

Bizonyos Fazekas József nevezetű nagycsaládos jászsági fi lakott benne, hatodmagával: feleségével, két felnőtt fiával, egy hároméves kisgyerekével, meg a menyével és annak ittszületett kisbabájával.

— Amikor idejöttek, — közli a tisztos házigazda, derék és művelt iparos — egy dinnye és egy kenyér volt minden ételmük. Összes bútorzatuk egyetlen ágyból állott.

Egyébként van még a községben öt-hat visszamaradt család, akik nem költöznek ki tavaszig Muthra. Szántó Balázssal beszélgetek. Ők is hatan vannak.

— Milyenek itt az emberek?

— Szíves, jó emberek ezek a dunántúliak — azt mondja —, sokkal jobbak az otthoniaknál, mert otthon sok az irigy.

— Persze, hogy irigyek — keveri a veje a szót —, ha egyszer sok a nép.

— Hogy állnak?

— Otthon volt tíz holdjuk, eladták, tavasszal

kapják meg az árát, itt pedig 30 holdat osztottak rájuk. Arról panaszkodnak, milyen méregdrága odahaza a bérlet.

— Például?

— Öt métermázsza búza, két befognivaló hízó, ezer tojás, meg száz csirke, aztán vaj, meg mindenféle apróság. Irtózatos ez, kérem.

— Mekkora az a Jászárokszállás?

— Tizenhatezer lakosa van, úgy tudom.

— Miből élnek mostan?

Egymástól várják, hogy melyikük feleljen. Kitérő szerényen.

— Mi még csak megvagyunk valahogy, de akik semmit sem hoztak hazulról.

— Mit írnak az otthoniak? — kérdezgetem.

Az asszony kedvesnek találja az intímus kérdést s nyomban fölkerelkedik a lányával, hogy előhalásszanak pár levelet. Ha nem untatnám az olvasót, egyet bemutatnék itt, lehet, hogy nem külön érdekesség, de egy ilyen paraszti levél mégiscsak őszinte megnyilatkozás. Szóról-szóra adom; apa írja az itteni vőnek:

„Kedves Fiam, Ferenc! Tudatom veletek, hogy ami lapot küldtél, november 5-én megkaptuk, amelyben írod, hogy vettetek egy tehenet, és hogy el van a vetés. Tegnap Berénybe vittünk két kocsi herét, 7 pengőért adtam mázsáját. Kedden múlt egy hete is, hogy voltunk odabe, eladtuk a pulykát 1 pengő 20 fill, kilóját. Vettünk Bélának nagykabátot, nagyon tetszik neki. Káposztát is vettünk 4 P 50 fill, mázsáját, most elég olcsó.

Most Béla odavan Ernán szomszédnak segíteni szántani, mert ő is segített a takarmányt szállítani. Mink egészségesek vagyunk mindnyájan, egyéb az a baj, hogy mindenki náthás (...) Most múlt el a Vajda Pista lakodalma is, Béla kocsis volt.

1930 évi November hó 19-én. Guba Ferenc Jász-Árokszállás, VI./99.”

Hangosan olvasom a levelet. Olyan 30 meleg derű ül ránk, s mondhatom, magam is együtt örvendek velük, pláne, hogy Bélának annyira tetszik a kabát, és hogy a káposzta most olyan jó olcsó Árokszállásán. Még egy pár kiragadott részletet szeretnék adni az öregnek egy karácsony előtti leveléből:

„írod, Kedves fíjam, hogy ot most volna jó föld haszonbérbe kiadó 270 köblös, 25 pengő köblyöltre, hiszen ha jó, és ki lehet jönni, nem túl drága volna, én azt is mondom, hogy légy utánna, érdeklődjél, hogy ki van vele megbízva, mikor lehetne megnézni, ha ezt ajánlanád és azt akarod, hogy mink is közelebb menjünk hozzátok, ne hadd hosszú kötélre. Száz köblöset kivennénk belőle . . . Édes Anyáddal, Bélával és Julival úgy szeretnénk már csak egy percre is meglátni azt a csép kis jószágot, ird í.'fcf/. örült-e a kiskutyának, amit Én küldtem neki nevenapjára (Képeslapról van szó. S. Z.), amint vezeti madzagon nem ő a kis kutyát, hanem a kis-kutya Ötét . . . Ha levelet írsz, mindég vedd elébed azt a levelet, amire válaszolni akarsz és úgy tudsz válaszolni minden kérdésre.”

Nézzék el most nekem, hogy ezt a paraszti írási, nem szorosan a tárgyhoz tartozóan, inkább a magam multságára közlöm, mert szükségem lesz még valamikor erre, hogy hivatkozhasam a paraszti bölcsesség és intelligencia ilyen eleven bizonyítékára.

Egy másik helyen azt mondja jászairól a volt házigazda, hogy a kiutalt gabonát és vetőmagot kénytelenek voltak eladni, hogy az első időkben megéljenek. Pedig a család egyik felnőtt fia az uradalomba járt, a nagy lány szolgált valahol, a tizennégyéves gyerek pedig egy másik jász gazdánál cselédkedett. Lakói később aztán nagyon megelégedettek lettek s nem győzték hangoztatni:

— Tavaly télen otthon még krumpliból sem ehattünk jóllakásig, itt legalább van mit enni.

A „van mit enni”-re fölhozza a gazda, hogy a baromfikolera alatt nála és a szomszédoknál elhullt tizenegy tyúkot — mind a jáász család fogyasztotta el...

A dolog természetéből következik, hogy a faluban elsősorban az a kérdés érdekelt, milyen szemmel veszi a szintén szűkölködő benszülött lakosság a betelepült jáász testvéreket, szereti-e őket, vagy féltékeny-e rájuk, elvégre kenyérre megy a dolog.

Volt, aki tagadta, volt, aki bevallotta.

Véleményem szerint a nép bizonyos fokú tartózkodással fogadja őket. Egyesek szívesen panaszkodnak az iregi uradalomra, hogy mellözi őket és a Hevesből hozott 200—300 sommással szokott dolgoztatni, holott annyiért az iregiek is elszegödnének. Ezzel szemben beszéltem Ribióánszky uradalmi tisztartóval, aki azt hangoztatta, hogy a hevesi időszaki munkásokat csak azért alkalmazták, mert a faluból nem kerül ki a szükséges számú munkaerő, nem szólva arról, hogy nem lehet állandóan számítani rájuk, hogy ugyanakkor saját földjeik munkája is igénybeveszi őket. Arra a panaszra, hogy a helyi napszámosoknak állítólag kevesebbet fizet az uradalom, a tisztartó cáfolóan felelt.

Azt azonban jólesően kell megállapítani, hogy az uradalom (a Kornfeld Móric báró-féle) meglehetősen kegyeibe fogadta a jáász települőket. Az eddig érkezett 54 családból a jelentkező harminc férfit máris leszerződtette aratónak. Ezenkívül ínséges jáászoknak minden esetben 10—15 kiló lisztet utal ki, mutatták a grátiszutalványokat. (Elég baj az, hogy olyan sok van belőlük.) Továbbá, hogy karácsonyra negyven darab jáász gyereket látott el a bárónő (Weiss Manfréd-leány) cipővel és melegruhával. És egyáltalán. Hogy például, kérem, 8000 pengő pénze hever kint a báró úrnak a falu népe

közt. Egy csőd előtt álló magyar szatócsot négyezer pengővel kisegített s hogy, a bárónő is például — amíg föl nem utazott — mindennap meglátogatta a saját hékúti pusztáján elhelyezett 24 jász családot, betegeikről gondoskodott s hogy két kis jász gyereket a pécsi kórházba szállíttatott, télire ellátta jászait tüzelővel és több efféle szép cselekedet.

Mindezeket szívbeli örömmel hallgatom s széleskörű utánérdeklődés alapján nem szégyellem megállapítani, hogy a zsidó Kornfeld Móric (aki persze, katolikus ember, sőt kegyúr is mingyárt, s mint minden neofita, inkább túlbuzgó mint buzgó), előbb fölismerte a mágnás szociális kötelességeit, mint nagyon sok eős-magyarba született idegenvérű arisztokratánk. Lehetséges, hogy Kornfeld Móricban bizonyos belső expiálás írja elő ezeket a földesúri erényeket, azokért a vagyonokért, amelyeket a világháború alatt a Weiss-Manfrédség jövedelmezett, de az elismerést nem lehet megtagadni tőle.

Az a kérdés volna még, hogy az iregieknek miért nem kellett az 1110 holdas muthi-uradalmi föld, amelyik a jászoké lett. Hivatalos helyen erre persze azt a választ kaptam, hogy a község népe már előzően máshonnan elégített ki, s utóbb még arról a földről is nagyon sokan lemondtak, visszaadták. Nos, természetesen, ez csak felületigazság, mert nem akadtam iregi emberre, aki a jászoknak szabott föltételek mellett ne kapott volna kétkézzel a muthi földosztáson. Sőt, meg lehet azt is állapítani, hogy akik a benszülöttek közül mégis tartják a maguk Ofb.-földjét, sokkal elégületlenebbek, mintha soha semmit sem kaptak volna. A rengeteg törlesztés, fizetség, közlevonás, illeték, ittfizetés, ottfizetés, mégis örökös tartozás: annyira kifulladásztotta az 1920-as földreform szerencsétlenéit s megfelelő anyagi elindítás és alátámasztás nélkül annyira letörte őket, hogy már-már szégyelleni

kezdik azt, hogy részesei lettek a „földreform” áldásainak. A grófnak az a bérletföldje, amelyről Guba Ferenc beszél, úgy a jászok, mint az iregiek közt nagy keresletnek örvend most, mutatva azt, hogy a földéhség korántsincs még levezetve itten.

Hogy is kezdődött és fejlett idáig a felsőiregi jásztelepítés?

1930 év májusában *Czettler Jenő* képviselő vette föl a jászárokszállásiaknak a település eszméjét. Elmondotta, hogy az Ofb által 1100 katasztrális hold elsőosztályú uradalmi föld kerül Tolnában kiosztásra, amelyet ő jászárokszállásiak között szeretne kiosztani, miután a helybeli igénylők ott már kielégítettek. A módosabb árokszállási gazdaközönség azonban egyrészt a nagy távolság (160 km), másrészt a magas földárak miatt (1080 P-s átlag) nem nagy kedvet mutatott a tolnai földvétele. Egyetlen helyi ember, Szabó Sándor volt, aki fölismerte a jásztelepülés nagy gazdasági és szociális szükségét, s eziránt tárgyalásokat kezdett papjával, Aczél József esperesplébánossal. Ennek eredményeként megállapodtak abban, hogy olyképp kell a települőket összeválogatni, hogy 80%-uk földnélküli, de szorgalmas és jóra való munkásokból álljon míg 20%-uk a mai gazdasági viszonyok következtében válságba jutott kisgazdákból kerüljön ki. Árokszálláson 2000 földnélküli család él, ez volt az a nagy tehertétel, amelyen legelőször kellett segíteni.

Hamarosan összehívták az első helyi gyűlést s ez a gyűlés aztán tömegével ragadta magával a nincstelen gazdákat. Szabó Sándor vette kezébe a szükséges utánjárások lebonyolítását. Legelőször Börcsök Andort, az Ofb másodelnökét kereste fel, aki a legmelegebben karolta fel a telepítés kivitelezését.

Az elgondolás az volt, hogy minden vagyon-

talán földmunkás 4—5 holdat kapjon, míg a házzal, kevés földecskével, vagy megfelelő készpénzzel rendelkezők tehetőségük arányában, 5—15 holdat, a kiscgazdák pedig, vagyoni állásuk szerint, 15—60 holdat kapjanak.

A jelentkezők száma tetemesen túlhaladta a kiosztás lehetőségeit. Kellő mérlegelés után 94 családot választottak ki. A 80%-ot kitevő munkásságnak mintegy 60%-a lakóházzal is rendelkezett, míg 20%-a teljesen ágrólszakadt volt.

Földjeik vételárából hosszas utánjárásra 30%-os mérséklést kaptak, s így az eredetileg 1080 pengős ár helyett 730 pengőért jutnak egy-egy holdhoz. Ehhez jön még az összes épületek megváltási ára fejében fizetendő 236 ezer pengő, ami holdanként elosztva, kb. 220 pengő többletet jelent. Vagyis 950 pengő esik a jászok új hazájának holdjára, de ebből évi törlesztésre csak 18 pengőt kell holdanként 52 éven át fizetniük. Majd a földművelésügyi és népjóléti miniszternél kopogtattak, kérve, hogy a jász telepéseket minden fennálló vetőmag-, jószág- és építkezési akcióban részeltessék.

Ilyen elméleti alátámasztások és jóreményekkel bélelt auspíciumok után 1930 október elsején egyelőre 54 család kerekedett fel s költözött le Felsőiregre. Negyven családnak tavaszig otthon kellett maradnia, mert itteni elhelyezésüket nem lehetett biztosítani. A megérkezetteket is egyidőre csali a községbeli családoknál lehetett elhelyezni, mert Hirsch úr, a bérlő, január elsejéig nem mozdult ki a grófi birtokból, holott a települők és a gróf között kötött szerződés szerint, illetően az Ofb által módosított formájában kikötöttet, hogy a telepések nyomban tarlószabadulás után, de legkésőbb október 1-én birtokba léphetnek, s hogy részükre az uradalom megfelelő férőhelyet tartozik biztosítani, mégis, amikor a kitűzött időpontban a pusztán megjelentek, csak egy üres istálló állt a te-

lépesek rendelkezésére, de a bérlő még ebbe sem engedte ideiglenesen beköltözni őket, arra való hivatkozással, hogy neki külön szerződése van a gróffal, amely szerint újesztendeig benmaradhat a bérletben. Mint utóbb kiderült, ez a külön szerződés valóban igaz volt, úgyhogy később a telepések 3000 P lakbérkárptólást kaptak újévig a gróftól azért, mert az nem tudott nekik a telepen lakást biztosítani.

A csípős októberi hideg és a rossz idő miatt a családokat mindenesetre sürgősen el kellett valahol helyezni. Így kerültek be Felsőiregbe, de ott az 54 családból csak 28—30 családnak tudtak lakást adni, 24 család egyáltalán nem tudta, hol hajtsa le a fejét.

Ekkor valaki azt a tanácsot adta, hogy Kornfeld báróhoz kellene fordulni segítségért. Szabó Sándor, a telepések vezetője valóban felkereste őt s a hétezerholdas báró a legnagyobb előzékenységgel intézkedett, hogy a hajléktalan 24 családot az ő hévkúti pusztáján helyezték el s nem istállóban, hanem a gyermeknyaraltatótelepen. Saját iparvágánya vasútján bonyolította le költözködésüket is. Azóta is ott él ez a 24 család, s a báró állandó napszámot biztosítva nekik, ingyen tüzelővel és családunként napi másfél liter tejjel látja el őket, s általában távollétében is gondoskodik róla, hogy szerencsétlen vendégei, akik tavaszig még nála maradnak, semmiben szükségét ne lássanak.

Másfélórás sáron való dökögés után végre hátraszól gallérjába húzódó emberem:

— Csak még egy dülő, aztán ottvagyunk. Ott fekszik az uradalom, abba a laposba!

Nemsokára megpillantom az első jász atyafit, aki egy távoli parcellán ősi munkabahajlással szántja az új földet.

Tízperces föl-leút után végre behajtunk az uradalomba. Először az uradalmi temető mellett visz el az utunk. Na, mingyárt temetővel kezdődik!

Istenem: bérestemető .., Az örök magyar senkik szelíd földalábújása, a senkiké, akik éppencsak jöttek, voltak és elmentek s utánuk lassan csak egy földtúrás, meg egy száraz fejfa marad, amelyet, ha már nagyon elkorhad, ellop egy másik senki, hogy ne fázzék nagyon a téli hidegben. Egyszer úgyis az övét is ellopja majd valaki. Szegény magyar testvér, még haláloed után is adsz valamit a testvérednek.

A továbbiak során megtudom, hogy Muthon jelenleg 30 család él 152 taggal, ezeket az ittlévő cselédlakásokban helyezték el. Hévkúton Kornfeld bárónál még 15 család tartózkodik, 88 lélekkel. A többi 7 család 46 tagja Iregen lakik. Az otthoni 40 család viszont mintegy 160 lelket számlál, akik majd március utóján lesznek itt valamennyien.

A földművesek mellett asztalos, szabó, cipész, bádogos, gépészkovács és három ács-közműves is van közöttük.

Állatállományuk 24 ló, 7 tehén és 26 anyakoca. Ezekkel kezdik meg az új honfoglalást. Apróbaromfiaik az iregi baromfikolera idején elpuszultak.

Költözködésük összes vasúti költségeit bár a népjóléti tárca magára vállalta, mégis a saját zsebükből kellett fedezniök, amit csak úgy oldhattak meg, hogy 9000 pengős kölcsönt voltak kénytelenek kamatra fölvenni, ami ugyancsak jelentős teher-tétele ennek a településnek.

Neveikben is kitűnő magyarok ezek a jászok. Ilyen csinos neveket olvasok névsorukban: Ördög, Szerző, Tolmács, Tűzkő, Tösér, Kerittés, Dósa. A legidegenebb név is csak ilyen: Töröcsik, Mudris.

Köröskörül szokott uradalmi kép. Pompás istállók, remek magtárak, hosszú cselédlakások, víztorony, kocsiszínek jönnek, végül az urasági lak következik. Itt lakott Hirsch úr, a bérlő, s most

Szabó Sándor, a jásztelepesek vezetője és családja és több sorstársa hajlékát jelenti. Ezeket az épületeket persze mind lebontják majd, mert ezek helyére (s részben ezek anyagából) épül föl az új jászfalu. Szabó Sándor szép, szálás termetű ember s valahogy úgy vagyok vele, mintha már régóta ismerném. A papírt-ceruzát azonban csak a kés-villa után engedi kezembe venni. A település adminisztratív szálai mind az ő kezébe futnak össze. Beszél:

— Az ígért állami támogatásokból eddig folyamatba tétetett a telepesek otthoni házainak eladása. Az illetékes minisztérium úgy kívánja a házeladást megoldani, hogy a vevők részére a ház teljes értékének 60 százaléka erejéig 20 éves kamatmentes kölcsönt folyósít. Ez az akció így két célt szolgál: a telepesek *otthoni* házainak eladását és a nincstelen árokszállásiak házhozjuttatását. Erre a célra 50 ezer pengő áll rendelkezésre, amelyet a földművelésügyi minisztérium máris folyósított.

— A mérnöki munkálatok elkészítése után nyomban megkapjuk majd a Faksz anyaghitelét is. A napokban pedig értesítést kaptunk a simontornyai járási gazdasági felügyelőségtől, hogy a kért és engedélyezett három darab Rode-Izland-fajbaromfit (azóta ez a fajta nagyon levitézlett s kiderült, hogy inasa sem lehet a magyar parlagi fajtának), a napokban minden család ajándékba megkapja, A kért nemesített vetőmagvakat, facsemetéket, jószágokat ezideig még nem kaptuk meg. Az egész létünk és településünk sikere függ attól, hogy minden állami akcióban részesüljünk, mert a kormány különös segítsége nélkül összeroppan csak kellene bekövetkeznie.

— Bízunk a magunk szorgalmában és a kormány jóindulatában, arra nagyon-nagy szükségünk van, mert a kezdet átmeneti nehézségein csakis ő segíthet át bennünket.

Fizetségek tekintetében így állanak:

Az összes épületekért 200 ezer, tartozékaiért pedig 36 ezer pengőt kell fizetniök, ami holdanként kb. 220 P-nek felel meg. Magáért a földért, a 30%-os mérséklés után, mintegy 730 pengő esne holdanként. Összesen így 950 P-be kerülne nekik egy-egy hold, — amint már föntebb is mondtuk — s ezt az összeget 1932 január elsejétől számított 52 év alatt 5.2%-nak megfelelő amortizáció mellett kell törleszteniök, tehát évenként és holdanként 18 pengő fizetnivalójuk volna.

Nincsenek azonban tájékozódva afelől, hogy az Ofb-illetékeket, kincstári és községi százalékot, valamint a mérnöki díjakat le kell-e nekik is róniok. Mindenesetre méltányos volna, ha a települőknél az állam eltekintene a földhözjuttatás eme mellékköltségeinek kirovásától.

Az összes gazdasági épületeket tavaszra lebontják s a belőle kikerülő fali és tetőanyagot arányosan szétosztják maguk között. Egy 30 holdas telepesre például 42 ezer téglá fog jutni.

Szabó Sándor kitergette előttem az új jászfalu mérnöki terveit is. A községi belterület 55 holdat foglal majd le a birtokból. Papíron már kész is egy ideális kis falu képe. Lesz ottan templom papiakkal, iskola tanítói lakkal, községháza jegyzői lakkal, szövetkezet, posta, járványkórház, apaállatistálló, vágóhíd, községi tégláégető, valamint vásártér, köztér, dögter, faiskola, temető. A házhelyparcellák 300 és 600 ölesek lesznek.

A jász nem nagy falubarát, évszázados jászszokás szerint leginkább kint szeret építkezni földjén. Ez a szokásuk itt is megengedett nekik. Eddig negyvenen vannak, akik községen kívül akarnak építkezni.

Majd az értékesítési lehetőségekre terelődik a szó.

— A kicsiben való értékesítés a mi esetünkben a rossz közlekedési utak és a piacok nagy távolsága

miatt lehetetlen, — mondja a vezető. — Az a cél, hogy ehelyett a közösi irányú termelést vezessük be, hogy ezáltal intenzívebbé váljék az értékesítésünk is.

Ügylátszik, Szabó Sándor már egészen kitünő gyakorlati telepítési szakember, mert nagyon helyesen látja a kérdést, amikor egy országos telepítési program végrehajtására a következő érdekes ötletet veti föl:

— A telepítési akció kiszélesítése nemzeti szempontból rendkívül kívánatos volna, mert a mai magyar gazdaságszociális bajokat nagymértékben csökkentené. Az út világosan adva van, csak egy erős intézkedő kéz kell, amelyik a tervet végrehajtja.

— Tessék csak elgondolni — fejtegeti —, hogy amíg Mezőtúron, Csongrádon, Szentesen, a Jászságban vagy a Hajdúságban egyfelől fenyegető földéhes munkanélküli tömegek vannak, addig másoldalt a dunántúli nagybirtokoknak nem áll elegendő munkaerő rendelkezésére. Én tehát arra gondoltam, hogy azokra az eladatlan nagy birtokokra, amelyeket az Ötös Bizottság fölöst, ezeket a földéhes tömegeket kellene betelepíteni.

— Az új telepéseket lehetőén minél távolibb vidékre kell telepíteni, mert amikor messzire kell a megszokott otthontól elszakadni, csak az elszántabbja és az erősebbje meri elhagyni szülőföldjét. Szent meggyőződésem, hogy ha azt a temérdek pénzt, amit ma a kormány a különböző ínségakciókra, kényszerközmunkákra, a bajbajutott nagybirtokosok szanálására veszteget, mondom, ha ezt a temérdek pénzt a kormány egy tervszerű országos telepítési akció lebonyolítására fordítaná: gyökerében megoldhatná a vidék földmunkásföldlegének boldogulását, míg a százféle mostani akcióval csak hézagokat tömködhet be, de azokat is csak ideig-óráig.

Most már csak az van hátra, hogy szétnézzek a muthi puszta jász lakói között. Találomra benyitok egy cselédlakás ajtaján. Hat gyerek, először is. Aztán egy fonnyadt, kényszermosollyal rámtekinthető asszony, az anya. Kérem tőle, hány éves?

— Harminckettő.

Ő azt hiszi, hogy sokallom, mert a nők mindig azt hiszik. A hat gyerekből három mezítláb szaladgál a földes szobában. De azért olyan szépek ezek a kisgyerekek, akármelyiket szívesen örökbefogadnám. Azt mondja az egyik: Engem Irénkének hívnak és ezt olyan édesen mondja, mint ahogy az embernek — gondolom — csak a saját gyereke tud valamit szépen mondani.

Az emberek odavannak munkára, mindenütt csak asszony és gyerek. Sok gyerek.

Betekintek az iskolába is, amely most két óra előtt üres, azazhogy valami jófajta kályhafüst tölti meg. Háromablakos terem, 14 pad van benne, 42 ülőhellyel. Az iskolát január elsejével már államosították. Hat osztályában 33 növendéke van. Tavaszra kéttantermesre bővítik. Az elhanyagoltságból és mocsokból már most is jutna belőle három tanteremre való.

Vannak, akik földkunyhókat vágtak maguknak, hogy igazán a sajátjukban lehessenek.

Szabó Sándor a viszontlátásra búcsúzik tőlem, hív, hogy jöjjek el tavasszal, ha már állni fog az új falu.

Most már kezdi érteni a fuvarosom is, hogy afféle pesti újságmondó úr lehetek s visszafelémenet arra kér, tegyem ki az újságba a községi tagosítás dolgát is, merthát valami furcsa helyzet az, hogy annyira elaprózódott Iregen a föld, hogy nem ritkák az egy- és másfelől széles parcellák sem s hogy például neki is négy hold szántója van, de az tíz

parcellában fekszik s a legtávolabbi hat km-re esik egymástól.

Mondom neki: szívesen megírom ezt is, barátom, csak az a vicc, hogy Iregen ennél két külön esetet is hallottam már. Az egyik az volt, hogy egy 80 holdas birtok 127-felé fekszik, a másik birtokkal szintén ilyesmi van, nem is emlékszem már, hogy hány holdat mondtak, csak azt jegyeztem meg, hogy az illető fiatal családnál kegyelemből tartanak el egy kiöregedett, dologra már nem jó cselédet, tisztán azért, mert ő a családban az egyetlen, aki pontosan meg tudja mondani, hogy a birtok egyes parcellái tulajdonképpen merre is fekszenek ...

**A TANYAVILÁG
HINTERLANDJA**

Százezrek a sárban

Húsz éve sincsen, hogy a rakoncátlan kis Túr, a tiszakiöntések egyik értelmi szerzőjét okos mérnöki kezek tisztességre tanították. Amíg innen voltunk a Túr-szabályozáson, derék Tiszánk könnyen volt kapható egy kis családi kiöntésre. Az öregúrfolyó fiatalos mohósággal lépte át tavasszal a két-másfélméteres gátat és kikacsintott a falvak alá református földeket kóstolni.

A beregi Tiszahát imádkozott egyet, káromkodott kettőt és már ki is találta a módját, hogyan vegye vissza szántóföldjét a meg-megrészegedő folyótól. Elkezdett az ártéri szögekbe gyümölcsöst telepíteni. Ennek aztán nemhogy ártott volna, inkább használt a tavaszi kiöntés.

Senki sem figyelte, senki sem vette észre, maguk a termelők is csak idők múltán eszméltek rá, hogy egy remekül termő hatalmas gyümölcsöserdő borul lassan a Tiszahátra. És milyen körték és milyen almák! Itt a talaj beszél, nem az oltvány.

És lassanként nemcsak a Tizzaszögek terét fogja át ez az őstalajú, lemásolhatatlan ízű gyümölcsöstábor, hanem idővel a kerteket is megannyi gyümölcsöserdő sűríti be. Cseresznye, körte, alma, dió, szilva, őszibarack megszámlálhatatlan sokaságban. És nemcsak egy vagy két községben, hanem végig Csonkaberegen és Felső-Szatmárban a Tisza mellett.

Milliókat jelentő nemzeti kincs van itt őrizetünkre bízva.

És mit mondjak? És kinek mondjam? Engedjék meg, hogy a nyilvánosság előtt tisztelettel megcsóváljam a fejem. Mert a bereg—szatmári Tisza-mentén évente ezer vágón prima gyümölcs rothad a termelők nyakán. Hihetetlen tömegekben áll a legszegényebb udvaron is a beszedett gyümölcs, de nincs hova, nincs kinek eladni. Ősszel bejárja ugyan a községet egy-két galíciai kereskedő, beszagol az udvarokba, összevásárolja a diót, leszíneli az almát és tovább áll. Jó, ha két-három gazda rá tudja sózni az áruját, mert többtől a zsidó sem tudná összevásárolni, ahhoz százezrek kellenének. S mivel nincsenek hozzá idegen százezrek, évente magyar százezrek hullanak itt a sárba.

... Miközben itt húz el pár száz méterre a magyar föld egyik legmegfizethetlenebb természeti kincse, a Tisza, hogy sima hátán piacra indítsa a legtörékenyebb gyümölcsöt, az almát — ám ez a Tisza még mindig nem jelentkezett audienciára a földművelésügyi miniszter előtt. Ilyen lusták nálunk a folyók.

Baj ez? Á, sőt. Ha ezer vágón alma ott rothadhat el a fa alatt, ez csak előny, mert e kitűnő trágyával a fa a következő évben még bővebb termésről gondoskodik. S ha ez a tervszerűség így mehet évről-évre — szédületes perspektíva!

Akadhat jómájú ember, aki kétségbevonja, hogy a gyümölcsnek a helyszínen-rothadását nem kell szószerint venni. Hogy ez csak hatáskeltés. A felelet — és a baj — az, hogy én láttam. De madártávlatból is be tudom logice bizonyítani. Miért szedjem én le Magyarországnak legelső almáját, miért fizessenek a rengeteg gyümölcs leszedéséért rengeteg napszámot, amikor nincs kereskedő, aki megvegye, vagy nincs piacom, ahova bezállítsam? Miért szedjem le a magam háziszükségletére is, amikor

csak egyetlen fámon annyi terem, hogy Matuzsálemet is pólyásbaba korától haláláig állandó almakosztra foghatom vele. Avagy miért szedjem föl akár cefrének is, amikor mázsáját csak 2 liter pálinkába veszi át a zsidó, holott ő 10—12 pengőt csöpögtet belőle? De, tegyük föl, hogy mégis csak föl-pakolok vele egy-egy jó összevetett kasravalót, mert hallottam, hogy a beregszászi, meg a prágai kereskedő kidoboltatta, hogy hétfőtől kezdve szedi a színalmát. Valóban úgy is lesz. A kereskedőnek megtetszik az almám, adna is érte egészen jó árat, — ha nem volna ilyen törődött. (A rázós, köves út kásává zötyögteti a kasban a rinfusa almát.) így aztán fizet mázsájáért 10—12 pengőt, feltéve, ha beszállítom neki Beregszászra (16 km), vagy Vásárosnaményba (18 km). Amúgy egy ilyen fuvarért kapnék 8 pengőt, tiszta haszon tehát a mázsa almámért 4 P, meg a ló teste fáradsága.

Mit szólna Pest ahhoz az örülthöz, aki 4 pengő értékű almáját kocsin szállítaná el a piaci kofától? Ebből a négy pengőből fizetem aztán az adót. Mert ne felejtjük el, november elsejéig félvasat sem fizettem az esztendei adómból. Mert olyan balek vagyok, hogy évről-évre mindig az almámban bízom, pedig évről-évre megtanulhattam volna, hogy mindig a nyakamon rothad. Hol a csodába is volna akár magyar úr, akár zsidó kereskedő, akár bank. akinek annyi pénze volna, hogy ezer vágón gyümölcsöt átvenni tudjon. Még egyetlen község gyümölcsét sem fizethetné ki, nemhogy az összesét, amint azok itt következnek: Tarpa, Gulács, Tivadar, Kisar, Nagyar, Tiszabecs, Milota, Kórod, Cseke, A^Titka, Jánd, Olcsvaapáti, Panyola, Ugornya, Gergelyi.

Csak úgy borsózik a hát ettől a vádlistától. Hanem akkor mi a legcsinosabb? A földművelésügyi kormány banánbehozatalra ad engedélyt. Igen lojális feltétellel, elismerhetjük. Azt mondja,

rendben van kedves Banán rt., de ahány vágón banánt behozol, tartozol annyi vágón almát kivinni. Az ember odavan, hogy ez milyen okos, milyen kerek dolog.

Ám jön a gyakorlat. A Banán rt. összeszed hamarjában egy vágón jonatán-almát, elég tisztességesen megfizeti (per mázsa 35 pengő) — csak-hogy! Csakhogy *ömlesztve* szállítja, nem pedig csomagolva. Ez pedig ég és föld! Hiszen a 16—25 km-es kövesút kásával rázza a sok szép fajalmát, amire a vasútra ér Naményba. A külföld persze köszöni szépen, nem kér többet a magyar almából. Ettől kezdve aztán már nem 35 pengős jonatánt, hanem 3.50 pengős kenézi aprót vásárol a banánosember s azt viszi ki a határon. Nem fontos hova, akár ki is öntheti a sínek mellett a töltésre.

Ellenben egy vágón banán be.

A miniszter előtt pedig be lehet bizonyítani, hogy a tiszavidéki gyümölcs alkalmatlan, apró és rothadt.

Amikor ezt meghallotta *Illésy* Gábor volt gu-lácsi bíró, nem sajnálta a fáradságot, leült be-adványt írni a miniszterhez. írását itt közlöm:

„Először is bocsánatot kérek, hogy kegyelmes uramat zavarom, de valahogy hangot kell már adnunk a mi bajainknak is. A Banán rt. úgy állított be minket, hogy mi rossz gyümölcsöt termelünk, fáinkat nem permetezzük és almáink megkásásodnak.

Mellékelten küldök a terméséből egy pár (2 darab!) fajalmát, hogy megmutassam, mennyire a Tiszahát termi az országban a legjobb ízű fajgyümölcsöt.

Beismerem azt a nyilatkozatom, amit a Banán rt, emberei és a kertész urak előtt tettem, hogy fölösleges nekünk permetezni, amíg vasútjáratunk nincs, vagy amíg a Tisza hajózhatóvá tételéről nem gondoskodnak. Vonat és piac nélkül nem lehet gyümölcsöt értékesíteni, hiszen most is, mint mindig, száz és száz vágón tételben rothad

el az alma a Tiszaháton. Rothadni pedig szabad neki permetezés nélkül is!...

Miért igyekezzünk mi a többtermelésen? És miért permetezzünk? Hogy még több legyen a termés és — még több rothadjon? És miből vegyük elő a permetezés és fatisztítás költségét amikor almáinkat senki sem veszi meg? Ha eladunk is belőle valamicskét, olyan árat kapunk érte, hogy azért még leszedni sem érdemes!

Körtvélyeink a legnemesebb fajtájúak és csak nekem magamnak két vagonra valóm rothadt el idén a fa alatt, értékesítés hiánya miatt. Tessék elhinni, mi tiszaháti kisgazdák már annyira el vagyunk keseredve, hogy nem gyümölcsöseink felújításán, hanem a régieknek is kivágatásán gondolkozunk. A magas minisztérium el sem tudja gondolni, micsoda óriás kincs pusztul el itt évente a Tiszaháton! Azért, mert mivelünk, tiszaháti kisgazdákkal nem törődik senki, csak a végrehajtó.”

Ha a kérvény nem is, a mellékelt két darab alma körülbelül meghatotta a minisztert. Nem volt az az alma több, csak kettő, de az a kettő aztán egy kétkilós élesztősládát töltött meg. Tizenkét köztisztviselő panasz nélkül osztozkodhatott volna egyen.

Ilyen alma terem a Tiszaháton!

Én, aki láttam Jánoshalmát, ismerem Kecskemét, Kiskunhalas és Nagykörös homoki gyümölcsfajtáit, ámulattal csaptam itt össze a kezem. Rá gondoltam otthoni rokonaimra. Derék jó hozzám tartozói esztendőkön át emlegetnének a rokonságban, ha mindegyiküket egy-egy ilyen almával megajándékoznám.

— A kormányzó úrnak is szeretnék egy 20 kilós mintalárával küldeni kóstolót a tiszaháti almából, — mondta a gulácsi bíró, régi nádorok paraszti ivadéka.

De valahogy azt majd gyalog kell 18 km-en a vasútig vinni, mert kocsira tenni, arról ne is beszéljünk.

Egyetlen üzlet van itt jó a termelőkre, a dió. A gabonaár változékony, a kukorica rámegey a malacokra (s amikor fölérték, minden bejelentés nélkül máról-holnapra elhullanak. Sehol nem tapasztaltam ekkora állandó sertésvészt, mint itt). Az alma elrotthat, marad a dió, mint egyetlen, amiből lehet — adót fizetni. (Ma november van, de például a 6000 lakosú Tarpából 100 embernél több nem fizetett még idén adót.) Majd a dióból. Már akinek termett.

A diónak foga van. Idén például 105 pengőjével szedték, sietett is mindenki túladni rajta, mert az előző években többször megjárták a „spekuláló”, várakozó-habozó termelők. Pedig most már ígérnének érte 110 pengőt is, de hát nincs már sehol, idejére összeszedték a cseh kereskedők.

Egyes helyeken a korai kereskedő 80—90 pengőjével vette meg a maga kvantumát, kit, hogy sikerült beugratnia.

Érdekes találkozásom volt egyik tivadari gyümölcsstermelő udvarán, ahol elragadtatással szemléltem a gazda 80—130 mázsa leterített almáját, miközben a kerítésen át engem, az idegent meglátott egy csizmás magyar, aki hamarosan beljebb kerülve, egyenesen felém tartott, hogy bemutatkozzék:

— Steinfeld vagyok, — azt mondja.

— Miről van szó?

— Uraságod almát vesz? Van kitűnő jonatánom 35-ért.

— Köszönöm, Steinfeld úr, én itt nem almát veszek.

— Úgy? Kérem, van dióm is. Prima áru. Panyolán van. Gyarmaton át lehet vasúton szállítani. Százhetvenért adom.

— Százhetven? Tarpán, Gulácson két hete 105-ért szedték a diót.

Steinfeld mosolyog:

— Én meg 80-ért szedtem. Szóval, nem veszi át? Nem baj. Még átvinné uraságod.

Olyan szépen beszél, hogy csak a pénzem hiányzik hozzá, hogy megvegyem a dióját.

... De mije hiányzik a földművelésügyi kormánynak hogy átvegye a Tiszahát termését, pláne, na azon ilyen remekül lehet 110—120 százalékokat keresni — 2 hét alatt?!

A határszéli daltársulat

Valamilyik délelőtt kopogtat az ajtómon egy borotváltképű úr, kezében egy csomó litografált színlappal. Bemutatkozik, hogy ő a színházi titkár, még az ember azt hinné, hogy színlapkihordó. Mellegen invitál estére. Amikor megtudja, hogy kitűnőségemben a közvélemény egyik jámbor közvetítőjébe botlott, elbájoló reverenciával ajánl fel állandó fenntartott széket. Kérem, kérem, minél többször legyen szerencsénk, okvetlen elvárjuk minden előadásunkra.

— Méltóztassék elhinni — füzögeti — erősen nélkülözzük a sajtó nyilvánosságát. Nagyon szeretnénk egyszer komoly műértő embertől őszinte kritikát hallani.

Meg kell adni, ritka alkalmi véletlen, hogy kóbor vidéki daltársulat és határszélen kószáló újságíró ilyen szerencsésen egymásbabetoljon. Ki ír valaha is ezekről a kiskenyérért nagy odaadással dolgozó, vasúttól, várostól messze kivetett, nagy sártengerrel és kis műpártolással küszködő határszéli színészfiaokról, amikor közel s távolban falat újság nincs, pedig annak a határfalvacskának, ahova éppen beteszik a lábuk, mégiscsak ők az évek hosszú emlékezetére kiható egyetlen kultúrszenzációi.

Az ember legjobb esetben elhatározza, hogy megjelenik az esti előadáson. Persze, semmiesetre sem mint sajtó, csak mint szimpla vidéki műpártoló.

A színlap Alexander Bisson 3 felvonásos bohózatát hirdeti, *Válás után* címmel. Tiszta premier-alkalom annak, aki még Parisban nem látta. Magam is itt a határtól alig tíz kilométerre ülöm meg belőle a premiért. A szereplők franciás neve — a gyöngébbek kedvéért — a színlapon bájos magyar fonetikai áttételben szerepel: Dűvál Ánri, Diánn, Bonivárné, Sampó. Kedves figyelem az ilyesmi.

Este aztán teljes egészében szembe lehet nézni a kisdud színházzal és a művészi ensemble-lal. A terem, ahol az előadás tartatik, valami újonnan épült háznak kettős bolthelyisége, ahol még nem húzták fel a válaszfalat, tehát most pompásan megfelel a célnak. A rivaldát és a reflektorokat két lógós petróleumlámpa helyettesíti, viszont a zenekart egy hadastyán fiszharmónium képviseli. Magukat a zenészeket a népszerű Pista bácsi, a hajdani tanító testesíti meg, természetesen a karmesteri tisztet is belehalmozva. A drága Pista bácsi külön bútordarab, öreg leltári tárgy, aki műsor előtt is ingyenes udvari mulattató ja a publikumnak. Különösen azzal a szójárásával ér el hallatlan sikereket, hogy: *Az isten áldja meg a jódolgáját*. Pista bácsi gallért sem hord, fésűnek az öt ujját használja s tán az sincs, aki mosna rá, mert az isten nem igen áldotta meg a jódolgáját, ám azért Pista bácsi maga az örök derű, az adómentes jókedv, csak az az asztma ... az, az, hogy az isten áldja meg a jódolgáját. S nem elég, hogy egy tíztagú zenekart spórol meg, szükség esetén mint népség-katonaság, a színpadon is hatáskört gyakorol, sőt mi több (de ez már a szégyenrovatba tartozik) olykor a saját darabját adatja elő. Nótás Zsófi, népszínmű 3 felvonásban, írta Pista bácsi, játssza a 9-tagú társulat 28 szereplővel...

A publikum víg és jó. Csak kevés. Rettenetesen kevés, még annál is kevesebb, először mert nincs pénz, másodsor, mert minden második este tánc-

kurzus folyik a faluban és sok vendéget elhódít a műpártolástól.

— A bevétel? — nézek a titkára.

— Hétköznap 12—20, vasárnap 30—40 pengő.

— A rezsi?

— Napi 12. Fűtés, világítás, terembér, jegyek, színpad, jogdíj.

— A gázsi? ...

— Ha marad...

Ránézek az órára. Nyolc múlt, negyedkilenc. Kezdhetnék már.

— Szeszélyes tán a primadonna?

— Méltóztassék egy kis türelemmel lenni, még kitartunk egy negyedórát, hátha megérkeznek a harmadik községből ígérkező vendégek.

Csöngetnek. Nem érkeztek meg ...

A zene megadja a jelt, jobban mondva a zene elhallgat, mert eddig állandóan szólt. Ünnepi csönd, édes várakozás.

Szétröpül a függöny.

Düvál Anri zeneszerző asztalnál ül és zenét szerez. Az asztal egy miniatűr zsebasztal, nagyobb nem fér el a színpadon. Aztán egy könnyed francia bohózat derűs szálai bogozódnak körülötte. Nagyon jó, nincs semmi hozzátennivalónk, legföljebb mint kuriózumot meg lehet említeni, hogy a derék titkár, aki a darabban egy szajnaparti toprongyos munkást domborít, jelmezül saját napközi kosztümjét viseli, toprongyát mindössze egy kifordított kajla kalappal élethűsítve. Holnap majd ugyanabban az áncugban gróft fog nyújtani, ami tulajdonkép nincs is ártalmára a «falusi demokráciának. Düvál Anri, a diri, nagyon kedves, jól tudja a szerepét. Jók voltak még: a sűgő, kellemes orgánumát mindenki dicsérte. A hölgyek ügyesek, különösen a pompás Bonivárné a hepciás anyós szerepében, kár, hogy délelőtt összeveszett a dirivel és holnap otthagya a társulatot. Könnyű neki, azt mondják, szépen tud

festeni, az ura pedig abból fog megélni, hogy a község népét lebeszéli a színházbajjárásról. (Vacsora közben.)

Az „intelligencia” is jó, igazán szép, hogy kirtartanak a siker mellett. Az ő reszortjuk inkább az operett, a lócák és állóhelyek közönsége pedig a neveltető darabok kedvelője. Komoly drámát, színművet nem is lehet előadni, a közönség éppen a legfeszültebb, leghatásosabb drámai jeleneteket kacagná át a leghamarabb, a többi, „nemkacagtató” részen pedig halálosan unatkozna. Ez nagyon érthető álláspont, ha meggondoljuk, hogy a közönség nevetni akar a pénzéért, pláne az utolsó 30 filléréért. A színház előtte még őszinte komédia és nem lélekábrázolás.

Szünetközben a titkár úr van olyan kedves, hogy odajön udvarolni hozzám, bizonyára nyilatkozat-kicsiklandozás szempontjából és figyelmesen vár pár deka elismerést. Minden dicséretem az övé s megkérem, ossza föl a többit előadás után a szereplők közt. Hálából valami érdekesre hívja föl a figyelmem:

— Tessék engem jobban megnézni: kire hasonlítok én?

Megvizsgálom figyelmesebben. Csakugyan!

— Hegedűs Gyulára ...

Persze, nem lehet mondani, hogy nagyravágyásból hasonlít Hegedűsre.

Már-már könnyelműen szerelmes lettem az első felvonás alatt a szubrettbe, amikor a titkártól megtudtam, hogy az angyal a bonvivánnak a felesége. Bontakozó szerelmem erre sürgősen visszaszívtam. A diriné volt a primadonna, ez magától értetődik, ezt a szerepkört ősi joggon még 20 évig viselni is fogja. Ettől függetlenül a János vitéz jegyeit a múltkor vissza kellett váltani, mert nem volt több, csak 12 érdeklődő.

Mindezeket csak úgy kutya-futtában hallom,

mert már csöngetnek s a titkárnak sietni kell. ő az ügyelő is meg a kellékes. Súgó az, aki éppen nincs a színpadon, mert csak a színpalak mögül történik a súgás.

Ha meggondolom, egészen remekül éreztem az előadáson magam. Pompásakat lehetett nevetni, mindenki tudta a szerepét, csak a közönség nem tudta, aki nem jött el.

Két hét múlva láttam, amint két szekérre föl-pakolva, elvonult a faluból a kedves kis daltársulat. A szubrett fönn ült a bakon, a bonviván gyalog mászott a kocsi után a sárban. Ott haladtak el az ablakom előtt. A többieket nem is láttam.

Szegény drága kis daltársulat. Valaha Petőfi is veletek kóborolt. Akkor sem törődtek sorsotokkal, most sem jelentetek sokat. Pedig mennyi mindenhez értetek. Még Hegedűs Gyulára is tudtok csak úgy kapásból hasonlítani.

A falu üzemesítése

Csak egyszer indítsa meg valaki és ez az egész ország fel fog lendülni. Ne munkanélküliségezzünk, ne pénztelenségezzünk, gyerünk, építsünk. Tenni, tenni, senkinek nem szabad a Dunába ugrania, minden ma felesleges kéz meg kell, hogy találja kenyerét a maga falujában, ehhez nem kell ankét, nem kell minisztérium, még — önzetlenség sem kell, hanem csak ész, kedv, akarat és bátorság. Tenni és semmi több.

Az emberek egyszer tán rájönnek, hogy — tenni is lehet. Ha az első záhonyi motoros kiköt majd Szolnokon, az eddig hajózhatatlan Felső-Tiszán minden meg fog indulni, olyan dolgok, amik eddig az álmodás tehetetlenségében füstölögtek. Az alföldi sárfészkeket kövezni fogják, a nád-, zsúp- és szalmafüdeleket cserépre és palára rendezik át, a házak fundamentumát kőből rakják és emeletes házakat húznak a falusi főutcán, de maguk nap-számosok is a házuk földszinti lábukat legalábbis méteresre kövezik fel s csak azon felül kezdik a padlót lefektetni.

Ma a falu az egészségtelen szociális és gazdaságpolitika tervszerűtlensége miatt tele van mezőgazdasági munkásfölösleggel, akiket azonban sóhajttással nem elég elintézni.

Üzemesítsük a falvakat, tanyákat, és minden ma munkátlan kéz megtalálja másnapi kenyerét.

Mielőtt a kérdést feltennők, mindenki gondoljon egy előtte ismerős falura és feleljen: nem lehetne-e a faluban új munkaalkalmakat teremteni? Nincs-e annak a falunak valamiben égető hiánya, avagy nincs-e valamiben nyomasztó fölöslege? A hiányt pótolni, a fölösleget levezetni, — ehhez emberek kellenek. És épp az a baj, hogy nagyon is sok „fölsleges” ember akad ma a szegény magyar falvakban és tanyákon.

Vesszük-e igazán észre, hogy tíz év alatt valami rettentő nagyot ébredtünk? A magyar vidék ma már szívesen vinné előre magát kultúrában, egészségápolásban, művelődésben, ha maga előtt bátor példákat, okos kezdeményezéseket, alapos megszervezettségei és megbízható irányítást látna. Mindig azt meséljük magunknak, hogy mi maroknyi magyarok hemzsegünk a konyhai zseniktől, hát jó, lássuk a zseniket, adjuk kézbe, vegyék kézbe a dolgot, kezdjünk, csináljunk, teremtsünk valamit.

Egy jó jegyző, egy jó pap, egy jó tanító ma is csodákat tehetne a faluban, de őket megöli az adminisztráció. De ha nem a jegyző és nem a pap, tegyen akárki, akit tán sosem láttak a községben, de aki azzal kezdi, hogy nézzétek emberek, én munkaalkalmat akarok a faluban teremteni, látom, nektek például elsőrangú agyagtalajtok van, felállítok én itt egy téglagyárat, vagy nevezzük szerényen téглаégető-kemencének, esetleg ti magatok is járuljatok hozzá az alapításhoz, csináljuk meg betéti vagy szövetkezeti alapon és foglalkoztatunk benne 50, 100, 200 embert, akik ma egyáltalán nem találnak semmilyen napszámot idehaza.

Ha valaki így kiáltaná el magát, másnap már — nagyságos úrnak szólítanák. S ha az illető csak viccből kiáltaná el magát, kiderülne, hogy a téглаégetőüzem felállításának nem lenne semmi akadálya ... Beszéltem erről egy agilis emberrel, akinek, amikor ötletemet előadtam, majdnem reflex-

szerűen nyúlt a szám után: Pszt, ne olyan hangosan, nekem ez régi titkos tervem, én akarom megvalósítani.

Hogy a vidék üzemesítésének jelszavát alkalmazzuk valami konkrét számításra, beszéljünk csak egy téглаégetőüzemről.

A vasúttól, gócvárostól s minden csodától elzárt községben, hallatlan jövője volna egy téglagyárnak. Mielőtt a téglagyár megszületnék, a kenyere egy félévre máris biztosítva van: az első reménybeli fogyasztó, a község, máris késelemben van rendelését illetően. Ne betonnal s még kevésbé pallóval rakassa le járdáját, hanem téglával, amint az minden alföldi nagy helyen (Nagykörös, Hódmezővásárhely, Cegléd, Debrecen, Halas stb.) ma is, több ötven événél, hogy tart. Márpedig, ha a község téglával járdáztat (hozzávetőleges számítással 10 km méterkeskeny járdát, folyóméterenként 20 darab téglával véve alapul): kerek 200.000 téglára volna szüksége. Kerüljön egy téгла 5 fillérbe, kitesz 10.000 pengőt. Tízezer pengő az első rendelésre ... elég rentábilis. És nem hal bele az üzem, ha ezt az összeget 5 év alatt amortizálja a község minden portatulajdonosa. Legyen a községben 1000 porta, egyre tehát csak 10 folyóméter járda, vagyis 10-szer 1 pengő esik s ha még ezt a 10 pengőt is ötfelé osztjuk, évi 2 pengő a megterhelés, viszont csizmatalpban 30—40 pengő családonként a megtakarítás.

Pedig ez csak az első fejezet, a folytatás még rózsaszínűbb. Az összes környező falvak, mindmind onnan hordhatnák ház- és járdaépítéshez a téglát, nem is beszélve a helybeli házépítésekről. És természetesen a cserépszindelyt is.

Lehet ezt kiszámítani?

Vándorolna innen a fővárosba valaki? Feküdnek le magyar gyerek éhesen estenden?

Rengeteg üzemág képzelhető el, ami a falvakban megvalósítható. Minden vidéknek van valami

specialitása: fa, kő, agyag, kender, vessző, gyümölcs, tej, tojás, hal, baromfi, népművészeti cikk, toll, stb.; vagy minden vidék szenved valami állandó szükségletben: épületanyag, villany, kövezés, malom stb., stb. hiánya.

Tehát üzemeket. Fakitermelő- és fafeldolgozó-üzemet, tejüzemet (sajt- és vajfeldolgozás, a savón állattartás), betoncsőüzemet (a község csatornáztat, kútgyűrűk, vályúk, fürösztök), szöttesüzemet (a Tiszántúl minden szekrény zsúfolva van a sok finom háziszöttessel), tollfosztó- és finomítóüzemet, gyümölcsfeldolgozó és konzervüzemet, kosár- és kefekötőüzemet, háztartási cikkek előállító üzem, hogy csak a legmindennapiasabbakat említsük. És mindent csak úgy és akkor, ha a piac, a vevőkör, a megrendelés előre biztosítatik.

Hol van ma mindez, helyesebben hova tűnik az a sok nyersanyag, ami így kicsúszik a munkátlan magyar kezek kezeügyéből? Egyszerűen a vidéki handlérozó kereskedő batyuja nyeli el.

Tegyük országos programmá, szélesítsük ki és hajtsuk végre a vidék, a magyar falu üzemesítését, csak nagyon ügyeljünk, hogy ne jelszó, hanem kémény legyen belőle, igazi füsttel és megtapintható napszámbérrel.

A hiteluzsora eldorádója

A határmenti falvak népét igen szorongatja a váltó és a bank. A kamatok miatt a gazdanép szusszanni sem tud, annyira kivetkőztették jövedelméből. Marad tehát a jövőévi jöremény. És ha nem üt be a jöremény? Jön megint az újabb váltócska, jön a harmadik, s egyszerre arra ébred az adós, hogy sorozatos váltókkal van puhára bélelve, mert a pénz csak meglett, de a jöremény mindig befulladt. A terminusok egymásután suhannak el a feje fölött, hogy is tudna tőkét fizetni, amikor még kamatra sem futja.

Pénz ugyan nincs a helyi takarékpénztárakban, de minden intézetkének van Pesten egy zugkeze, egy becsületes feketekéz, amelyik barátságos 1.5%-os *szerezési* jutalékra előzékenyen szokott pénzt fölhajtani. Így duzzad meg a kamat, nem-egyhelyt 16—22%-osra is.

Kiírok példának egy pár megfigyelt uzsora- esetet.

Cz. K. gazda a fehérgyarmati takarékpénztárnál 43.— pengő tőke után 2.20 P negyedévi kamatot fizetett, ami évi 20.5%-nak felel meg, Sz. B. tarpai szegényember, ugyanott, 100.— P után 5.— P negyedes kamatot (20%), P. S. napszámos a tarpai banknál 80 P után évi 16.64 P-t fizetett kamatra. Ugyanígy V. M., akitől 120 P után évi 24.64 P

(20.5%) kamatot szedtek, hogy a sok-sok uzsora-hitelből csak keveset ragadjunk ki.

S ahol ilyen bátor a „hivatalos” kamatszedés, még merészebb a hivatlan magánhitel. Egy jó vagyoni állású hentesmester nem győzi szerencsétlen váltóesetét elégszer elpanaszolni, s fűhöz-fához fut tanácsért, kisegítésért, vagy egy — másik váltó-hitelért. 500 pengőt kapott — szinte rátukmálva — egy derék magánuzsorástól, bizonyos nevezetű B. Károly kisari lakostól. A hitel 6 hónapra szólt s egészen barátságos formák közt keletkezett. A pénztulajdonos kitépett egy lapot a könyvecskéjéből s ráírta ceruzával, hogy kötelezvény s meglehetősen esetlen fogalmazásban azt is papírra tette, hogy csak a törvényes kamatra számít s ha arról van szó, ő elvár akár 2—3 évig is a pénzére. (Sőt...) A hentes a pénzen nagy bevásárlásokat eszközölt, egy kis raktárt teremtett be áruból. Hanem akkor jött egy jó kis disznó-összeomlás, örülmód leesett a szalonna ára, áron alul kellett vesztegetni. Fizetni persze nem tudott. Na nem baj, akkor írunk egy kis váltót, úgy ni, nagyon helyes, ejnye, de szép írása van magának, Béni bácsi, olyan szépen tudja a Gy. betűt kikanyarítani. Hanem a kamatot lesz szíves ugyebár, mingyárt kiszorozzuk, igen, igen, annyi. 60 pengő. — Lehetetlen! — csuklott bele Béni bácsi, aki úgylátszik, nem tanulta meg eléggé, hogy ma a korlátlan lehetőségek korszakát éljük s a rádió-fénykép óta újabb vívmányok is előfordulnak.

Ennyit nem tudott fizetni. Adott 31 pengőt. A 60 pengőt azonban a jó Károly a tökéhez csapta, mert neki van szíve. A következő hónapban ismét fizettek 10 P-t, utána márcsak 1-et és azóta megszűnt a tudomány. Béni bácsi pörölni szeretne, jobban mondva éppen az, hogy pörölni nem szeretne, dehát mit is csináljon, mondjam már meg neki. A csarodai hitelszövetkezet kínált neki pénzt, de előbb

üzletrészt kell nála jegyezni, 21 pengő, kápé. Őrült dilemma,

De azért a helyi bankon ki van írva, hogy Takarékpénztár.

Tesz tán be valaki pénzt? Ne gyanúsítsunk.

És érdekes, mégis beszél a főkönyv egy csomó takarékbetétről. Mert hogyan?

Az alaptétel az, hogy a kasszában nincs pénz. Ilyen lehetetlen alaptételből egy gyámoltalan ember ki sem tudna indulni. A bank játszva indul ki belőle. Bejön Nagy Pál, azt mondja, jónapot és kér 200 pengőt. Mivel a banknak nincs egy árva heverő fillérje sem, azt feleli Nagy Pálnak, nézd barátom, én nem tudok most neked adni 200 pengőt, de gyere el a hét végén, kapsz 400-at. Milyen tisztességes emberek vannak ebben a bankban, úgy-e.

A hét végén aztán Nagy Pál aláír egy 400 pengős váltónak.

— Na most, Pali, idefigyelj. Itt van neked készpénzben 200 pengő, ennyit kértél, viszont itt van egy takarékbetétkönyv 200 pengőről (amit egy évig nem lehet fölmondani), remélem, kvittek vagyunk.

A bank ezt a fiktívbetét-üzletet a maga részéről szociálisnak, altruisztikusnak és üdvösnek vallja, s valóban, el lehet rajta tünődni, visszaélés-e igazán? Tudni kell ugyanis, hogy a nagy leszámítolóbankok előre megállapítják a vidéki leszámítható minimumokat. Van nagybank, amelyik kijelenti, hogy én csak 300—300, vagy csak 100—100 pengős váltókat számítolok le. Kérdés, mi történjék a 20, 30, 60, 80 pengőt igénylő kisproli kölcsönkérőkkel? Rendes körülmények közt az volna rá a felelet, adjon nekik a helyi bank a saját zsebéből, de nem győzzük eleget hangsúlyozni, hogy kisbank és valódi készpénz két ellentétes fogalom. Így ezek tökéletesen kiesnének a játékból, ha az ilyen fiktív

betétek után nem jutna a határmenti bank egy kis költőpénzhez, amiből kielégíthesse őket. így csinál a helyibank egy pénzből két kamatot, miközben „*altruisztikus*”.

A határmenti bankoknak immár olyan nagy az eszköptjük, hogy tőkájükkal — ami amúgyis csak képletesen van —, sehogy sincs többé arányban. A leszámítolóbank tehát korlátoz, nem lehet többé a legkékszeműbb váltóval sem megigézni, nem ad rá egy huncut vasat sem.

Nem lévén pénz, a kamat tehát 16%-os.

Sorra jönnek aztán a kétségbeesett pénzhajhászók, az apró megszorultak, akik 30—40 pengőért rimánkodnak, mert vagy a végrehajtó, vagy az ügyvéd, vagy az örökösödési illeték, vagy esetleg valami ostoba jóremény kergeti őket a bank vizeire. Vennének ezek pénzt nagyobb kamaton is, csak lenne, hisz ha pénz nem kerül, holnap jön a bírósági végrehajtó s annak nagyobb a költsége, mint a legdrágább kamat. Akaratlanul is az uzsora ölelő karjaiba kell *így* menekülni. És az uzsora résen van, azaz előzékenyen rendelkezésre áll. Mit parancsol kedves Pali bácsi?

Állunk a Tiszaparton

Itt állunk kettesben a Tisza egyik magas partszakadékán, alattunk vagy hat méterre a víz. Figyeljük a vizet, ezt a rakoncátlan gyereket, ezt a hatalmas szuverént. Mi mindenre képes ez a jámbor víztömeg, az ember el sem hinné róla. Kezdi azon, hogy ő valami egyéni fölfogású kogutowitz. Neki mesélhetnek a térképészek, előírhatják, hogy te Tisza, te pedig erre folyasz, oda se neki, ő maga mondja meg, hogy merre akar menni. A ma legpontosabb Tisza-térkép öt év alatt okvetlenül elavul. Persze, ez a nagy egyéni szeszély nem megy ingyenbe, komoly áldozatokat követel.

Viszi, egyre viszi, tépi-szaggatja a parti kisemberek földjét. Évente *egy-egy* szélesebb határból két-három-négy holdat sajátít ki. Viszi ingyen, minden kártalanítási elj aras nélkül. Pedig milyen csöndes, milyen szelíd, mennyire testvér, ha így sokáig elnézi az ember.

A szakadék töredezett oldalán karikásostornak beillő hosszú gyökerek ereszkednek le a vízbe. Hosszúságuk, vastagságuk beszél, mekkora lehetett a fa, amelyiknek egykor ők voltak kenyérkeresői. Hol van már az a fa? Ahol a tavalyi hó. Amott fiatal fűzek hajlanak a vízre, a törzse, az ága valamennyinek csontig nyúzott. Kérdem az embe-remtől, miért?

— A jég, — azt mondja. — Az áradás, a jég-torlaszok lehántják a kérgét.

Fák, amelyek halálra ítéltettek, megcsonkítottak, de élnek.

Amott egy öreg, hatalmas diófa, a lába még a parton, de a feletermése már rég a Tiszába hull. Két évet meg lehet még szavazni neki.

Sétálunk tovább. Olyan a nedves agyag a lábunk alatt, mintha friss gitten, vagy olvadó aszfalton járnánk. Kísérőm megállít, éppen egy kukoricástarlón vagyunk. Mutatja a csutkákat.

— Amikor tavaly idejártam kapálni, ez a gyalogút öt lépésre volt a szakadék szélétől, most meg alig másfél csupán. Azóta négy sort már megett belőle a Tisza.

Mást mond.

— A tavasszal egyszer itt deleltünk a parton. Falatozunk nyugodtan, mert eléggé bent ültünk és egyszerre csak ...

Leszakadt velük a part, az utolsó pillanatban mentették meg valahogy magukat.

Amit emberi. ész kispekulálhat, megtettek már mindent, hogy a Tiszát megengeszteljék, de vagy a költség nagy, vagy az eredmény sül el visszafelé. Például a szokásos sarkantyúk — nagy költség — sikerrel védenek meg egy-egy partrészt, de a megsértett Tisza annál nagyobb heveességgel rugaszkodik éppen ezek miatt a legközelebbi védtelen pontnak. És sarkantyút sem lehet minden pontra építeni. A pokróc talán eredményesebb, de hát ki győzné azt is mindenütt. A fokok meg éppenséggel ártatlan dolgok, igaz, hogy a rendeltetésük is más, az, hogy áradás esetén átvezessék a víztömeget a halványokba.

Azonban legyünk igazságosak. El kell ismerni a Tiszáról, hogy amit egyik kezével elvesz, a másikkal odaadja. Ahogy itt a Gacsánszögből áttekinünk a túlsó partra, jó másfél folyó szélességű lapos

partesík az, amit a Tisza a szomszédmegyének adományozott. Hanem bizony nagyon kellemetlen, hogy amit itt sok-sok kisembertől uzurpált, mindazt együttesen épp egy — grófnak adta. Viszont az is igaz, hogy egy kilométerrel odébb megfordítja a vásárt, a magasra partosuló ellenpartból szakít le részeket s engedi vissza az ellaposodó ideáti partnak.

Ahol a Tisza egyik partja magas, a másik lapos, kérlelhetetlenül bekövetkezik ez az önkényes birtokrendezés. Nagyon érdekes tapasztalnom, hogy akad a szögben parcella, amelyik — lépésben fölmértük — nem több immár 18 ölnél. Földbirtok. Valakié. Mind az övé. Ennél kisebb birtokminimum csak a temetőben birtokolható.

Szomorúan, vagy nem is tudom, milyen érzésekkel lépegetünk vissza a szögbe, meg el a holt Tisza felé.

A szög telisded teli ezer meg ezer gyümölcsfával. Alma, dió, szilva, de nemcsak gyümölcs, hanem szil, tölgy, nyár, fűz, minden, ahogy jön. Kiáltó rendszertelenség. A gyümölcsfák sűrűek és mind magastörzsűek, éppen a legokszérűtlenebb típus.

Kiáltani kellene valami titáni rendezőkéz után. Az őserő, a gondolat, a létrehozás nagyszerűsége megvan mindenütt, szinte fölemelő ez a hallatlan semmiből-teremtés, de az elrendezés! Ötven évvel ezelőtt még csak belenyughatott az ember, de ma, a típustermelés idején, nagy baj, nagy teher ez a rendszertelen kincs. Olyan dolog, mintha egy menetrendben az összes számok hiánytalanul megvolnának, de valami érthetetlen nyomdatechnikai keveredés folytán valaki összeajtette volna őket.

Eddig senki sem fordított semmi gondot a fákra, igaz, hogy értelme, jutalma sem sok esett volna. A fák így csupaszon is szinte roskadoznak. Roskadnak a penész, a fagyöngy, a kivirágzó moha és a tapló alatt.

Odamegyünk az egyik fához, amelyet zúsmaraként borít el a nyíló penész. Elég csak megmarkolni a galyat, ott marad kezünkben a penészvirág, egész csokorra való. Valahonnan elénk kerül valami kerülőféle bácsika, el nem tudja találni, miféle bolondságot művelünk. Eánk is kérdez.

— Aztán mire gyűjtik azt a penészt?

— Mutatóba visszük föl Pestre.

Pillanatig elgondolkozik rajta. Hogy a csodába? Tán pénzt adnak ott érte? No, akkor ezzel sokat lehet Pesten keresni, mert itt ingyen terem.

— Azt hittem, fagyöngyöt gyűjtenek, mert azt nagyon szereti a jószág.

Kiderül, hogy a fagyöngy fontos takarmánytermény. Ha kifogy az abrak, kijár a szögbe a szegényebbje s naponta egészen tisztos kvantumot gyűjt össze. Az állat pedig igen kedveli a fagyöngyöt, úgy ropogatja, mintha kockacukor volna.

Pedig milyen elsőrangú terület, utolérhetetlen talaj, fölbecsülhetetlen érték, ami itt előttünk hever. De még tanácsot adni sem tudunk, hogyan kellene az egészszet előlről átszervezni, a régi bajokat lenyesegetni, az új kívánalmakat életre sarjasztani. Talán a tisztásokon lehetne valami modern nagyszabású, új gyümölcskultúrát megteremteni.

Nyáron az ember mitsem lát a hibákból, nyáron a romantika és a vadregény itt a főszereplő, csak aki így koratavasztájt elmereng rajta, fogja föl szomorúan, hogy más az, ha ezt a remek romantikát kilónként 1—2 pengőért mérik ki a gondozatlan gyümölcsnek kijáró 10—20 fillérecskék helyett.

Búcsúsorok

Minden könyvben le kell egyszer írni az utolsó mondatot. Tudományos műnél vagy szépirodalmi írásnál nem is olyan nehéz ez a feladat, mert a végső mondat föltétlenül lelki fölszabadulást ad az írónak, tehát boldogan rakja le az ember a pontot, hiszen valami fontosat megoldott, befejezett, elintézett.

Az én témámnál elesik az ember ettől a gyönyörtől. Akármeddig folytatgathatnám is meséimet, folyton az marad az érzésem, hogy nagyon sokkal adósa vagyok még magamnak és az olvasónak. Mennyi téma hever még megíratlanul a noteszomban. Mosolyogva olvasom az egykor ambiciózusan följegyzett önfelügyelmeztetéseket, amik közt ilyeneket találok: A kézbesítő-hajdúval végig a bakon. — Beszélgetés a béressel a gazdájáról, — s fordítva a gazdával cselédeiről. — A robot, a napszám, a rész. — Program a tanyavilág helyzetének igazi megoldására. — Végigjárni a végrehajtóval egy foglalási délelőttöt. — Kivallatni a gazdákat adósságaikról. — Szőlő- és gyümölcsstelepitőláz a homokon. — Mérgepuszta csodálatos fejlődése (mert út, kisvasút, piaci). — Misera plebs contribuens (adódogok). — A tanyaiak gyermekei, ami lesz belőlük. — Hogyan hálnak meg a tanyán? — A tanyai int e- és un-intelligencia szerepe; hatása a népre (vicces!). — Szánt és kapál Kötöny-pusztán a volt orvosnövendék. — Magyarország földrajza — Ázsia térképéről. (Beszélgetés azzal az igazgatóval.) — A szatymazi „modernül” fölszerelt gazdasági népiskola. — A méltóságos tekintetesúr. — Analfabétatanfolyamunk, stb.

Ez a témakör ezidőszertel befejezhetetlen. Befejezni? Amikor még az elkezdéseknél sem tartunk? Olyan sokágú az élet és annyi benne a befejezetlen ügy, hogy utoljára az ember már nemcsak a befejezéseken tud örülni, hanem az elkezdéseken is. Sőt azokon igazabban.

Egyébként üt tisztességgel azt is megvallom, hogy egyáltalán nem törekedtem „tárgyilagosságra” s mindent a magam szubjektív látása és érzése szerint vetítettem föl, mert bölcsen vallom, hogy a szubjektivitás sokkal építőbb és hasznosabb eleme a dolgok megértésének és előbbrevitelének, mint az „objektivitás”, ami tulajdonkép nincs is a világon, csak az van, amit helyette annak hazudnak. A szubjektivitás kovász, az ..objektivitás” — ecet.

Ugyanitt kérek bocsánatot azért, ha más szociográfusok módjára, közben talán sokat „sírtam”. Ez nem szerepelt céljaim között. A sírást mindenki utálja és Móra Ferencnek volt igaza, amikor cukorba fojtotta keserű könnyeit, ha elsírni szeretett volna ezt-azt a tanyáról.

TARTALOMJEGYZÉK

	Oldal
<i>Bevezető</i>	3
<i>Urak, kisurak, parasztok, lázárok</i>	17
A tanyai napszámos évi jövedelme.....	19
Meghal egy tanyai napszámos.....	28
A kultúrkirakat mögött.....	36
Első szükséglet: az út.....	42
A napsütött tanya. (Pillanatképek).....	49
Védőnő a tanyán.....	60
A „tanyaapostol”.....	66
A tanya tanítója.....	70
Mózerek és Rokolyák.....	76
Regényt olvas a tanyai menyecske.....	81
Magyarok széthúzása.....	87
Soha ne látni Budapestet!.....	89
Az elsőszámú csoda.....	95
„A magunk eszivel”.....	101
A tanyaváros polgármestere.....	104
Mese a kacsalábon forgó házikóról.....	108
Színház a tanyán.....	111
A juhásznak jólmegy dolga.....	122
Babona	127
Tanyai Robinsonok.....	130
Az alföldi emberpiacon.....	135
A betű bolondja.....	140
Magyar aratók közt.....	144

	Oldal
Példabeszéd magyarok segítéséről.....	150
Tanyai egészségügy.....	153
Cigányok az útszélen.....	156
Kultúrharca a kocsmá és az iskola között	159
Iskolásgyerekek dolgozatfüzetei.....	167
Az én időjósom.....	173
Magyar parlag	175
Piaci nézelődés.....	181
Beüt a kultúrvész.....	189
Az öregek sorsa.....	192
Kibuggyan-e a piros?.....	195
Közigazgatnak.....	197
„A legelső magyar ember”.....	202
Egy fillér.....	204
Az első fogkefe.....	207
Mihályné Pesten.....	209
A tanyanép mindennapi egészsége.....	211
<i>Egy telepítés története</i>	219
A dunántúli jásztelepülés.....	221
<i>A tanyavilág hinterlandja</i>	237
Százezrek a sárban.....	239
A határszéli daltársulat.....	246
A falu üzemestése.....	251
A hitelzúsora eldorádója.....	255
Állunk a Tiszaparton.....	259
<i>Búcsúsorok</i>	263